

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

КРАВЦОВ Андрій Олександрович

УДК 339.1:004.9 (043.5)

ДИСЕРТАЦІЯ

**ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО РИНКУ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Спеціальність: 292 – «Міжнародні економічні відносини»

Галузь знань: 29 – «Міжнародні відносини»

Подається на здобуття наукового ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ А.О. Кравцов
(підпис, ініціали та прізвище здобувача)

Науковий керівник: Набок Інна Іванівна, кандидат економічних наук, доцент

Київ - 2026

АНОТАЦІЯ

Кравцов А.О. Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. – Київ, 2026.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини». – Національний університет «Київський авіаційний інститут», Київ, 2026.

У дисертаційній роботі розглянуто теоретичні засади та прикладні аспекти впливу транснаціонального фактора на розвиток глобального ринку інформаційних технологій.

У першому розділі *«Теоретичні основи функціонування ТНК на глобальному ринку інформаційних технологій»* проаналізовано сучасні підходи до класифікації ТНК, етапи їх еволюції, а також роль інновацій та науково-дослідницької діяльності у формуванні глобальних мереж ІТ-компаній. Досліджено трансформацію економічних взаємозв'язків під впливом цифровізації та глобалізації, з урахуванням викликів і можливостей, які створюють ТНК для національних економік.

Визначено, що сучасний ринок інформаційних технологій еволюціонував від постачання дискретних апаратних засобів до складної екосистемної моделі, де ключовим товаром є конвергентні цифрові рішення, хмарні сервіси та інтелектуальна власність. Встановлено, що межі ринку постійно розширюються через цифровізацію традиційних галузей економіки, що потребує нових підходів до його сегментації та оцінки.

Обґрунтовано, що стратегічний розвиток світового ІТ-ринку визначається діяльністю обмеженого кола транснаціональних корпорацій екосистемного типу. Вони виступають не лише основними постачальниками інновацій та інвесторами в НДДКР, а й власниками критичної інфраструктури (платформ, стандартів), що дозволяє їм формувати глобальні ланцюги створення вартості та здійснювати суттєвий вплив на національні цифрові стратегії країн.

Доведено, що управління світовим ІТ-ринком базується на ієрархічній взаємодії чотирьох рівнів: світового, регіонального, національного та неурядового. Така структура забезпечує баланс між глобальною лібералізацією торгівлі та захистом національних інтересів у сфері технологічної безпеки.

Виявлено, що транснаціональні ІТ-корпорації не лише формують структуру глобального ринку, але й активно впливають на політичні, соціальні та культурні аспекти розвитку країн. Запропоновано авторську концепцію взаємодії ТНК з країнами базування та приймаючими державами на засадах інноваційного розвитку, інформаційної відкритості та технологічного партнерства.

У другому розділі *«Стратегічні детермінанти та експансія транснаціональних корпорацій на глобальному ринку інформаційних технологій»* здійснено комплексний аналіз структурної динаміки світового ІТ-ринку, що дозволило ідентифікувати ІТ-сектор як ключовий детермінант глобального економічного розвитку, керований експансією транснаціональних корпорацій у сферах штучного інтелекту, хмарних обчислень та великих даних.

Виявлено критичний рівень концентрації капіталу та ринкової влади (понад 40% ринку контролюється вузьким колом ТНК), що зумовлює цифрову асиметрію у світовому господарстві, проте стимулює розвиток екосистемного партнерства між глобальними гігантами та інноваційними стартапами.

Доведено тенденцію до поступової децентралізації цифрової економіки через зростання ролі країн, що розвиваються (зокрема Азії та Африки), як важливих вузлів експорту комп'ютерних послуг та ІТ-аутсорсингу.

Обґрунтовано вплив геополітичної напруженості на переформатування ланцюгів створення вартості, що змушує ТНК диверсифікувати свою присутність на користь країн із передбачуваним правовим режимом та стимулюючими інвестиційними преференціями.

Систематизовано адаптивні стратегії лідерів ринку (Microsoft, Google, Apple), зокрема в частині локалізації R&D-центрів та оптимізації податкового планування, що підтверджує їхню здатність до гнучкої трансформації бізнес-моделей в умовах глобальної турбулентності.

Третій розділ *«Стратегічний вектор та практичні аспекти функціонування ІТ-ТНК в умовах цифровізації економіки України»* присвячений дослідженню трансформаційних процесів у вітчизняному ІТ-секторі під впливом транснаціонального фактора, оцінці ефективності інституційних інструментів залучення високотехнологічних інвестицій та визначенню перспектив зміцнення суб'єктності України на глобальному цифровому ринку.

Здійснено ретроспективний аналіз еволюції ІТ-галузі України, у ході якого доведено її трансформацію зі стихійного аутсорсингу у потужну високотехнологічну екосистему, що демонструє високу резильєнтність до воєнно-політичних викликів та глибоку інтегрованість у глобальні ланцюги створення вартості.

Ідентифіковано зміну парадигми діяльності ТНК в Україні, що полягає у переході від моделі «арбітражу витрат» до створення стратегічних R&D-партнерств, де українські центри розробки стають вузлами створення інтелектуально містких продуктів (AI, DefenseTech, кібербезпека).

Оцінено вплив інноваційного фіскально-правового режиму «Дія.City» та масштабної цифровізації державних функцій на формування конкурентоспроможного цифрового ландшафту, що забезпечує унікальні умови для капіталізації технологічних інновацій міжнародними корпораціями.

Визначено роль людського капіталу та цифрових компетенцій населення як критичного чинника масштабування цифрових продуктів, що дозволяє ТНК використовувати українську економіку як майданчик для впровадження інновацій глобального рівня.

Обґрунтовано статус України як стратегічно важливого вузла світового ІТ-ринку, де синергія ліберального регулювання, розвиненої інфраструктури та високої технологічної зрілості створює передумови для сталого економічного розвитку навіть в умовах глобальної турбулентності.

Ключові слова: транснаціональні корпорації, інформаційні технології, глобалізація, транснаціоналізація, інновації, цифровізація, діджиталізація, міжнародна конкуренція, глобальні ІТ-компанії, глобальні ланцюги створення вартості, людський капітал, штучний інтелект, національна економіка.

ANNOTATION

Kravtsov A. O. The transnational factor in the development of the global information technology market. – Manuscript.

Dissertation for the Doctor of Philosophy degree in specialty in the field of knowledge 29 "International Relations "292 "International Economic Relations". – National University "Kyiv Aviation Institute", Kyiv, 2026.

The dissertation examines the theoretical and methodological foundations along with the applied aspects of the transnational factor's influence on the development of the global information technology market.

In the first chapter, "Theoretical foundations of MNC functioning in the global information technology market," modern approaches to the classification of multinational corporations (MNCs), the stages of their evolution, and the role of innovation and research and development (R&D) in forming global IT networks are analyzed. The transformation of economic interrelations under the influence of digitalization and globalization is investigated, taking into account the challenges and opportunities that MNCs create for national economies.

It is determined that the modern information technology market has evolved from the supply of discrete hardware to a complex ecosystem model, where convergent digital solutions, cloud services, and intellectual property are the key commodities. It is established that market boundaries are constantly expanding due to the digitalization of traditional industries, necessitating new approaches to its segmentation and evaluation.

It is substantiated that the strategic development of the global IT market is determined by the activities of a limited circle of ecosystem-type multinational corporations. They act not only as primary innovation providers and R&D investors but also as owners of critical infrastructure (platforms, standards), enabling them to shape global value chains and exert significant influence on the national digital strategies of various countries.

It is proven that the management of the global IT market is based on a hierarchical interaction of four levels: global, regional, national, and non-governmental. Such a

structure ensures a balance between global trade liberalization and the protection of national interests in the field of technological security.

It is revealed that multinational IT corporations not only shape the structure of the global market but also actively influence the political, social, and cultural aspects of national development. The author's concept of interaction between MNCs, home countries, and host states is proposed, based on the principles of innovative development, information transparency, and technological partnership.

In the second chapter, "Strategic Determinants and Expansion of Multinational Corporations in the Global Information Technology Market," a comprehensive analysis of the global IT market's structural dynamics is conducted. This allowed for the identification of the IT sector as a key determinant of global economic development, driven by the expansion of multinational corporations in the fields of artificial intelligence, cloud computing, and big data.

A critical level of capital and market power concentration is identified (with over 40% of the market controlled by a narrow circle of MNCs), which causes digital asymmetry in the global economy while simultaneously stimulating the development of ecosystem partnerships between global giants and innovative startups.

The tendency towards the gradual decentralization of the digital economy is proven through the increasing role of developing countries (particularly in Asia and Africa) as significant hubs for computer services exports and IT outsourcing.

The influence of geopolitical tension on the reconfiguration of value chains is substantiated, forcing MNCs to diversify their presence in favor of jurisdictions with predictable legal regimes and stimulating investment preferences.

The adaptive strategies of market leaders (Microsoft, Google, Apple) are systematized, particularly regarding the localization of R&D centers and tax planning optimization. This confirms their capacity for flexible business model transformation amidst global turbulence.

The third chapter, "Strategic Vector and Practical Aspects of IT MNC Functioning amidst the Digitalization of Ukraine's Economy," is dedicated to investigating the transformational processes within the national IT sector under the influence of the transnational factor, evaluating the effectiveness of institutional tools for attracting high-

tech investment, and determining the prospects for strengthening Ukraine's subjectivity in the global digital market.

A retrospective analysis of the evolution of Ukraine's IT industry has been conducted, during which its transformation from sporadic outsourcing into a powerful high-tech ecosystem was proven. This ecosystem demonstrates high resilience to military and political challenges and deep integration into global value chains.

A shift in the paradigm of MNC activity in Ukraine has been identified, consisting of a transition from the "cost arbitrage" model to the creation of strategic R&D partnerships, where Ukrainian development centers become nodes for creating intellectual-intensive products (AI, DefenseTech, cybersecurity).

The impact of the innovative fiscal and legal regime "Diia.City" and the large-scale digitalization of state functions on the formation of a competitive digital landscape has been evaluated, providing unique conditions for the capitalization of technological innovations by international corporations.

The role of human capital and the population's digital competencies has been defined as a critical factor for scaling digital products, allowing MNCs to use Ukrainian jurisdiction as a platform for implementing global-level innovations.

Ukraine's status as a strategically important node in the global IT market has been substantiated, where the synergy of liberal regulation, developed infrastructure, and high technological maturity creates the prerequisites for sustainable economic development even amidst global turbulence.

Key words: multinational corporations, information technologies, globalization, transnationalization, innovations, digitalization, international competition, global IT companies, global value chains, human capital, artificial intelligence, national economy.

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Кравцов А.О. Набок І.І. Перспективи та виклики транснаціонального співробітництва в галузі інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2024. №9. С.38-44. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-9-38-44

Особистий внесок здобувача: проведено комплексний аналіз перспектив розвитку транснаціональних ІТ-кластерів та ідентифіковано ключові виклики цифрової трансформації в контексті міжнародної кооперації.

2. Кравцов А.О. Інвестиційна активність ТНК у сфері глобальних інформаційних технологій. *Вчені записки*. 2025. Вип. 41. №4. С. 157-168. DOI:10.33111/vz_kneu.41.25.04.10.068.074

3. Кравцов А.О. Набок І.І. Роль транснаціональних корпорацій у формуванні глобальних інноваційних екосистем та дифузії високих технологій *Актуальні проблеми економіки*. 2025. №12 (294). С.253-262. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-294-253-262

Особистий внесок здобувача: досліджено механізми функціонування глобальних інноваційних екосистем та визначено роль транснаціональних корпорацій як ключових драйверів поширення високих технологій у світовому господарстві.

Статті в іноземних виданнях

1. Dimov I., Bielousov Y., Kravtsov A., Shakhovets A., Tluchkevych N. Circular economy and digital technologies as drivers of sustainable development of the agricultural sector of the region in Ukraine. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)/ Cadernos Educacao Tecnologia e Sociedade*. 2024. V.17. №3. P.287-297. DOI:10.14571/brajets.v17.nse3.287-297 ISSN 2316-9907 (*Web of Science*)

Особистий внесок здобувача: ідентифіковано ключові цифрові інструменти стимулювання циркулярної економіки та оцінено потенціал їхнього впровадження для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

***Наукові праці, які додатково відображають наукові результати
дисертації:***

1. Кравцов А.О. Набок І.І. Особливості транснаціоналізації світового ринку інформаційних технологій. *Фундаментальні зсуви геоекономічної системи світу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». 20-21 грудня 2022. Київ, 2023. С.178-181.
2. Кравцов А.О., Набок І.І. Аналіз розвитку інноваційної зайнятості в умовах цифровізації глобальної економіки. *Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі: Матеріали XIV Міжнародної науково-практичної конференції*, Національний авіаційний університет. 11 травня 2023. Київ, 2023. С.165-169.
3. Кравцов А.О. Набок І.І. Транснаціональні наукові кластери та їх роль у розвитку глобальних ІТ-ринків. *Сучасні міжнародні відносини: актуальні питання теорії та практики – 2024: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції*, Національний авіаційний університет. 18 квітня 2024. Київ, 2024. С.275-279.
4. Кравцов А.О., Набок І.І. Адаптація українського ІТ-сектору до геополітичних викликів і цифрових трансформацій. *Стратегічне управління бізнесом на зламі епох: тенденції та виклики: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*, КНУ імені Тараса Шевченка. 23 жовтня 2025. Київ, 2025. С. 57-58.
5. Кравцов А.О., Набок І.І. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності ІТ-підприємств України в умовах війни. *Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем: Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції*, Центральноукраїнський національний технічний університет. 11 грудня 2025. Кропивницький, 2025. С. 271-274.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТНК НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	19
1.1. Концептуальні засади транснаціоналізації на світовому ринку інформаційних технологій.....	19
1.2. Тенденції розвитку та регіональні особливості світового ринку інформаційних технологій.....	35
1.3. Особливості регулювання світового ринку інформаційних технологій.....	51
Висновки до розділу 1.....	67
РОЗДІЛ 2. СТРАТЕГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЕКСПАНСІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	69
2.1. Аналіз впливу макроекономічних факторів на експорт інформаційних технологій провідними ТНК світу.....	69
2.2. Інвестиційна діяльність ТНК у системі глобальної інфраструктури інформаційних технологій.....	92
2.3. Технологічні трансфери та інноваційний потенціал ТНК у контексті розвитку глобального ринку інформаційних технологій.....	136
Висновки до розділу 2.....	151
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІТ-ТНК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	154
3.1. Розвиток та становлення сфери інформаційних технологій в Україні	154
3.2. Специфіка бізнес-моделей ТНК в ІТ-галузі в Україні.....	171
3.3. Вплив регуляторних та економічних факторів України на діяльність ТНК.....	190
Висновки до розділу 3.....	199
ВИСНОВКИ.....	201
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	204
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобальна економіка проходить етап фундаментальної реконфігурації під впливом диджиталізації. Інформаційні технології припинили бути лише допоміжним інструментом і стали ключовим фактором формування нового світового економічного порядку. Особливе місце у цих процесах посідають транснаціональні корпорації (далі – ТНК) ІТ-сектору, які виступають головними архітекторами та рушійною силою трансформацій у системі міжнародних економічних відносин. Завдяки монополізації технологічних рішень та володінню величезними масивами даних, їхній вплив сьогодні виходить далеко за межі суто економічного виміру, детермінуючи політичні, соціальні та інституційні вектори розвитку як розвинених країн, так і країн, з ринками, що формуються.

У сучасній архітектурі глобального управління транснаціональні ІТ-корпорації дедалі частіше перебирають на себе функції, що традиційно належали державам. Вони стають повноправними суб'єктами «цифрової дипломатії», вступаючи в прямі переговори з урядами, впливаючи на міжнародні стандарти безпеки та формуючи глобальний інформаційний порядок денний. Це призводить до появи явища «корпоративної зовнішньої політики», де інтереси приватних технологічних гігантів можуть домінувати над національними інтересами країн. Експансія ІТ-ТНК створює безпрецедентні виклики для національного суверенітету в його класичному розумінні. Йдеться про формування «цифрового суверенітету», який держави намагаються зберегти або відвоювати в умовах, коли: інформаційний простір та дані громадян контролюються іноземними платформами, алгоритмічне управління впливає на суспільно-політичні процеси та економічний вибір населення, приватні платіжні системи та цифрові активи ТНК починають конкурувати з національними валютами та монетарною політикою центробанків.

У ХХІ столітті цифрова революція зумовила фундаментальну зміну парадигми економічного розвитку. У цій новій реальності транснаціональні ІТ-

корпорації трансформувалися з суто комерційних структур у глобальних генераторів інновацій, знань та проривних технологій. Вони фактично монополізували інтелектуальну ренту, що робить їх ключовими акторами, які визначають темпи та напрями технологічного прогресу в світовому масштабі. Сучасний етап розвитку світогосподарських зв'язків вимагає ґрунтовного переосмислення класичних механізмів транснаціоналізації. Традиційні моделі експансії капіталу поступаються місцем платфо́рмоцентричним моделям, де фізична присутність у країні стає менш вагомою, ніж контроль над цифровим середовищем.

Україна, перебуваючи на етапі активної інтеграції до світового економічного простору, стикається з необхідністю адаптації до нових форматів взаємодії з транснаціональним бізнесом. Вітчизняний ІТ-сектор, демонструючи стійку динаміку зростання навіть у кризових умовах, став не лише драйвером експорту послуг, а й об'єктом стратегічного інтересу з боку провідних світових ІТ-ТНК.

Таким чином, актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю глибокого аналізу природи та наслідків транснаціоналізації ринку інформаційних технологій, системного осмислення ролі ІТ-ТНК у структурній трансформації глобальної економіки, формування науково обґрунтованої моделі співпраці між державою, приватним сектором та міжнародними партнерами у сфері високих технологій.

Проблеми глобалізації, цифровізації та трансформації світового ринку інформаційних технологій під впливом технологічних зрушень перебувають у центрі уваги провідних іноземних дослідників, серед яких: Андерсен Т. [47], Дасі А. [51], Кумарі С. [61], Лорберг Д. [62], Назал А. [65], Фан Д. [52], Фергюсон Д. [53], Якобсен М. [56].

Вагомий внесок у дослідження процесів транснаціоналізації та розвитку національного ІТ-сектору в умовах інтеграції у глобальний цифровий простір зробили українські вчені: Борзенко О. [49], Грущинська Н. [34], Набок І. [21], Овчаренко В. [22], Огородник О. [23], Романів А. [32], Побоченко Л. [27], Пузирьова П. [29], Сидорук І. [36] та інші.

Незважаючи на значну кількість напрацювань, стрімка еволюція ІТ-ринку у 2023-2026 рр., поява екосистемних гігантів нового типу та безпрецедентні виклики для українського ІТ-сектору в умовах воєнного стану потребують додаткового осмислення. Зокрема, недостатньо вивченими залишаються механізми адаптації вітчизняних бізнес-моделей до стратегій ІТ-ТНК та роль новітніх інституційних режимів (таких як «Дія.City») у втриманні людського капіталу.

Необхідність теоретичного та прикладного розв'язання окреслених проблем зумовила вибір теми дослідження, визначила його об'єкт, предмет і цільову спрямованість. Комплекс невирішених питань обґрунтовує наукову новизну роботи та визначає практичну значущість отриманих результатів, що пройшли відповідну апробацію та впровадження

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження є складовою частиною держбюджетних (кафедральних) науково-дослідних робіт: «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повоєнної відбудови» №12-2024/15.01.01 (у контексті дослідження ролі ТНК у забезпеченні руху капіталу); «Теоретичні та практичні аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатополлярності розвитку світового господарства» №118-2022/15.01.01 (в частині аналізу специфіки транснаціоналізації у сфері інформаційних технологій). Окремі положення результатів дослідження впроваджено в навчальний процес підготовки магістрів за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» у дисциплінах «Глобальна цифрова економіка» та «Транснаціоналізація світової економіки».

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад та розробці практичних рекомендацій щодо впливу транснаціонального фактора на еволюцію глобального ринку інформаційних технологій та розробці стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання:**

- дослідити та систематизувати концептуальні засади транснаціоналізації на світовому ринку інформаційних технологій;
- визначити тенденції розвитку та регіональну специфіку функціонування глобального ринку інформаційних технологій;
- проаналізувати особливості міжнародного та національного регулювання діяльності суб'єктів на ринку інформаційних технологій;
- здійснити аналіз впливу ключових макроекономічних факторів на обсяги та структуру експорту інформаційних технологій провідними ТНК світу;
- оцінити роль інвестиційної діяльності ТНК у формуванні та розбудові глобальної ІТ-інфраструктури;
- виявити особливості технологічних трансферів та оцінити інноваційний потенціал ІТ-ТНК як драйверів розвитку глобального ринку;
- дослідити генезис та сучасний стан становлення сфери інформаційних технологій в Україні в контексті світогосподарських процесів;
- виокремити специфіку бізнес-моделей, що застосовуються міжнародними ТНК в ІТ-галузі України;
- обґрунтувати вплив регуляторних та економічних факторів українського бізнес-середовища на ефективність діяльності ТНК та розробити рекомендації щодо вдосконалення державної політики у цій сфері.

Об'єкт дослідження – сукупність економічних відносин, що формуються в процесі функціонування транснаціональних корпорацій у сфері інформаційних технологій на глобальному рівні.

Предмет дослідження – транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій.

Методи дослідження. Теоретичну основу дисертаційної роботи становить комплекс методів загальнонаукового та спеціального пізнання, що дозволило забезпечити системність та достовірність отриманих результатів.

У першому розділі для уточнення категоріально-понятійного апарату та дослідження еволюції ТНК використано методи логічного узагальнення та систематизації. Метод системного підходу застосовано при аналізі структури глобального ринку ІТ. Порівняльний аналіз дозволив виявити регіональні

особливості розвитку ринку, а методи інституційного аналізу – дослідити багаторівневу систему регулювання світового ринку ІТ.

У другому розділі для аналізу макроекономічних факторів та інвестиційної активності використано методи економіко-статистичного аналізу (групування, порівняння середніх та відносних величин) та графічний метод для візуалізації динаміки експорту ІТ-послуг. Метод кейсового аналізу (case study) використано при вивченні стратегій технологічного трансферу та інноваційного потенціалу лідерів ринку (Microsoft, Google, Apple).

У третьому розділі застосовано методи історико-логічного аналізу для вивчення етапів становлення ІТ-галузі в Україні. Метод типологізації використано для класифікації сучасних бізнес-моделей ІТ-ТНК (аутсорсинг, продуктова модель, R&D-центри). За допомогою факторного аналізу оцінено вплив регуляторних (Дія.City) та економічних чинників на діяльність ТНК в Україні.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному обґрунтуванні теоретичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо впливу транснаціонального фактора на глобальний ринок інформаційних технологій та адаптацію національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції.

У межах проведеного дослідження виокремлено наступні практичні результати, які визначають його наукову новизну:

Вперше:

- обґрунтовано «транснаціональний фактор» як системоутворюючий чинник розвитку глобального ринку інформаційних технологій, що визначає темпи та масштаби капіталізації галузі, конфігурацію ієрархії держав у глобальних ланцюгах створення вартості та рівень їхньої цифрової суб'єктності.

Удосконалено:

- методичний підхід до аналізу впливу макроекономічних факторів на експортний потенціал ІТ-галузі, який, на відміну від існуючих, враховує кореляцію між обсягами прямих іноземних інвестицій ТНК та рівнем технологічної стійкості (резильєнтності) національних ІТ-екосистем в умовах глобальної турбулентності;

- класифікацію бізнес-моделей ІТ-ТНК, шляхом виокремлення перехідних форм від сервісного аутсорсингу до стратегічного R&D-партнерства, що базується на ступені інтеграції українських інженерних хабів у глобальні ланцюги створення високотехнологічних продуктів;
- підходи до регулювання діяльності цифрових платформ, зокрема в частині інституційного забезпечення (на прикладі режиму «Дія.City»), що дозволило гармонізувати інтереси глобальних ТНК та приймаючих держав у контексті залучення інвестицій та утримання людського капіталу;
- аргументацію щодо ролі інноваційного потенціалу ТНК як драйвера структурної трансформації глобального ринку ІТ, де ключовим об'єктом конкуренції визначено контроль над інтелектуальною власністю та системоутворюючою цифровою інфраструктурою.

Набули подальшого розвитку:

- теоретичні положення щодо еволюції глобального ІТ-ринку, які, на відміну від існуючих, доповнено аналізом процесів цифрової конвергенції, що стимулює ТНК до розширення своєї присутності у суміжних галузях економіки через механізми інтеграції хмарних рішень та штучного інтелекту;
- обґрунтування ролі людського капіталу як стратегічного ресурсу капіталізації ТНК, що дозволило уточнити параметри привабливості національних ринків праці, де визначальним фактором стає не лише рівень оплати, а й зрілість цифрових компетенцій та наявність розвиненої екосистеми підтримки інновацій;
- оцінка резильєнтності вітчизняного ІТ-сектору в умовах геополітичної турбулентності, що дало змогу виявити механізми збереження операційної стійкості ТНК в Україні через диверсифікацію просторового розміщення центрів розробки та поглиблення інтеграції у глобальні безпекові ланцюги створення вартості (DefenseTech);
- прогнозування траєкторії трансформації національної економіки під впливом транснаціонального фактора, що проявляється у домінуванні інноваційного потенціалу ТНК та їхнього контролю над інтелектуальною власністю й цифровою інфраструктурою, унаслідок чого визначено перспективні

напрями зміцнення ІТ-суб'єктності України через перехід від моделі надання послуг до моделі створення власних високотехнологічних продуктів з високою доданою вартістю.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження мають прикладний характер і спрямовані на підвищення ефективності інтеграції України до глобального ринку інформаційних технологій.

Практичне значення результатів дисертаційної роботи підтверджується їх упровадженням у діяльність підприємств. Результати дослідження використано у діяльності:

- ТОВ «ПАРТЕР-ВС», зокрема щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних партнерів для сумісної розробки програмного забезпечення (довідка про впровадження від 07.05.2026, №934);

- кафедри міжнародних економічних відносин при підготовці фахівців за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» другого (магістерського) рівня вищої освіти з дисциплін «Міжнародні економічні відносини», «Глобальна економіка», «Міжнародний менеджмент» та «Транснаціоналізація світової економіки» (акт про впровадження від 31.03.2026).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею і містить одержані здобувачем особисто нові результати у галузі знань 29 «Міжнародні відносини» за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини», які у сукупності сприяють розв'язанню науково-прикладного завдання, що полягає в обґрунтуванні стратегічних детермінант діяльності транснаціональних корпорацій на глобальному ринку інформаційних технологій та розробці практичних рекомендацій щодо зміцнення суб'єктності України у світових ланцюгах створення вартості в умовах цифрової трансформації.

Усі теоретичні напрацювання, методичні підходи, практичні рекомендації та висновки, що викладені в роботі та виносяться на захист, одержані здобувачем самостійно.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення, практичні рекомендації та результати дисертаційного дослідження були

представлені автором на всеукраїнських і міжнародних науково-практичних конференціях, зокрема: «Фундаментальні зсуви геоекономічної системи світу» (Київ, 2022); «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі» (Київ, 2023); «Сучасні міжнародні відносини: актуальні проблеми теорії і практики» (Київ, 2024), «Стратегічне управління бізнесом на зламі епох: тенденції та виклики» (Київ, 2025), «Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем» (Кропивницький, 2025).

Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено у 6 наукових працях, з яких: 3 статті опубліковано у фахових наукових виданнях України, віднесених до категорії «Б»; 1 стаття – у зарубіжному науковому журналі, індексованому у Web of Science; 5 публікацій – тези доповідей, що представлені у матеріалах всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 221 сторінки, з них основного тексту – 186 сторінок. Дисертація містить 47 рисунків, 19 таблиць та 4 додатки. Список використаних джерел налічує 141 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТНК НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

1.1. Концептуальні засади транснаціоналізації на світовому ринку інформаційних технологій

Світогосподарська конвергенція у межах формування єдиного економічного простору характеризується вираженням дихотомічним характером. З одного боку, інтенсифікація глобалізаційних процесів обумовлює уніфікацію бізнес-моделей та певне нівелювання інституційної багатоманітності підприємницької діяльності. Водночас, потужний вплив локальних детермінант актуалізує соціокультурну автентичність та поглиблює диференціацію споживчих стандартів. У такому контексті міжнародний бізнес постає як динамічна, адаптивна мезосистема, що еволюціонує від елементарних експортно-імпортних операцій до комплексних архітектур глобального масштабу.

Генезис транснаціональних структур детермінував вихід бізнес-моделей за межі національних економічних систем, що супроводжувалося розмиванням виключно державної приналежності виробничих факторів та фінансових ресурсів. Ця системна метаморфоза реалізувалася через диверсифіковані стратегічні вектори, що зумовило появу поліваріантних підходів до ідентифікації сутності та операційних меж суб'єктів міжнародного бізнесу.

Систематизація ключових передумов транскордонної експансії фірм дозволяє виокремити такі стратегічні пріоритети:

1. Ринково-ресурсна детермінація – прагнення до нівелювання обмежень внутрішнього попиту та арбітраж на різниці вартості виробничих ресурсів у глобальному масштабі.

2. Інфраструктурно-інституційний базис – наявність розгалужених логістичних мереж та систем державного стимулювання інвестиційних потоків.

3. Стратегічна стійкість – забезпечення фінансової стабільності через розширення портфеля присутності на іноземних ринках, що дозволяє дифузувати операційні та системні ризики.

Дискусійним аспектом теоретичного аналізу залишається кількісна ідентифікація просторової експансії, необхідної для набуття суб'єктом статусу транснаціонального. Якщо на ранніх етапах розвитку теорії міжнародних економічних відносин домінуючою була теза про достатність бінаціональної присутності фірми для її класифікації як транснаціональної компанії (далі – ТНК), то сучасні підходи акцентують увагу на якісних показниках – ступені інтегрованості активів та мультилокальності операційної діяльності, що виходить за межі простої присутності у двох країнах.

Специфіка сучасних ТНК розкривається через сукупність іманентних їм рис, серед яких домінуючими є екстериторіальність капіталу та концентрація потужних фінансових ресурсів. Це дозволяє корпоративному сектору монополізувати інноваційний простір шляхом інвестування у проривні технологічні розробки. Багатономенклатурний характер виробництва та стратегічне партнерство з фінансово-кредитними інститутами формують гнучку архітектуру бізнесу, де рух активів набуває відносної незалежності від інституційних обмежень країни базування чи перебування [10].

Синергія зазначених характеристик – від масштабної капіталізації до інноваційної монополії – детермінує трансформацію сучасних ТНК у ключових архітекторів глобального цифрового простору. В умовах четвертої промислової революції традиційна багатономенклатурність поступається місцем формуванню цілісних цифрових екосистем, де відносна автономність руху капіталу підкріплюється екстериторіальністю інформаційних технологій. Це актуалізує потребу в детальному дослідженні специфіки транснаціонального співробітництва саме в ІТ-галузі, оскільки цифровізація виступає не лише інструментом оптимізації науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (далі – НДДКР), а й базовим драйвером нової моделі міжнародної кооперації.

Класифікація підприємницької структури як транснаціональної базується на сукупності якісно-кількісних параметрів, що відображають специфіку її

внутрішньої організації та масштабів присутності на світовому ринку. До ключових дескрипторів такого порядку відносять архітектуру корпоративної власності та механізми її розподілу, інституціоналізацію системи менеджменту, чисельність персоналу, рівень та структуру оплати праці, а також ступінь інтернаціоналізації вищої управлінської ланки.

У межах кількісного аналізу зарубіжної активності корпорації доцільно виокремлювати три функціональні групи показників:

1. Дескриптори безпосередньої діяльності за кордоном, що охоплюють географічне охоплення (кількість країн присутності), частку грошових потоків та капіталовкладень в іноземних юрисдикціях, обсяги зарубіжних продажів, а також рівень прибутковості та чисельності персоналу у закордонних філіях.

2. Аналітичні коефіцієнти транснаціоналізації, які дозволяють верифікувати реальний ступінь інтегрованості компанії у світове господарство через релятивне співвідношення зарубіжних та консолідованих активів, прибутків і кадрового потенціалу, а також шляхом оцінки динаміки майнових прав та інвестиційних внесків у країнах перебування.

3. Систему стратегічних критеріїв, що включає ефект масштабу (великий розмір фірми), наявність монопольних переваг на цільових ринках, розбудову внутрішньофірмової виробничої ієрархії з поглибленим поділом праці, а також панування єдиної глобальної стратегії за умови жорсткої централізації процесу прийняття стратегічних рішень [21].

Узагальнена детермінація транснаціонального статусу корпорації в межах класичних підходів базується на досягненні критичних значень ряду кількісних параметрів. Зокрема, до базових ідентифікаторів ТНК відносять масштабність річного обороту (еквівалент не менше 1 млрд дол. США), а також розвинену мережеву структуру, що охоплює закордонні філії та дочірні підприємства щонайменше у шести країнах світу. Додатковими верифікаторами виступають релятивні показники закордонної експансії: питома вага зарубіжних активів у межах 25-30 % від консолідованої вартості майна та частка зовнішніх надходжень, що становить від 20 % до 33 % загального обсягу корпоративного обороту [29].

Отже, якісна еволюція транснаціональних структур полягає не лише у нарощуванні кількісних параметрів (активів, оборотів чи капіталізації), а й у стратегічній переорієнтації на здійснення комплексних глобальних операцій. Це виявляється у створенні розгалужених мереж науково-дослідного, виробничого та маркетингового спрямування, що функціонують у синергії. Діяльність усіх структурних одиниць міжнародного економічного комплексу ТНК підпорядковується єдиній корпоративній логіці, перетворюючи компанію на цілісний механізм, здатний до самоорганізації та ефективної експансії у світогосподарському просторі.

На сучасному етапі глобальної трансформації транснаціоналізація економічних систем, що інтерпретується як процес інтеграції іноземних корпоративних структур у національні відтворювальні цикли, детермінує виникнення багаторівневих асиметричних взаємозалежностей. Акумуляція значної частки національних ресурсів та виробничого потенціалу ключових галузей у межах транскордонної діяльності ТНК виступає стратегічним чинником, що визначає спеціалізацію країн у сучасній системі міжнародного поділу праці та їхні позиції у глобальних ланцюгах доданої вартості.

Поряд із виробництвом традиційних благ, сучасні ТНК виступають творцями інноваційних продуктів, що детермінують формування нових сегментів глобального споживання. Це обумовлює виражений дуалізм їхнього впливу: з одного боку, корпоративний сектор є потужним каталізатором науково-технічного та суспільного прогресу; з іншого – джерелом потенційних загроз для економічної безпеки окремих держав. Екстерналії діяльності ТНК виходять за межі суто економічного виміру, справляючи значний вплив на політичну архітектуру, соціальні імперативи, культурні коди та екологічну стабільність, що зумовлює гостроту наукових дискусій щодо регулювання їхньої діяльності в країнах базування та реципієнтах капіталу.

Плюралізм наукових підходів до вивчення функціонування ТНК обумовлений не лише варіативністю їхніх стратегічних моделей розвитку, а й фундаментальною трансформацією системи світогосподарських зв'язків та виробничих відносин, інтенсифікація якої прискорила з середини ХХ сторіччя.

Ця динаміка зумовила перехід від класичних форм інтернаціоналізації до складних мережових структур, що вимагає постійної актуалізації методологічного інструментарію та міждисциплінарного синтезу в межах досліджень міжнародних економічних відносин.

Еволюція теоретичних поглядів на природу ТНК розпочалася у 60-х роках ХХ ст. із панування виробничо-центристського підходу. Теорія промислової організації визначала транснаціоналізацію як результат реалізації фірмами власних унікальних переваг для нівелювання ринкових недосконалостей та транскордонних бар'єрів. Попри вагомий внесок у дослідження впливу ТНК на конкурентний ландшафт приймаючих економік, ця теорія мала обмежений прогностичний потенціал, оскільки не розкривала генетичні причини трансформації фірм у транснаціональні об'єкти. Якісно новий етап теоретичного синтезу, що припав на 70-80-ті роки ХХ ст., зумовив появу більш прикладних концепцій, систематизацію яких подано у табл. 1.1.

Особливої інтенсифікації зазначені трансформаційні процеси набули на сучасному етапі, що характеризується переходом від класичної індустріальної моделі транснаціоналізації до формування глобальних цифрових платформ. Якщо з середини ХХ ст. рушійною силою виступала вертикальна інтеграція виробничих ланцюгів, то початок ХХІ ст. знаменує появу «цифрового етапу» еволюції ТНК. На цьому етапі ключовим активом стає не матеріальний капітал, а інформаційно-технологічний ресурс та інтелектуальна власність, що докорінно змінює архітектуру міжнародних економічних відносин. Це зумовлює перехід до мережових моделей співробітництва, де цифрова трансформація виступає базовим детермінантом сталого розвитку та стратегічної конкурентоспроможності корпоративних структур у глобальному вимірі.

Систематизація представлених у таблиці 1.1. теоретичних підходів дозволяє констатувати поступову еволюцію наукової думки: від аналізу порівняльних переваг окремих країн (модель Хекшера-Оліна) до дослідження специфічних конкурентних переваг самих корпорацій (теорії С. Гаймера та Дж. Даннінга).

Узагальнення теоретичних підходів до виникнення ТНК

Теорія	Автор	Сутність
1. Технологічна концепція	Дж. Гелбрейт	Максимізація ринкової частки ТНК у приймаючих країнах через реалізацію технологічної переваги та ефект масштабу.
2. Теорія монополістичних переваг	С. Хаймер, Ч. Кіндлебергер, Е. Чемберлін	Опанування специфічних ніш ринку шляхом диференціації продукту та використання нематеріальних активів для нівелювання бар'єрів входу.
3. Теорія життєвого циклу продукту	Р. Вернон	Поетапне переміщення виробництва від країн-інноваторів до країн із низькими витратами в міру стандартизації технологічного циклу.
4. Теорія активного зростання	Дж. Бхаваті, Х. Джонсон, К. Алекжандро	Дослідження негативних наслідків зростання, що призводить до збідніння країн з економікою, орієнтованою переважно на сировинний сектор.
5. Парадигма «літучих гусей»	К. Акамацу	Циклічна модель індустріалізації, що базується на послідовній трансформації структури економіки від імпорту до глобальної експансії.
6. Теорія наздоганяючого циклу	К. Акамацу	Обґрунтування механізмів скорочення технологічного розриву між країнами-лідерами та реципієнтами капіталу в часовому вимірі.
7. Теорія олігополістичного захисту	Ч. Ніккерборкер	Стратегічна реакція корпорацій на дії конкурентів («ефект наслідування») з метою збереження паритету ринкових часток на іноземних ринках.
8. Теорія Хекшера-Оліна, парадокс Леонтьєва, теорія порівняльної вартості робочої сили	Е. Хекшер, Б. Олін, В. Леонтьєв	Обґрунтування напрямів руху факторів виробництва та критична переоцінка впливу факторомісткості на структуру зовнішньої торгівлі.
9. Теорія інтерналізації	Р. Бакклі, М. Кассон	Заміна зовнішніх ринкових транзакцій внутрішньофірмовим обміном для захисту унікальних ноу-хау та зниження транзакційних витрат.
10. Еклектична теорія (OLI)	Дж. Даннінг	Синтез переваг володіння (O), локалізації (L) та інтерналізації (I) як необхідних умов для здійснення прямих іноземних інвестицій.
11. Теорія шляхів інвестиційного розвитку націй	Дж. Даннінг	Еволюційна модель залежності між рівнем економічного розвитку країни та її чистим інвестиційним статусом (співвідношенням вхідних та вихідних іноземних інвестицій).
12. Теорія конкурентних переваг націй	М. Портер	Детермінація міжнародної успішності галузей через взаємодію факторних умов, параметрів попиту, суміжних галузей та стратегій фірм («ромб Портера»).

Примітка. Складено автором на основі [34; 62; 67].

Виокремлені концепції формують цілісний методологічний фундамент для розуміння природи транснаціоналізації, де ключовими драйверами виступають мінімізація транзакційних витрат, капіталізація унікальних ноу-хау та стратегічне

управління життєвим циклом продукту. Водночас, сучасна парадигма глобального розвитку потребує адаптації цих класичних положень до умов цифрової економіки, де традиційні фактори локалізації поступаються місцем мережевим ефектам та віртуальним ланцюгам доданої вартості.

Доповненням до економічних детермінант транснаціоналізації виступає біхевіористський підхід, який розкриває еволюцію управлінської філософії ТНК крізь призму їхньої глобальної стратегічної орієнтації. У межах цього підходу виокремлюють три базові вектори поведінкової адаптації корпоративних структур:

1. Етноцентрична орієнтація – характеризується жорсткою ієрархічною вертикаллю з домінуванням материнської компанії як єдиного центру стратегічного контролю. За такої моделі закордонні філії позбавлені суб'єктності та виконують суто імплементаційну роль, підпорядковуючись уніфікованій політиці штаб-квартири.

2. Поліцентрична орієнтація – базується на стратегії максимальної адаптації до локальних особливостей ринків приймаючих країн. Корпоративна архітектура передбачає розширення автономії дочірніх структур («локалізація» бренду, кадрового складу та операційних рішень), проте кар'єрна мобільність національного менеджменту залишається обмеженою регіональним рівнем без доступу до стратегічного ядра компанії.

3. Геоцентрична орієнтація – репрезентує вищий рівень транснаціональної зрілості, де штаб-квартира та філії розглядаються як взаємозалежні вузли єдиної глобальної мережі. Даний підхід нівелює фактор національної приналежності на користь професійної компетенції, орієнтуючи всі компоненти системи на синергію глобальних інтересів корпорації та локальних конкурентних переваг [52].

Трансформація управлінських орієнтацій від етноцентризму до геоцентризму відображає загальну логіку адаптації капіталу до умов глобальної конкуренції. У контексті сучасного розвитку ІТ-індустрії та функціонування цифрових платформ, геоцентрична модель стає домінуючою стратегічною парадигмою. На відміну від класичних промислових ТНК, цифрові корпорації за

замовчуванням формуються як екстериторіальні структури, де професійна компетенція та інтелектуальний капітал повністю нівелюють чинник національної приналежності менеджменту. Це дозволяє ІТ-гігантам вибудовувати гнучкі мережеві екосистеми, які орієнтовані на одночасне досягнення глобальної ефективності та глибоку локалізацію цифрових сервісів у кожній окремій юрисдикції.

Фундаментальним підґрунтям аналізу трансформаційних процесів у глобальній економіці є дослідження етапізації транснаціоналізації. Систематизація ТНК за їхніми організаційно-юридичними формами та стратегічними цілями дозволяє виокремити п'ять ключових поколінь:

Перше покоління: колоніально-сировинні ТНК (кінець XIX – початок XX ст.). Представлені переважно у формі картелів, синдикатів та трестів. Їхня діяльність фокусувалася на монополізації доступу до природних ресурсів колоніальних територій, що визначало їхній виражений екстрактивний характер.

Друге покоління: військово-промислові ТНК (період між світовими війнами). Організаційно тяжіли до форми трестів. Специфікою цього етапу стала тісна інтеграція з військово-технічним сектором та державним замовленням, що дозволило ряду компаній зберегти домінуючі позиції у повоєнній архітектурі світу.

Третє покоління: науково-виробничі конгломерати (50-ті – 70-ті роки XX ст.). Функціонували переважно як багатогалузеві концерни. Характеризувалися активним впровадженням результатів НТП та стандартизацією відтворювальних процесів у міжнародному масштабі. Саме ТНК цього покоління заклали підвалини єдиного глобального інформаційного та фінансового простору, стимулюючи дифузії технологій у країни периферії.

Четверте покоління: глобальні холдингові структури (80-ті – 90-ті роки XX ст.). Визначальною рисою став перехід до «планетарного менеджменту» та функціонування в умовах тотальної глобальної конкуренції. Холдингова модель дозволила забезпечити високу гнучкість управління капіталом при збереженні стратегічного контролю над мережею філій.

П'яте покоління: інноваційно-мережеві холдинги (початок ХХІ ст. – дотепер). Сучасний етап характеризується децентралізацією інноваційної активності. ТНК п'ятого покоління трансформують приймаючі країни на активні центри R&D через створення закордонних технопарків та поглинання локальних високотехнологічних стартапів. Інноваційний потенціал стає не лише прерогативою центру, а розподіленим ресурсом усієї глобальної мережі [54].

На сучасному етапі трансформації світового господарства, що характеризується синергією генеративного штучного інтелекту, квантових обчислень та великих даних, доцільно виокремити формування ТНК шостого покоління – екосистемно-алгоритмічні платформи. Основними детермінантами цього покоління виступають:

1. Алгоритмічний суверенітет. Центром доданої вартості стає не фізичне виробництво чи інтелектуальна власність у класичному розумінні, а алгоритми та моделі ШІ, що здатні до самонавчання та автономної оптимізації глобальних ланцюгів постачання.

2. Екосистемна архітектура. ТНК трансформуються з холдингів у глобальні цифрові екосистеми, де межа між фірмою та ринком розмивається. Вони інтегрують мільйони незалежних розробників, постачальників та споживачів у єдине хмарне середовище.

3. Віртуальна локалізація. Завдяки ШІ-адаптації, корпорація може одночасно бути «місцевою» у сотнях юрисдикцій без значної фізичної присутності, що фактично нівелює традиційні витрати на транскордонну експансію.

4. Дата-центричність. Дані стають стратегічним ресурсом, а здатність до їх прогностичного аналізу визначає монопольне становище ТНК у новому технологічному устрої.

Резюмуючи вищевикладене, слід констатувати, що на сучасному етапі розвитку світогосподарських зв'язків домінуючими драйверами транснаціоналізації виступають фундаментальна наука та наскрізна інноваційна діяльність. Це трансформує ТНК у ключових генераторів інтелектуального

капіталу, новітніх технологій та глобальних стандартів їхньої дифузії, що зумовлює становлення конвергентної економічної системи в масштабах планети.

Концентрація значної частини науково-технічного потенціалу розвинутих країн у межах транснаціональних структур дозволяє їм монополізувати канали міжнародного технологічного обміну. Таким чином, ТНК перетворюються на стратегічних модераторів наукових знань, чия діяльність визначає вектор структурних трансформацій у світовій економіці та ієрархію держав у глобальному інноваційному просторі.

Стратегія технологічного розвитку сучасних корпорацій зазнає суттєвої переоцінки: вона базується на глибинній інтеграції функціональних і крос-секторальних груп у процесі впровадження інновацій (R&D-інтеграція). Системний моніторинг релевантності ринкових структур та аналіз технологічних трендів дозволяють ТНК не лише адаптуватися до вимог НТП, а й виступати архітекторами світового ринку технологій, формуючи його кон'юнктуру на довгострокову перспективу.

Динамічна трансформація ТНК у домінуючий інститут світового господарства обумовлена дією комплексу чинників:

1. Ефект масштабу та оптимізація трансакційних витрат. Вертикальна та горизонтальна інтеграція науково-дослідних, виробничих та збутових ланок дозволяє ТНК мінімізувати витрати, притаманні відкритим ринковим трансакціям, заміщуючи їх більш ефективним внутрішньофірмовим обміном.

2. Капіталізація нематеріальних активів. Недосконалість ринкових механізмів передачі технологій та управлінського досвіду спонукає компанії зберігати жорсткий контроль над «невловимими» активами (ноу-хау, бренди). В межах корпоративної мережі ці активи набувають високої мобільності, забезпечуючи привласнення екстерналій виключно всередині ТНК.

3. Доступ до іноземних ресурсів та ринкова адаптація. Близькість до кінцевого споживача в країнах-реципієнтах дозволяє оперативно акумулювати інформацію про конкурентний потенціал локальних фірм. При цьому закордонні філії ТНК отримують асиметричні переваги, використовуючи консолідований технологічний та управлінський ресурс всієї материнської групи.

4. Фінансовий та валютний арбітраж. Географічна диверсифікація підрозділів дозволяє ТНК використовувати розбіжності в національних валютних курсах, відсоткових ставках та рівнях інфляції. Масштабні міжнародні фінансові операції дають змогу здійснювати «безпрограшні» валютні маневри, де номінальне зростання доходу конвертується у реальне за рахунок асинхронності світового економічного циклу.

5. Стратегічне управління життєвим циклом. ТНК пролонгують комерційне використання технологій, що старіють, шляхом їх трансферу до закордонних філій на периферії. Це звільняє ресурси материнської компанії для концентрованої розробки інновацій наступного покоління у «науковому ядрі» корпорації.

6. Мінімізація регуляторних та кон'юнктурних ризиків. Пряме інвестування дозволяє ефективно долати протекціоністські бар'єри та пом'якшувати вплив локальних кон'юнктурних коливань. Міжнародна мережа філій формує «базу стабільності», де ризики в одній юрисдикції компенсуються позитивною динамікою в інших, забезпечуючи вищу ефективність порівняно з суто національними суб'єктами [27].

Сучасний етап цифровізації світового господарства (2024-2026 рр.) виступає потужним каталізатором вищезазначених класичних чинників розвитку ТНК, трансформуючи їх у такі цифрові преференції:

1) використання технологій Big Data та предиктивної аналітики дозволяє ТНК здійснювати валютні та відсоткові операції з мікросекундною точністю. Це мінімізує ризики асинхронності світових циклів, перетворюючи валютні коливання на керований інструмент миттєвої капіталізації;

2) цифрові платформи дозволяють здійснювати трансфер управлінського досвіду та ноу-хау миттєво і з нульовими маржинальними витратами. Це посилює ефект інтерналізації, оскільки контроль над технологіями в цифровому середовищі стає більш жорстким і водночас гнучким.

3) ТНК переходять від простої «присутності на ринку» до володіння цифровим профілем споживача. Штучний інтелект аналізує локальні ринкові тренди в реальному часі, що дозволяє закордонним філіям не просто конкурувати з національними фірмами, а випереджати їх за рахунок глибшого аналізу попиту.

4) створення міжнародних хмарних мереж та використання блокчейн-технологій для управління ланцюгами постачання формує нову «базу стабільності». Це дозволяє ТНК нівелювати бар'єри на шляху експорту продукції навіть за умов посилення геополітичної фрагментації та цифрового протекціонізму [25].

Одним із найбільш релевантних інструментів сучасної глобальної експансії ТНК є формування стратегічних альянсів. Транснаціональні альянси трактуються як гнучкі форми міжнародного партнерства, що базуються на багатосторонніх контрактних засадах без обов'язкового злиття капіталів. Вони дозволяють компаніям-учасникам консолідувати зусилля у сферах маркетингової, інноваційно-інвестиційної та операційної діяльності для досягнення синергетичного ефекту на глобальних ринках. На сучасному етапі стратегічні альянси постають як найбільш динамічний вектор транснаціоналізації, що охоплює високотехнологічні та капіталомісткі галузі. Наприклад, телекомунікації та ІТ: консорціуми між AT&T та British Telecom або стратегічна колаборація IBM, Apple та Siemens для розробки спільних стандартів.

У період 2024-2026 рр. природа транснаціональних альянсів зазнає фундаментальної еволюції: від традиційних контрактних угод до формування глибоких технологічних екосистем. На відміну від прикладів кінця ХХ ст., сучасні альянси в ІТ-сфері та телекомунікаціях базуються на принципах відкритої архітектури та спільного використання даних. Ключовими характеристиками альянсів «нової хвилі» виступають:

1) симбіоз розробників та обчислювальних потужностей. Яскравим прикладом є багаторічне партнерство Microsoft та OpenAI, де одна сторона надає капітал та інфраструктуру хмарних обчислень, а інша – унікальні алгоритми генеративного ШІ.

2) крос-платформна інтеграція, коли сучасні альянси між виробниками пристроїв (Samsung, Apple) та розробниками сервісів (Google, Meta) створюють безшовні користувацькі середовища, що фактично формує «цифрові мега-альянси», які контролюють цілі сегменти глобального споживання.

3) стандартизація «інтернету речей» (IoT) та 6G через формування консорціумів для розробки єдиних протоколів зв'язку, що дозволяє ТНК уникати фрагментації ринків та знижувати витрати на впровадження інновацій у глобальному масштабі [61].

Синергія, що досягається у межах транснаціональних стратегічних альянсів, стає каталізатором для якісної трансформації кожного окремого суб'єкта ринку. У цьому контексті перехід від зовнішніх форм співпраці до внутрішньої інтенсифікації ресурсів визначає індивідуальну траєкторію експансії цифрових гігантів. Таким чином, розвиток транснаціональної ІТ-компанії постає не просто як механічне збільшення активів, а як складний процес постійного розширення та вдосконалення її діяльності, продуктів, послуг і технологічного потенціалу. Він включає зростання обсягів виробництва, розширення ринків розповсюдження ІТ-продукту або ІТ-послуг, впровадження інновацій, підвищення кваліфікації персоналу та стратегічне управління для досягнення конкурентоспроможності на ринку ІТ.

Розвиток транснаціональної ІТ-компанії слід розглядати як безперервний процес стратегічної інтенсифікації та масштабування її операційної моделі, цифрових продуктів і сервісної екосистеми. Цей процес базується на нарощуванні технологічного потенціалу, географічній диверсифікації ринків збуту та постійній ітерації інновацій, що в поєднанні з предиктивним менеджментом та розвитком людського капіталу забезпечує стійку конкурентоспроможність у високоволатильному цифровому середовищі.

При прийнятті рішень щодо транскордонної експансії та вибору локацій для розміщення закордонних підрозділів (R&D-центрів, офісів розробки тощо), ІТ-корпорації здійснюють комплексний аудит інвестиційного ландшафту за такими пріоритетними критеріями:

- місткість та релевантність цільового ринку (оцінка потенційного попиту, доступності специфічних ресурсів та стратегічної ролі локації у глобальній мережі компанії);

- інституційна та політична стабільність (мінімізація ризиків, пов'язаних із раптовими змінами в державному управлінні та соціально-економічному середовищі);
- регуляторне середовище та фіскальна політика (аналіз правового режиму для іноземних інвесторів, наявності податкових пільг для IT-індустрії та загального рівня податкового навантаження);
- режим захисту інтелектуальної власності та інфраструктурна зрілість (наявність надійних правових механізмів захисту програмного коду та патентів, а також розвиненість телекомунікаційної та енергетичної інфраструктури);
- параметри ринку праці (співвідношення вартості залучення фахівців до рівня їхньої технічної кваліфікації та наявності розвиненої системи профільної освіти);
- макроекономічна стійкість (стабільність національної валюти та прогнозованість торговельної політики держави-реципієнта) [63].

Вибір конкретних цілей розвитку IT-компанії є похідним від обраної глобальної стратегії та специфіки ринкової кон'юнктури. Типологію таких цілей систематизовано у табл. 1.2.

Систематизація стратегічних цілей (див. Табл. 1.2) свідчить про перехід IT-ТНК від моделі лінійного зростання до формування багатовекторних екосистем. Характерною рисою сучасної транснаціоналізації у сфері IT є взаємозалежність між інноваційним розвитком та соціальною відповідальністю: імплементація ESG-стратегій сьогодні розглядається не лише як етичний вибір, а як інструмент доступу до міжнародного капіталу та залучення провідних фахівців.

Разом з тим, концептуальні засади транснаціоналізації на ринку інформаційних технологій породжують низку суперечностей. Концентрація ключових технологічних активів та інтелектуального капіталу в межах обмеженої кількості глобальних гравців посилює «цифровий розрив» між країнами-інноваторами та країнами-реципієнтами технологій, що потребує переосмислення механізмів державного регулювання діяльності таких корпорацій.

Стратегічні цілі та інструментарій розвитку транснаціональних ІТ-компаній

Домінанта розвитку	Стратегічна мета	Пріоритетні шляхи реалізації
Ринкова експансія	Максимізація ринкової частки та масштабування присутності	Географічна диверсифікація; освоєння нових нішевих сегментів; адаптація цифрових продуктів до специфіки локальних ринків (локалізація).
Технологічне лідерство	Забезпечення стійких інноваційних переваг	Активізація R&D-діяльності; розробка проривних рішень; безперервна ітерація та модернізація існуючого софтверного стеку.
Операційна ефективність	Оптимізація внутрішніх бізнес-процесів	Оптимізація операційного циклу через інституціоналізацію гнучких підходів та комплексну автоматизацію виробничих операцій; цифровізація управлінського циклу; реінжиніринг транзакційних витрат.
Якість та клієнтоорієнтованість	Формування лояльності та капіталізація бренду	Імплементація систем комплексного управління якістю цифрових продуктів; перехід до моделі «Product-as-a-Service»; глибинна аналітика користувацького досвіду.
Капіталізація людського ресурсу	Формування та утримання інтелектуального ядра	Створення гнучких систем мотивації; розвиток внутрішніх центрів компетенцій; розбудова бренду роботодавця у глобальному вимірі.
Сталий розвиток та етика	Інституціоналізація соціальної відповідальності	Інтеграція принципів сталого розвитку (ESG) у корпоративну архітектуру та стратегію глобального позиціонування; перехід на енергоефективні хмарні обчислення; участь у відкритих інноваційних проєктах для розвитку спільноти.

Примітка. Складено автором самостійно.

Зазначені концептуальні трансформації в діяльності ІТ-ТНК детермінують зміну їхньої ролі в архітектурі світового господарства. Це обумовлює необхідність детального дослідження динаміки світового ринку інформаційних технологій та виявлення специфічних закономірностей його структурування в умовах глобальних технологічних зрушень.

У результаті теоретичного аналізу сутності, еволюції та стратегічних детермінант розвитку ТНК у сучасній світовій економіці зроблено такі висновки.

Концептуалізовано дуалістичну природу ТНК як провідного інституту глобалізації, що виступає одночасно каталізатором науково-технічного прогресу та джерелом асиметричних викликів для національних економік. Встановлено, що

сучасна транснаціоналізація базується на інтеграції іноземних структур у національні відтворювальні цикли, що детермінує місце країн у міжнародному поділі праці через доступ до глобальних ланцюгів доданої вартості.

Запропоновано авторську періодизацію еволюції ТНК, доповнену шостим поколінням – екосистемно-алгоритмічними платформами (Digital-Native & AI-Centric TNCs). Доведено, що на сучасному етапі (2024-2026 рр.) центр створення вартості зміщується від володіння фізичними активами до володіння алгоритмами штучного інтелекту та великими даними, що нівелює традиційні географічні бар'єри та формує модель «віртуальної присутності».

Визначено систему критеріїв привабливості країн для ІТ-ТНК, де ключового значення набувають не лише місткість ринку, а й розвиненість цифрової інфраструктури, режим захисту інтелектуальної власності та якість людського капіталу. Обґрунтовано, що за рахунок автоматизації бізнес-процесів класичні переваги ТНК (економія на витратах та ефект масштабу) набувають у цифровому середовищі значно більшої ефективності.

Визначено стратегічну архітектуру розвитку транснаціональних ІТ-компаній через типізацію їхніх цілей (ринкових, технологічних, управлінських та соціальних). Встановлено, що сучасний розвиток ІТ-ТНК базується на синергії гнучкого управління, масштабування інновацій та інституціоналізації ESG-парадигми, що трансформує соціальну відповідальність на інструмент посилення репутаційного капіталу в умовах глобальної конкуренції за таланти.

Визначено систему стратегічних факторів конкурентоспроможності ТНК, серед яких ключове місце посідають інтерналізація нематеріальних активів, фінансовий арбітраж та управління життєвим циклом технологій. Обґрунтовано явище «цифрової ампліфікації», за якого класичні переваги ТНК (ефект масштабу, мінімізація трансакційних витрат) набувають експоненціального зростання завдяки алгоритмізації бізнес-процесів.

Доведено трансформацію стратегічних альянсів з інструменту спільного виробництва у форму глобальних цифрових екосистем. Встановлено, що сучасні альянси в ІТ-сфері та високотехнологічних галузях базуються на принципах симбіозу обчислювальних потужностей та інтелектуального капіталу, що

дозволяє ТНК формувати безшовні користувацькі середовища та монополізувати технологічні стандарти майбутнього.

1.2. Тенденції розвитку та регіональні особливості світового ринку інформаційних технологій

Динаміка світового ринку інформаційних технологій у поточному десятилітті визначається не лише інтенсивним технологічним прогресом, а й глибокими структурними та регіональними трансформаціями. Якщо на попередніх етапах транснаціоналізація мала відносно рівномірний характер, то сучасний етап характеризується концентрацією інноваційного капіталу в окремих глобальних хабах, що суттєво змінює геопросторову архітектуру цифрової економіки.

Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку ІТ дозволяє виявити суперечливий характер глобальної цифровізації: з одного боку, спостерігається стрімке розширення мережевої інфраструктури, а з іншого – поглиблення асиметрії між технологічними лідерами та країнами, що лише намагаються інтегруватися у глобальний цифровий простір.

Незважаючи на те, що протягом останнього десятиліття в економіках, що розвиваються, впроваджувалися заходи з розбудови інфраструктури інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ), «цифрова нерівність» продовжує залишатися гострою проблемою. Ознаки такого розриву найбільш помітні в країнах Латинської Америки та Африки на південь від Сахари. Значна частина цих держав суттєво відстає у сфері інформаційно-мережевої взаємодії через недостатню розвиненість базової технічної бази та обмежений доступ до широкосмугових мереж.

Крім того, у ряді країн спостерігається низький рівень цифрових компетенцій, що унеможливорює ефективне використання навіть наявних технологічних рішень. У випадках, де інфраструктура ІКТ була формально покращена, її реальний вплив на національну конкурентоспроможність та

суспільний добробут часто залишається незначним. Це призводить до виникнення феномену «нової цифрової нерівності», яка проявляється у нездатності економічних суб'єктів інтегрувати технології у виробничі цикли, що безпосередньо відбивається на загальних темпах інформатизації та гальмує інклюзивний розвиток регіонів.

Аналіз географічної архітектури світового ринку інформаційних технологій підтверджує стратегічне домінування США, які стабільно утримують позиції в п'ятірці глобальних лідерів як за обсягами експорту, так і за показниками імпорту високотехнологічних рішень. Попри посилення конкурентного тиску з боку країн Південно-Східної Азії та Європейського Союзу, США залишаються найбільшим регіональним ринком та ключовим вузлом глобальної ІТ-системи [71].

США виступають не лише провідним інноваційним донором (постачальником) інформаційних технологій, а й їх наймасштабнішим споживачем, що акумулює близько 38-40% світового обігу галузі. Така стійкість ринкових позицій зумовлена специфікою внутрішнього попиту, який формується за рахунок глибокої цифровізації суміжних галузей: автомобільної промисловості, фінансового сектору (FinTech), виробничих комплексів та сфери професійних послуг. Ключовими драйверами зростання виступають:

- 1) хмарні обчислення та інфраструктура, де американські ТНК утримують фактичну монополію на технологічні стандарти;
- 2) пропрієтарне програмне забезпечення з високою доданою вартістю;
- 3) системи штучного інтелекту та великих даних, що інтегруються у виробничі цикли промислових гігантів [70].

Високий рівень споживання ІТ-продуктів як корпоративним сектором, так і приватними користувачами, створює унікальний ефект «внутрішнього полігону», що дозволяє американським ТНК тестувати та масштабувати інновації перед їх виходом на глобальний рівень.

Поряд із лідерством США, вагоме місце у геоструктурі світового ІТ-ринку посідають розвинені країни Європи, Канада та Сінгапур. Останній, разом із іншими державами Південно-Східної Азії, сформував потужну екосистему

венчурного інвестування, що виступає фундаментальним економічним драйвером індустрії високих технологій. Європейський регіон, акумулюючи близько 30% обсягу ринку, утримує статус другого за величиною гравця, проте його частка зазнає тиску через стрімку експансію азійських технологічних гігантів.

Особливої уваги заслуговує зміна парадигми глобального домінування, де компанії з Китаю та Індії переходять від ролі сервісних аутсорсерів до статусу стратегічних лідерів галузі. Такі гравці, як Tata Consultancy Services (TCS), за показниками ринкової капіталізації вже конкурують або випереджають традиційних західних надавачів ІТ-послуг (наприклад, Dell), що свідчить про високу довіру інвесторів до індійської моделі ІТ-консалтингу. Інтернет-гіганти Baidu, Tencent Holdings та NetEase демонструють безпрецедентні темпи зростання доходів та рентабельності, інтегруючи складні алгоритми ШІ та великих даних у власні багатомільйонні платформи.

Таким чином, сучасний світовий ринок ІТ трансформується у багатополярну структуру, де західна інноваційна модель стикається з азійською моделлю швидкого масштабування та капіталізації. Це створює нову конкурентну динаміку, де успіх ТНК визначається здатністю ефективно оперувати одночасно у декількох регіональних технологічних зонах.

Світовий ІТ-ринок є фундаментальним складником глобального ринку ІКТ, функціонуючи у тісному симбіозі з сегментами телекомунікацій та цифрового мовлення. Традиційно архітектура ІТ-ринку детермінується трьома базовими векторами: апаратним забезпеченням (комп'ютерна техніка та офісне обладнання), ринком програмних продуктів та сегментом професійних ІТ-послуг (включаючи ІТ-аутсорсинг, системну інтеграцію та кастомну розробку).

На сучасному етапі спостерігається фундаментальна зміна технологічних епох: класична модель, орієнтована на фізичну інфраструктуру (локальні сервери, корпоративні бази даних, мережеве обладнання), витісняється сервіс-орієнтованою парадигмою. Ця трансформація змінює саму модель споживання цифрових благ, переносячи фокус на:

1) хмарні обчислення (Cloud Computing) – перехід від володіння інфраструктурою до оренди обчислювальних потужностей (моделі IaaS, PaaS, SaaS);

2) інструментарій Big Data та предиктивну аналітику – переробку гігантських масивів структурованих і неструктурованих даних для прийняття управлінських рішень.

3) корпоративну мобільність та Social Business – інтеграцію соціальних медіа та мобільних технологій у стратегії розвитку бізнесу [73].

Особливе місце у стратегічному ландшафті розвитку галузі посідає конвергенція хмарних технологій та аналітики великих даних. Це створює передумови для формування інтелектуального корпоративного середовища, де мобільні пристрої та соціальні комунікації виступають не просто інструментами зв'язку, а джерелами цінної ринкової інформації та каналами капіталізації брендів ІТ-ТНК.

Найбільш вагомим сегментом світового ринку ІТ за обсягом капітальних витрат залишається апаратне забезпечення, проте його внутрішня структура зазнає фундаментальної трансформації. Вибухове зростання обсягів генерації даних та масове впровадження моделей штучного інтелекту стимулюють безпрецедентний попит на високопродуктивні сервери та спеціалізовані системи зберігання даних.

Ключовим драйвером сегмента стало повсюдне розгортання гіпермасштабованих центрів обробки даних, що забезпечує стабільну позитивну динаміку ринку мережевого обладнання нового покоління. У секторі споживчої електроніки спостерігаються різновекторні тенденції:

1) ринок персональних комп'ютерів демонструє ознаки стагнації та поступового скорочення в кількісному вимірі, трансформуючись у бік професійних високопродуктивних станцій;

2) сегмент мобільних пристроїв зберігає впевнені темпи зростання, стаючи основним терміналом доступу до глобальних цифрових екосистем.

3) периферійне обладнання – продажі друковано-копіювальної техніки залишаються порівняно стабільними за рахунок корпоративного сектору, тоді як

сегмент традиційних моніторів демонструє зниження на фоні переходу до мобільних та інтегрованих рішень [68].

Таким чином, апаратний сегмент еволюціонує від постачання окремих пристроїв до розбудови комплексної інфраструктури, здатної підтримувати експоненціальне зростання обчислювальних навантажень у межах концепції «Data-Driven Economy».

Швидке зростання числа мобільних пристроїв, великий обсяг інформації, а також тотальна поширеність медіа виступають каталізаторами процесу глобальної цифрової конвергенції. Це спричиняє фундаментальні трансформації в усіх секторах світового господарства, де розвиток інформаційно-комунікаційних технологій перетворюється на базову детермінанту економічного зростання та ключовий інструмент забезпечення національної конкурентоспроможності в умовах глобальної нестабільності.

Попит на сегмент ІТ-послуг сьогодні обумовлений зростаючою складністю та архітектурною різноманітністю корпоративних екосистем. Необхідність інтеграції розрізнених програмних рішень, навчання персоналу та підтримки високої відмовостійкості систем потребує значних капіталовкладень. У цьому контексті ІТ-аутсорсинг трансформується з інструменту простої економії витрат на стратегічну модель управління, що дозволяє компаніям фокусуватися на профільних активах, делегуючи підтримку ІТ-інфраструктури спеціалізованим транснаціональним постачальникам.

Найвищу динаміку розвитку серед усіх компонентів ринку демонструє сегмент програмного забезпечення (ПЗ), чий темпи зростання стабільно випереджають середньоринкові показники (понад 6% щорічно). Структура цього сегмента відображає пріоритетність прикладних рішень: понад 50% обсягу припадає на різноманітні категорії бізнес-додатків та галузевого софту (ERP, CRM, AI-платформи). Решта частки розподілена між системним ПЗ (операційні системи, середовища віртуалізації) та інструментарієм розробки, що забезпечує функціонування сучасного цифрової архітектури.

У межах сегмента програмного забезпечення найбільш стрімку динаміку демонструють інструменти для колаборації та організації спільної діяльності.

Рішення для розбудови корпоративних соціальних екосистем та хмарного доступу до даних демонструють експоненціальне зростання (понад 20% щорічно), що відображає перехід до гібридних та розподілених моделей праці. Паралельно з цим, високу активність зберігає категорія систем управління базами даних (СУБД) та інтелектуальної аналітики (з темпами понад 8%), що обумовлено критичною цінністю даних як стратегічного активу.

Незмінно пріоритетним залишається попит на комплексні системи управління ресурсами підприємства, рішення для взаємодії з клієнтами, а також багаторівневі системи кібербезпеки, що виступають гарантом стабільності цифрового бізнесу.

Розвиток транснаціональних ІТ-корпорацій на сучасному етапі безпосередньо корелює з темпами впровадження високотехнологічних інновацій (Artificial Intelligence, Edge Computing, Blockchain) в усі ланки виробничо-збутової діяльності. Інформація трансформується з допоміжного елемента у повноцінний товар та ключовий стратегічний ресурс, що визначає капіталізацію ТНК [74].

Нинішня інтенсифікація ІТ-бізнесу є похідною від глобальної мегатенденції до тотальної цифровізації та переходу до цифрової економіки. Останню слід розглядати як екосистему, що ґрунтується на мережевих цифрових технологіях і охоплює не лише розробку софтверних рішень, а й електронну комерцію, платформові онлайн-послуги та операційну діяльність цифровізованих підприємств. У цій системі ТНК виступають архітекторами нових економічних відносин, де додана вартість створюється переважно у віртуальному просторі.

Виокремлені тенденції свідчать про те, що в умовах глобальної цифровізації домінування на ринку забезпечується не лише володінням технологіями, а й здатністю до формування масштабних транскордонних екосистем. Емпіричним підтвердженням високого рівня концентрації ринкової влади в руках провідних ТНК є аналіз їхніх операційних та фінансових показників. На сучасному етапі лідери ІТ-ринку демонструють безпрецедентні обсяги капіталізації, що в окремих випадках перевищують ВВП цілих держав, а розгалужена мережа їхніх закордонних представництв формує нову географію глобального технологічного

впливу. Ключові параметри діяльності найбільш впливових суб'єктів світового ринку інформаційних технологій систематизовано у табл.1.3:

Таблиця 1.3

Масштаби діяльності лідерів ІТ-ринку, станом на кінець 2025 року

Назва компанії	Рік створення	Ринкова капіталізація, трлн. дол. США	Кількість співробітників, тис. осіб	Кількість представництв, офісів в інших країнах
Apple	1976	3,143	115	190
Microsoft Corporation	1975	2,913	221	160
NVIDIA	1993	2,708	36	50
Amazon	1994	2,005	1130	226
Alphabet	2015	1,973	140	90
MetaPlatforms	2004	1,381	60	115
Samsung Vendor Group	1938	0,259	309	135
Cisco Systems	1984	0,225	79,5	160
IBM	1911	0,215	300	170

Примітка. Складено автором з даними Statista [109].

З ринковою капіталізацією 3,143 трлн. дол. станом на кінець 2025 року Apple стала найбільшою компанією світу 2025 року [109]. Крім неї в п'ятірку лідерів надійшли: Microsoft, NVIDIA, Amazon, материнська компанія Google Alphabet та.

Еволюція провідних гравців ринку від стартапів до масштабних транснаціональних екосистем демонструє різні стратегії адаптації до технологічних циклів.

IBM (International Business Machines) є яскравим прикладом найстарішої ІТ-корпорації (заснована у 1911 році), чий шлях відображає історію становлення обчислювальної техніки. Протягом понад століття компанія забезпечила фундаментальні інноваційні прориви, винайшовши жорсткі диски, системи штрихкодування та магнітні стрічки для банківських карт. Станом на кінець 2025 року IBM трансформувалася у провайдера складних гібридних хмарних рішень та квантових обчислень [120].

Незважаючи на помірну, порівняно з новими лідерами, ринкову капіталізацію (215 млрд. дол. США), компанія утримує статус одного з найбільших роботодавців (300 тис. співробітників) та зберігає найширшу

географічну присутність у 170 країнах світу. Ключовий фокус IBM сьогодні зосереджений на блокчейн-технологіях, Інтернеті речей та розвитку корпоративної IT-інфраструктури для фінансового та ритейл-секторів [120].

Microsoft Corporation, заснована у 1975 році, уособлює перехід від софтверної монополії до домінування у хмарній та алгоритмічній екосистемах. Якщо у XX столітті успіх корпорації базувався на операційних системах сімейства Windows та офісних додатках, то сучасна стратегія компанії цілком орієнтована на концепцію «Cloud First, AI First».

Динаміка ринкової капіталізації Microsoft є феноменальною: продемонструвавши зростання з 1,7 трлн дол. США (початок 2021 р.) до 2,913 трлн дол. США на кінець 2025 року, корпорація підтвердила ефективність своєї інвестиційної стратегії, зокрема партнерства з OpenAI. Сучасний портфель компанії охоплює хмарну платформу Microsoft Azure, інтелектуальні сервіси Dynamics CRM, екосистеми Office 365, а також масштабні споживчі платформи (Xbox Live, LinkedIn, Skype). З чистим прибутком, що стабільно перевищує 70 млрд дол. США, та глобальною мережею із 160 офісів, Microsoft виступає головним архітектором інтеграції штучного інтелекту в корпоративне середовище [123].

Apple Inc. (заснована у 1976 році) трансформувалася з виробника персональних комп'ютерів (Macintosh, 1984) у найбільш капіталізовану корпорацію світу, чия ринкова вартість на кінець 2025 року сягнула рекордних 3,143 трлн. дол. США [88]. Фундаментом економічної стійкості компанії є синергія високотехнологічного апаратного забезпечення (iPhone, iPad, Mac, Apple Watch) та закритої програмної екосистеми (iOS, macOS, watchOS), що формує високий рівень лояльності споживачів.

Сучасна стратегія Apple базується на диверсифікації доходів через стрімке розширення сегмента сервісів. Платформи iCloud, Apple Music, Fitness+, платіжна система Apple Pay та стрімінговий сервіс Apple TV+ дозволили компанії сформувати базу з понад 1 млрд платних підписників. При цьому загальна кількість активних пристроїв Apple у світі перевищила 2 млрд одиниць, що

створює безпрецедентний ефект масштабу та дозволяє корпорації диктувати технологічні стандарти на ринку мобільних рішень [119].

Окремим аспектом транснаціоналізації Apple є впровадження складних механізмів міжнародного податкового планування. Компанія стала піонером у використанні дочірніх структур у юрисдикціях із пільговим оподаткуванням (Ірландія, Нідерланди, Люксембург, Британські Віргінські острови) для оптимізації фіскальних витрат. Зокрема, концентрація ключових активів у п'яти ірландських дочірніх компаніях дозволяє Apple ефективно перерозподіляти глобальні прибутки, мінімізуючи податкове навантаження на світовому рівні.

Незважаючи на незначні коливання річного доходу в межах 380-395 млрд дол. США у 2023-2024 рр. [119], корпорація демонструє найвищу в галузі рентабельність та обсяг чистих активів. Володіючи мережею зі 190 закордонних представництв та офісів, Apple Inc. виступає ключовим суб'єктом, що визначає динаміку споживчого сегмента світового ІТ-ринку та формує глобальні ланцюги створення доданої вартості.

Alphabet Inc. (материнська компанія Google LLC) є яскравим прикладом успішної інституціоналізації інноваційного стартапу в глобальну ТНК. Заснована у 1998 р. аспірантами Стенфордського університету, компанія за неповні три десятиліття трансформувалася з вузькоспеціалізованого пошукового сервісу в диверсифіковану технологічну екосистему. Сучасна архітектура корпорації охоплює найвідвідуваніші цифрові активи світу (Google Search, YouTube), хмарні сервіси (Google Cloud), а також мобільні та фінансові платформи (Android, Google Pay) [117].

Історія фінансового зростання Google демонструє ключову роль венчурного капіталу в розвитку ІТ-сектору. Перші інвестиції у розмірі 100 тис. дол. США від засновника Sun Microsystems та подальше фінансування від провідних венчурних фондів (Kleiner Perkins та Sequoia Capital) у сумі 25 млн дол. США (1999 р.) створили необхідний фундамент для масштабування технології. Вихід на IPO у 2004 р. за унікальною моделлю онлайн-аукціону став переломним моментом, забезпечивши компанії стартову капіталізацію у 23 млрд дол. США та

сформувавши потужний внутрішній інтелектуальний капітал через систему акціонерної мотивації розробників.

Станом на кінець 2025 року ринкова капіталізація Alphabet сягнула 1,973 трлн дол. США [117], що підтверджує ефективність бізнес-моделі, де основним джерелом доходу залишається алгоритмічна реклама (програма Ads), доповнена стрімким зростанням хмарних обчислень та сервісів на базі штучного інтелекту.

Завдяки стратегії географічної диверсифікації, корпорація розгорнула мережу з 90 офісів та представництв у Північній Америці, Європі, Азії та Австралії, забезпечуючи робочі місця для 140 тис. висококваліфікованих фахівців [117]. Сучасний етап розвитку Alphabet характеризується переходом до моделі AI-Native TNC, де пропрієтарні алгоритми пошуку та аналізу даних виступають головним чинником утримання монопольного становища на світовому ринку інформаційного пошуку.

Аналіз діяльності NVIDIA є критично важливим для вашої дисертації, оскільки ця компанія уособлює «технологічний вибух» 2023-2026 рр. Вона перетворилася з виробника ігрових відеокарт на головного інфраструктурного провайдера епохи штучного інтелекту.

NVIDIA Corporation, заснована у 1993 році, демонструє найбільш динамічну трансформацію бізнес-моделі серед усіх лідерів IT-ринку. Розпочавши діяльність як розробник графічних процесорів для ігрової індустрії та професійної візуалізації, компанія на початку 2020-х років стала монопольним постачальником обчислювальних потужностей для навчання великих мовних моделей та розгортання систем генеративного штучного інтелекту.

Ринкова капіталізація NVIDIA станом на кінець 2025 року сягнула вражаючих 2,918 трлн дол. США, що дозволило їй увійти до трійки найдорожчих компаній світу, конкуруючи з Apple та Microsoft [124].

Показовим є порівняно невелика кількість персоналу – лише 36 тис. співробітників, що у поєднанні з колосальною капіталізацією свідчить про найвищий рівень інтелектомісткості та ефективності бізнесу серед усіх ТНК. Маючи мережу з 50 офісів у ключових технологічних хабах світу, NVIDIA де-факто контролює «обчислювальне ядро» сучасної цифрової економіки.

Транснаціоналізація NVIDIA має специфічний характер – компанія не прагне до масового розширення штату чи географії представництв, а фокусується на утриманні контролю над ланцюгами постачання напівпровідників та домінуванні в науково-дослідних розробках (R&D), що робить її ключовим геополітичним суб'єктом у «цифровій гонці озброєнь».

Amazon (заснована у 1994 р.) трансформувалася з онлайн-книгарні у найбільшу у світі платформу електронної комерції та провідного провайдера хмарних обчислень. Компанія утримує статус другого за величиною приватного роботодавця у світі, забезпечуючи робочі місця для 1,13 млн співробітників. Станом на кінець 2025 року ринкова капіталізація корпорації перевищила психологічну позначку у 2,005 трлн. дол. США, що підтверджує домінуючу роль Amazon у формуванні глобальних споживчих та технологічних трендів.

Унікальність бізнес-моделі Amazon полягає у синергії роздрібної торгівлі та високотехнологічних сервісів. Через агресивну стратегію поглинань (Zappos, Shopbop та ін.) корпорація монополізувала значні сегменти ринку e-commerce, одночасно розвиваючи Amazon Web Services (AWS) – платформу, що де-факто є інфраструктурним фундаментом для мільйонів компаній та державних інституцій у всьому світі [118].

Експансія Amazon на міжнародні ринки (США, ЄС, Японія, Китай, Індія) супроводжується впровадженням радикальних інновацій у логістиці, таких як використання безпілотних літальних апаратів та автоматизованих систем розподілу товарів.

Особливе значення для вітчизняного контексту дослідження має співпраця Amazon з Україною. Підписання меморандуму про взаємодію у 2021 році та активне впровадження сервісів AWS стали каталізаторами цифрової трансформації українського державного сектору та бізнес-середовища. Це дозволило прискорити інтеграцію України у глобальний цифровий простір та забезпечити стійкість критичної інформаційної інфраструктури в умовах глобальних викликів.

Фінансовий успіх корпорації, чий річний дохід стабільно перевищує 550 млрд дол. США, базується на здатності Amazon перетворювати величезні масиви

даних про споживачів у персоналізовані сервіси та предиктивні моделі штучного інтелекту. Маючи мережу з 226 офісів та представництв по всьому світу, Amazon виступає не лише торговельним гігантом, а й глобальним оператором хмарної інфраструктури, що детермінує розвиток «економіки доступу».

Meta Platforms Inc. (до 2021 року – Facebook Inc.), заснована у 2004 році Марком Цукербергом, пройшла шлях від університетського стартапу до однієї з найвпливовіших ТНК світу. Станом на кінець 2025 року ринкова капіталізація корпорації досягла 1,381 трлн дол. США, що свідчить про успішне подолання короткочасного періоду стагнації користувацької бази, який спостерігався у 2021 році [121].

Сьогодні стратегічна архітектура Meta базується на синергії чотирьох мега-платформ: Facebook, Instagram, Messenger та WhatsApp. Попри те, що основною статтею доходу залишається алгоритмічна реклама, корпорація здійснила масштабний розворот у бік концепції «Метавсесвіту» та розробок у сфері штучного інтелекту. Через дочірню структуру Oculus VR та підрозділ Reality Labs компанія формує новий ринок апаратних рішень для віртуальної та змішаної реальності.

Історія фінансового становлення Meta є показовим кейсом залучення стратегічних інвесторів: від придбання Microsoft 1,6% акцій у 2007 році до успішного IPO у 2012 році, коли активи компанії оцінили у 104 млрд. дол. США. Географічна експансія корпорації супроводжувалася відкриттям міжнародної штаб-квартири в Дубліні (Ірландія) у 2008 році, що стало частиною глобальної стратегії податкової та операційної оптимізації [121].

Сучасний етап розвитку Meta характеризується високою ефективністю управління людським капіталом: маючи у штаті близько 60 тис. співробітників та мережу зі 115 офісів, компанія забезпечує взаємодію для понад 3 млрд активних користувачів щомісяц [121]. Впровадження власної великої мовної моделі дозволило Meta інтегрувати генеративний ШІ у всі свої сервіси, закріпивши статус ключового гравця на ринку інтелектуальних цифрових екосистем.

Аналіз масштабів діяльності, динаміки доходів та темпів капіталізації американських ІТ-гігантів дозволяє констатувати формування унікальної моделі

високотехнологічної транснаціоналізації. Кожна з розглянутих корпорацій пройшла ідентичний еволюційний шлях: від нішевого інноваційного стартапу до глобальної екосистеми. Ключовими етапами цього процесу виступали залучення венчурного капіталу на ранніх стадіях та подальше проведення публічного розміщення акцій (IPO), що забезпечувало компаніям колосальний фінансовий ресурс для масштабування та поглинання конкурентів.

Характерною особливістю цих ТНК є те, що в основі їхнього успіху лежить «очікувана інновація» – продукт або послуга, що радикально змінює споживчу поведінку (від пошуку інформації в Google до екосистемного споживання в Apple).

Проте сучасна архітектура світового ринку ІТ не обмежується лише північноамериканським вектором. Дедалі важливішу роль відіграють нові регіональні центри сили, зокрема Південна Корея та Індія, які використовують власні конкурентні переваги для переформатування глобальних ланцюгів вартості.

Індія утвердилася як один із найбільш динамічних глобальних ІТ-хабів, демонструючи стабільне зростання обсягів іноземних інвестицій та активну розбудову мережі спеціалізованих технологічних парків. Фундаментальною конкурентною перевагою країни є наявність колосальної бази кваліфікованої робочої сили, що формується завдяки потужній системі профільної освіти. Щорічна підготовка сотень тисяч інженерів та програмістів у таких престижних закладах, як індійські інститути технологій, забезпечує безперервне відтворення інтелектуального капіталу, необхідного для обслуговування світового ринку інформаційних технологій.

Важливим чинником інвестиційної привабливості регіону залишається порівняно низька вартість ресурсів, зокрема витрат на оплату праці, що в поєднанні з високою професійною підготовкою робить Індію безальтернативним центром глобального аутсорсингу. Саме цей економічний прагматизм спонукає такі транснаціональні гіганти, як Microsoft, Google та Amazon, до створення в країні масштабних R&D-центрів та підрозділів технічної підтримки. Ефективність транскордонної співпраці з західними замовниками додатково посилюється

високим рівнем володіння англійською мовою серед технічних фахівців, що суттєво мінімізує комунікаційні бар'єри у взаємодії з компаніями з Північної Америки та Європи.

Географічна концентрація технологічного потенціалу в таких містах, як Бангалор, Хайдарабад і Пуна, призвела до формування зрілих ІТ-кластерів із сучасною інфраструктурою, здатною підтримувати операційну діяльність міжнародних корпорацій будь-якого рівня складності. Статус лідера у сфері ІТ-аутсорсингу підкріплюється унікальною здатністю до масштабування проєктів: завдяки величезному людському потенціалу індійський технологічний сектор спроможний забезпечувати одночасну підтримку численних глобальних проєктів, гарантуючи професіоналізм виконання при збереженні високої конкурентності цінових пропозицій. Таким чином, індійська модель розвитку ІТ-ринку демонструє перехід від сервісного супроводу до формування повноцінного інтелектуального ядра світової цифрової економіки.

Південна Корея, попри порівняно менший демографічний потенціал, демонструє унікальну модель високотехнологічного розвитку, що базується на тотальній інноваційності та стратегічному домінуванні в апаратному забезпеченні. Країна стабільно утримує позиції одного з глобальних лідерів у сфері R&D, спрямовуючи колосальні інвестиції у критичні технології майбутнього, зокрема розгортання мереж 5G та наступних поколінь зв'язку, розвиток прикладного штучного інтелекту та передову робототехніку. Фундаментом для такої експансії виступає найбільш розвинена у світі технологічна інфраструктура: наявність найшвидших та найстабільніших мереж передачі даних забезпечує ідеальне середовище для апробації та впровадження проривних цифрових рішень, що дозволяє країні випереджати конкурентів на етапі комерціалізації інновацій.

Вагомим чинником успіху південнокорейської ІТ-індустрії є системна та послідовна державна підтримка, яка реалізується через розгалужені програми фінансування венчурного капіталу та створення спеціалізованих інноваційних екосистем. Показовим прикладом такої політики є район «Pangyo Techno Valley» у Сеулі, який перетворився на стратегічний хаб для сотень технологічних

компаній і стартапів, забезпечуючи синергію між науковими центрами та реальним бізнесом.

Особливу роль у глобальній проекції корейського впливу відіграють національні конгломерати, такі як Samsung та LG. Вони не лише утримують монопольні або домінуючі позиції у виробництві високотехнологічної електроніки та компонентної бази, а й активно трансформуються у софтверно-орієнтовані структури. Розвиток власних програмних платформ, хмарних обчислень та складних систем штучного інтелекту дозволяє цим ТНК виходити за межі традиційного виробництва обладнання, формуючи замкнені цифрові екосистеми, що конкурують із провідними американськими аналогами. Таким чином, південнокорейська стратегія транснаціоналізації базується на глибокій інтеграції апаратної потужності та інтелектуального софту, що робить країну ключовим архітектором фізичного рівня світової IT-інфраструктури.

Підсумовуючи аналіз сучасних тенденцій та регіональних особливостей світового ринку інформаційних технологій, можна констатувати завершення формування багатопольярної архітектури цифрової екосистеми. Якщо домінантна позиція США забезпечується монополією на стандарти програмного забезпечення, хмарних обчислень та інструментарію штучного інтелекту, то нові центри сили, такі як Індія та Південна Корея, успішно реалізували альтернативні стратегії транснаціоналізації. Індійська модель, що базується на масштабованості інтелектуального сервісу та аутсорсингу, і південнокорейська стратегія вертикальної інтеграції високотехнологічного виробництва з R&D-сектором створили необхідний протизвагу західним корпоративним гігантам.

Еволюція розглянутих ТНК, від Apple і Microsoft до NVIDIA та Samsung, демонструє, що ключовим фактором конкурентоспроможності на сучасному етапі є не лише володіння фізичними активами чи обсяг капіталізації, а здатність до побудови замкнених цифрових екосистем. У цих системах інформація виступає одночасно і товаром, і стратегічним ресурсом, а межі між апаратним забезпеченням, софтом та сервісами остаточно розмиваються. Таким чином, сучасний світовий IT-ринок трансформувався у глобальну мережеву структуру, де рівень інклюзивності національних економік безпосередньо залежить від їхньої

здатності інтегруватися у ланцюги створення доданої вартості, що контролюються провідними технологічними корпораціями.

Проведений аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку світового ринку інформаційних технологій дозволяє сформулювати наступні узагальнення.

Сучасна архітектура світового ринку інформаційних технологій характеризується завершенням переходу від кількісного накопичення технічних рішень до якісної трансформації глобальної цифрової екосистеми. Ключовою особливістю нинішнього етапу розвитку є безпрецедентна концентрація ринкової влади в руках обмеженого кола транснаціональних корпорацій, чия сукупна капіталізація та технологічний вплив детермінують напрями розвитку національних економік. Сформована модель домінування екосистемних ТНК, таких як Apple, Microsoft, NVIDIA та Alphabet, базується на стратегії створення замкнених цифрових просторів, де контроль над даними та алгоритмами виступає головним інструментом утримання конкурентних переваг. При цьому спостерігається чітка диференціація стратегій транснаціоналізації: якщо північноамериканський вектор фокусується на софтверних стандартах і платформених рішеннях, то азійська модель, представлена Південною Кореєю, спирається на вертикальну інтеграцію високотехнологічного виробництва та R&D-сектору.

Окремим чинником трансформації ринку постає утвердження Індії як провідного сервісного хабу, що використовує масштабованість інтелектуального аутсорсингу та кваліфікований людський капітал для інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості. Така багатополярність свідчить про розмивання меж між традиційними секторами економіки та перетворення інформації на універсальний стратегічний ресурс. У підсумку, сучасний стан ринку ІТ визначається не лише технологічними інноваціями, а й здатністю суб'єктів адаптуватися до мережевої структури глобального господарства, де рівень цифрової інклюзивності держав безпосередньо залежить від глибини їхньої взаємодії з транснаціональними технологічними гігантами та ефективності використання хмарної і алгоритмічної інфраструктури.

1.3. Особливості регулювання світового ринку інформаційних технологій

З початком ХХІ століття архітектура світового ринку інформаційних технологій зазнала фундаментальних трансформацій, ключовим вектором яких стала масштабна лібералізація регуляторного середовища. Ця тенденція була зумовлена експоненціальним розвитком інноваційних рішень, зростанням ролі цифровізації як драйвера національної економічної стійкості та інтенсифікацією міжнародної торгівлі об'єктами інтелектуальної власності.

У межах адаптації до нових глобальних викликів більшість країн змістили акценти державної політики: від стратегій прямого протекціонізму та жорсткого адміністративного контролю до стимулювання вільної ринкової конкуренції. Такий перехід створив сприятливе середовище адже:

1) динамічний вхід на ринок нових гравців став можливим завдяки зниженню регуляторних бар'єрів, що дозволило стартапам ефективно конкурувати з традиційними монополістами.

2) інтенсифікація інвестиційних потоків та прозорість правил гри сприяли залученню венчурних і прямих іноземних інвестицій у розвиток національних ІТ-кластерів.

2) глобальна інтеграція через гармонізацію міжнародних стандартів торгівлі послугами дозволила компаніям масштабувати бізнес-моделі у різних юрисдикціях без значних юридичних перешкод.

Отже, перша чверть ХХІ століття характеризувалася формуванням «відкритої архітектури» регулювання, де держава почала відігравати роль не стільки контролера, скільки фасилітатора (модератора) інноваційного розвитку, забезпечуючи умови для залучення капіталу та інтелектуальних ресурсів у найбільш перспективні сегменти ІТ-ринку.

Інституційне регулювання світового ринку інформаційних технологій та його структурних сегментів реалізується через складну ієрархічну систему, що охоплює глобальний (світовий), міжнародний (регіональний) та національний рівні. Центральне місце у цій структурі посідає глобальний рівень, де ключова

роль у формуванні «порядку денного» цифрового розвитку належить системі організацій під егідою Організації Об'єднаних Націй (ООН).

Діяльність інституцій ООН у сфері ІТ має чітку функціональну спеціалізацію, що визначає напрями розвитку ринку:

1. Стратегічне та аналітичне супроводження. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) та Економічна і Соціальна Рада ООН (ЕКОСОР) забезпечують моніторинг глобальних трендів цифрової економіки, розробляючи рекомендації щодо подолання «цифрового розриву» та стимулювання електронної комерції [135; 137].

2. Нормативно-правове та технічне регулювання. Спеціалізовані установи, такі як Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) та Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ), формують глобальні стандарти захисту авторських прав у цифрову епоху та забезпечують координацію радіочастотного спектра та телекомунікаційних мереж [130; 140].

3. Торговельно-економічне стимулювання. Світова організація торгівлі (СОТ) через Угоду про інформаційні технології (ІТА) та правила торгівлі послугами (GATS) забезпечує юридичне підґрунтя для лібералізації ринку та усунення митних бар'єрів [141].

4. Промисловий та вимірювальний розвиток. Організація ООН з промислового розвитку (ЮНІДО) та Партнерство з вимірювання ІКТ сприяють впровадженню технологій у виробничі цикли та розробляють уніфіковані методики статистичної оцінки цифрового сектору [136].

Важливою особливістю сучасного етапу регулювання є зростання суб'єктності неурядових організацій та галузевих об'єднань. Зокрема, Світовий альянс інформаційних технологій та послуг (WITSA), що об'єднує національні асоціації ІТ-компаній, виступає головним голосом приватного сектору, лобіюючи інтереси бізнесу на міжнародному рівні та сприяючи гармонізації стандартів надання ІТ-послуг у глобальному масштабі [139].

Міжнародний (регіональний) рівень регулювання представлений діяльністю інтеграційних об'єднань, які відіграють роль проміжної ланки між

глобальними нормами та національними правовими системами. До ключових суб'єктів цього рівня належать:

- Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА), яка фокусується на стандартах цифрової торгівлі та захисті інтелектуальної власності в межах високотехнологічного кластеру США, Канади та Мексики [133];
- Європейський Союз (ЄС) виступає найбільш прогресивним регулятором, що формує «золотий стандарт» захисту даних (GDPR) та регулювання штучного інтелекту (AI Act), обов'язковий для всіх компаній, що оперують на європейському ринку [128];
- Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) сприяє розбудові цифрової інфраструктури та електронної комерції в регіоні з високим рівнем технологічного зростання [126];
- Латиноамериканські та африканські блоки (МЕРКОСУР, ЛАІ, Андська група, САМ, ЗАЕВС) зосереджені на подоланні цифрового розриву, лібералізації митних режимів для ІТ-обладнання та створенні спільних стандартів зв'язку [131; 138].

Функціональна роль інтеграційних об'єднань у регулюванні ринку інформаційних технологій реалізується через декілька стратегічних напрямів:

1. Уніфікація та стандартизація – створення єдиних технічних регламентів та юридичних норм, що дозволяє компаніям уникати фрагментації ринку та знижувати трансакційні витрати при транскордонній торгівлі.
2. Охорона прав інтелектуальної власності – встановлення регіональних механізмів захисту авторських прав на програмне забезпечення, патентування алгоритмів та захист торговельних марок ТНК.
3. Розвиток інформаційного суспільства – реалізація спільних стратегій цифровізації освіти, державного управління та бізнес-середовища, що стимулює попит на ІТ-рішення в межах інтеграційного блоку.

Таким чином, регіональні об'єднання виступають каталізаторами лібералізації, трансформуючи розрізнені національні ринки у консолідовані цифрові простори зі спільними правилами гри для міжнародних технологічних корпорацій.

Національний рівень є критичною ланкою в системі регулювання, оскільки саме тут відбувається практична імплементація міжнародних норм та створення нормативно-правового фундаменту для функціонування ІТ-сектору. Державне регулювання на цьому рівні трансформувалося у комплексний інструментарій:

1) захист інтелектуального капіталу забезпечується через створення національних систем патентування та авторського права, що повністю адаптовані до специфіки цифрових об'єктів;

2) забезпечення ринкової конкуренції реалізується шляхом впровадження антимонопольної політики, яка запобігає зловживанням домінуючим становищем з боку глобальних транснаціональних корпорацій;

3) цифрова безпека гарантується розробкою законодавства у сфері кібербезпеки та протидії кіберзлочинності для ефективного захисту національних критичних інфраструктур.

Стимулювання інновацій відбувається через формування стандартів електронної торгівлі та впровадження механізмів імплементації міжнародних торговельних угод у внутрішнє право.

Важливим суб'єктом національного рівня виступають професійні асоціації ІТ-компаній. Об'єднуючись, представники бізнесу формують потужний ресурс, що забезпечує захист інтересів галузі на урядовому рівні та сприяє державно-приватному партнерству в межах цифровізації економіки.

Координаційну та аналітичну підтримку національним урядам надає ЮНКТАД. Виконуючи роль центрального міжурядового органу системи ООН, ЮНКТАД інтегрує питання торгівлі, фінансів та інвестицій у контекст стійкого цифрового розвитку. Ключовими напрямками її діяльності є:

1) стратегічна аналітика – щорічна підготовка «Доповіді про цифрову економіку» (раніше про інформаційну економіку), яка є основним джерелом емпіричних даних про глобальні тенденції ІКТ-ринку;

2) формування політики – проведення міжурядових нарад для розробки спільних підходів до розвитку інноваційної діяльності та подолання цифрової нерівності;

3) технічне співробітництво – допомога країнам, що розвиваються, у вивченні ролі інформаційних технологій у боротьбі з бідністю та забезпеченні доступу до глобальних ринків.

Таким чином, взаємодія національних регуляторних органів з міжнародними інституціями, такими як ЮНКТАД, дозволяє гармонізувати внутрішню політику з глобальними векторами розвитку, створюючи умови для інклюзивного зростання в епоху тотальної цифровізації.

Окремим стратегічним вектором у системі глобального регулювання є діяльність Економічної і Соціальної Ради ООН (ЕКОСОР), яка визначає довгострокові орієнтири науково-технологічного прогресу [35]. Ключовим інструментом реалізації цієї політики стала заснована у 1992 році Комісія з науки і техніки з метою розвитку (CSTD). Функціонування Комісії забезпечує інтеграцію наукових досягнень у соціально-економічну політику на регіональному та міжнародному рівнях.

Пріоритетні напрями досліджень та регуляторного впливу Комісії охоплюють фундаментальні аспекти розбудови глобального інформаційного суспільства:

1. Інноваційна розбудова та науковий потенціал передбачають зміцнення бази для наукових досліджень і модернізацію освітніх систем задля адаптації людського капіталу до вимог цифрової економіки.

2. Створення інклюзивного цифрового середовища ґрунтується на політиці відкритого доступу, яка охоплює розвиток технічної інфраструктури та формування сприятливих правових умов для всіх учасників ринку.

3. Адаптація до конвергентних технологій потребує постійного моніторингу та регулювання новітніх технологічних трендів, зокрема квантових обчислень, біотехнологій та створення нових матеріалів.

4. Модернізація фінансових інструментів полягає у впровадженні інноваційних механізмів фінансування для стимулювання стартап-екосистем та підтримки R&D-ініціатив у країнах, що розвиваються [135].

Діяльність ЕКОСОР через профільну Комісію дозволяє гармонізувати технологічний розвиток із цілями сталого розвитку ООН, забезпечуючи перехід

від стихійної експансії ІТ-ринку до керованої моделі цифрової трансформації, де технології слугують інструментом інклюзивного соціально-економічного піднесення.

Резолюції Економічної і Соціальної Ради ООН пропонують уніфіковану систему регуляторних механізмів, спрямованих на інтенсифікацію розвитку національних ІТ-ринків. Ці рекомендації фактично легітимізують використання державою широкого спектра інструментів стимулювання, що виходять за межі класичного ринкового лібералізму. Пріоритетними напрямками державного впливу в межах цієї моделі є:

1. Фінансово-економічне стимулювання. Активне використання програм субсидування, запровадження пільгових тарифів та податкових кредитів для ІТ-сектору. Важливим аспектом є механізми фінансових гарантій та зниження імпорتنих мит на технологічне обладнання, що знижує вхідний бар'єр для цифровізації малого та середнього бізнесу.

2. Інвестиційна та інноваційна політика. Створення сприятливого клімату для притоку прямих іноземних інвестицій у поєднанні з державною підтримкою НДДКР. Держава виступає ініціатором зміцнення науково-технологічного потенціалу через цільове фінансування розробок у галузі передових технологій.

3. Інституційна розбудова. Сприяння створенню та функціонуванню спеціалізованих інфраструктурних об'єктів, таких як науково-технічні парки, бізнес-інкубатори та центри інноваційної діяльності. Це дозволяє формувати територіальні технологічні кластери, що забезпечують синергію між наукою та бізнесом.

4. Глобальне та приватне партнерство. Заохочення міжнародних партнерських відносин, що дозволяють національним гравцям інтегруватися у глобальні дослідницькі мережі. Співпраця між країнами та приватним сектором у сфері НДДКР розглядається як ключовий фактор подолання технологічного відставання.

Реалізація цих рекомендацій дозволяє національним урядам не лише прискорити темпи цифрової трансформації, а й сформувати власну нішу у

глобальному поділі праці на ІТ-ринку, забезпечуючи стійкість економіки до зовнішніх технологічних викликів.

Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ/ITU – англ.) виступає ключовою інституцією у структурі ООН, що виконує роль глобального координаційного центру для взаємодії державних органів та приватного сектору в галузі інформаційно-комунікаційних технологій [130]. Як організатор всесвітньої зустрічі на найвищому рівні з питань інформаційного суспільства, МСЕ формує стратегічний фундамент для розвитку глобальної цифрової інфраструктури, забезпечуючи розробку та прийняття єдиних технічних стандартів, які гарантують сумісність мереж у міжнародному масштабі. Важливою складовою регуляторної діяльності союзу є управління світовим радіочастотним спектром, що є критично необхідним для стабільного функціонування бездротових технологій та супутникового зв'язку. Окрім нормативної діяльності, МСЕ здійснює масштабну консультативну підтримку міжнародних, регіональних та національних установ, сприяючи створенню ефективної нормативно-правової бази та модернізації мережевої інфраструктури. Надаючи спеціалізовану технічну допомогу, організація фокусується на питаннях трансферу технологій, зміцненні кібербезпеки та впровадженні інноваційних механізмів фінансування і управління телекомунікаційними системами. Таким чином, діяльність МСЕ забезпечує технічну та юридичну цілісність світового ІТ-ринку, створюючи умови для безпечного та ефективного обслуговування глобальних інформаційних мереж.

Партнерство з вимірювання ІКТ для розвитку, засноване у 2004 році як практичний результат першої фази Світового саміту з питань інформаційного суспільства, виконує роль головного координатора у сфері формування глобальних статистичних стандартів. До складу цієї структури входять провідні міжнародні інституції, включаючи EUROSTAT, Міжнародний союз електрозв'язку, ОЕСР, ЮНКТАД, Світовий банк та ЮНЕСКО, а також профільні регіональні комісії ООН, що охоплюють Африку, Латинську Америку, Азію та Західну Азію. Діяльність Партнерства зосереджена на створенні єдиної, методологічно обґрунтованої системи показників, яка забезпечує збір достовірних статистичних даних у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Розробка

уніфікованої методології збору даних дозволяє здійснювати релевантний порівняльний аналіз рівнів цифрового розвитку різних країн світу, що є критично важливим для оцінки ефективності національних стратегій інформатизації та моніторингу глобального прогресу у подоланні цифрового розриву. Таким чином, робота Партнерства формує емпіричну базу для прийняття стратегічних рішень у сфері регулювання світового ІТ-ринку, забезпечуючи прозорість та вимірюваність процесів цифрової трансформації в глобальному масштабі.

Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO) функціонує як спеціалізована установа ООН, стратегічною метою якої є розбудова та підтримка збалансованої міжнародної системи захисту результатів інтелектуальної діяльності [140]. Вплив WIPO на світовий ринок інформаційних технологій реалізується через формування та постійне вдосконалення міжнародної нормативної бази, що забезпечує правову охорону програмних продуктів, алгоритмів та апаратних інновацій. Координація глобальної інфраструктури інтелектуальної власності та стимулювання транскордонної співпраці дозволяють розробникам ІТ-рішень ефективно захищати свої права у глобальному масштабі, що є критичним фактором для залучення інвестицій та стимулювання НДДКР.

Нормативний масив договорів WIPO, що безпосередньо регулюють сферу захисту прав розробників нових інформаційних технологій, систематизується за трьома основними напрямками. Перша група включає договори про охорону інтелектуальної власності, які визначають базові міжнародні стандарти захисту авторських і патентних прав. Друга група охоплює договори про глобальну систему охорони, що забезпечують можливість отримання правового захисту одночасно у багатьох країнах через єдину міжнародну процедуру реєстрації. Третя група представлена договорами про класифікації, які створюють уніфіковану систему індексації та впорядкування патентної та іншої технічної інформації, що значно полегшує пошук і верифікацію технологічних інновацій. Така розгалужена система договорів формує правову безпеку на світовому ринку ІТ, мінімізуючи ризики несанкціонованого копіювання та сприяючи легітимному трансферу технологій.

Діяльність Світової організації торгівлі (СОТ) формує юридично обов'язковий каркас для регулювання світового ринку інформаційних технологій, базуючись на договірних зобов'язаннях країн-членів щодо лібералізації торговельних потоків. Через послідовні раунди переговорів СОТ забезпечує розширення доступу до ринків та встановлює прозорі правила гри, які спираються на три засадничі документи: Угоду про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), Генеральну угоду про торгівлю послугами (GATS) та Угоду про інформаційні технології (ІТА). Такий комплексний підхід дозволяє інтегрувати торгівлю високотехнологічними товарами та інтелектуальними послугами у єдину правову систему глобальної торгівлі [141].

Угода ТРИПС, прийнята у 1996 році, виступає ключовим інструментом гармонізації захисту інтелектуальної власності, синтезуючи принципи фундаментальних міжнародних конвенцій – Паризької, Бернської та Вашингтонського договору про інтегральні мікросхеми. Важливою особливістю ТРИПС є її універсальність, оскільки вона вимагає застосування авторських прав та патентів в усіх технологічних галузях без винятку. Водночас угода зберігає певну гнучкість, не регламентуючи вичерпний перелік конкретних інструментів захисту винаходів саме у сфері інформаційних технологій, що делегує національним урядам право самостійно визначати придатні механізми правозастосування відповідно до особливостей їхніх правових систем.

Попри те, що угоди СОТ та WIPO гарантують імплементацію заходів із захисту прав розробників та регламентують глобальне управління патентним захистом, вони мають специфічне обмеження у взаємодії з національними інституціями. Ні ТРИПС, ні акти WIPO безпосередньо не втручаються у внутрішню патентну політику та інституційну структуру країн світу, залишаючи питання безпосереднього впровадження патентних процедур та функціонування відповідних державних органів у межах національної компетенції. Така децентралізація виконавчих механізмів при збереженні глобальних стандартів дозволяє країнам адаптувати міжнародні норми до власних стратегій технологічного розвитку, забезпечуючи при цьому загальносвітовий рівень правової безпеки для учасників ІТ-ринку.

Генеральна угода про торгівлю послугами (ГАТС) від 15 квітня 1994 року виступає фундаментальним правовим інструментом, що регламентує міжнародний обмін інтелектуальними продуктами, зокрема в ІТ-сфері. У межах ГАТС закріплено ключові принципи функціонування ринку, такі як національний режим та режим найбільшого сприяння, що гарантують недопущення дискримінації між іноземними та внутрішніми постачальниками послуг. Угода чітко визначає зобов'язання держав щодо забезпечення доступу на ринки, що є критично важливим для транскордонної діяльності сервісних ІТ-компаній. Особлива увага приділяється інтеграції країн, що розвиваються, у глобальні торговельні потоки, що створює передумови для їхнього технологічного піднесення через участь у міжнародному поділі праці.

Паралельно з регулюванням сфери послуг, стратегічне значення для апаратного сегмента має Угода про інформаційні технології (УІТ), прийнята на Сінгапурській конференції міністрів у 1996 році. Основною метою цієї багатосторонньої угоди СОТ є радикальна лібералізація торгівлі високотехнологічною продукцією шляхом повного скасування імпорتنих мит та тарифних бар'єрів. Під дію УІТ підпадає широка номенклатура товарів, включаючи комп'ютерну техніку, програмне забезпечення на фізичних носіях, телекомунікаційне та вимірювальне обладнання, а також напівпровідники та комплектуючі частини до них.

Така синергія ГАТС та УІТ забезпечує цілісність регуляторного поля, де лібералізація торгівлі фізичним обладнанням поєднується з прозорими правилами надання ІТ-послуг. Це дозволяє глобальним технологічним корпораціям оптимізувати ланцюги поставок та мінімізувати трансакційні витрати, що, своєю чергою, стимулює подальше зростання обсягів світового ІТ-ринку.

Незважаючи на високу ефективність УІТ у ліквідації тарифних перешкод, вона зберігає певну ліберальну м'якість щодо нетарифних бар'єрів, не містячи жорстких зобов'язань з їх скасування. Фундаментальною особливістю УІТ є її функціонування на основі режиму найбільшого сприяння (РНС): це означає, що преференції від нульових мит поширюються на всіх членів СОТ, незалежно від того, чи підписали вони саму Угоду. Станом на 2026 рік географія УІТ охоплює

понад 73 ключові юрисдикції, які сукупно генерують близько 97% світового обороту ІТ-продукції, що робить її фактичним глобальним стандартом безмитної торгівлі електронікою [141].

Історичний аналіз підтверджує радикальний вплив УІТ на динаміку ринку: до моменту її впровадження середня ставка мита в країнах-підписантах становила 3,6 %, тоді як у країнах поза межами угоди вона сягала 11,2 %. Зобов'язання щодо повного скасування тарифів на стратегічні групи товарів стимулювали вибухове зростання транскордонних поставок. Важливим механізмом адаптації Угоди до технологічного прогресу є процедура періодичного перегляду номенклатури товарів, відома як УІТ-II. Цей процес, розпочатий ще у 1997 році, перетворився на постійно діючий майданчик для переговорів, метою яких є включення до безмитного переліку новітніх категорій обладнання – від сучасних сенсорів та медичних пристроїв до елементів робототехніки та спеціалізованих напівпровідників нового покоління. Таким чином, еволюція УІТ-II відображає намагання міжнародної спільноти синхронізувати торговельне право з темпами інноваційного розвитку галузі.

У сучасних умовах, попри успішну лібералізацію митних режимів, особливого значення набувають нетарифні бар'єри, які виконують функцію прихованого регулювання та захисту національних інтересів. До ключових інструментів цієї категорії належать специфічні вимоги до оцінки відповідності, тестування та сертифікації ІТ-продукції, а також встановлення жорстких галузевих стандартів, що можуть обмежувати доступ іноземних розробників на внутрішній ринок. Важливими регуляторними важелями також виступають особливості митного адміністрування, рівень прозорості інформаційного середовища та преференційні режими у сфері державних закупівель, які часто орієнтовані на підтримку локальних технологічних рішень.

Паралельно з технічним регулюванням спостерігається стійка тенденція до посилення ролі законодавства про конкуренцію як основного інструментарію управління ІТ-ринком у розвинених країнах. Використання антимонопольних механізмів дозволяє державам обмежувати ринкову владу глобальних цифрових платформ та стимулювати інноваційну активність. Характер співвідношення між

нормативно-правовим регулюванням та конкурентною політикою не є уніфікованим; він детермінується рівнем економічного розвитку держави та ступенем зрілості її національного ІТ-сектору. У країнах з високою концентрацією технологічного капіталу пріоритет надається захисту екосистемної конкуренції, тоді як держави, що розвиваються, частіше використовують регуляторні норми для створення сприятливих умов для входу нових вітчизняних гравців на ринок.

Сучасна світова практика демонструє варіативність інституційних підходів до реалізації конкурентної політики у сфері інформаційних технологій, що дозволяє виокремити три базові моделі регулювання. Кожна з них відображає специфіку розподілу повноважень між загальнодержавними антимонопольними органами та профільними регуляторами галузі ІКТ.

Перша модель (дуалістична) є найбільш поширеною серед розвинених країн та ряду держав, що трансформуються (наприклад, США, Чилі, ПАР). Вона базується на паралельному функціонуванні спеціалізованого регулятора у сфері ІКТ та одного або декількох антимонопольних органів із загальноекономічною юрисдикцією. У межах цієї моделі можлива модифікація (як у випадку Австралії), де органи нагляду за конкуренцією наділяються спеціальним мандатом саме щодо ІКТ-сегмента, що забезпечує глибшу експертизу при розгляді справ проти технологічних гігантів.

Друга модель (секторально-концентрована) притаманна переважно країнам, що розвиваються (зокрема, Домініканській Республіці). Вона характеризується відсутністю універсального органу з нагляду за конкуренцією; натомість повноваження щодо забезпечення антимонопольних правил делегуються галузевому регулятору конкретного сектора. Такий підхід дозволяє зосередити ресурси на специфічних проблемах ІТ-ринку, проте може обмежувати здатність держави реагувати на крос-секторальні виклики, які створюють сучасні цифрові екосистеми.

Третя модель (інтегрована) зустрічається найрідше і передбачає повне включення секторального уповноваженого до структури загального органу з нагляду за конкуренцією в межах усієї національної економіки. Така конфігурація

спрямована на максимальну уніфікацію антимонопольних стандартів, проте несе ризики втрати галузевої специфіки в умовах стрімкої технологічної мінливості ІТ-ринку.

Вибір моделі конкурентної політики безпосередньо впливає на здатність країни інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості, оскільки ефективність антимонопольного регулювання визначає привабливість національного ринку для іноземних інвестицій та рівень захищеності вітчизняних стартап-проектів від поглинання міжнародними корпораціями.

Ключовою проблемою для більшості національних правових систем є забезпечення узгодженості між законодавством про охорону прав інтелектуальної власності та антитрастовим (антимонопольним) регулюванням. У своїй основі ці дві сфери мають протилежні механізми впливу на ринок, проте спільну стратегічну мету – стимулювання інноваційного розвитку.

Законодавство з охорони прав інтелектуальної власності за своєю природою створює легітимну тимчасову монополію. Вона дозволяє ІТ-компаніям обмежувати комерціалізацію власних розробок третіми особами, забезпечуючи виключне право на використання інновацій. Такий механізм є критично важливим для економіки ІТ-сектору, оскільки дозволяє компаніям:

1. Встановлювати ціни, що покривають значні витрати на R&D.
2. Акумулювати ресурси для фінансування нових довгострокових дослідницьких проектів.
3. Мінімізувати ризики «піратства» та несанкціонованого копіювання, які в умовах слабого правового поля дестимулюють інвестиційну активність.

З іншого боку, антитрастове законодавство покликане обмежувати монопольну поведінку та зловживання домінуючим становищем, які можуть виникати внаслідок надмірної концентрації інтелектуальних прав. Його функція полягає у забезпеченні чесної ринкової конкуренції, що унеможливорює створення штучних бар'єрів для нових гравців. У контексті ІТ-ринку це означає запобігання ситуаціям, коли володіння ключовим патентом чи технологічним стандартом використовується для витіснення конкурентів або стримування появи альтернативних технологій.

Таким чином, ефективна державна політика у сфері ІТ полягає у знаходженні «точки рівноваги», де правовий захист інтелектуальних активів ТНК забезпечує їм справедливий прибуток від інновацій, але не стає інструментом тотальної монополізації ринку, що могла б паралізувати подальший технологічний прогрес.

Особливе місце в глобальній системі регулювання посідає правовий підхід Європейського Союзу, де дотримання балансу між приватним правом на інтелектуальну власність та суспільною користю від конкуренції реалізується через інститут відповідальності за зловживання домінуючим становищем. Європейський суд (ЕСІ) виробив чіткий перелік умов, за яких відмова ІТ-компанії надати ліцензію на використання власних розробок іншим суб'єктам ринку кваліфікується як антиконкурентна дія.

Зокрема, право інтелектуальної власності ТНК може бути обмежене на користь конкурентів у разі доведення наступних фактів:

1) критична необхідність, якщо ІТ-продукт чи послуга, захищені авторським правом, є безальтернативним стандартом, без доступу до якого неможливе здійснення діяльності в конкретному сегменті ринку;

2) стримування інновацій, якщо відмова у ліцензуванні блокує появу принципово нових ІТ-продуктів, на які існує підтверджений споживчий попит;

3) необ'єктивність та монополізація, якщо відмова не має раціонального економічного обґрунтування (крім захисту інвестицій) і спрямована виключно на усунення конкуренції в суміжних сегментах ринку.

Класичним прецедентом, що закріпив цю модель, стало рішення Європейського Суду 2004 року у справі проти корпорації Microsoft [123]. Суд визнав, що компанія зловживала своїм становищем, приховуючи інформацію про інтероперабельність (сумісність) своїх операційних систем, і зобов'язав її надати ліцензії конкурентам (зокрема Sun Microsystems), а також виплатити рекордну грошову компенсацію. Цей кейс створив правову основу для «примусової відкритості» цифрових стандартів, що стало фундаментом для подальшого розвитку концепції відкритого програмного забезпечення та мережевої нейтральності в ЄС.

Крім профільного регулювання, на динаміку світового ринку інформаційних технологій критично впливає комплекс суміжних нормативно-правових актів. Залежно від змісту, вони можуть виступати або каталізаторами розвитку, або регуляторними бар'єрами. До найбільш вагомих інструментів непрямого впливу належать:

- 1) податкове законодавство, яке визначає привабливість юрисдикцій для розміщення R&D-центрів та штаб-квартир ТНК;
- 2) регулювання іноземної участі, яке встановлює правила входу капіталу в стратегічні високотехнологічні сектори;
- 3) захист прав споживачів та електронна торгівля, що формують рівень довіри до цифрових сервісів;
- 4) боротьба з кіберзлочинністю, яка створює правове поле для безпечного функціонування критичної інфраструктури та захисту персональних даних.

Особливу роль у сучасній архітектурі регулювання відіграють форми самоорганізації бізнесу, зокрема національні та міжнародні ІТ-асоціації. Провідним гравцем у цьому сегменті є Світовий альянс інформаційних технологій та послуг (WITSA), заснований у 1978 році. На сьогодні Альянс об'єднує понад 70 національних асоціацій, які репрезентують більше 90% світового ринку ІКТ, що робить його ключовим суб'єктом лобіювання інтересів технологічного сектора на глобальному рівні.

Стратегічна діяльність WITSA спрямована на формування сприятливого середовища для зростання галузі через наступні напрями:

1. Адвокація державної політики. Розробка та пропагування інструментів держрегулювання, що стимулюють вільну торгівлю та інвестиційну активність.
2. Інституційна підтримка. Зміцнення національних ІТ-асоціацій через обмін досвідом та кращими практиками регулювання.
3. Експертно-аналітична діяльність. Публікація фундаментальних досліджень ринку, що слугують орієнтиром для інвесторів та урядів.
4. Комунікаційні платформи. Організація Світового конгресу з інформаційних технологій (WCIT) та Глобального саміту державної політики, де

відбувається прямий діалог між топ-менеджментом ТНК та представниками регуляторних органів світу [139].

Таким чином, діяльність професійних об'єднань, як WITSA, створює механізм зворотного зв'язку між ринком та державою, забезпечуючи адаптивність законодавчої бази до стрімких технологічних змін.

Процеси лібералізації торгівлі, каталізовані впровадженням Угоди про інформаційні технології, радикально змінили ландшафт світового ринку, суттєво зміцнивши позиції країн, що розвиваються. Масштабне зниження тарифних бар'єрів забезпечило вибухове зростання обсягів транскордонних операцій, сприяло зниженню споживчих цін на цифрову продукцію та загостило конкуренцію між глобальними постачальниками. Водночас системним стримуючим чинником залишаються нетарифні бар'єри, які в сучасних умовах трансформуються у приховані інструменти технологічного протекціонізму.

Встановлено, що структура національної конкурентної політики та механізми взаємодії між регуляторними інститутами не завжди детерміновані виключно правовою системою країни. Часто конфігурація регулювання диктується прагматичними чинниками: ресурсною забезпеченістю (наявністю кваліфікованого людського капіталу та фінансових ресурсів для здійснення нагляду); масштабом ринку (рівнем зрілості національного ІТ-сектору та інтенсивністю конкуренції в ньому); політичною доцільністю (стратегічними цілями держави щодо підтримки національних розробників в умовах експансії іноземних ТНК).

Центральною проблемою сучасного етапу є пошук динамічної рівноваги між суворим захистом прав інтелектуальної власності та забезпеченням конкурентного середовища. Надмірна жорсткість патентного захисту створює ризики формування монопольних цін та блокування технологічного трансферу. Навпаки, послаблення охорони інтелектуальних активів підриває мотивацію до інвестицій у НДДКР та стримує розвиток високотехнологічної торгівлі.

Таким чином, оптимальна модель регулювання світового ІТ-ринку має бути адаптивною: гарантувати захист інвестицій у інновації через систему інтелектуальної власності, водночас використовуючи антимонопольні

інструменти для запобігання стагнації ринку та забезпечення рівного доступу до критичних технологій для всіх учасників світового господарства.

Висновки до розділу 1

У першому розділі проведено комплексне дослідження теоретичних засад функціонування світового ринку інформаційних технологій, визначено роль провідних суб'єктів та проаналізовано систему інституційного регулювання, що дозволило сформулювати такі висновки.

Визначено, що сучасний ринок інформаційних технологій еволюціонував від постачання дискретних апаратних засобів до складної екосистемної моделі, де ключовим товаром є конвергентні цифрові рішення, хмарні сервіси та інтелектуальна власність. Встановлено, що межі ринку постійно розширюються через цифровізацію традиційних галузей економіки, що потребує нових підходів до його сегментації та оцінки.

Обґрунтовано, що стратегічний розвиток світового ІТ-ринку визначається діяльністю обмеженого кола транснаціональних корпорацій екосистемного типу. Вони виступають не лише основними постачальниками інновацій та інвесторами в НДДКР, а й власниками критичної інфраструктури (платформ, стандартів), що дозволяє їм формувати глобальні ланцюги створення вартості та здійснювати суттєвий вплив на національні цифрові стратегії країн.

Доведено, що управління світовим ІТ-ринком базується на ієрархічній взаємодії чотирьох рівнів: світового (ООН, СОТ, WIPO), регіонального (інтеграційні об'єднання як ЄС), національного (державні органи) та неурядового (професійні асоціації типу WITSA). Така структура забезпечує баланс між глобальною лібералізацією торгівлі та захистом національних інтересів у сфері технологічної безпеки.

Проаналізовано роль Угоди про інформаційні технології (УІТ) СОТ, яка через механізм скасування мит для понад 97 % світового обороту ІТ-продукції забезпечила зниження цін, посилення конкуренції та інтеграцію країн, що розвиваються, у світове господарство. Проте виявлено, що на зміну тарифним

бар'ерам приходять складніші нетарифні обмеження (технічні стандарти, сертифікація), які стають новими інструментами конкурентної боротьби на світовій арені.

Виявлено фундаментальну суперечність між необхідністю суворого захисту прав інтелектуальної власності для стимулювання інновацій (модель ВОІВ/ТРИПС) та потребою в обмеженні монопольної влади ТНК для підтримки ринкової динаміки (антитрастова політика). Доведено, що найбільш ефективною є європейська модель «регулювання відкритості», яка за певних умов передбачає примусове ліцензування технологій для запобігання стагнації ринку.

Встановлено, що вибір інституційної моделі конкурентної політики (дуалістичної, секторальної або інтегрованої) залежить від рівня економічного розвитку та зрілості ІТ-ринку країни. Успіх національних цифрових стратегій визначається здатністю урядів гармонізувати внутрішнє законодавство з міжнародними нормами, водночас створюючи сприятливі фіскальні та інфраструктурні умови для локальних суб'єктів господарювання.

РОЗДІЛ 2.

СТРАТЕГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ТА ЕКСПАНСІЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ НА ГЛОБАЛЬНОМУ РИНКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

2.1. Аналіз впливу макроекономічних факторів на експорт інформаційних технологій провідними ТНК світу

Глобальна конкуренція в цифрову епоху значною мірою опосередкована діяльністю потужних ТНК, які інтегрують інформаційні технології у базис своєї ринкової стратегії. Володіючи значними ресурсами для проведення фундаментальних та прикладних досліджень, ці структури забезпечують масштабний експорт високотехнологічних послуг. Таким чином, вплив ІТ-корпорацій виходить за межі галузевого рівня, перетворюючись на чинник трансформації глобального економічного ландшафту.

В умовах парадигмального зсуву до економіки знань, домінування ТНК у сегментах штучного інтелекту та кібербезпеки виходить за межі суто комерційної діяльності, набуваючи ознак стратегічного впливу на темпи глобального технологічного транзиту. Інтернаціоналізація ІТ-послуг інтегрована у загальну стратегію світової експансії корпорацій, де експортна діяльність виступає засобом адаптації до динамічного середовища та інструментом капіталізації технологічних інновацій на міжнародному рівні.

Трансформація глобального економічного простору характеризується безпрецедентним рівнем консолідації капіталу в межах обмеженого кола цифрових багатонаціональних структур. Статистичний аналіз демонструє більш ніж дворазове зростання концентрації ринку за останні роки: якщо у 2017 році п'ять найбільших гравців контролювали близько 21 % глобального обороту, то на сучасному етапі цей показник сягає 48 %. Домінування цифрового капіталу відображено у рейтингах ринкової вартості, де більшість лідерів (сім з десяти)

складають високотехнологічні конгломерати, що інтегрують сервіси від e-commerce до систем штучного інтелекту (табл. 2.1):

Таблиця 2.1

10 найдорожчих компаній світу, станом на 26 червня 2025 року

№	Компанія	Країна	Галузь	Капіталізація, млрд дол. США
1	NVIDIA	США	Інформаційні технології	3 781
2	Microsoft	США	Інформаційні технології	3 674
3	Apple	США	Інформаційні технології	2 985
4	Amazon	США	Електронна комерція	2 257
5	Alphabet (Google)	США	Комунікаційні послуги	2 077
6	Meta Platforms	США	Комунікаційні послуги	1 792
7	Saudi Aramco	Саудівська Аравія	Енергетика	1 567
8	Broadcom	США	Інформаційні технології	1 248
9	TSMC	Тайвань (Китай)	Інформаційні технології	1 160
10	Tesla	США	Товари тривалого вжитку	1 055

Примітка. Складено автором на основі даних Unctad [95].

Експансія технологій генеративного штучного інтелекту актуалізує питання ринкової конвергенції та монополізації, оскільки провідні ТНК (зокрема Microsoft та Google) акумулюють контроль над ключовими ланками ланцюга створення вартості. Зміцнення їхніх домінантних позицій відбувається шляхом стратегічного партнерства з інноваційними стартапами (на прикладі OpenAI), що обмежує входні бар'єри для нових гравців.

На рис. 2.1 представлено порівняльну динаміку середньорічних темпів зростання експорту послуг за період 2018-2024 рр. у регіональному розрізі. Аналіз охоплює п'ять функціональних категорій: транспортні, туристичні, фінансові та страхові послуги, телекомунікаційні, ІКТ, а також інші види бізнес-послуг.

Рис. 2.1. Середньорічні темпи зростання світового експорту послуг за секторами, 2018-2024 рр., %.

Примітка. Побудовано автором на основі даних Unctad [137].

Результати дослідження свідчать, що сектор ІКТ демонструє випереджальну динаміку порівняно з традиційними галузями. Зокрема, на тлі рецесії у сферах туризму та транспорту, спричиненої пандемією COVID-19, експорт цифрових послуг продемонстрував стійку висхідну тенденцію в усіх географічних регіонах, досягнувши пікового значення середньорічного приросту в Азійському регіоні (14%).

Найбільш виражена висхідна динаміка експорту телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг зафіксована в регіонах Азії та Океанії (по 13 % відповідно), а також у Європі (11 %). Дана тенденція детермінована глобальною інтенсифікацією попиту на цифрові рішення в постпандемічний період, що став каталізатором прискореної цифрової трансформації національних економік. Своєю чергою, в країнах Африки, Латинської Америки та Карибського басейну спостерігається помірна, проте константна позитивна динаміка (на рівні 8 %), що свідчить про поступову інтеграцію цих регіонів у глобальні цифрові ланцюги створення вартості. Узагальнюючи результати аналізу, можна констатувати, що сектор інформаційних технологій виступає найдинамічнішим

сегментом світової торгівлі, визначаючи контури нової архітектури глобального ринку послуг.

Трансформація бізнес-моделей у цифрову епоху супроводжується інтенсифікацією процесів ІТ-аутсорсингу та делегування розробки програмного забезпечення зовнішнім суб'єктам. Дана стратегія спрямована на залучення висококваліфікованого людського капіталу в межах парадигми оптимізації операційних витрат. Прогнозується пролонгація зазначеної тенденції, що зумовлено адаптацією корпоративного сектору до волатильності технологічного середовища та дрейфу споживчих переваг у бік цифровізації. Емпіричне підтвердження цього тренду в 2024 році продемонструвало двозначні темпи зростання експорту комп'ютерних послуг: від стрімкої експансії в країнах, що розвиваються (Індонезія – 61 %, Перу – 42 %, Маврикій – 37 %, Єгипет – 22 %), до стабільного нарощування обсягів у розвинених економіках, зокрема в США (15 %) та ЄС (14 %).

Процеси глобальної цифровізації та інтенсифікація мережевої взаємозв'язності зумовили перехід до домінуючої моделі дистанційного надання комп'ютерних послуг. Згідно з даними Секретаріату СОТ, у 2024 році питома вага комп'ютерних послуг, реалізованих у цифровому форматі, досягла 21,2 % у загальній структурі світового експорту цифрових послуг. Слід відзначити стрімку висхідну динаміку цього показника, який у допандемічний період (2019 р.) становив лише 15,6 %. У цілому, глобальний експорт цифрових послуг у 2024 році продемонстрував зростання на 8,3 % порівняно з попереднім роком, сягнувши 4,64 трлн дол. США. Частка послуг, що постачаються через комп'ютерні мережі (включаючи фінансовий, консалтинговий сегменти та медіа-контент), продовжує експансію, охоплюючи наразі 14,5 % сукупного світового експорту товарів і послуг [141].

У 2024 році збереглася тенденція випереджального зростання цифрового сектору порівняно з традиційним товарним експортом. Особливої уваги заслуговує кейс Африки, де темпи приросту цифрових послуг (13 %) у понад шість разів перевищили показники товарної торгівлі, хоча частка регіону в глобальному масштабі все ще не перевищує 1%. У той час як європейський та

латиноамериканський ринки демонстрували стійке зростання (10 %), азійський та північноамериканський сегменти увійшли у фазу помірної стабілізації (6 %) [63].

Ефективність експансії ТНК у зазначених регіонах критично залежить від макроекономічної кон'юнктури. Макроекономічні фактори розглядаються як системна сукупність екзогенних параметрів (темпи росту ВВП, облікові ставки, зовнішньоторговельне сальдо), що визначають інвестиційну привабливість ринків та адаптивні стратегії ІТ-корпорацій. Взаємодія цих факторів формує специфічне операційне середовище, що змушує ТНК коригувати свої бізнес-моделі відповідно до глобальних та національних економічних трендів

Комплексна взаємодія таких макроекономічних індикаторів, як волатильність валютного ринку, темпи зростання ВВП, інфляційний тиск та фіскальне навантаження, у синергії з державною політикою цифровізації, формує інституційне середовище та інвестиційну привабливість сектору інформаційних послуг. Пріоритетне значення мають курсові коливання національної валюти, які виступають прямим чинником цінової конкурентоспроможності вітчизняних ІТ-продуктів на світових ринках. Зокрема, ревальвація валюти країни-експортера спричиняє зростання відносної вартості її послуг для нерезидентів, що потенційно детермінує зниження експортної експансії через механізм цінової еластичності попиту.

У межах дослідження макроекономічного впливу на діяльність ТНК використано Індекс долара США (DXY) як релевантний інструмент вимірювання динаміки курсової вартості національної валюти США щодо кошика резервних валют. Позитивна трендова динаміка індексу інтерпретується як посилення позицій долара США на світових фінансових ринках, що безпосередньо корелює з ціновою конкурентоспроможністю технологічного експорту та ефективністю репатріації капіталу.

До валютного кошика, по відношенню до якого вираховується DXY, входять такі валюти, у відсотках вказано їх співвідношення в кошику:

- євро (EUR) – 57,6 %;
- японська ієна (JPY) – 13,6 %;
- фунт стерлінгів (GBP) – 11,9 %;

- канадський долар (CAD) – 9,1 %;
- шведська крона (SEK) – 4,2 %;
- швейцарський франк (CHF) – 3,6 % [104].

Ретроспективний аналіз динаміки Індексу долара США протягом періоду з 2020 року по першу половину 2025 року представлено на рис. 2.2:

Рис. 2.2. Індекс долара, 2020-2025 рр.
(базисний показник: січень 2006 р. = 100).

Примітка. Побудовано автором за даними DTWEXBGS [104].

Рис. 2.2 дозволяє простежити волатильність курсової вартості долара США відносно кошика резервних валют у середньостроковій перспективі, що є критичним для оцінки макроекономічної стабільності зовнішньоторговельних операцій в ІТ-сфері.

Провідні транснаціональні корпорації ІТ-сектору, зокрема Apple та Microsoft, вказують на ризики негативної волатильності фінансових показників у короткостроковій перспективі, зумовлені ревальвацією долара США. Сильна національна валюта створює кумулятивний тиск на консолідовану звітність, що відображено у прогностичних показниках прибутковості на найближчі квартали (див. рис. 2.3 та 2.4). Зазначений тренд детермінує необхідність коригування стратегій валютного хеджування в умовах глобальної монетарної нестабільності.

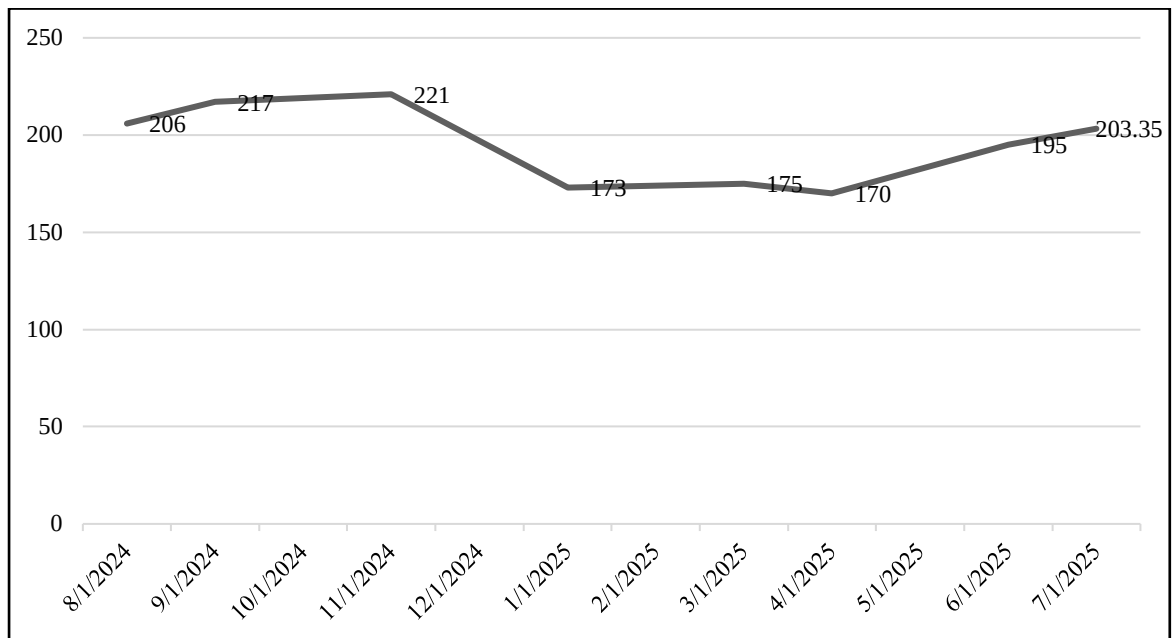

Рис. 2.3. Зміна ринкової капіталізації Apple Inc. згідно з даними Reuters, дол. США/акцію.

Примітка. Побудовано автором за даними Reuters [88].

Динаміка ринкової капіталізації лідерів технологічного сектору – Apple Inc. та Microsoft Corp. – виступає релевантним індикатором реакції фондового ринку на зміну макроекономічної кон’юнктури.

Аналіз даних на рис. 2.3 свідчить про наявність кореляції між зміцненням індексу DXY та періодами корекції ринкової вартості зазначених емітентів. Зокрема, негативні очікування щодо зниження чистого прибутку через валютні диспропорції трансформуються у зниження капіталізації, що підкреслює чутливість глобальних технологічних гігантів до монетарних шоків у країні базування материнських компаній.

Представлені статистичні дані дозволяють здійснити компаративний аналіз ринкової стійкості провідних технологічних корпорацій Apple Inc. та Microsoft Corp. протягом річного циклу з серпня 2024 року по липень 2025 року.

У першій половині досліджуваного періоду обидва емітенти демонстрували відносно стабільну висхідну траєкторію, яка досягла свого локального апогею в листопаді 2024 року. Зокрема, показники Apple Inc. зафіксувалися на позначці 221 дол. США/акцію, тоді як Microsoft Corp. продемонструвала рівень у 421 дол. США/акцію.

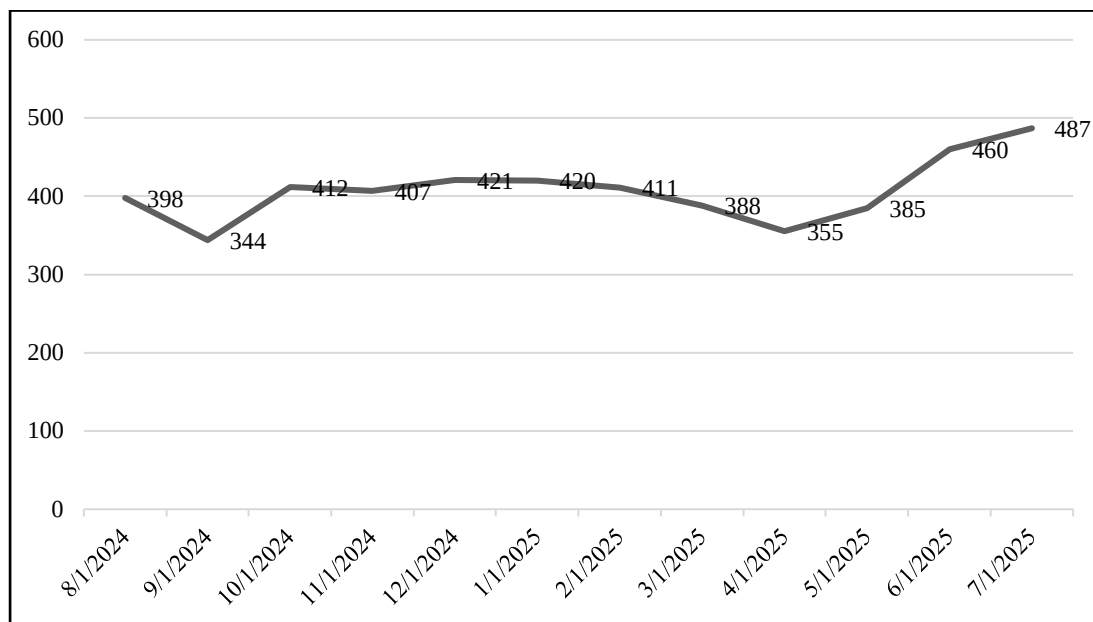

Рис. 2.4. Зміна ринкової капіталізації Microsoft Corp. згідно з даними Reuters, дол. США/акцію.

Примітка. Побудовано автором за даними Reuters [103].

Проте, починаючи з грудня 2024 року, спостерігається синхронна низхідна корекція капіталізації, що свідчить про вплив спільних екзогенних факторів, таких як зміцнення індексу долара та посилення жорсткості монетарної політики.

Найбільш критична фаза рецесії для обох компаній припала на квітень 2025 року, коли ринкова вартість Apple Inc. знизилася до 170 дол. США/акцію, а Microsoft Corp. – до 355 дол. США/акцію. Варто підкреслити, що падіння капіталізації Apple виявилось більш стрімким та глибоким, що може бути інтерпретовано як вища чутливість компанії до споживчого попиту та валютних ризиків. Водночас Microsoft продемонструвала вищу здатність до абсорбції ринкових шоків, що зумовлено диверсифікованою структурою доходів, орієнтованою на хмарні обчислення та корпоративний сегмент.

Емпіричні дані підтверджують суттєвий вплив валютного фактора на фінансову стійкість глобальних технологічних лідерів. Зокрема, у січні 2025 року корпорація Apple офіційно констатувала, що ревальвація долара США зумовить редукацію її квартального доходу на 2,5 відсоткових пункти у річному обчисленні. У відповідь на ці виклики компанія імплементує модель комплексної валютної диверсифікації, яка базується на географічному структуруванні операційної діяльності. Перенесення виробничих потужностей до країн із сприятливим

валютним режимом (зокрема, до В'єтнаму та Індії) дозволяє Apple оптимізувати структуру витрат, тоді як адаптивна політика ціноутворення з щоквартальною актуалізацією прайс-листів у регіональних філіях мінімізує негативний вплив курсових розбіжностей на виторг.

Аналогічні виклики постали перед Microsoft Corp. протягом 2024-2025 рр., коли зміцнення національної валюти США спричинило зниження маржинальності продажів у європейському та азійському регіонах. Для нейтралізації ризиків конвертації іноземної виручки корпорація активно застосовує похідні фінансові інструменти, зокрема форвардні контракти. Фіксація обмінного курсу для операцій у країнах ЄС та Японії дозволяє компанії забезпечити стабільність грошових потоків та уникнути волатильності при консолідації фінансової звітності в доларовому еквіваленті.

Водночас слід зауважити, що здатність до ефективного управління валютними ризиками безпосередньо корелює з масштабами діяльності та фінансовим потенціалом суб'єктів ринку. Малі та середні ІТ-підприємства, на відміну від глобальних ТНК, стикаються з критичними бар'єрами в реалізації стратегій хеджування. Обмеженість інвестиційних бюджетів, недостатній доступ до складних програм управління ризиками та вища вартість залучення капіталу роблять ці компанії найбільш вразливими до агресивного зростання курсу долара, що посилює процеси ринкової концентрації на користь технологічних гігантів.

Вплив валютних коливань на діяльність транснаціональних ІТ-корпорацій має двосторонній характер, де ключовим фактором виступає динаміка курсу долара США щодо кошика світових валют. Ревальвація національної валюти (сильний долар) об'єктивно знижує цінову конкурентоспроможність американського технологічного експорту, оскільки вартість цифрових рішень для іноземних контрагентів зростає, що створює ризики втрати ринкових часток. Крім того, для таких гігантів, як Microsoft та Google, критичною проблемою стає ерозія номінальної виручки: при конвертації доходів, отриманих у євро, єнах чи юанях, у доларовий еквівалент, компанії фіксують суттєве зниження обсягів виторгу в консолідованій звітності.

Аналіз поточної кон'юнктури свідчить про інтенсифікацію корпоративної хеджуючої активності. Попри обмежену публічність даних щодо обсягів хеджування, експертні інтерв'ю та ринкові індикатори вказують на зростання попиту на захисні фінансові інструменти. Цей імпульс значно посилюється у перед політичними трансформаціями у США, зокрема на тлі очікувань результатів президентських виборів та потенційних змін у торговельній та монетарній політиці країни, що стимулювало бізнес до превентивного захисту від подальшого зміцнення долара.

Управління валютною волатильністю в сучасному IT-секторі вимагає впровадження багаторівневих стратегій ризикозахисту. Основними елементами такої системи виступають:

- 1) фінансове хеджування (використання деривативів для фіксації курсів);
- 2) гнучке ціноутворення (оперативний перегляд вартості контрактів, зокрема в зоні євро, для нівелювання курсових розбіжностей);
- 3) географічна диверсифікація (розширення присутності на ринках з різноспрямованою валютною динамікою);
- 4) релокація R&D-центрів (перенесення науково-дослідних підрозділів у юрисдикції з нижчими витратами на оплату праці у валютному еквіваленті).

Особлива увага приділяється європейському ринку, де коливання курсу євро змушують IT-ТНК постійно вдосконалювати механізми перерахунку довгострокових контрактів, забезпечуючи баланс між власною маржинальністю та лояльністю європейських споживачів.

Події 28 квітня 2025 року продемонстрували атипову ринкову динаміку: після офіційної заяви президента США Дональда Трампа щодо імплементації масштабних протекціоністських тарифів було зафіксовано різке зміцнення курсу євро. Така волатильність валютного ринку створює додаткові виклики для європейських суб'єктів господарювання, оскільки ревальвація євро у поєднанні з тарифними обмеженнями формує кумулятивний негативний ефект.

Згідно з прогностичними оцінками (див. Рис. 2.5), синергія цих чинників призведе до редукції операційного прибутку європейських корпорацій щонайменше на 2-3 відсоткових пункти.

Рис. 2.5. Номінально зважене середнє значення двосторонніх обмінних курсів євро відносно валют торговельних партнерів, індексні пункти.

Примітка. Побудовано автором за даними Reuters [114].

Зазначений процес детермінує подвійний фінансовий тиск: з одного боку, прямі митні збори знижують цінову конкурентоспроможність продукції на американському ринку, а з іншого – зміцнення євро нівелює маржинальність експортних операцій при конвертації валютної виручки.

Таким чином, валютний фактор виступає резонатором протекціоністської політики, посилюючи деструктивний вплив тарифних бар'єрів на фінансову стійкість транснаціональних компаній європейського регіону.

Традиційні економічні моделі передбачають девальвацію національних валют у відповідь на запровадження ввізних мит, що має частково нівелювати збитки експортерів. Проте події квітня 2025 року, ініційовані заявами адміністрації США, спричинили атипову реакцію фінансових ринків: замість очікуваного зміцнення долара, відбулася його депреціація, що спровокувало високу турбулентність.

Зокрема, курс євро продемонстрував стрімку ревальвацію – приблизно на 10% з березня 2025 року, що створило критичні перешкоди для експортоорієнтованих галузей ЄС. За даними Goldman Sachs, системна

вразливість європейської економіки зумовлена її високою залежністю від зовнішніх ринків: компанії, що входять до індексу STOXX 600, акумулюють близько 60 % доходів за межами блоку, причому майже половина цього обсягу генерується у США [111].

Релевантним прикладом адаптації до цих викликів є кейс німецької ІТ-корпорації SAP. Різке зміцнення євро у 2025 році зумовило зростання номінальної вартості її програмних продуктів у доларових зонах, що змусило менеджмент переглянути стратегію розрахунків. З метою збереження лояльності клієнтів та стабілізації ринкової частки, SAP перейшла до використання мультивалютних рахунків та локалізації ціноутворення, фіксує контракти у місцевих валютах [105].

Згідно з прогнозними розрахунками корпорації (рис. 2.6), чутливість її фінансових результатів до валютних коливань є надзвичайно високою: зростання курсу євро на один цент потенційно спричиняє редукцію річного доходу приблизно на 30 млн євро (34,05 млн дол. США).

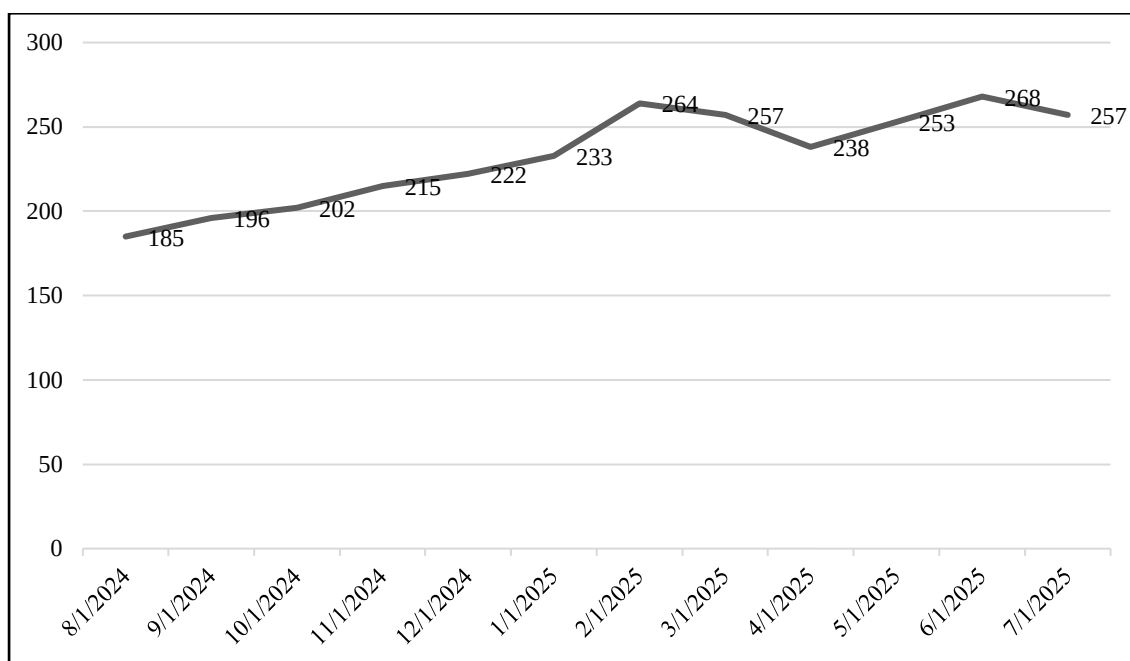

Рис. 2.6. Зміна ринкової капіталізації SAP згідно з даними Reuters, дол. США/акцію.

Примітка. Побудовано автором за даними Reuters [105].

Така висока еластичність доходів відносно валютного курсу підкреслює необхідність впровадження гнучких механізмів фінансового хеджування для збереження конкурентоспроможності європейського ІТ-сектору в умовах геополітичної нестабільності.

Темпи економічної експансії в країнах-імпортерах технологій виступають фундаментальним чинником, що визначає обсяги платоспроможного попиту на ІТ-рішення. У періоди макроекономічної стабілізації корпоративний та державний сектори інтенсифікують капіталовкладення в цифрову трансформацію, що створює сприятливу кон'юнктуру для розширення ринкової присутності ТНК. У сучасній парадигмі глобального розвитку інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) трансформуються з допоміжного інструменту в автономний драйвер інтенсифікації економічних процесів.

Протягом останнього десятиліття спостерігається стійка тенденція випереджального зростання ІКТ-сектору порівняно з темпами приросту реального ВВП, що найбільш рельєфно проявляється в країнах-членах Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Дана закономірність свідчить про глибоку інтеграцію цифрових рішень у відтворювальну структуру сучасного виробництва, міжнародної торгівлі, освітніх систем та інститутів державного управління.

З огляду на стратегічну значущість цифровізації, науковий інтерес становить компаративний аналіз динаміки ІКТ-сектору та загальногосподарських показників. Таке дослідження дозволяє верифікувати масштаби цифрового транзиту та визначити вектори стратегічного розвитку провідних ТНК в умовах нової економічної реальності (див. Рис. 2.7).

Статистичний аналіз даних ОЕСР свідчить про глибоку асиметрію між темпами розвитку цифрового сегмента та загальногосподарською динамікою. У 2023 році темпи приросту сектору ІКТ утричі перевищили показники глобального економічного зростання, досягнувши середнього значення 7,68 %.

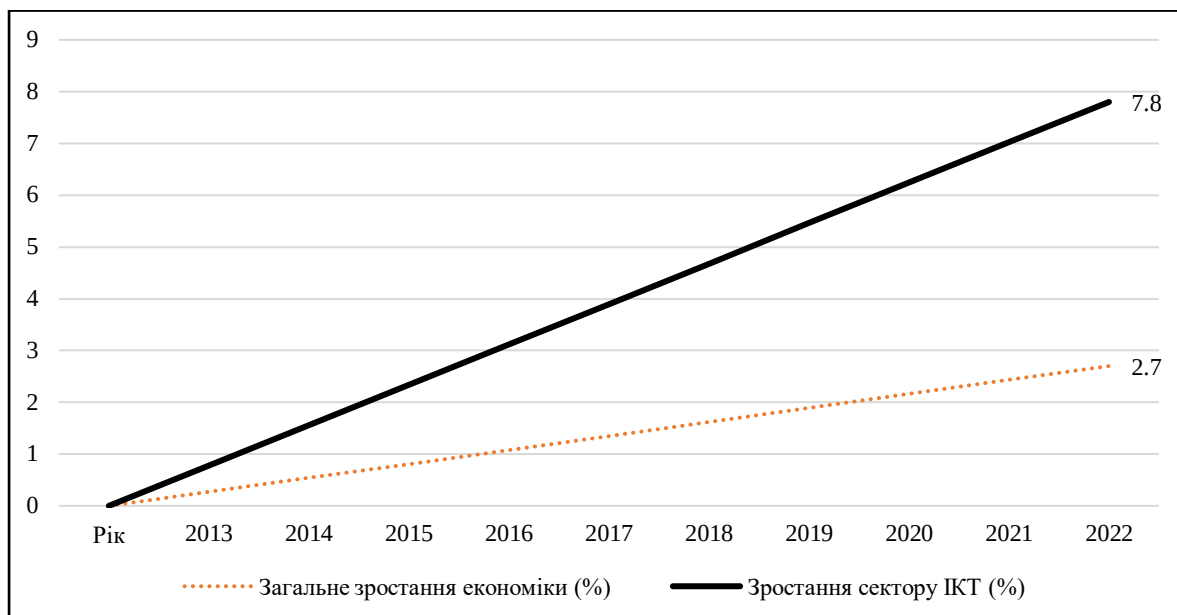

Рис. 2.7. Темпи зростання сектору ІКТ порівняно з економікою OECD, 2013-2023 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними OECD [99].

Згідно з прогностичними оцінками аналітичного агентства Gartner, тенденція до нарощування обсягів ІТ-витрат збережеться і в середньостроковій перспективі: очікується, що у 2026 році світовий обсяг інвестицій у технологічний сектор сягне 5,74 трлн дол. США, що відповідає річному приросту на рівні 9,5 % [99].

На основі проведеного ретроспективного аналізу можна сформулювати ключовий висновок щодо прискорення динаміки секторальних трансформацій.

Якщо протягом періоду 2011-2022 рр. середньорічний приріст ІКТ-сектору становив 5,7 %, то станом на 2024 рік цей показник демонструє стабільну тенденцію до зростання, досягаючи позначки 7,6 %. Особливого значення 2023 рік набув як період стратегічної віхи для більшості розвинених економік. У десяти країнах-членах ОЕСР (зокрема в Австрії, Бельгії, Канаді, Данії, Фінляндії, Німеччині, Нідерландах, Швейцарії, Великій Британії та США) темпи зростання цифрового сектору перевищили критичну позначку у 9 %. При цьому в Бельгії та Великій Британії зафіксовано двозначні показники приросту (понад 11 %). Навіть у країнах з менш інтенсивною цифровою експансією, таких як Греція та Словачька Республіка, зростання ІКТ-сектору не опускалося нижче межі у 3 %, що підтверджує глобальний та інклюзивний характер цифрової трансформації (див. Рис. 2.8) [99].

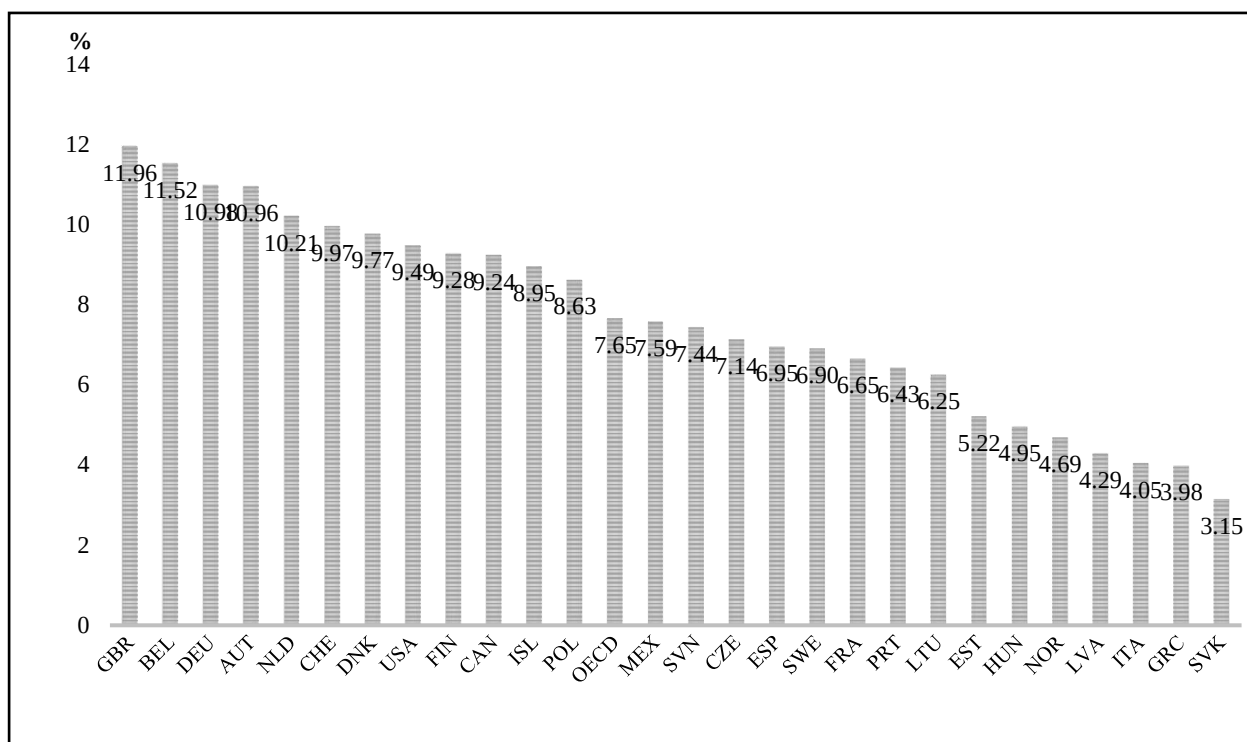

Рис. 2.8. Темпи зростання сектору ІКТ в країнах-членах OECD, 2024 р., %.

Примітка. Побудовано автором на основі використання баз даних OECD STAN та даних Google Trends [99].

Незважаючи на загальносвітову тенденцію до зростання, аналіз країн-членів ОЕСР виявляє суттєву гетерогенність розвитку національних ІКТ-секторів. Протягом останнього десятиліття спостерігається стійка позитивна динаміка в усіх країнах об'єднання, проте амплітуда між екстремальними значеннями показників зростання сягає 10 відсоткових пунктів. Така міждержавна дивергенція свідчить про наявність інституційних та ресурсних бар'єрів, що перешкоджають рівномірній цифровій трансформації, та вказує на різний ступінь адаптивності національних економік до технологічних викликів.

Паралельно з регіональною диференціацією, спостерігається стійка експансія глобального ринку ІТ-рішень. Ретроспективний аналіз за період 2017-2025 рр. підтверджує послідовну нарощувальну динаміку витрат у всіх ключових сегментах ІТ-інфраструктури. Структурний розподіл світових інвестицій за типами технологій свідчить про перехід від точкових закупів обладнання до стратегічного фінансування комплексних цифрових систем та сервісів, що детально відображено у табл. 2.2.

Глобальні витрати на ІТ за типом технології з 2017 по 2025 рік, млрд дол. США

Рік	Системи центрів обробки даних	Пристрої	Програмне забезпечення	ІТ- послуги	Послуги зв'язку	ІТ- системи
2017	181	369	665	931	1390	3 538
2018	210	419	712	993	1380	3714
2019	215	477	712	1040	1370	3 817
2020	179	529	697	1070	1400	3 872
2021	190	732	808	1208	1459	4 397
2022	227	766	811	1306	1423	4 528
2023	236	693	974	1504	1492	4 898
2024	329	734	1092	1588	1372	5 115
2025	406	810	1247	1731	1424	5 618

Примітка. Складено автором за даними Statista [102].

Аналіз структури глобальних витрат на 2025 рік дозволяє ідентифікувати фундаментальні зсуви в пріоритетах цифровізації. Послуги зв'язку, які традиційно займали позицію лідера за обсягами фінансування, у 2025 році посідають друге місце з показником 1,42 трлн дол. США. Попри помірне зростання у 4 % порівняно з 2024 роком, статистичні дані свідчать про втрату цим сегментом статусу найбільшої сфери витрат – така тенденція зафіксована лише втретє за останні дев'ять років, що вказує на поступове насичення ринку базових комунікаційних послуг. Найбільш динамічним вектором розвитку виступає сегмент програмного забезпечення. У 2025 році витрати в цій категорії вже другий рік поспіль перевищують позначку в 1 трлн дол. США. Приріст на рівні 14 % порівняно з попереднім роком та кумулятивне зростання на 88 % відносно показників 2017 року підтверджують гіпотезу про критичну роль софтверних рішень у забезпеченні конкурентоспроможності сучасних ТНК. Водночас сегмент апаратного забезпечення, попри нижчі абсолютні показники (810 млрд. дол. США) у 2025 році, що на 35 % менше за витрати на ПЗ), демонструє найвищу відносну динаміку в довгостроковій перспективі. Восьмирічний цикл зростання обсягів ринку пристроїв у понад два рази (120 % порівняно з 2017 роком) свідчить про інтенсивне оновлення технічної бази цифрової трансформації та високу еластичність попиту на високотехнологічне обладнання.

Особливе місце у структурі глобальних інвестицій посідає сегмент систем центрів обробки даних, витрати на які у 2024 році становлять близько 406 млрд

дол. США. Попри те, що цей показник у чотири рази поступається обсягам ринку ІТ-послуг і становить лише 7 % у сукупній структурі витрат, динаміка цього сектору є надзвичайно інтенсивною: за останні п'ять років обсяги фінансування систем ЦОД зросли більш ніж удвічі (127 %). Це свідчить про масштабне розгортання фізичної інфраструктури, необхідної для підтримки хмарних обчислень та технологій штучного інтелекту.

Аналіз корпоративних стратегій у розвинених економіках вказує на формування паритетної моделі бюджетування. Згідно з даними Statista, у 2025 році середньостатистична компанія в Північній Америці та Європі спрямовує близько 19 % свого ІТ-бюджету на розробку та впровадження програмного забезпечення.

Ідентична частка (19 %) для проектів у сфері апаратного забезпечення. Таким чином, кумулятивна вага цих двох напрямів становитиме майже 38 % загальних ІТ-видатків, що підкреслює стратегічну важливість збалансованого розвитку софтверної та апаратної складових цифрової екосистеми компаній. Проте стрімкий розвиток галузі супроводжується зростанням системних ризиків. Глобальний та високовзаємопов'язаний характер технологічного сектору посилює вразливість ТНК до екзогенних шоків. Геополітична нестабільність, волатильність транскордонних ланцюгів постачання, дефіцит критичної сировини (зокрема рідкоземельних металів та напівпровідників), а також динамічна трансформація регуляторних режимів формують комплекс викликів, що потребують від ІТ-гігантів розробки складних стратегій адаптації та ризикозахисту.

Сучасна архітектура глобального ІТ-ринку характеризується вираженою регіональною асиметрією. Економічна детермінованість ринку США, що традиційно виступає ключовим споживачем цифрових рішень, наразі демонструє ознаки стагнації через високу макроекономічну невизначеність. На прикладі діяльності корпорації Accenture простежується розрив між поточними фінансовими результатами та майбутніми очікуваннями: попри зростання річних доходів на 6-7 % спостерігається скорочення обсягу нових замовлень на 7 % [59]. Таке уповільнення інвестиційного циклу, особливо у фінансовому секторі США,

змушує транснаціональні корпорації проводити ревізію середньострокових планів розвитку та диверсифікувати географію збуту. На противагу північноамериканському ринку, європейський сегмент демонструє вищу динаміку витрат на програмне забезпечення. Згідно з аналітичними даними Financial Times, у 2024 році темпи зростання інвестицій у ПЗ в Європі сягнули 11 %, що суттєво перевищує загальні показники динаміки ВВП ЄС [92].

Зростання на рівні 9 % у 2025 році виступає потужним стимулом для експансії локальних та міжнародних ІТ-компаній. Характерною рисою європейського ринку в період 2024-2025 рр. стало відновлення інтересу до моделей аутсорсингу після фази відносної стабільності, що вказує на прагнення бізнесу до оптимізації витрат в умовах трансатлантичної волатильності. Важливим екзогенним фактором, що визначає локалізацію експортно-орієнтованих центрів розробки, залишається податково-фіскальна та інфраструктурна політика держав. Застосування інструментів стимулювання, таких як пільгові ставки корпоративного податку, функціонування спеціалізованих технопарків та надання державних субсидій, виступає ключовим аргументом для ТНК при виборі юрисдикцій для розміщення R&D підрозділів. Формування таких сприятливих екосистем дозволяє країнам не лише залучати іноземний капітал, а й інтегруватися у глобальні ланцюги створення вартості в цифровій економіці.

Податково-фіскальна політика відіграє детермінуючу роль у процесах залучення іноземних та внутрішніх інвестицій в ІТ-сектор. Згідно з моніторингом OECD Investment Tax Incentives Database 2024 [100], понад третина податкових преференцій у 70 досліджуваних країнах цілеспрямовано орієнтовані на стимулювання капіталовкладень у високотехнологічні галузі. Основними інструментами такого впливу виступають диференційовані ставки податку на прибуток, податкові кредити та пільгові режими в межах вільних економічних зон.

Інституційною формою реалізації зазначених заходів є створення технопарків, які отримують комплексну державну підтримку у вигляді прямих

субсидій та доступу до спеціалізованої інфраструктури. Світова практика демонструє високу ефективність таких механізмів:

Silicon Docks (Ірландія) – утримання конкурентної ставки корпоративного податку на рівні 12,5 % дозволяє залучати провідні ТНК (зокрема Google, Apple та Meta) до створення штаб-квартир та R&D-центрів [101].

Dalian Software Park (Китай) – резиденти отримують нульову ставку ПДВ та знижені ставки податку на прибуток (15 % замість базових 25 %) протягом перших п'яти років діяльності [90]. Паралельно спостерігається інтенсифікація податкового стимулювання R&D. Станом на 2024 рік майже 55 % загальної державної підтримки інновацій здійснюється через механізми податкових відрахувань, а 34 з 38 країн ОЕСР суттєво розширили чинні R&D-схеми. Положення сучасної теорії контрактів підтверджують, що мінімізація загальної корпоративної ставки податку виступає ключовим тригером релокації інноваційних активів у юрисдикції з найбільш сприятливим фіскальним кліматом.

У таблиці 2.3 представлено порівняльну характеристику податково-фіскальних режимів у країнах, що демонструють найвищу ефективність у залученні інвестицій в ІТ-сферу.

Таблиця 2.3

Порівняльна характеристика податкових стимулів та преференцій для ІТ-компаній у різних країнах світу

Країна	Податок на прибуток	Пільги для ІТ-компаній	Приклади резидентів
Ірландія	12,5% (з R&D знижками до ~8,75%)	R&D кредити, IP box, підтримка стартапів	Google, Facebook, Apple
В'єтнам	0% (4 роки) → 5-10% (на 37 років)	Митні пільги, знижки на оренду	Samsung, LG, Global CyberSoft
Узбекистан	5% (в IT Park до 2040)	0% ПДВ, імпорфтне мито, ІТ-віза	EPAM, Innovo, ITPark Global
Тайвань	Пільговий (зниження для резидентів)	Звільнення від ПДВ, мит, субсидії на експорт	TSMC, Acer, Asus
Литва	0% (6 років) → 7,5%	Податкова нерухомість 0%, спрощення імпорту	Devbridge, Hyarchis, Hella

Примітка. Складено автором самостійно на основі [53; 59; 100].

Досвід країн, що розвиваються, та нових технологічних хабів підтверджує ефективність стимулюючих механізмів у межах спеціальних економічних зон.

В'єтнам впровадив багаторівневу систему преференцій у технопарках, яка передбачає повне звільнення від оподаткування (0 %) протягом перших 4 років діяльності з подальшим застосуванням пільгової ставки 10 % на тривалий період. Така стратегія забезпечила залучення інвестицій від глобальних лідерів електроніки, зокрема Samsung та LG.

Узбекистан демонструє стрімкий розвиток проєкту «IT Park», де для резидентів встановлено унікальний фіскальний режим: ставка податку на прибуток становить лише 5 %. Додатково передбачено звільнення від митних платежів на імпорт технологічного обладнання та спрощені умови залучення іноземних фахівців.

Тайвань через систему науково-промислових парків надає комплексні пільги, що включають звільнення від ПДВ, митних зборів та податку на прибуток для учасників програм інноваційного розвитку, що закріплює статус країни як глобального центру мікроелектроніки.

Литва (зокрема, Kaunas Free Economic Zone) пропонує IT-компаніям повне звільнення від податку на прибуток протягом перших 6 років із наступним застосуванням пільгової ставки 7,5 %. Ефективність такого підходу підтверджується залученням понад 70 % іноземних інвесторів, представлених у даній зоні.

Наведені приклади свідчать, що синергія сприятливого податкового клімату та розвиненої інфраструктурної підтримки є найдієвішим інструментом стимулювання IT-сектору та формування експортно-орієнтованих кластерів.

Окремим критичним фактором виступає політична стабільність та передбачуваність регуляторного середовища. Це створює необхідний горизонт планування для довгострокових інвестицій у R&D-проєкти. Натомість у країнах із високим рівнем політичних та правових ризиків транснаціональні IT-компанії часто обмежуються лише базовими операційними функціями, уникаючи стратегічного нарощування експортного потенціалу та передачі складних технологій. Таким чином, інституційна надійність держави є базисом для

трансформації тимчасових податкових пільг у стійку технологічну конкурентоспроможність.

Політична турбулентність та загрози геополітичного характеру виступають потужними екзогенними чинниками, що радикально трансформують стратегічну поведінку ТНК у сфері інформаційних технологій. Непередбачувані зміни регуляторного середовища, ескалація міжнародних конфліктів та системні політичні кризи змушують ІТ-гігантів здійснювати оперативну реконфігурацію власних операційних, виробничих та інвестиційних моделей з метою мінімізації безпекових ризиків та збереження ринкових позицій.

Релевантним кейсом такої стратегічної адаптації є діяльність корпорації Microsoft у відповідь на повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році. Компанія ініціювала повне припинення комерційної діяльності на ринку російської федерації з подальшою ліквідацією активів та припиненням операційної присутності в регіоні. Зазначена ухвала була детермінована комплексом факторів: необхідністю суворого дотримання міжнародного санкційного режиму, пріоритетністю збереження корпоративної репутації на глобальному ринку, а також прагненням нівелювати етичні ризики, пов'язані з порушенням фундаментальних прав людини та принципів бізнес-етики.

Іншу модель адаптації до трансформацій політико-правового поля демонструє компанія Google (Alphabet Inc.). У відповідь на посилення національних вимог щодо локалізації даних у ключових юрисдикціях (зокрема в Індії, Австралії та країнах ЄС), корпорація активізувала стратегію побудови регіональних дата-центрів та адаптації цифрових продуктів до специфіки національних законодавств [87]. Такий підхід виступає вимушеним інструментом збереження ринкової частки та механізмом уникнення суттєвих штрафних санкцій в умовах посилення жорсткості цифрового регулювання на регіональних рівнях.

Наведені приклади підтверджують гіпотезу про те, що в сучасних умовах геополітична стійкість ТНК стає невід'ємним компонентом їхньої загальної конкурентоспроможності, а здатність до швидкої релокації капіталу та активів у

безпечні юрисдикції визначає життєздатність бізнес-моделей у довгостроковій перспективі.

Сучасна геополітична архітектура змушує провідних гравців ІТ-ринку переходити від стратегій максимізації прибутку до моделей мінімізації ризиків через географічну деконцентрацію активів. Яскравим прикладом такої трансформації є діяльність корпорації Apple у 2023-2024 рр. У відповідь на ескалацію напруженості у Східній Азії (зокрема, у трикутнику США–Китай–Тайвань), компанія реалізувала масштабну програму диверсифікації виробничих потужностей. Перенесення значної частки складальних ліній із КНР до В'єтнаму та Індії дозволило суттєво знизити критичну залежність від китайських виробничих майданчиків та нівелювати загрозу системних збоїв у глобальних ланцюгах постачання.

Слід зауважити, що чинники політичної невизначеності притаманні не лише регіонам із відкритими конфліктами, а й розвиненим демократіям. Так, у 2023 році підрозділ Amazon Web Services (AWS) був змушений призупинити частину R&D-проектів у Франції через внутрішню соціально-політичну нестабільність, спричинену пенсійною реформою [118]. Тимчасова переорієнтація інвестиційних потоків на користь Іспанії ілюструє високу мобільність ІТ-капіталу та обережну інвестиційну поведінку ТНК навіть у межах стабільних економічних блоків (ЄС).

Аналогічна логіка деескалації активності простежується у стратегії корпорації Oracle на Близькому Сході. Загострення регіональних конфліктів зумовило перегляд політики партнерств та зниження операційної присутності в зонах високого ризику. Така стратегічна стриманість спрямована на забезпечення фізичної безпеки персоналу, захист критичної інфраструктури та запобігання репутаційним втратам у глобальному масштабі.

Узагальнюючи наведені кейси, можна констатувати, що політична стабільність виступає фундаментальною препозицією для довгострокового стратегічного планування в ІТ-індустрії. В умовах високої волатильності геополітичного середовища ТНК змушені імплементувати складні адаптивні механізми, що включають:

- превентивну релокацію виробничих та інтелектуальних активів;

- диверсифікацію логістичних маршрутів;
- глибоку локалізацію цифрових сервісів;
- селективний вихід із токсичних або високоризикових ринків.

Таким чином, макроекономічні та геополітичні детермінанти не лише формують рамкові умови функціонування ІТ-сектору, а й визначають вектор глобального розвитку ТНК – від вибору пріоритетних регіонів експансії до архітектури рішень у сфері аутсорсингу, ліцензування та міжнародної кооперації.

Узагальнення результатів проведеного аналізу дозволяє сформулювати низку концептуальних висновків щодо детермінант розвитку та стратегічної адаптації транснаціональних ІТ-корпорацій у сучасній глобальній економіці:

1. Встановлено, що волатильність світових валют, зокрема ревальвація долара США у 2024-2025 роках, виступає критичним чинником знецінення номінальної виручки та зниження цінової конкурентоспроможності технологічного експорту. Глобальні лідери (Apple, Microsoft) імплементують багаторівневі стратегії валютного хеджування, що включають не лише фінансові деривативи (форварди), а й операційну диверсифікацію – перенесення виробничих витрат у зони з вигідними валютними режимами та впровадження адаптивного щоквартального ціноутворення.

2. Доведено, що ІКТ-сектор зберігає роль автономного драйвера глобального зростання, демонструючи темпи розвитку, що у 2-3 рази перевищують середні показники ВВП країн ОЕСР (7,68 % проти загальноекономічного зростання). Структурна трансформація ІТ-витрат свідчить про перехід від інфраструктурної моделі до домінування інтелектуальних продуктів: прогнозоване зростання сегмента програмного забезпечення на 14 % у 2025 році підкреслює переорієнтацію капіталу на сервісно-орієнтовані рішення.

3. Виявлено, що фіскальна політика є ключовим важелем у боротьбі за релокацію інтелектуального капіталу. Застосування спеціалізованих режимів (IP Box, податкові кредити на R&D) у поєднанні з інфраструктурною підтримкою технопарків (кейси Ірландії, Литви, В'єтнаму та Узбекистану) дозволяє країнам формувати експортно-орієнтовані кластери. Пільгові ставки (від 0 % до 12,5 %)

стають вирішальним фактором при виборі ТНК локацій для розміщення науково-дослідних центрів.

4. В умовах безпрецедентної політичної турбулентності (конфлікти у Східній Азії, Східній Європі та на Близькому Сході) стратегії ТНК трансформуються від оптимізації витрат до максимізації безпеки ланцюгів постачання. Вихід з репутаційно-ризикованих ринків (кейс Microsoft у РФ), побудова локальних дата-центрів для комплаєнсу (Google) та масштабна деконцентрація виробництва (Apple) свідчать про те, що геополітична стабільність стала базовою передумовою для довгострокового інвестування в R&D.

Отже, макроекономічна та геополітична кон'юнктура формує складну систему викликів для ІТ-сектору, де успішність ТНК визначається не лише технологічною перевагою, а й гнучкістю адаптаційних механізмів – від фінансового хеджування до географічної реконфігурації активів у відповідь на динамічні зміни глобального ландшафту.

2.2. Інвестиційна діяльність ТНК у системі глобальної інфраструктури інформаційних технологій

У сучасних умовах цифрової трансформації глобальної економіки інвестиційна активність ТНК у сегменті інформаційних технологій набуває стратегічної значущості. Зазначені суб'єкти господарювання відіграють домінуючу роль у процесах формування та експансії інфраструктури глобального цифрового простору – від розгортання хмарних обчислювальних потужностей і розгалужених мереж дата-центрів до проектування підводних кабельних систем та розвитку супутникових телекомунікаційних мереж.

Глобальна ІТ-інфраструктура на сучасному етапі трансформується з суто технічної бази обслуговування цифрових операцій у ключовий детермінант геоекономічного впливу. Інвестиційні потоки технологічних ТНК охоплюють широкий спектр регіонів: від традиційних інноваційних хабів у Північній Америці

та Європі до динамічних ринків Південно-Східної Азії, Африки та Латинської Америки. Зазначені процеси детермінують формування нової архітектури транскордонних взаємозалежностей, у межах якої провідні ТНК фактично визначають вектори та темпи цифровізації на глобальному рівні.

За підсумками 2025 року технологічні транснаціональні корпорації продемонстрували стійку тенденцію до нарощування обсягів закордонних активів, приріст яких склав 8%. Дана динаміка зумовлена як стратегічною експансією на нові ринки, так і інтенсифікацією інвестицій у розвиток зарубіжних об'єктів інфраструктури (зокрема, центрів обробки даних). Ключовими драйверами зазначених інвестиційних процесів виступили такі глобальні лідери, як Microsoft (США), Tencent (Китай), Alphabet (США) та Legend Holdings (Китай).

Специфіка інвестиційних стратегій провідних ТНК свідчить про диференціацію підходів до нарощування закордонних активів залежно від суб'єкта та регіональних пріоритетів. Зокрема, корпорація Microsoft протягом 2025 року продемонструвала динамічне зростання обсягів іноземних активів (понад 20 %), що було реалізовано через запуск десяти нових центрів обробки даних (ЦОД) на території Європи, Бразилії та Індонезії [123]. Стратегічний орієнтир компанії на щорічне інвестування десятків мільярдів доларів за межами США спрямований на забезпечення технологічного суверенітету даних та гарантування стабільності хмарних обчислювальних потужностей у глобальному масштабі.

На противагу цьому, стратегія китайського холдингу Tencent базується на моделі інтенсивного зовнішнього зростання через механізми злиття та поглинання (М&А) у міжнародному сегменті індустрії цифрових розваг та ігрового контенту. Дана експансія значною мірою виступає інструментом нівелювання внутрішніх регуляторних обмежень щодо ліцензування в КНР. Починаючи з 2020 року, Tencent реалізувала понад 30 транскордонних угод із придбання часток у капіталі іноземних компаній, значна частина яких характеризується конфіденційністю фінансових параметрів.

Трансформація глобального інвестиційного ландшафту відображена у динаміці рейтингу «Top 100 Non-Financial TNCs» за версією ЮНКТАД [112].

Протягом останнього десятиліття спостерігається виражений структурний зсув від традиційних індустріальних галузей до секторів, орієнтованих на цифрові послуги та високі технології. Частка технологічних гігантів у структурі найбільших ТНК світу суттєво зросла як за критерієм обсягу реалізації, так і за вартісною оцінкою активів. Провідні позиції у цьому сегменті стабільно утримують такі корпорації, як Alphabet, Amazon, Microsoft (США), Huawei, Tencent (Китай) та Samsung (Республіка Корея) (Додаток А). Зазначена тенденція підтверджує гіпотезу про перетворення технологічного капіталу на домінуючу силу в системі сучасних міжнародних економічних відносин.

Зазначений структурний зсув акцентує зростаючу роль процесів діджиталізації у функціонуванні глобальної економічної системи. Аналіз актуальних рейтингів провідних суб'єктів цифрового сектору свідчить про виражену географічну концентрацію капіталу: 20 найбільших гравців світової цифрової економіки майже повністю представлені корпораціями зі США та КНР. Це підтверджує тезу про домінування цих двох держав у процесах трансформації глобального економічного ландшафту та їхню визначальну роль у формуванні ринків високих технологій і цифрових послуг.

Згідно з даними звіту ЮНКТАД (2025) [137], до переліку «Топ-20» ключових акторів цифрової економіки входять транснаціональні компанії, що утримують монопольні або олігопольні позиції в стратегічних сегментах: електронній комерції, телекомунікаціях, управлінні цифровими платформами, виробництві високотехнологічної апаратури та генерації контенту.

У контексті вартісних показників реалізації продукції лідерство утримує корпорація Amazon (США), чий річний обсяг продажів сягнув 573 млрд дол. США (зокрема 155 млрд дол. США – закордонний виторг). Високу динаміку демонструє також Apple, реалізація якої склала 383 млрд дол. США, причому лівова частка доходів (245 млрд дол. США) припадає на експортні операції, що закріплює її домінування в сегменті персональних ІТ-пристроїв. Наступні позиції послідовно посідають Alphabet (307 млрд дол. США), Microsoft (212 млрд дол. США) та Samsung (200 млрд дол. США) [109]. Така ієрархія підкреслює фундаментальний

внесок платформних рішень, хмарних обчислень та мобільних гаджетів у розбудову глобальної цифрової інфраструктури.

У грошовому еквіваленті спостерігається інтенсивне зростання капіталізації активів корпорацій цифрового сектору. Зокрема, сукупні активи Microsoft оцінюються у 412 млрд дол. США, з яких 160 млрд дол. США (або близько 39 %) становлять закордонні активи [103]. Це є прямим свідченням стратегії експансивної глобальної присутності через масштабні капіталовкладення в розбудову мережі центрів обробки даних та транскордонної хмарної інфраструктури, що стає базисом для майбутнього домінування у сфері штучного інтелекту та великих даних.

До переліку інших стратегічно важливих суб'єктів глобального ринку належать такі корпорації, як Huawei, Tencent, ByteDance та Meta, які демонструють експансивну динаміку поширення цифрових сервісів та медіаконтенту на світовому рівні. Концентрація капіталу в межах зазначеної «двадцятки» лідерів відображає фундаментальний структурний зсув у системі транснаціоналізації: цифрові та ІКТ-компанії послідовно посилюють свою роль у глобальному експорті, нарощуванні ринкової капіталізації та стратегічному проєктуванні архітектури світового господарства. Домінування цих гравців є беззаперечним свідченням трансформації цифровізації на ключовий макроекономічний фактор розвитку у XXI столітті.

У межах дослідження інвестиційної діяльності ТНК у цифровій сфері доцільно виокремити дві основні категорії суб'єктів: цифрові ТНК (Digital TNCs) та підприємства сектору ІКТ (ICT TNCs).

Визначальною рисою цифрових ТНК є те, що інтернет-технології посідають центральне місце в їхній бізнес-моделі. Це дозволяє компаніям здійснювати експансію на міжнародні ринки за моделлю «asset-light» (з мінімальними матеріальними інвестиціями в іноземні фізичні активи) та демонструвати високу гнучкість при масштабуванні операцій. Операційна ефективність цифрових ТНК базується на використанні:

- глобальних цифрових платформ;
- хмарних обчислювальних потужностей;

– мобільних додатків та програмних сервісів (SaaS, PaaS).

Такі корпорації, як Meta або ByteDance, фокусуються на капіталізації інтелектуальної власності та алгоритмів, що забезпечує їм надвисоку швидкість проникнення на національні ринки без необхідності розгортання значної промислової інфраструктури. Це докорінно змінює традиційне уявлення про прямі іноземні інвестиції, зміщуючи акцент з фізичного капіталу на цифрові активи та бази даних користувачів.

На відміну від цифрових ТНК, група корпорацій сектору ІКТ формує матеріально-технічний базис глобальної цифрової взаємодії. До цієї категорії належать постачальники телекомунікаційного обладнання, засобів зв'язку, високотехнологічних пристроїв та мікроелектронних компонентів. Саме ІКТ-компанії забезпечують фізичну можливість доступу до цифрових сервісів, стабільність каналів зв'язку та високу швидкість передачі даних. Таким чином, вони виконують фундаментальну роль у розбудові та підтримці апаратної інфраструктури цифрового середовища на глобальному рівні, що потребує значних капітальних інвестицій у виробничі потужності та R&D. Динамічний розвиток технологічного сектору та поява нових інноваційних лідерів зумовили необхідність перегляду аналітичних підходів до оцінки глобального бізнесу. У зв'язку з реконфігурацією складу ключових гравців ринку, експертами ЮНКТАД було оновлено перелік «100 провідних цифрових ТНК». У процесі актуалізації рейтингу застосовано модифіковані критерії відбору, що дозволяють більш релевантно враховувати специфіку капіталізації, обсяги транскордонних операцій та темпи зростання новітніх цифрових конгломератів. Це підтверджує перехід до більш гнучких моделей моніторингу глобальної економіки, де традиційні фінансові показники доповнюються метриками цифрового впливу та охоплення аудиторії.

Великі цифрові ТНК є ключовими міжнародними інвесторами в глобальній цифровій економіці. Топ-100 цифрових ТНК функціонують у межах чотирьох основних сегментів цифрової економіки, що відображає різноманітність їхніх бізнес-моделей та стратегій масштабування [109].

1. Цифрові платформи та сервіси.

Цей сегмент охоплює соціальні мережі, пошукові системи, хмарні сервіси та інші платформи, що забезпечують доступ до масових цифрових послуг. Провідні позиції тут займають компанії Alphabet та Meta (обидві – США), а також ByteDance (Китай), які завдяки платформеній бізнес-моделі забезпечують взаємодію мільярдів користувачів по всьому світу. Високі темпи зростання в цьому сегменті обумовлені широким розповсюдженням рекламоорієнтованих цифрових платформ і швидкою адаптацією цифрових сервісів у побуті, бізнесі та суспільстві.

2. Цифрові рішення.

Цей напрям включає корпоративне програмне забезпечення, ІКТ-сервіси, рішення у сфері кібербезпеки. Серед ключових учасників – IBM, Microsoft, Salesforce (усі – США), які спеціалізуються на розробці та впровадженні складних цифрових інструментів для бізнесу та державного сектору. Особливо динамічно розвиваються підсегменти хмарних рішень, додатків на основі штучного інтелекту та цифрових фінансових платформ. Ці технології не лише забезпечують ефективність транзакцій, а й сприяють розширенню доступу до фінансових послуг (фінансовій інклюзії). Глобальна експансія таких компаній відбувається через створення інноваційних центрів, партнерських альянсів та адаптацію послуг до локальних ринків.

3. Електронна комерція.

До цього сегменту належать такі гіганти, як Alibaba та JD.com (обидві – Китай), а також Amazon (США), які радикально трансформували моделі роздрібної торгівлі та глобальні ланцюги постачання. Найшвидше зростаючими напрямками в межах електронної комерції є транскордонна торгівля та доставка останньої милі, зумовлені зростаючим попитом з боку міжнародних споживчих ринків. У межах цього сегмента ТНК активно інвестують у логістику, аналітику даних та новітні технології, створюючи інфраструктуру, яка дозволяє малим і середнім підприємствам країн, що розвиваються, виходити на міжнародні ринки.

4. Цифровий контент.

Цей сегмент охоплює потокове мовлення, відеоігри, цифрове видавництво та мультимедіа. Провідними гравцями є Netflix (США), Spotify (Люксембург) та

Tencent (Китай), які використовують зростаючі споживчі уподобання до доступного запит-контенту. Найвищі темпи зростання демонструють саме стрімінгові сервіси, розвиток яких стимулюється інноваціями в доставці контенту та зміною поведінки споживачів.

Ці чотири категорії свідчать про багатогранну природу цифрових транснаціональних компаній, водночас підкреслюючи динамічність та взаємопроникнення окремих напрямів діяльності. У процесі розвитку сектору межі між видами цифрових підприємств стають дедалі розмитішими, що ускладнює чітку класифікацію компаній за традиційними критеріями. Наприклад, компанія Amazon, яка спочатку функціонувала переважно в галузі електронної комерції, нині отримує значну частину доходів від цифрових рішень, зокрема хмарних технологій (див. Додаток А).

Оновлена структура рейтингу «100 провідних цифрових ТНК» (станом на 2025 рік) відображає фундаментальні трансформації в архітектурі глобального технологічного бізнесу. Аналіз виявив низку проривних тенденцій, ключовою з яких є стрімке кількісне зростання сегмента постачальників комплексних цифрових рішень. Це призвело до поступового витіснення з рейтингу компаній, які спеціалізувалися виключно на генерації цифрового контенту, що свідчить про зміщення інтересів інвесторів від споживчого медіаспоживання до сервісів, що створюють додану вартість у бізнес-середовищі (див. Табл. 2.4).

Особливий науковий інтерес викликає процес галузевої конвергенції: значна частина традиційних ІКТ-компаній трансформувала свої бізнес-моделі, інтегруючи у свою діяльність хмарні обчислення, платформні рішення та системи управління великими даними. Така стратегічна переорієнтація з виробництва апаратного забезпечення на надання високотехнологічних послуг стала підставою для їхньої системної рекласифікації. Таким чином, межа між виробниками інфраструктури та операторами цифрових платформ стає дедалі розмитішою, що вимагає нових підходів до статистичного обліку та аналізу діяльності ТНК у цифровій економіці.

Еволюція топ-100 цифрових транснаціональних компаній

Сегмент	Категорія	Кількість ТНК		Зміна	Середні продажі на компанію, млрд дол. США		Середньо-річне зростання, %
		2017	2025		2017	2025	
Інтернет-платформи	Пошукові системи	3	3	0	28	111	19
	Соціальні мережі	5	7	2	5	39	28
	Інші платформи	4	7	3	4	69	44
	Разом	12	17	5	10	64	26
Цифрові рішення	Хмарні рішення	2	9	7	7	25	18
	Фінтех	6	6	0	6	18	19
	Програмне забезпечення	4	20	16	5	23	22
	Інші цифрові рішення	13	8	-5	10	13	16
	Разом	25	43	18	4	19	21
Електронна комерція	Доставка	3	6	3	...	6	...
	Інтернет-ритейлери	13	18	5	12	55	21
	Інші напрями e-commerce	5	3	-2	10	19	9
	Разом	18	23	5	10	44	21
Цифровий контент	Цифрові медіа	23	5	-18	12	45	18
	Відеоігри	6	7	1	3	25	28
	Інформація та дані	16	5	-11	4	7	7
	Разом	45	17	-28	8	17	11
Разом		100	100	0	8	32	20

Примітка. Складено автором самостійно за даними Unctad [137].

Найбільш динамічна експансія за кількісним показником зафіксована у сегменті «Цифрові рішення», де чисельність провідних компаній зросла з 25 до 43. Цей тренд детермінований експоненціальним розвитком хмарних технологій (збільшення присутності в рейтингу з 2 до 9 компаній) та сегмента програмного забезпечення (з 4 до 20 компаній) [137].

Зазначені трансформації є прямим підтвердженням стратегічної переорієнтації глобального цифрового капіталу з виробництва контенту на розбудову фундаментальних інфраструктурних рішень. Сегмент інтернет-платформ також демонструє стійку тенденцію до розширення: кількість репрезентованих у рейтингу компаній збільшилася з 12 до 17. При цьому

зафіксовано безпрецедентне зростання середнього обсягу продажів на одну компанію – більш ніж у 6 разів (з 10 млрд дол. США до 64 млрд дол. США). Особливої уваги заслуговує категорія «інші платформи», де середньорічний темп зростання (CAGR) сягнув 44%, що вказує на високу інвестиційну привабливість нішевих та спеціалізованих цифрових екосистем.

На противагу вищезазначеним тенденціям, сегмент цифрового контенту зазнав суттєвої редукції – кількість компаній-лідерів скоротилася з 45 до 17. Така динаміка відображає глибоку ринкову консолідацію та жорстку конкурентну детермінацію. Найбільш відчутне падіння зафіксовано в категоріях «цифрові медіа» (мінус 18 суб'єктів) та «інформація та дані» (мінус 11 суб'єктів). Подібне зниження контент-орієнтованого сектору остаточно підтверджує зміщення стратегічних пріоритетів цифрових ТНК у бік сервісної та інфраструктурної складових.

Сегмент електронної комерції зберігає стабільне зростання – з 18 до 23 компаній, з особливо високими темпами у категорії інтернет-ритейлерів, які демонструють найвищі середні обсяги продажів (55 млрд дол. США у 2025).

Темпи зростання обсягів продажів у межах окремих сегментів вузької цифрової економіки є нерівномірними. Зокрема, цифрові медіа за останні роки понад удвічі збільшили свій обіг, демонструючи одну з найдинамічніших траєкторій зростання. У цьому контексті серед цифрових транснаціональних корпорацій виділяються три основні категорії:

- 1) платформи, що є ключовими рушіями загального зростання;
- 2) електронна комерція, розвиток якої базується переважно на географічній експансії;
- 3) стандартизовані цифрові сервіси (зокрема, платіжні рішення), які зростають порівняно повільніше.

Аналіз територіальної структури розміщення штаб-квартир провідних цифрових ТНК свідчить про збереження екстремально високого рівня концентрації капіталу в розвинених економіках. Згідно з актуальними даними рейтингу «Топ-100», 57 корпорацій локалізовані у США, що детермінує стратегічне домінування американського технологічного сектору в архітектурі

глобального цифрового ландшафту. Така диспропорція розподілу активів підтверджує статус США як ключового емітента цифрових інновацій та основного бенефіціара процесів глобальної діджиталізації [85].

Водночас спостерігається інтенсифікація конкурентного тиску з боку Китайської Народної Республіки. Китайські ТНК демонструють стійку тенденцію до зміцнення власних позицій, насамперед у сегменті генерації та дистрибуції цифрового контенту, здійснюючи послідовну експансію на міжнародні ринки. Це свідчить про формування біполярної моделі глобального цифрового лідерства, де основне протистояння розгортається між американською та китайською технологічними екосистемами.

Присутність компаній з європейського регіону та інших промислово розвинених країн у глобальному рейтингу характеризується відносною стабільністю без ознак суттєвої структурної динаміки. Географічний розподіл провідних цифрових ТНК станом на 2025 рік візуалізовано на рис. 2.9, що дозволяє констатувати закріплення ієрархічної структури цифрового світу, де розвинені економіки утримують контроль над найбільш капіталомісткими та високотехнологічними сегментами ринку.

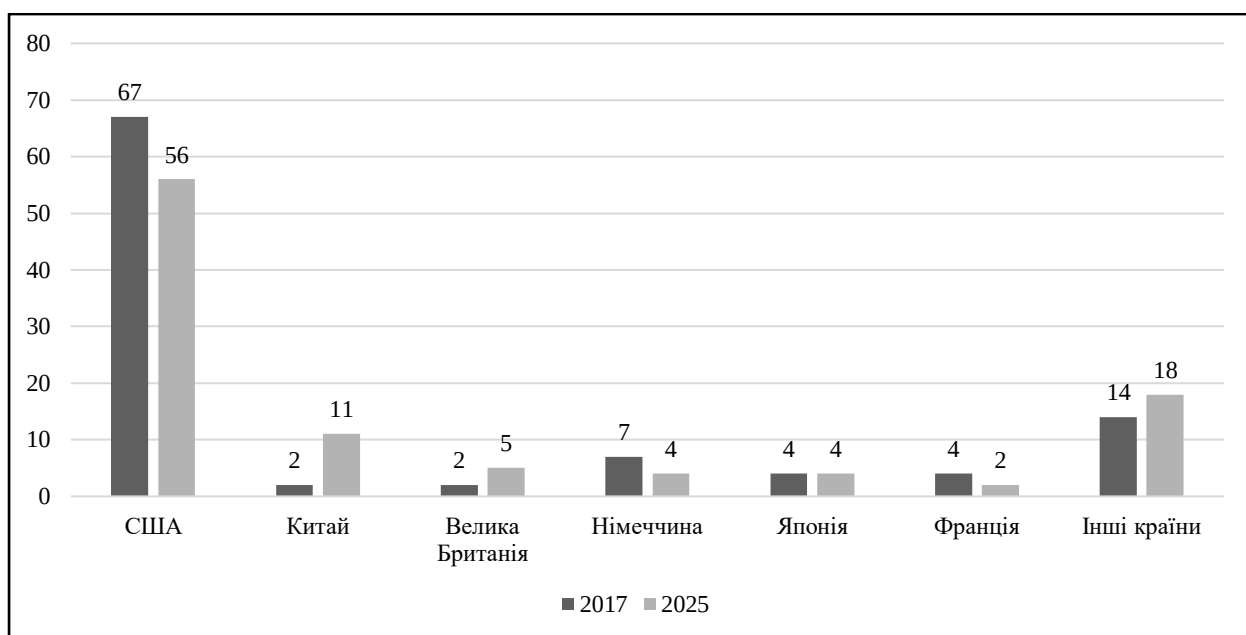

Рис. 2.9. Найбільші цифрові компанії за країною походження, 2025 рік, кількість компаній.

Примітка. Побудовано автором за даними Unctad [112].

Цей фрагмент є ключовим для обґрунтування тези про монополізацію цифрового капіталу. Висока концентрація ринку в руках «великої п'ятірки» (Big Tech) є класичним прикладом формування олігопольної структури глобального ринку.

Аналіз складу оновленого рейтингу «Топ-100» підтверджує, що переважна більшість нових суб'єктів також представляють розвинені економіки. Попри кількісне зростання присутності китайських ТНК у глобальному списку, значна частина з них зберігає виражену орієнтацію на внутрішній ринок, що певною мірою обмежує масштаби їхньої транскордонної експансії порівняно з американськими аналогами.

Водночас критичного значення набуває тенденція до стрімкої концентрації ринку серед обмеженого кола лідерів. Протягом періоду 2017-2025 років сукупна частка п'яти найбільших цифрових ТНК за обсягом продажів продемонструвала аномальне зростання, збільшившись більш ніж удвічі – з 21 % до 48 %.

Аналогічний вектор монополізації простежується і в розподілі активів: питома вага п'яти провідних корпорацій у структурі сукупних активів «Топ-100» зросла з 17 % у 2017 році до 35 % у 2025 році (див. Рис. 2.10). Зазначені статистичні зрушення свідчать про безпрецедентне посилення домінування вузького кола технологічних гігантів у ландшафті глобальних цифрових трансформацій.

Такий рівень ринкової концентрації має глибокі макроекономічні наслідки, безпосередньо впливаючи на архітектуру конкурентного середовища, інтенсивність інноваційних процесів та встановлення високих бар'єрів входу для нових гравців. Фактично, ми спостерігаємо формування закритої екосистеми лідерів, які не лише контролюють фінансові потоки, а й визначають технічні стандарти та правила функціонування глобального цифрового простору.

Емпіричний аналіз інвестиційної активності у період 2020-2024 рр. свідчить про домінуючу роль цифрових ТНК у розбудові фізичної інфраструктури глобальної мережі. Зокрема, зазначені корпорації забезпечили реалізацію майже третини всіх оголошених проєктів greenfield-інвестицій (інвестицій «з нуля») у сегменті центрів обробки даних (ЦОД).

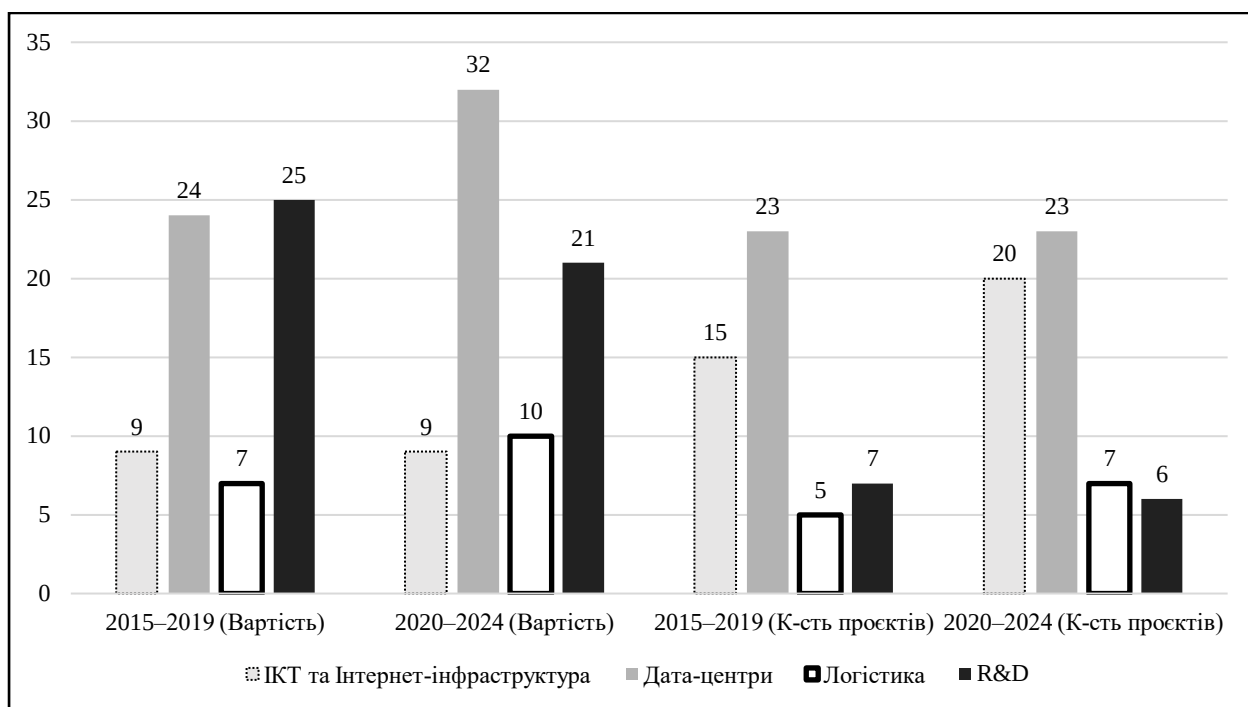

Рис. 2.10. Частка оголошених інвестицій з нуля, вартість і кількість проєктів за окремими видами діяльності світі, %.

Примітка. Побудовано автором за даними Unctad [112].

Також спостерігається інтенсифікація їхньої присутності в інвестиційних проєктах логістичного сектору, де частка цифрових ТНК сягнула 10 %. Це підтверджує стратегічну трансформацію електронної комерції у фундаментальний чинник формування та оптимізації глобальних ланцюгів постачання. Водночас динаміка прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у сферу R&D демонструє певні структурні корективи. Якщо до 2015 року цифрові ТНК акумулювали до 26 % світового обсягу ПІІ у науково-дослідну діяльність, то у період 2020-2024 рр. їхня питома вага знизилася до 21 %. Така тенденція може бути інтерпретована як наслідок часткової переорієнтації капіталу з фундаментальних розробок на високовартісні інфраструктурні рішення (масштабування хмарних потужностей) або як результат оптимізації витрат на R&D у межах зрілих бізнес-моделей великого технологічного бізнесу.

Тим часом ТНК у сфері ІКТ продовжують виконувати функцію основних провайдерів апаратної інфраструктури, що детермінує рівень інклюзивності та доступності інтернету для корпоративного сектору та домогосподарств. Даний

сегмент об'єднує виробників високотехнологічних пристроїв, мікроелектронних компонентів та операторів телекомунікаційних мереж, які спільно формують базовий апаратний ландшафт для глобальної цифрової взаємодії (Додаток А). Стабільність інвестицій у цьому секторі є передумовою для подальшої експансії цифрових сервісів та реалізації стратегій цифровізації на національних рівнях.

У структурі виробників ІТ-пристроїв та електронних компонентів особливу стратегічну значущість демонструє сегмент напівпровідників, де спостерігається суттєве кількісне та масштабне зростання з 2017 року. Проте, попри розширення загальної кількості гравців, основний обсяг доходів та технологічних патентів залишається сконцентрованим у межах обмеженого кола ТНК, зокрема Intel та NVIDIA (США). Це підтверджує критично високий рівень монополізації ринку високотехнологічних компонентів, що створює технологічну залежність глобальної цифрової інфраструктури від обмеженої кількості постачальників базової мікроелектроніки.

Незважаючи на динамічні темпи зростання та вагому роль у межах своїх регіональних ринків, цифрові ТНК із країн, що розвиваються, залишаються недостатньо представленими у глобальному рейтингу «Топ-100». Проте для глибшого розуміння процесів трансформації цього сектору доцільно проаналізувати структуру «Топ-50» цифрових компаній саме з країн, що розвиваються. Їхній розподіл за чотирма ключовими сегментами «вузької» цифрової економіки (інтернет-платформи, цифрові рішення, електронна комерція та цифровий контент) наочно ілюструє поточні тенденції адаптації національних бізнес-моделей до глобальних викликів (див. Рис. 2.11).

Зазначений розподіл свідчить про те, що в країнах, що розвиваються, основний фокус зміщується на сервісно-орієнтовані моделі та електронну комерцію, які потребують менших капітальних інвестицій у порівнянні з високотехнологічним виробництвом компонентів, проте забезпечують швидке масштабування на внутрішніх та регіональних ринках.

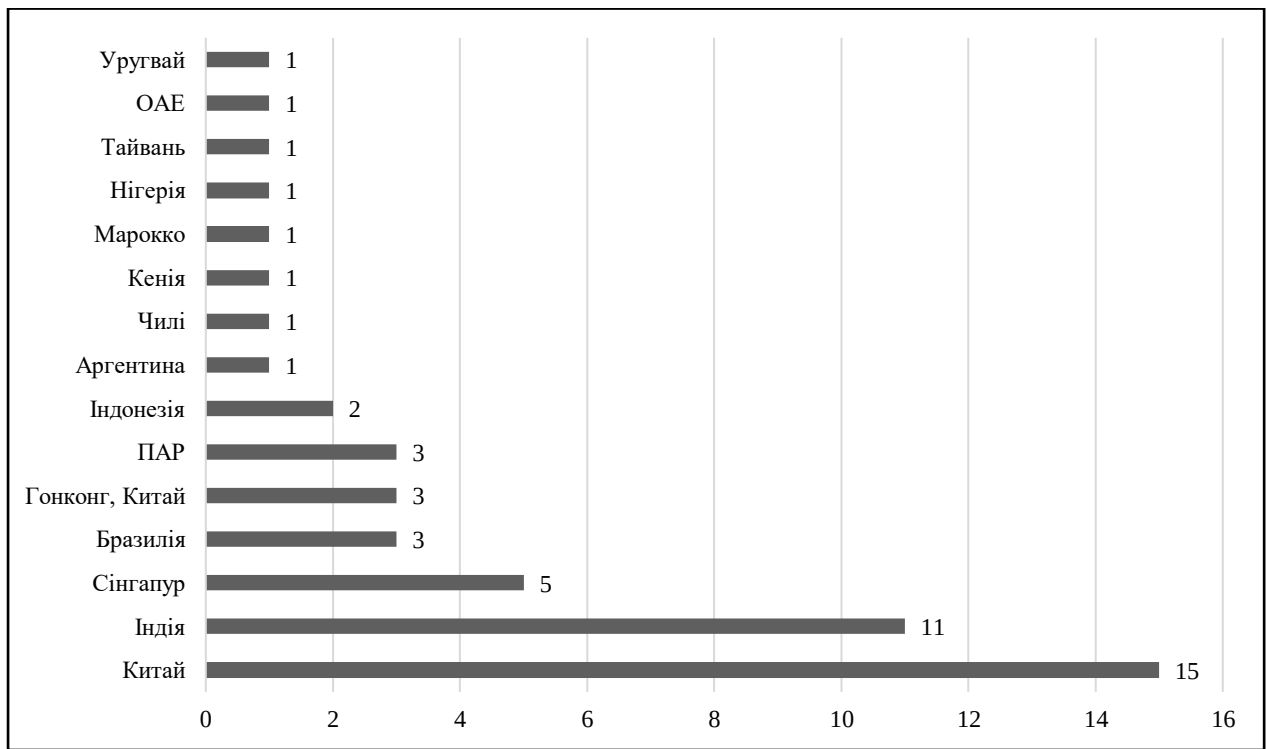

Рис. 2.11. Найбільші 50 цифрових компаній із країн з ринками, що формуються, за країною походження, 2025 рік, од.

Примітка. Побудовано автором за даними Unctad [112].

Цифрові ТНК із країн з ринками, що формуються, демонструють високу концентрацію у сегментах цифрових рішень та електронної комерції. Беззаперечними лідерами цієї групи залишаються китайські конгломерати, зокрема Alibaba, JD.com та Shein, які утримують домінуючі позиції у відповідних ринкових категоріях завдяки ефекту масштабу та інтеграції логістичних ланцюгів.

У регіоні Південно-Східної Азії спостерігається специфічна модель генезису цифрових компаній: вони переважно стартують як мобільні застосунки з вузькою спеціалізацією, що стрімко трансформуються у мультифункціональні екосистеми. Такі суб'єкти розширюють спектр послуг від логістичної доставки до електронних платежів та відеостримінгу. Прикладом є індонезійська корпорація GoTo – потужна «супераплікація» (super-app), що виникла в результаті масштабного злиття у 2021 році та наразі виступає одним із ключових цифрових акторів регіону, визначаючи вектори споживчої поведінки в Південно-Східній Азії.

Порівняльний аналіз середньозважених показників реалізації за сегментами «вузької» цифрової економіки у виявляє значну диспропорцію у фінансовій

потужності гравців [112]. Найвищу капіталізацію продажів зафіксовано у сегменті інтернет-платформ (пошукові системи, соціальні мережі), де середній обсяг виторгу на одну компанію склав 34 млрд дол. США.

Для порівняння, показники в інших сегментах розподілилися наступним чином:

- електронна комерція (інтернет-ритейл та супутні напрями) – середня виручка на рівні 31 млрд дол. США;
- цифровий контент (медіаресурси, ігрова індустрія) – середня виручка 23 млрд дол. США;
- цифрові рішення (хмарні сервіси, фінтех-рішення) – середній показник 5 млрд дол. США на одну компанію [113].

Така статистика свідчить про те, що попри стратегічну важливість програмного забезпечення та хмарних технологій для інфраструктури, найбільшу пряму фінансову віддачу та ринкову владу на сучасному етапі акумулюють платформні рішення та глобальний онлайн-ритейл.

Порівняльний аналіз фінансової результативності свідчить про збереження суттєвого розриву між глобальними лідерами та представниками ринків, що формуються: у середньому дохід провідних цифрових ТНК із країн з ринками, що формуються, на 28 % нижчий за аналогічні показники транснаціональних гігантів з розвинених економік.

Крім того, закордонні операції таких компаній характеризуються вираженою регіональною концентрацією, що обмежує їхню глобальну диверсифікацію. Характерними прикладами такої стратегії є NuBank (Бразилія) та Mercado Libre (Аргентина), чия експансія зосереджена переважно в межах Латинської Америки, а також низка китайських корпорацій, що пріоритезують ринки азійського регіону.

Глобальне інвестиційне середовище зазнає структурних трансформацій, зумовлених диверсифікацією категорій інвесторів, що безпосередньо впливає на реалізацію стратегічних проєктів у сфері ІКТ-інфраструктури. На сучасному етапі спостерігається чітка функціональна спеціалізація:

1. Провідні цифрові ТНК (Big Tech) фокусують капітал на створенні гіпермасштабних центрів обробки даних, що стають ядром глобальних хмарних екосистем.

2. Телекомунікаційні компанії здебільшого реалізують локальні та регіональні ініціативи меншого масштабу, забезпечуючи «останню милю» цифрового доступу.

3. Фінансові інституції, зокрема інвестиційні фонди та компанії з управління активами у сфері нерухомості, дедалі активніше виступають як суб'єкти фінансування інфраструктурних об'єктів, розглядаючи цифрову інфраструктуру як високоліквідний актив з прогнозованою доходністю.

Зазначена зміна інвестиційного ландшафту свідчить про перетворення цифрової інфраструктури на самостійний клас інвестиційних активів, де роль ТНК еволюціонує від простого будівництва мереж до створення комплексних екосистем, що поєднують технології, нерухомість та фінансовий капітал.

Інвестиційні потоки в телекомунікаційні мережі, включаючи кабельну та бездротову інфраструктуру, переважно структуруються на засадах проектного фінансування, де ключовим забезпеченням виступають прогнозовані грошові потоки від експлуатації об'єктів.

Характерною рисою інвестицій в ІТ-інфраструктуру є їхня національна спрямованість, орієнтована на забезпечення соціальної інклюзії та подолання цифрового розриву. Проте висока вартість капіталу залишається критичним бар'єром для розширення мереж: у глобальному масштабі менше половини (48 %) інвестицій у телекомунікаційний сектор здійснюється за участі іноземних акціонерів або спонсорів.

Міжнародне проектне фінансування акумулює майже 60 % сукупних інвестицій у інфраструктуру зв'язку. Така висока частка зумовлена значною капіталомісткістю та технологічною складністю стратегічних об'єктів, таких як транскордонні підводні кабельні системи та супутникові сузір'я. Приблизно третина зазначених проєктів реалізується за пайової участі урядів країн-реципієнтів, що підкреслює стратегічну роль держави у мінімізації інвестиційних ризиків.

Особливого значення іноземний капітал набуває у найменш розвинених країнах (НРК). Попри те, що загальна частка країн, що розвиваються, у міжнародному проєктному фінансуванні залишається нижчою за глобальні показники, у групі НРК іноземні спонсори забезпечують реалізацію 50 % проєктів та понад 70 % сукупного обсягу інвестицій (табл. 2.5):

Таблиця 2.5

Інвестиції в інфраструктуру зв'язку: проєкти з іноземним спонсорством і державною участю

Категорія	Частка проєктів з іноземними спонсорами (%)	Частка інвестицій з іноземними спонсорами (%)	Частка проєктів з участю уряду країни-реципієнта (%)
Світ, загалом	49	48	22
Країни, що розвиваються	43	39	30
Найменш розвинені країни	50	71	39

Примітка. Складено автором за даними World Investment Report [112].

Розвинені економіки зберігають статус основних реципієнтів капіталовкладень у сегменті ІКТ та телекомунікаційної інфраструктури, що зумовлено високою платоспроможністю ринків та потребою у постійній модернізації мереж (5G, оптоволоконні лінії). У період 2020-2025 рр. сукупний обсяг залучених ними інвестицій склав 39 млрд дол. США [100].

Водночас країни, що розвиваються, продемонстрували високу динаміку абсорбції капіталу, отримавши 36 млрд дол. США (ди. Рис. 2.12), що свідчить про поступову конвергенцію обсягів інфраструктурного будівництва між різними групами країн.

Детальний аналіз структури прямих іноземних інвестицій у формі грінфілд-проєктів серед країн, що розвиваються, дозволяє виокремити групу лідерів за період 2020-2025 рр. Найбільші реципієнти капіталу в ІТ-інфраструктуру є:

- Мексика (5,2 млрд дол. США) – завдяки стратегічній близькості до ринку США та активній цифровізації виробничих ланцюгів;
- Нігерія (4,3 млрд дол. США) – внаслідок масштабної демографічної експансії та стрімкого зростання попиту на мобільні фінансові сервіси;

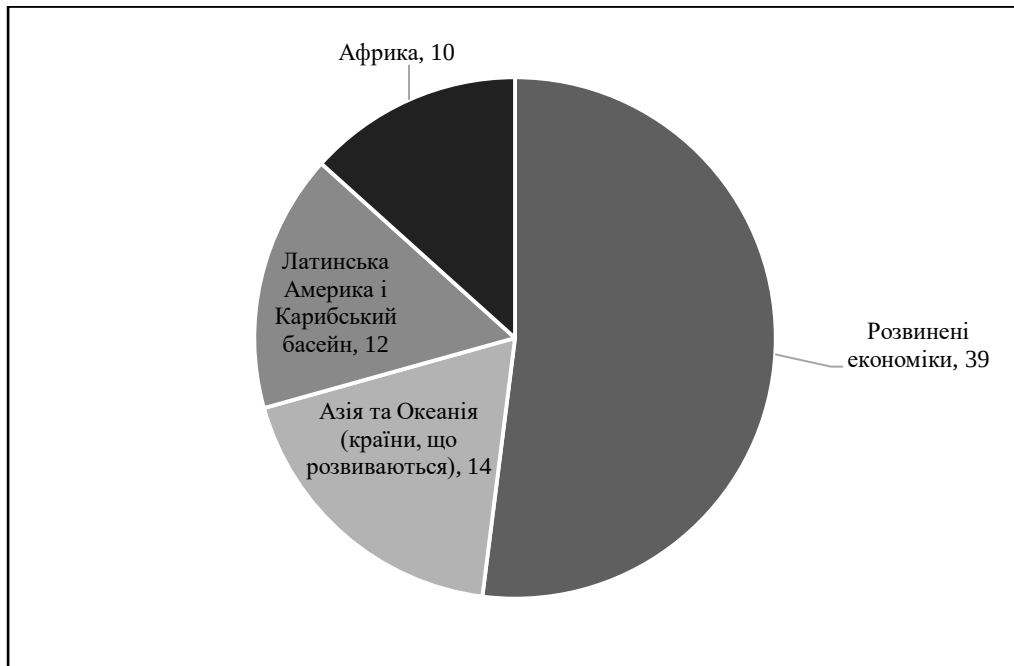

Рис. 2.12. Ключові напрями інвестицій в ІКТ-інфраструктуру серед великих країн, що розвиваються, 2020-2025 рр., млрд. дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report [112].

– Малайзія (2,2 млрд дол. США) – як один із ключових технологічних хабів Південно-Східної Азії з розвиненим сектором виробництва напівпровідників [53].

Зазначені показники відображають як значний масштаб споживчих ринків цих держав, так і критичну необхідність розширення національних цифрових систем для забезпечення сталого макроекономічного розвитку.

Таким чином, географія інвестицій ТНК зміщується у бік регіонів із високим потенціалом цифрового зростання, де розвиток базової інфраструктури є препозицією для подальшої експансії цифрових платформ та сервісів.

До п'ятірки також увійшли Оман (1,7 млрд дол. США) і Бразилія (1,6 млрд дол. США), що свідчить про зростаючий інтерес інвесторів до ринків з потенціалом цифрового розвитку (див. Рис. 2.13) [100].

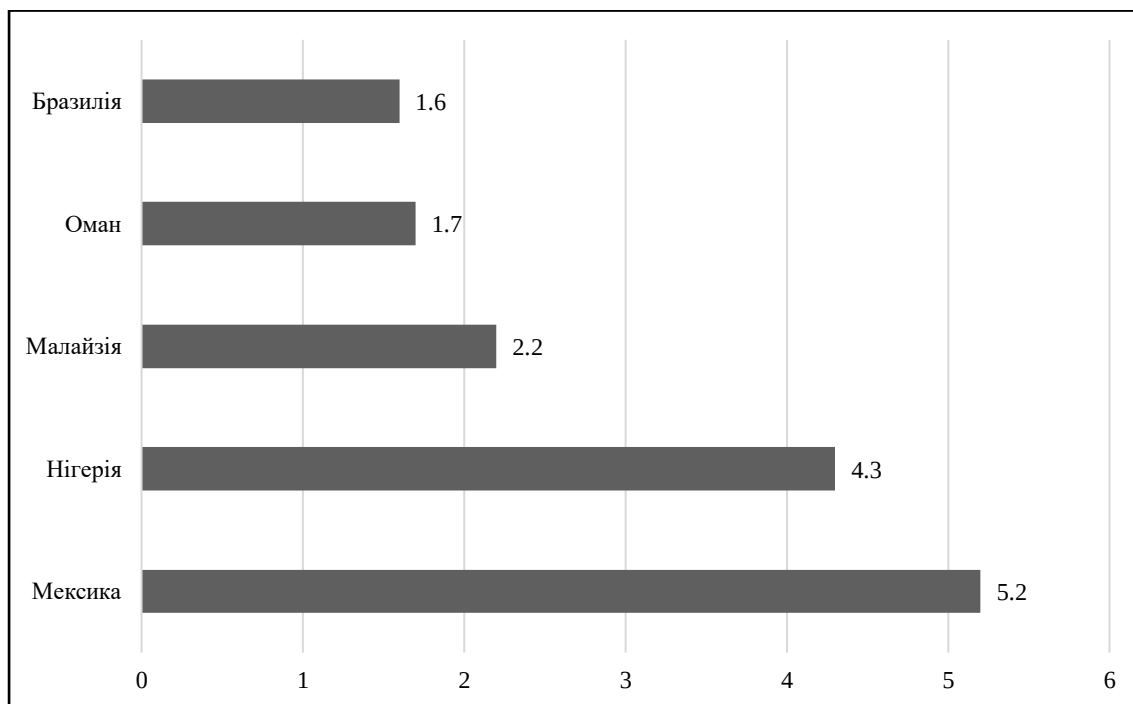

Рис. 2.13. Оголошені грінфілд-проекти в ІКТ-інфраструктуру:
п'ятірка провідних країн-реципієнтів серед країн, що розвиваються,
2020-2024 рр., млрд. дол. США

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report [112].

Ключовими інвесторами в ІКТ-інфраструктуру країн, що розвиваються, виступають телекомунікаційні ТНК із Європи та країн Азії, що розвиваються (див. Рис. 2.14 та 2.15). Їхня стратегія базується на експорті капіталу в регіони з високим потенціалом зростання абонентської бази та низьким рівнем насиченості ринку цифровими послугами. На відміну від американських цифрових гігантів, які фокусуються на платформених рішеннях, ці ТНК забезпечують фізичне розгортання мереж зв'язку, що є препозицією для будь-якої подальшої діджиталізації національних економік.

У період 2020-2025 рр. лідерство у глобальному інвестуванні в ІКТ та телекомунікаційну інфраструктуру утримували європейські корпорації, які забезпечили 26 % від загального обсягу капіталовкладень [100].

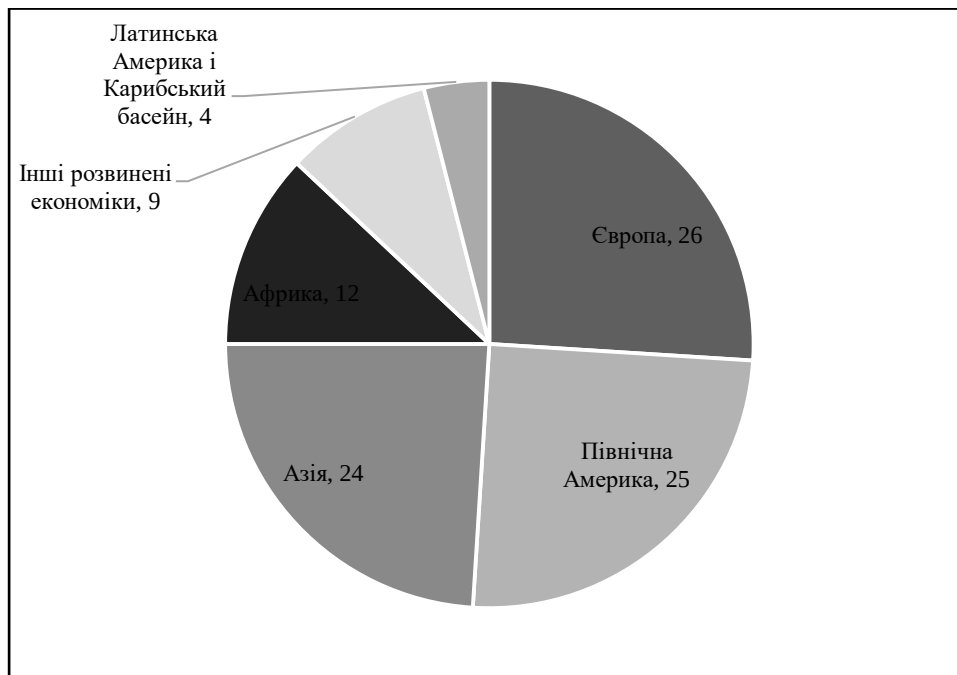

Рис. 2.14. Обсяг інвестицій в ІКТ-інфраструктуру країн, що розвиваються, за регіоном походження інвестора, 2020-2025 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [137].

Майже ідентичні показники продемонстрували компанії з Північної Америки (25 %) та країн Азії, що розвиваються (24 %). Такий паритет між трьома макрорегіонами свідчить про інтенсивну конкуренцію за контроль над фізичними каналами передачі даних та мережевими потужностями на глобальному рівні.

Проте, попри значні обсяги інвестицій, у світовій економіці зберігаються істотні розриви в доступі до цифрової інфраструктури. Асиметрія інвестиційних потоків створює системні бар'єри для країн, що розвиваються, суттєво обмежуючи їхній потенціал у подоланні «цифрової нерівності» та гальмуючи прогрес у досягненні Цілей сталого розвитку ООН. На сучасному етапі інвестиційні ландшафти характеризуються критично високим рівнем концентрації: обмежена кількість транснаціональних лідерів фактично монополізує регіональні ринки, що диктує умови доступу до цифрових благ та визначає темпи технологічної трансформації національних економік.

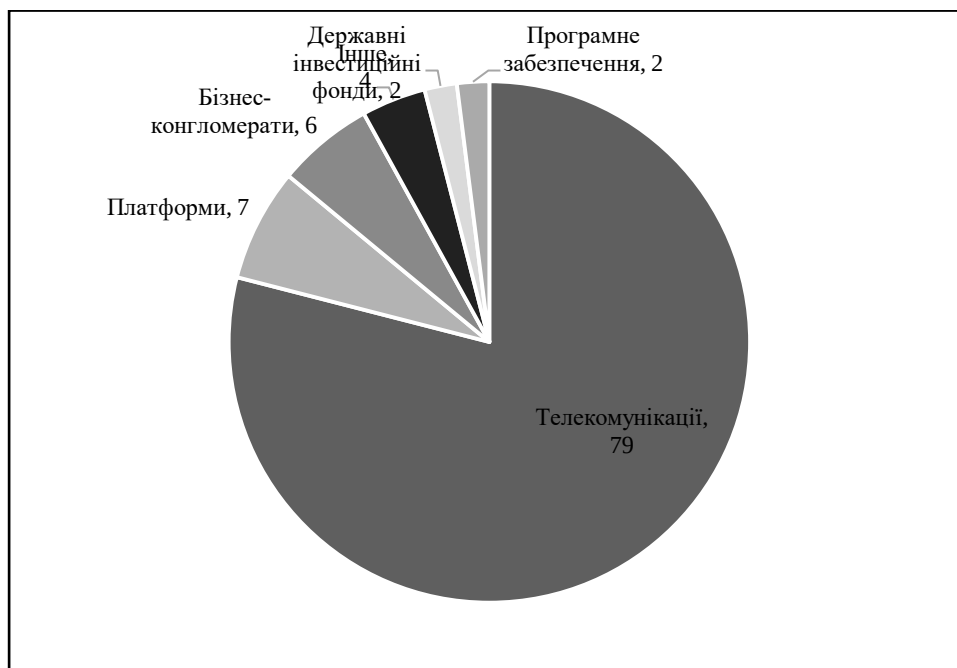

Рис. 2.15. Обсяг грінфілд-інвестицій в ІКТ-інфраструктуру країн, що розвиваються, за типом інвестора, 2020-2025 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [137].

Основним інвестором у країнах, що розвиваються, є компанія China Mobile Communications, дві третини її інвестицій спрямовано до Африки, зокрема 17 % – безпосередньо до Нігерії. Alphabet (США) очолює сегмент не-телекомунікаційних інвестицій, концентруючи фінансування в Океанії, що розвивається (39 %), та в Африці (25 %) [117]. Суверенний інвестиційний фонд Temasek (Сінгапур) відіграє ключову роль у країнах Азії, що розвиваються, з особливим акцентом на Малайзії та В'єтнамі [108].

Фінансові установи розвитку, зокрема багатосторонні банки розвитку, можуть відігравати ключову роль у прискоренні розвитку інфраструктури зв'язку шляхом подолання фінансових обмежень, зокрема пов'язаних із високою вартістю капіталу (див. Табл. 2.6). Вони надають прямі кредити та гранти, тим самим стимулюючи залучення приватних інвестицій. Це має особливе значення з огляду на те, що гарантії покривають лише 5 % кредитів на проєктне фінансування в країнах, що розвиваються.

Фінансування та грінфілд-інвестиції в ІКТ-інфраструктуру за регіонами,
2023-2025 рр., млрд дол. США

Регіон	Річна потреба у фінансуванні	Грінфілд-проекти у 2023	Грінфілд-проекти у 2025
Америка	7,4	3,3	8,2
Східна Азія та Тихоокеанський регіон	12,1	0,4	3,8
Європа та Центральна Азія	4,8	2,5	1,1
Близький Схід і Північна Африка	4,1	0,3	0,0
Південна Азія	19,6	0,8	1,0
Африка на південь від Сахари	14,1	1,0	0,7
Усього	62,0	8,3	14,9

Примітка. Складено автором за даними World Investment Report [112].

Цей фрагмент є критично важливим для вашого дослідження, оскільки він розкриває проблему недостатнього пріоритету ІКТ-сектору в програмах міжнародної допомоги розвитку. Порівняння з транспортом та енергетикою наочно демонструє «фінансовий голод» цифрової інфраструктури.

Починаючи з 2018 року, фінансові установи розвитку, включаючи багатосторонні банки розвитку, щорічно спрямовують країнам, що розвиваються, в середньому 600 млн дол. США у формі пільгового кредитування та грантової підтримки для розбудови ІКТ-інфраструктури. Зазначений обсяг фінансування покриває лише приблизно 10 % від загальної капіталомісткості відповідних проєктів, що підкреслює допоміжну роль міжнародної допомоги порівняно з прямими приватними інвестиціями. Попри суттєву інтенсифікацію фінансової підтримки в постпандемічний період, обсяги ресурсів, що виділяються на цифровізацію, залишаються значно меншими порівняно з іншими стратегічними галузями. Зокрема, щорічне фінансування ІКТ-проєктів складає лише близько 55 % від обсягів інвестицій у транспортну інфраструктуру (1,1 млрд дол. США щорічно) та є малопомітною часткою на фоні підтримки проєктів у сфері відновлюваної енергетики, куди з 2018 року спрямовується в середньому 3,7 млрд дол. США на рік [66].

Інвестиції в ЦОД є стратегічно пріоритетним напрямом розбудови сучасної цифрової інфраструктури. Провідну роль у цьому процесі відіграють транснаціональні корпорації, що спеціалізуються на хмарних обчисленнях,

виступаючи основними інвесторами та девелоперами об'єктів критичної потужності (табл. 2.7):

Таблиця 2.7

Міжнародне проєктне фінансування центрів обробки даних за джерелом інвестора та групами країн, 2015-2025 рр., %

Тип проєкту	Показник	Глобально		Країни, що розвиваються	
		внутрішнє	міжнародне	внутрішнє	міжнародне
Усього	Кількість	47	53	48	52
	Обсяг	41	59	55	45
Державні	Кількість	7	5	14	4
	Обсяг	4	11	13	6
Приватні	Кількість	40	48	34	48
	Обсяг	37	48	42	39

Проект визначається як державний, якщо кінцевим власником компанії-реалізатора виступає державна установа або державне підприємство, або якщо є частка участі від країни-господаря.

Проект визначається як міжнародний, якщо принаймні один інвестор є іноземним.

Примітка. Складено автором за даними World Investment Report [112].

Дана категорія ТНК (зокрема, так звані «гіперскейлери») формує глобальну мережу серверних потужностей, що забезпечує функціонування систем штучного інтелекту, великих даних та хмарних сервісів. Варто зауважити, що статистичний моніторинг частки міжнародних інвесторів, залучених до схем проєктного фінансування у сегменті створення ЦОД, характеризується меншим ступенем верифікації та точності порівняно з даними щодо базової ІКТ-інфраструктури (телекомунікаційних мереж). Це зумовлено високою комерційною закритістю інвестиційних планів технологічних гігантів, складністю розмежування внутрішніх корпоративних капіталовкладень та залучених кредитних ресурсів, а також специфікою локалізації активів через дочірні структури в офшорних або низькоподаткових юрисдикціях.

Аналіз джерел капіталу провідних інвесторів у сегменті центрів обробки даних, зокрема Amazon, Alphabet та Microsoft (США), свідчить про домінування стратегії прямого корпоративного фінансування. На відміну від традиційних інфраструктурних галузей, ці корпорації використовують власні ліквідні ресурси, а не механізми міжнародного проєктного фінансування. Як наслідок, значна частка їхніх капіталомістких проєктів залишається поза межами офіційної

статистики проектного кредитування, що створює хибне уявлення про структуру ринку. Натомість у країнах, що розвиваються, роль іноземних спонсорів є помітною кількісно (50 % проектів), проте обмеженою за обсягом капіталу (лише 45 % від загальної вартості), що вказує на менший масштаб проектів за участі зовнішніх гравців порівняно з внутрішніми ініціативами.

У великих економіках, що розвиваються (Індія, Малайзія, Саудівська Аравія), ключовим драйвером виступає внутрішній капітал: масштабні об'єкти ЦОД фінансуються національними технологічними компаніями та суверенними фондами добробуту. Характерною рисою цього сегмента є мінімальна участь держави: у країнах, що розвиваються, державні установи виступають спонсорами менш ніж у 20% проектів (14 % – внутрішні, 4 % – міжнародні). Отже, цифрова інфраструктура зберігає статус комерційного активу, на відміну від соціально орієнтованих транспортних чи енергетичних мереж.

Грінфілд-інвестиції в центри обробки даних розподіляються вкрай нерівномірно. Протягом 2020-2025 рр. країни із середнім рівнем доходу акумулювали 80 % усіх інвестицій у межах групи країн, що розвиваються. При цьому спостерігається збалансована структура інвестиційного портфеля: капітал рівномірно розподілений між стратегічними мегапроектами, середніми та малими ініціативами (див. Рис. 2.16).

Провідні ринки, що розвиваються (Бразилія, Китай, Індія та Мексика), сформували потужну екосистему залучення капіталу, інтегрувавши майже 160 міжнародних компаній у проекти розбудови національної інфраструктури обробки даних. На противагу цьому, НРК залишаються на периферії глобальних інвестиційних потоків, акумулювавши лише 3 % від загальної вартості світових проектів у цьому сегменті. При цьому всі реалізовані в НРК ініціативи класифікуються як дрібні, що детерміновано системними обмеженнями: критичним дефіцитом енергетичної та телекомунікаційної інфраструктури, низьким рівнем мережевої зв'язності, обмеженою місткістю внутрішніх ринків та недостатнім рівнем цифрової готовності національних економік [64].

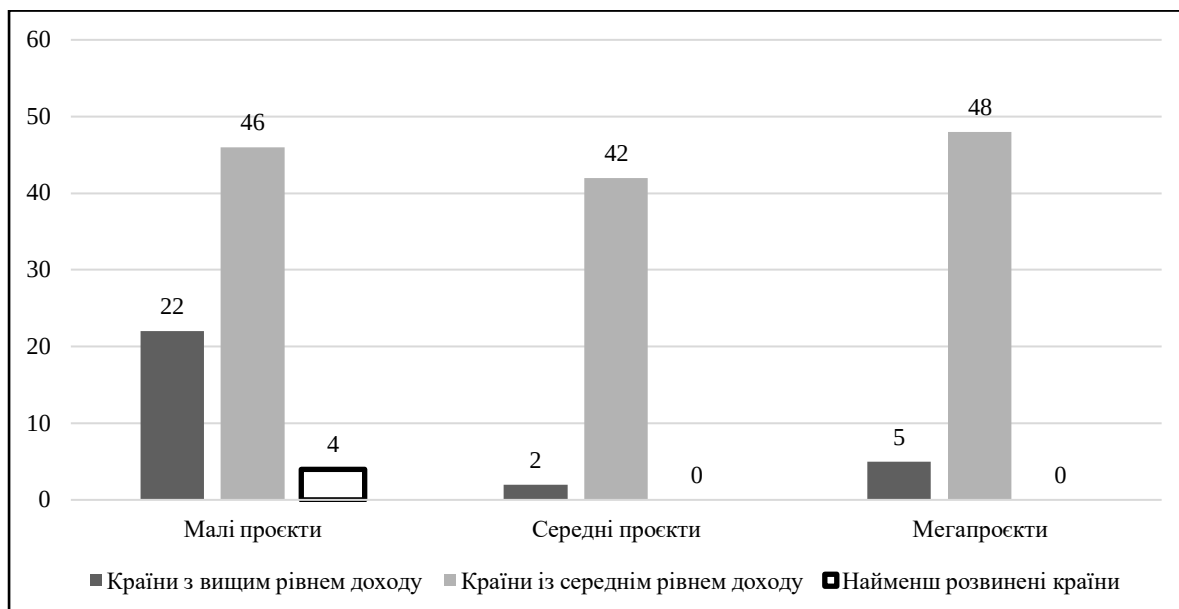

Рис.2.16. Проєкти за групами країн за рівнем доходу та розміром проєкту, 2020-2025 рр., млрд дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [115].

Протягом 2020-2024 рр. лише 16 ТНК оголосили про інвестиційні наміри щодо створення центрів обробки даних у групі НРК, фокусуючись виключно на маломасштабних проєктах. Водночас у країнах із середнім рівнем доходу (Малайзія, Мексика, Нігерія) інвестиційний ландшафт характеризується значно вищою капіталомісткістю: сукупна вартість малих проєктів склала 12,6 млрд дол. США, а проєктів середнього масштабу – 2,5 млрд дол. США. Зазначена статистика підтверджує поглиблення цифрового розриву, де капітал концентрується в економіках з уже сформованим технологічним базисом, залишаючи найбідніші регіони світу поза межами глобальної цифрової трансформації.

Серед помітних інвесторів:

- Djibouti Data Centre (Джибуті);
- Econet Global (Маврикій);
- Hiranandani Developers (Індія);
- Paratus Africa Group (Намібія);
- ST Digital (Камерун).

Інші інвестори орієнтуються саме на найменш розвинені країни. Зокрема, CloudFlare, Digital Realty Trust та Raxio Group (усі з США), а також Vodafone

Group (Великобританія) оголосили про реалізацію грінфілд-проектів загальною вартістю 2,07 млрд дол. США.

Інвестори з Північної Америки лідирують у реалізації проектів цифрових послуг у країнах, що розвиваються, зокрема такі великі компанії як Amazon, Cloud HQ та Oracle (усі з США), які зосереджуються на інфраструктурі центрів обробки даних (рис. 2.17 та 2.18).

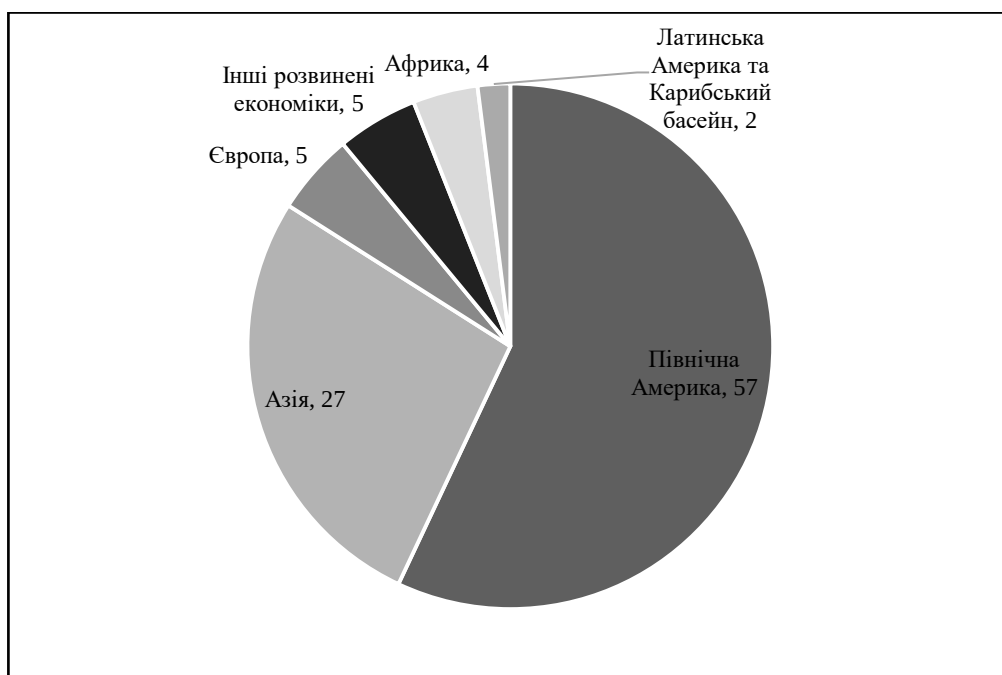

Рис. 2.17. Обсяг грінфілд-інвестицій у центри обробки даних у країнах, що розвиваються, за регіоном походження інвестора, 2020-2025 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [115].

Стратегія глобальних технологічних лідерів характеризується високою селективністю щодо вибору ринків присутності. Зокрема, корпорація Amazon концентрує понад 70 % своїх інвестиційних ресурсів у чотирьох ключових країнах регіону: Індії, Малайзії, Саудівській Аравії та Таїланді. Водночас спостерігається зростання впливу інституційних інвесторів та суверенних фондів Південно-Східної Азії. Компанії CITIC Group (Китай) та Temasek Holdings (Сінгапур) виступають системними інвесторами у сегменті центрів обробки даних, тоді як фонд GIC (Сінгапур) утримує лідерство за обсягами капіталовкладень у цифрові послуги на ринку Індії. Варто відзначити абсолютне домінування азійського капіталу в сегменті електронної комерції.

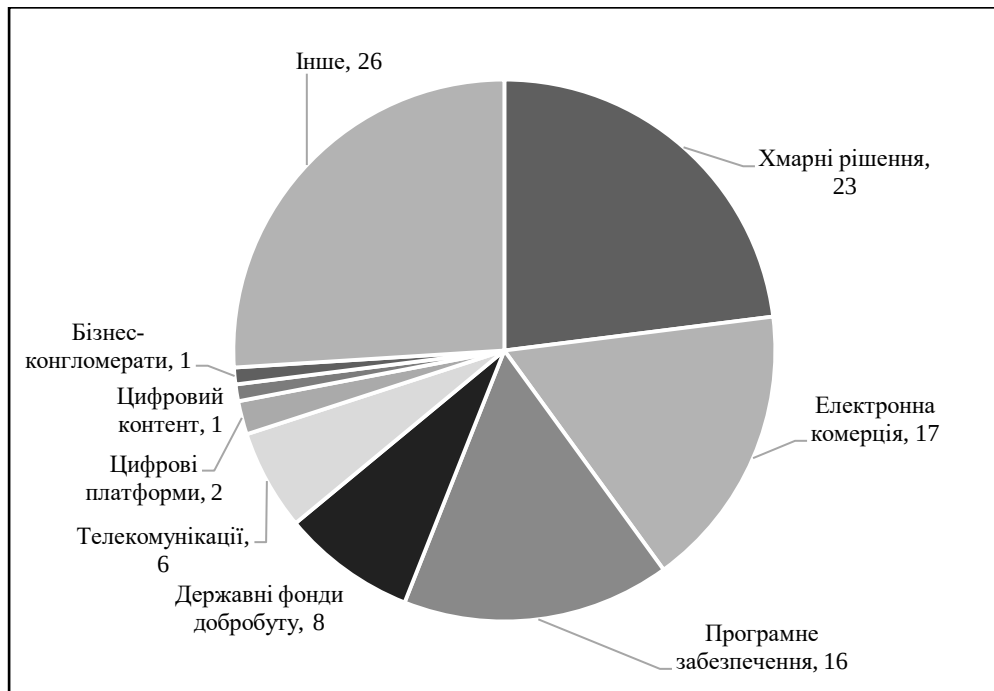

Рис. 2.18. Обсяг грінфілд-інвестицій у центри обробки даних у країнах, що розвиваються, за сектором, 2020-2025 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [115].

Провідні позиції у транскордонній експансії займають Alibaba (Китай), ESR та Morning Express and Logistic (Гонконг, Китай), а також Pluugin Ecommerce (ОАЕ). Ці структури активно інвестують у логістичну та платформену інфраструктуру сусідніх азійських економік, формуючи замкнені регіональні екосистеми цифрової торгівлі. Попри інтенсивний розвиток азійського вектору, розвинені економіки залишаються головними бенефіціарами цифрової трансформації: у період 2020-2024 рр. вони залучили 60 % усіх оголошених грінфілд-інвестицій у сферу цифрових послуг та рішень (див. Рис. 2.19 та Рис. 2.20). На противагу цьому, регіони з хронічним дефіцитом цифрового підключення – насамперед Африка, частини Латинської Америки та басейну Карибського моря – продовжують суттєво відставати за обсягами залученого капіталу.

Така географічна детермінація інвестицій свідчить про поглиблення глобальної цифрової розбіжності, де капітал спрямовується переважно у ринки з уже сформованою інфраструктурою та високою купівельною спроможністю, залишаючи найменш розвинені регіони у стані технологічної ізоляції.

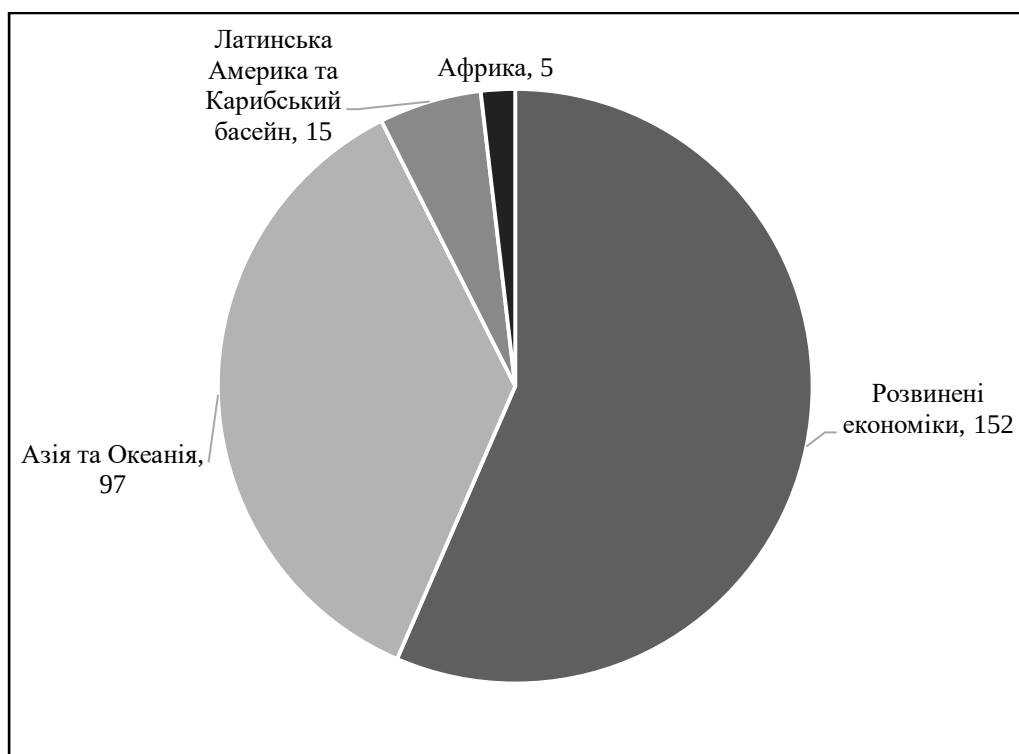

Рис. 2.19. Оголошені грінфілд-проекти у сфері цифрових послуг і рішень за регіонами країн, що розвиваються-реципієнтів, 2020-2024 рр., млрд дол. США.
Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [115].

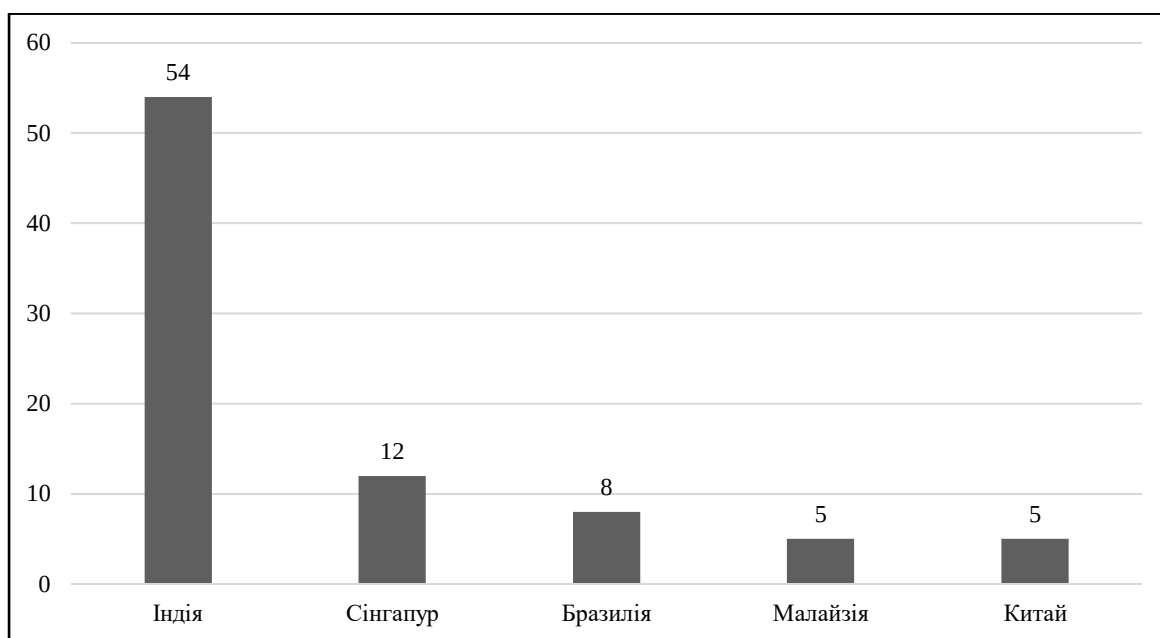

Рис. 2.20. Оголошені грінфілд-проекти у сфері цифрових послуг і рішень за п'ятіркою провідних країн, що розвиваються-реципієнтів, 2020-2024 рр., млрд дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [115].

У латиноамериканському регіоні Бразилія залишається ключовим реципієнтом капіталу, посідаючи третє місце за обсягами залучених інвестицій серед країн, що розвиваються. Проте глобальними центрами тяжіння цифрового капіталу виступають Індія (54 млрд дол. США) та Сінгапур (12 млрд дол. США). Їхнє лідерство обумовлене наявністю потужних кластерів ІТ-послуг та стратегічною інтеграцією у глобальні ланцюги створення доданої вартості у цифровій сфері.

Особливе місце в інвестиційній структурі посідає фінтех – сегмент, що конвергує цифрові технології та фінансові сервіси. Виступаючи каталізатором соціально-економічного розвитку, фінтех забезпечує фінансову інклюзію, розширює економічні можливості для раніше незадіяних верств населення та стимулює загальну макроекономічну динаміку через підвищення ефективності та доступності транзакцій.

Пандемія COVID-19 стала екзогенним шоком, що радикально пришвидшив дифузію цифрових фінансових рішень. Локдауни та обмеження фізичної торгівлі сформували стійкий попит на безконтактні розрахунки та онлайн-платформи. Як наслідок, на ринках Азії та Латинської Америки зафіксовано аномальне зростання кількості грінфілд-проектів у сфері фінтеху, що безпосередньо корелює із бумом електронної комерції.

Статистичний аналіз 2024 року фіксує історичний зсув: у країнах Азії, що розвиваються, було ініційовано 206 проектів, що вперше перевищило показник розвинених економік (188 проектів). На противагу цьому, інші регіони демонструють значно скромніші результати: Латинська Америка акумулювала 36 проектів, а Африка, внаслідок інфраструктурних та регуляторних бар'єрів, – лише 18 (див. Рис. 2.21).

Такий розподіл свідчить про формування нового полюсу цифрових інновацій у Азії, де гнучкість фінтех-рішень дозволяє країнам «перестрибувати» традиційні етапи розвитку банківської інфраструктури, переходячи безпосередньо до мобільних фінансових екосистем.

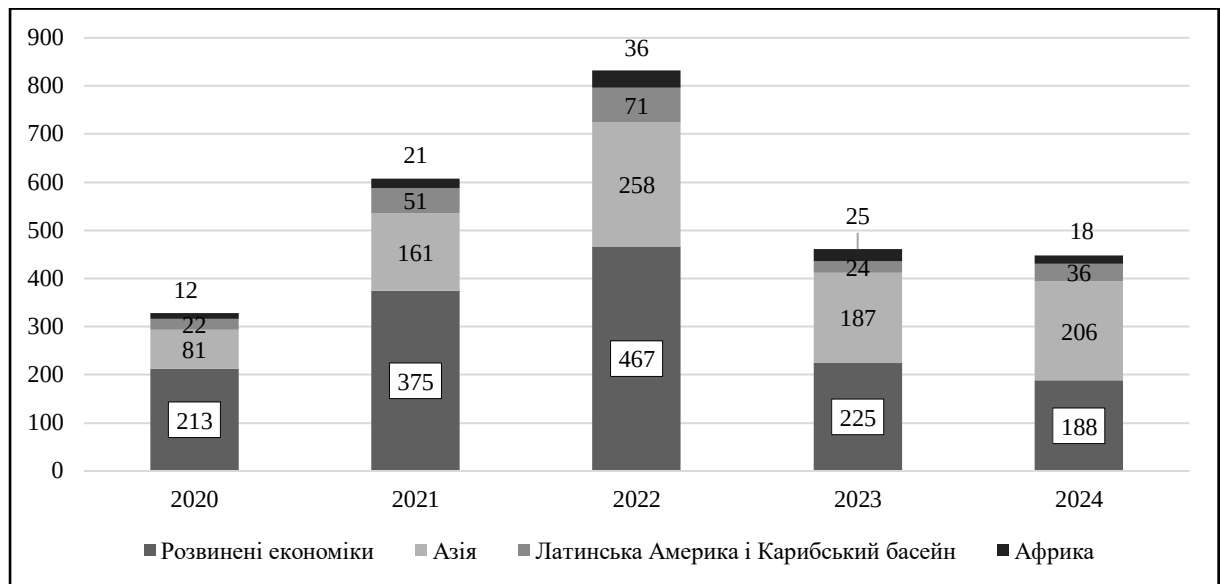

Рис. 2.21. Кількість фінтех-проектів за регіонами або економічними групами, кількість проектів.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [114].

У сучасній архітектурі глобальної економіки функціонування надійної та високоефективної платіжної інфраструктури виступає критичним чинником забезпечення транскордонних капітальних потоків. Мінімізація часових витрат та гарантування безпеки переміщення коштів безпосередньо корелюють із рівнем інституційної довіри між глобальними інвесторами та країнами-реципієнтами, формуючи сприятливий інвестиційний клімат.

З огляду на стратегічну значущість цього сектору, державні інституції та міжнародні регулятори інтенсифікують капіталовкладення у розвиток цифрової публічної інфраструктури. Попри вагомі технологічні зрушення – зокрема, досягнення показника, за якого 90% транскордонних платежів надходять до банків-кореспондентів протягом однієї години – сегмент роздрібних транзакцій все ще характеризується певними інерційними процесами [107].

Затримки у проведенні платежів найчастіше зумовлені застарілими ринковими практиками, багаторівневими системами посередництва та регуляторними розбіжностями у національних законодавствах, що створює додаткові трансакційні витрати для суб'єктів цифрової економіки. Удосконалення платіжних систем шляхом

Імплементація міжнародного стандарту ISO 20022 у сфері фінансових послуг виступає ключовим інструментом підвищення прозорості транскордонних

операцій. Цей орієнтований на структуровані дані підхід дозволяє фінансовим інституціям оперативно ідентифікувати системні ризики, приймати верифіковані управлінські рішення та стимулювати технологічні інновації. Для країн, що розвиваються, перехід на стандарт ISO 20022 є стратегічним кроком до оптимізації платіжних архітектур, що суттєво знижує бар'єри для входу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) та інтеграції у глобальну фінансову екосистему.

Паралельно з розвитком сервісної та платіжної інфраструктури, критичного значення набуває географія виробництва апаратного забезпечення. Розвинені економіки продовжують утримувати беззаперечне лідерство у залученні грінфілд-інвестицій у сектор виробництва ІКТ, акумулювавши сукупний капітал у розмірі 369 млрд дол. США. Така концентрація капіталу (рис. 2.22) детермінована наявністю розвиненої високотехнологічної виробничої бази, потужним науково-дослідним потенціалом та проактивною державною політикою підтримки стратегічних галузей (зокрема, через податкові преференції та субсидування мікроелектроніки).

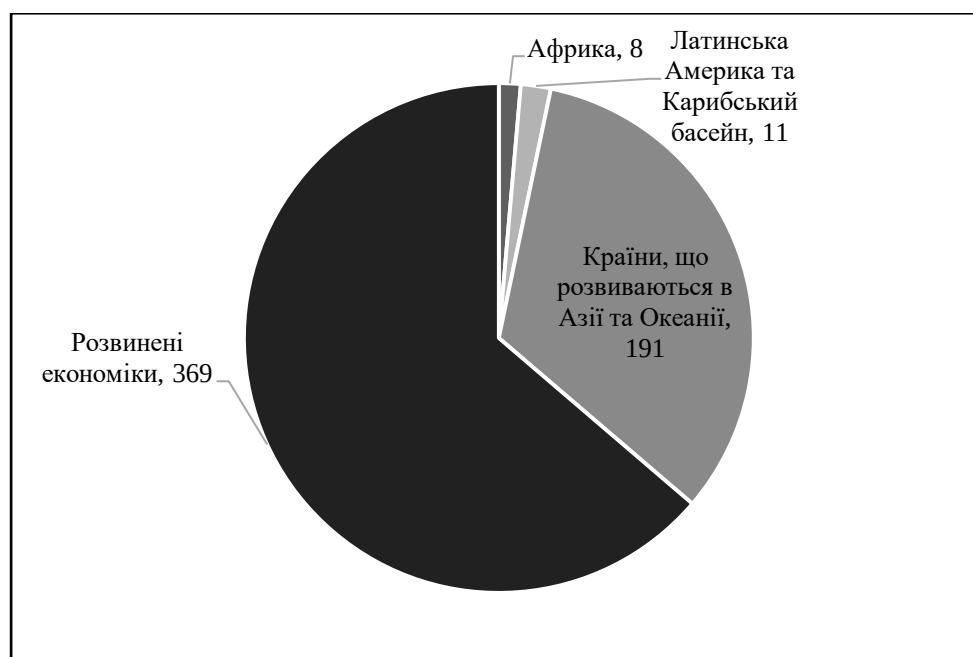

Рис. 2.22. Оголошені грінфілд-проекти у виробництві ІКТ за регіонами та шістьма провідними країнами-одержувачами, 2020-2025 рр., млрд дол. США.
Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [114].

Зазначена тенденція вказує на збереження технологічної залежності країн Глобального Півдня від промислових потужностей розвинених держав, що потребує формування нових підходів до локалізації високотехнологічних виробництв у регіонах, що розвиваються.

У групі країн, що розвиваються, Азійський регіон утвердився як домінуючий центр промислового зростання, акумулювавши протягом 2020-2024 рр. інвестиційні ресурси у розмірі 191 млрд дол. США. Ключовими реципієнтами капіталу виступають Індія та держави Південно-Східної Азії (зокрема В'єтнам, Таїланд та Малайзія).

Висока інтенсивність припливу прямих іноземних інвестицій у ці економіки (рис. 2.23) детермінована їхньою глибокою інтеграцією у глобальні ланцюги створення доданої вартості та наявністю масштабованих виробничих потужностей.

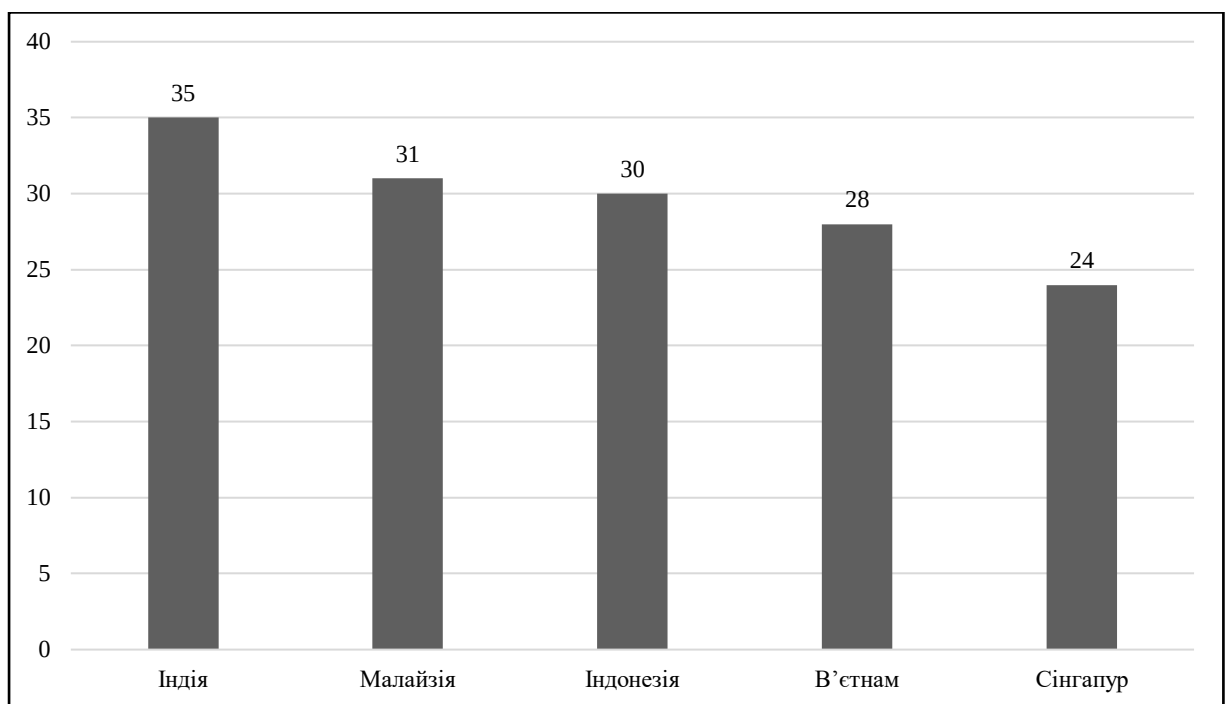

Рис. 2.23. Оголошені грінфілд-проекти у виробництві ІКТ за провідними країнами-одержувачами, 2020-2024 рр., млрд дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [114].

Стратегія ТНК щодо диверсифікації виробничих баз (модель «Китай плюс один») стимулює розбудову в цьому регіоні нових високотехнологічних хабів, що спеціалізуються на випуску напівпровідникової продукції, телекомунікаційного обладнання та споживчої електроніки, що поступово трансформує регіональну структуру глобального ринку ІКТ.

Африка та Латинська Америка залучили лише 8 млрд і 11 млрд дол. США відповідно в галузь виробництва обладнання для інформаційно-комунікаційних технологій, яка є критично важливою для промислового розвитку.

Поглиблений аналіз свідчить, що ТНК, спеціалізовані на виробництві обладнання, пристроїв і компонентів – зокрема виробники напівпровідників, такі як Nvidia (США), – демонструють суттєве зростання на тлі розвитку цифрової економіки та штучного інтелекту.

Азійські ТНК, зокрема такі компанії, як Hon Hai, TSMC, UMC та Vanguard (усі – Тайвань, провінція Китаю), а також інвестори на кшталт Huawei і Lenovo (обидві – Китай), відіграють провідну роль у залученні інвестицій у виробництво ІКТ у країнах, що розвиваються. На них припадає понад 40 % загального обсягу інвестицій у період з 2020 по 2025 рік.

Інвестиції у виробництво засобів зв'язку та компонентів мають високу концентрацію: на десять провідних інвесторів припадає 74 % загальної вартості проєктів у цій сфері у світі.

Північноамериканські компанії, такі як Amazon та Apple (обидві – США), домінують у сфері послуг з виробництва ІКТ у таких країнах, як Індія, Сінгапур та Південна Африка.

На рівні компаній мотивація та здатність цифрових ТНК до міжнародного інвестування посилилася завдяки стрімкому розвитку цифрових технологій. Водночас галузеві чинники, зокрема орієнтація на ринок, ефективність і доступ до активів, залишаються ключовими мотивами для інвестицій.

У сегменті виробництва ІКТ-обладнання ключовим мотивом залишається максимізація ефективності, де визначальним критерієм вибору локації виступає сукупна вартість виробничого циклу. Проте в умовах сучасної глобальної нестабільності домінантного значення набувають критерії безпеки та стійкості

логістичних ланцюгів. Це стимулює процеси репатріації потужностей та формування ланцюгів постачання через дружні країни, спрямовані на мінімізацію ризиків розриву постачань критичних компонентів.

У високотехнологічному секторі ІКТ спостерігається превалювання геополітичних міркувань над суто економічними вигодами. Державна політика технологічного суверенітету та експортного контролю стає визначальним вектором руху капіталу. Водночас стрімка інтеграція технологій штучного інтелекту вимагає від цифрових ТНК агресивного нарощування обчислювальних потужностей. У цьому контексті інвестиції у центри обробки даних демонструють аномальні темпи зростання, де критичним чинником ухвалення інвестиційних рішень стає енергетичний профіль країни-реципієнта. Наявність стабільного енергозабезпечення, доступ до відновлюваних джерел енергії та відповідність екологічним стандартам перетворюються на ключові конкурентні переваги територій у боротьбі за капітал глобальних технологічних гігантів.

Паралельно з розбудовою віртуальної інфраструктури, глобальні підприємства електронної комерції фокусують інвестиційні ресурси на формуванні транскордонної логістичної мережі. У цій архітектурі об'єкти складської нерухомості та автоматизовані зберігаючі потужності стають ключовими об'єктами прямих іноземних інвестицій. Ефективність фізичної доставки товарів («остання миля») перетворюється на основну конкурентну перевагу, що стимулює цифрові ТНК до локалізації центрів обробки замовлень у стратегічних транспортних вузлах країн-реципієнтів.

Для суб'єктів, що спеціалізуються на наданні цифрових послуг, домінуючим чинником міжнародного інвестування виступає якість та доступність трудових ресурсів. Пріоритетне значення має не лише вартість робочої сили, а насамперед рівень розвитку цифрових навичок місцевого населення. Здатність країни забезпечити ТНК кваліфікованими інженерними та аналітичними кадрами стає вирішальною умовою для відкриття центрів розробки та сервісних офісів, що визначає траєкторію інтеграції національної економіки у глобальний інтелектуальний поділ праці.

У сучасній архітектурі міжнародної діяльності цифрових ТНК спостерігається фундаментальна трансформація ресурсного базису: корпорації дедалі більше покладаються на нематеріальні активи (інтелектуальну власність, алгоритми, бренди), сервісно-орієнтовані платформені рішення та бізнес-моделі, що базуються на монетизації великих даних.

Хоча традиційні детермінанти прямих іноземних інвестицій, такі як доступ до ринків чи ресурсів, зберігають свою релевантність для всіх галузей, їхня питома вага та стратегічна значущість суттєво варіюються залежно від специфіки цифрової індустрії та конкретного етапу в цифровому ланцюгу створення вартості. Для інфраструктурних сегментів визначальними залишаються капіталомісткість та доступ до енергії, тоді як для сегмента цифрових рішень та послуг ключовим активом стає спроможність до швидкого масштабування нематеріальних технологічних переваг у глобальному цифровому просторі.

У цілому, формування потоків ПІІ в цифровій економіці визначається чотирма основними факторами:

- інфраструктура (як цифрова, так і базова);
- цифрові спроможності та ресурси;
- регуляторне середовище;
- ринкові умови.

Додатковим, але важливим чинником є загальне ділове середовище в країні.

Прямі іноземні інвестиції у виробництво товарів ІКТ здебільшого відповідають традиційним моделям залучення інвестицій, проте з посиленням акцентом на технологічну інтеграцію та точність у ланцюгах постачання. Основними чинниками є ефективність витрат, доступ до логістичних маршрутів, державні стимули та наявність кваліфікованих технічних кадрів.

Для успішного залучення інвестицій країни мають забезпечити стабільну промислову політику, сприяти торгівлі та інтегруватися у глобальні виробничі мережі. Такі види діяльності часто концентруються в промислових зонах або спеціальних економічних зонах, де добре розвинена інфраструктура та супутні послуги.

Інвестиції у телекомунікаційні мережі, хмарні сервіси та дата-центри здебільшого спрямовані на розширення цифрового зв'язку. Основними рушіями є: надійний широкосмуговий інтернет, доступ до електроенергії та частотного спектру, прозорі процедури ліцензування.

Інвестори оцінюють:

- послідовність державної політики,
- податковий режим у сфері цифрової інфраструктури,
- наявність механізмів фінансування проєктів,
- можливості розподілу ризиків і партнерства в рамках державно-приватного співробітництва (ДПП).

До ключових пріоритетів також належать: спрощення процедур отримання ліцензій, доступ до кваліфікованих інженерів, ефективна регіональна координація.

З огляду на високі початкові витрати таких інвестицій, країнам слід забезпечити стабільне середовище для ведення бізнесу та оптимізовані регуляторні процеси.

Такі застосунки, як електронна комерція, цифрові рішення та фінансові технології (fintech), залежать від споживчого попиту, рівня фінансової інклюзії та поширення цифрових технологій.

Інтерес інвесторів зростає за умов широкого використання мобільних пристроїв, довіри до цифрових транзакцій і наявності сприятливого регуляторного середовища. Ключові чинники залучення інвестицій у цій сфері включають:

- підтримку стартапів,
- наявність систем цифрових платежів,
- оперативність і гнучкість фінансових регуляторів.

У країнах із ринками, що розвиваються, ПП у цифрові послуги та рішення відіграють важливу роль, зумовлену динамічними підприємницькими екосистемами та доступом до фінансування на ранніх етапах розвитку бізнесу.

ПП в найрозвиненішому сегменті цифрових послуг і рішень – таких як розробка програмного забезпечення, штучний інтелект (ШІ) та автоматизація –

зосереджені переважно в країнах із високим рівнем цифрових компетенцій і розвиненими інноваційними екосистемами.

Такий тип інвестицій залежить від:

- 1) наявності висококваліфікованої робочої сили,
- 2) доступу до якісних наборів даних,
- 3) надійного правового регулювання у сфері захисту прав інтелектуальної власності,
- 4) регуляції управління даними,
- 5) правил конкуренції на цифрових платформах.

Інвестори також орієнтуються на:

- зв'язки з науково-дослідними установами,
- доступ до венчурного капіталу,
- державну підтримку досліджень та інновацій (R&D).

Безпека даних, захист авторських прав і правила конфіденційності – є ключовими чинниками у виборі локації для інвестицій.

Крім того, відкритість до торгівлі та регіональна економічна інтеграція мають важливе значення – особливо для таких форм ПП, як виробництво ІКТ-товарів, електронна комерція та цифрові послуги. Вони сприяють інвестиціям поряд із галузевими чинниками.

Цифрові транснаціональні корпорації значною мірою покладаються на імпорт проміжної продукції та експорт товарів або послуг через кордони. Торговельна політика, яка знижує бар'єри, спрощує митні процедури, розширює доступ до ринків, може суттєво впливати на інвестиційні рішення та посилювати інтеграцію у глобальні ланцюги створення доданої вартості.

Як показано в табл. 2.8, різні типи ПП в цифровому ланцюгу створення вартості мають різні набори детермінантів. Країни мають нерівнозначні стартові позиції на кожному з етапів, а їхня здатність приваблювати певні типи інвестицій залежить від умов, які вони можуть запропонувати: інфраструктури, регулювання, готовності ринку та цифрових можливостей – усі ці чинники тісно пов'язані з рівнем їхнього соціально-економічного розвитку.

Чинники та детермінанти ПІІ в цифровій економіці

Чинники Типи ПІІ	Інфраструктурні передумови	Цифрові можливості та ресурси (навички, доступ до даних)	Цифрове регулювання	Ринкові умови та бізнес-середовище
Виробництво ІКТ	Промислові зони, енергетична та логістична інфраструктура, зв'язок	Кваліфіковані технічні кадри, здатність до інтеграції у виробничі мережі	Політика торгівлі та інвестицій, стандарти безпеки та якості продукції	Конкурентоспроможність за витратами, місцева база постачальників, стабільна політика, експортні платформи
ІКТ-інфраструктура	Швидкісний інтернет, стабільне енергопостачання, дата-центри, доступ до спектру	Інженери телекомунікацій, фахівці з хмарних технологій, персонал базових операцій	Прозоре ліцензування, політика щодо спектру, правила спільного використання інфраструктури	Попит на підключення, державно-приватні партнерства, стабільний інвестиційний клімат
Цифрові послуги та рішення	Покриття мобільного зв'язку, доступ до Інтернету, платіжні системи	Цифрові підприємці, навички, хаби інновацій на ранніх етапах	Захист прав споживачів, правила для фінтеху, стандарти сумісності	Зростаюча база користувачів, цифровізація МСП, стартап-екосистеми, доступ до фінансування
ПІІ, автоматизація та НДДКР	Високопродуктивна на обчислювальна інфраструктура, хмарні платформи	Інженери з ПІІ, дата-сайєнтисти, фахівці з кібербезпеки; доступ до якісних наборів даних	Права інтелектуальної власності, управління даними, правила транскордонного обміну, антимонопольна політика	Стимули до НДДКР, венчурний капітал, інноваційні кластери, співпраця університетів і бізнесу

Примітка. Складено автором самостійно.

Ці диференційовані інвестиційні профілі є частиною ширшого цифрового ланцюга розвитку, який не лише демонструє поточне становище країни щодо залучення інвестицій у цифрову економіку, а й вказує, як такі інвестиції можуть бути використані для ширшої цифрової трансформації.

Найменш розвинені країни переважно залучають прямі іноземні інвестиції у сферу ІКТ-інфраструктури, зосереджуючись на базовому підключенні до мережі, що часто фінансується донорами або забезпечується державними операторами.

Країни з середнім рівнем доходу, що розвиваються, мають більш різноманітний інвестиційний профіль: вони залучають ПІІ як у виробництво ІКТ, так і у цифрові послуги, що зумовлено розширенням доступу до Інтернету та формуванням інноваційних екосистем. У деяких випадках удосконалення нормативно-правової бази та розвиток цифрових навичок сприяють переходу до інноваційно-орієнтованих сегментів цифрової економіки.

Країни з вищим рівнем доходу, навпаки, спеціалізуються переважно на цифрових послугах та інноваційній діяльності, зокрема у галузях програмного забезпечення, цифрових платформ і ПІІ. Їхня конкурентоспроможність ґрунтується на високому рівні цифрових компетенцій, зрілих екосистемах даних і надійному врядуванні.

Транснаціональні корпорації у сфері інформаційних технологій активно інвестують у розвиток глобальної інфраструктури, зосереджуючись насамперед на формуванні дата-центрів та цифрових мереж. Зокрема, у регіоні Азіатсько-Тихоокеанського простору компанія Masquarie зробила надзвичайно вдалий хедлайнерний хід, здійснивши продаж австралійського дата-центру AirTrunk за 15 млрд дол. США і придбавши активи у Японії, Гонконзі та Малайзії. Це дозволяє їм мобільно реагувати на зростаючий попит на потужності для обробки штучного інтелекту й розбудовувати екосистему.

Паралельно, глобальні ІТ-компанії, зокрема Google, Microsoft та інші, витрачають значні кошти на розширення дата-центрів в Індії: наразі країна посідає 13-те місце за обсягом такої інфраструктури, що продовжує динамічно зростати – близько 950 МВт потужностей у 2024 році, з очікуванням до 2 ГВт до 2026 року. Цей тренд обумовлений не лише глобальною цифровізацією, а й регіональною політикою зі стимулювання інвестицій у інфраструктуру.

Особливим прикладом є Digital Silk Road – складова китайської ініціативи «Пояс і шлях», що передбачає будівництво цифрової інфраструктури (підводних кабелів, дата-центрів, мереж зв'язку) у понад 12 країнах Азії, Африки та Європи з обсягом інвестицій понад 79 млрд дол. США станом на 2018 рік [86]. Цей проєкт ілюструє, як державна стратегія інтегрується з діяльністю ТНК у сфері технологій і створює масштабний глобальний інтернет-артерій.

Сьогодні інвестиції у цифрову інфраструктуру стають одним із ключових напрямів розширення для ІТ-ТНК. Вони потребують високих капіталовкладень у побудову розподілених дата-центрів, створення мереж інформаційно-комунікаційних технологій і забезпечення кібербезпеки. Крім того, така інфраструктура є фундаментом для функціонування новітніх рішень, зокрема обчислювальних платформ для штучного інтелекту, хмарних сервісів та IoT. У підсумку, це дозволяє забезпечувати високу якість сервісу по всьому світу, мінімізувати затримки, і відповідно підвищувати інвестиційну привабливість регіонів та стратегічну конкурентоспроможність самих ТНК.

Інвестиційна активність у сфері цифрової економіки була зосереджена переважно в напрямках створення та розвитку дата-центрів, платформ фінансових технологій, логістики електронної комерції та спеціалізованих програмних сервісів. Провідні технологічні компанії розширювали свою присутність як у розвинених, так і в країнах, що розвиваються, орієнтуючись на зростаюче споживання цифрових продуктів і з попиту бізнесу на автоматизацію процесів.

Зокрема, у сегменті цифрових рішень компанія Oracle (США) оголосила про наміри інвестувати понад 6,5 млрд дол. США у створення низки дата-центрів у Малайзії для задоволення зростаючого попиту на сервіси штучного інтелекту та хмарні обчислення в регіоні. Аналогічно, компанія Microsoft (США) анонсувала інвестиційний проєкт на суму 3 млрд дол. США з метою розширення своєї хмарної та AI-інфраструктури в Індії [98].

Разом із тим, інвестиційна активність у цифрову економіку стикалася з низкою регуляторних та операційних бар'єрів. Серед основних викликів відзначено проблематику управління даними, цифрового оподаткування та обмежень на контент у низці юрисдикцій, що спричиняло обережнішу поведінку інвесторів на нових ринках.

Попри це, загальна перспектива для цифрових інвестицій залишається позитивною: цифрова інфраструктура дедалі частіше розглядається як основоположний елемент національних стратегій розвитку та індустріальної модернізації. Так, на початку 2025 року компанія ByteDance (Китай) оголосила

про намір інвестувати 8,8 млрд дол. США у будівництво дата-центрів у Таїланді протягом найближчих п'яти років [89].

Підходи до регулювання входу прямих іноземних інвестицій (ПІІ) у цифрову економіку суттєво відрізняються між розвиненими та країнами, що розвиваються. Розвинені держави вдаються до меншої кількості обмежень щодо частки іноземного капіталу, однак дедалі більше покладаються на механізми перевірки інвестицій (investment screening) з метою врахування загроз національній безпеці, включно з економічною безпекою, технологічним суверенітетом та захистом даних. У результаті суб'єкти цифрової економіки дедалі частіше підпадають під дію нормативного регулювання щодо перевірки інвестицій.

У період з 2020 по 2024 рік понад 60 % усіх цифрових політичних заходів, що регулювали допуск іноземних інвесторів у розвинених країнах, стосувалися механізмів перевірки інвестицій (рис. 2.24):

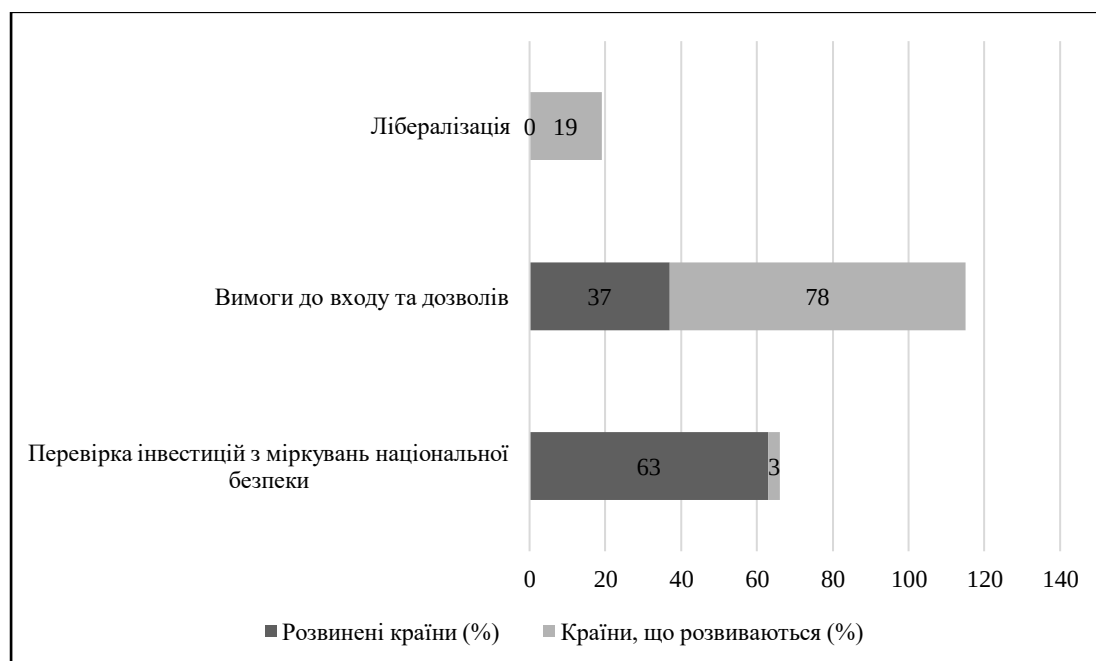

Рис. 2.24. Заходи цифрової політики, пов'язані з входом ПІІ, за типами та рівнем розвитку країн, 2020-2025 рр., %.

Примітка. Побудовано автором за даними UNCTAD [114].

У той же період інвестиції в цифровий сектор становили від 30 % до 60 % усіх інвестиційних проєктів, що підлягали перевірці з міркувань національної

безпеки в тих країнах, для яких доступні дані. Ця тенденція до посилення контролю за інвестиціями у сфері технологій також проявляється в запровадженні спеціальних перевірок, спрямованих на ІІІ та інші новітні технології.

Країни, що розвиваються, як правило, регулюють доступ прямих іноземних інвестицій (ПІІ) через обмеження на частку іноземного капіталу, зокрема заборони, вимоги щодо створення спільних підприємств або встановлення порогів капіталу. Лише незначна частка таких країн вдається до механізмів перевірки інвестицій з міркувань національної безпеки; натомість більшість застосовує загальні вимоги щодо ліцензування та дозволів, які стосуються всіх інвесторів.

Індекс регуляторної обмеженості ПІІ ОЕСР, який відображає рівень обмежень щодо володіння іноземним капіталом, дискримінаційні механізми перевірки або погодження, а також обмеження щодо операційної діяльності, свідчить про те, що країни, що розвиваються, включаючи найменш розвинені країни (НРК), зберігають більш обмежувальний підхід до ПІІ в цифрових секторах, зокрема в сфері телекомунікацій (рис. 2.25):

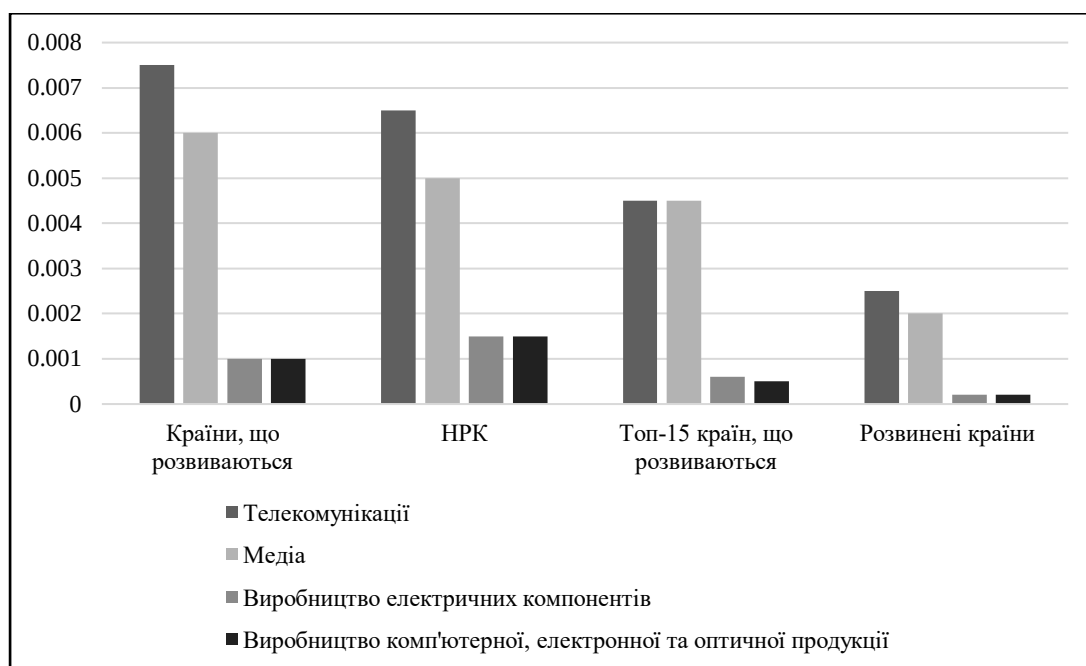

Рис. 2.25. Індекс регуляторної обмеженості ПІІ у цифрових секторах, 2025 рік, бали.

Примітка. Побудовано автором за даними World Investment Report 2025 [112].

Водночас 15 країн-лідерів серед країн, що розвиваються, є значно відкритішими у цифрових секторах, порівняно з іншими державами відповідної групи.

Країни, які прагнуть розвивати свою цифрову економіку за рахунок ПІІ, мають переглянути обмеження на іноземну частку власності, особливо у ключових секторах, з урахуванням власних стратегічних цілей. У разі доцільності ці обмеження слід пом'якшити, одночасно гарантуючи національну безпеку та суспільні інтереси.

Якщо вводяться регуляторні обмеження для управління ризиками безпеки, пов'язаними з ПІІ, надзвичайно важливо, щоб їх застосування було чітким, прозорим і передбачуваним.

Ініціативи сприяння інвестиціям сприяють залученню ПІІ у пріоритетні сектори, включаючи цифрову економіку, спрощуючи процедури створення та ведення бізнесу. Наприклад, простота отримання ліцензії на цифрову інфраструктуру є одним із ключових чинників, що впливають на інвестиційні рішення [72].

Починаючи з 2020 року, низка країн запровадила ініціативи сприяння, спрямовані на розвиток цифрової економіки. Серед них:

- 1) заходи з підвищення прозорості, зокрема публікація інструктивних матеріалів щодо механізмів перевірки інвестицій (наприклад, Індія та Нідерланди);
- 2) спрощення процедур для стартапів (наприклад, Албанія та Саудівська Аравія);
- 3) галузеві ініціативи для полегшення інвестицій у дата-центри (наприклад, Чилі та Малайзія);
- 4) виробництво напівпровідників (наприклад, Коста-Рика та Індія).

Органи з просування інвестицій також надають індивідуалізовану підтримку інвесторам, включаючи, наприклад, допомогу з отриманням візи.

Крім того, ініціативи зі сприяння інвестиціям підтримують залучення ПІІ в цифрову економіку шляхом використання інструментів електронного урядування для спрощення процедур і підвищення прозорості.

За результатами аналізу сучасних тенденцій та структурних трансформацій у діяльності транснаціональних корпорацій в умовах глобальної цифровізації, можна сформулювати наступні висновки:

Сучасний ландшафт цифрової економіки характеризується безпрецедентною концентрацією капіталу в руках обмеженої кількості ТНК (переважно зі США та Китаю). Топ-100 цифрових корпорацій демонструють темпи зростання доходів, що значно перевищують показники традиційних секторів, при цьому спостерігається перехід від моделей чистого надання контенту до стратегій володіння критичною інфраструктурою (хмарні сервіси, дата-центри).

Попри глобальний характер цифровізації, основний обсяг ПП у високотехнологічне виробництво (369 млрд дол. США) та складні цифрові рішення (60 %) залишається сконцентрованим у розвинених економіках. Водночас країни Азії, що розвиваються (зокрема Індія, Малайзія, В'єтнам), утвердилися як ключові виробничі та фінтех-хаби, інтегровані у глобальні ланцюги створення вартості, тоді як Африка та Латинська Америка продовжують потерпати від інфраструктурного дефіциту.

Традиційні чинники ПП (дешева робоча сила, доступ до ринків) доповнюються новими стратегічними детермінантами: наявністю стабільного та «зеленого» енергозабезпечення для дата-центрів, високим рівнем цифрових навичок трудових ресурсів та стійкістю логістичних ланцюгів постачання. Геополітичні міркування та вимоги технологічного суверенітету дедалі частіше превалюють над суто економічною доцільністю при виборі локацій для розміщення активів.

Ефективність платіжних систем, впровадження міжнародних стандартів даних та розвиток електронного урядування стали визначальними факторами інвестиційної привабливості. Держави, що впроваджують проактивну політику сприяння інвестиціям та цифровізують адміністративні процедури, отримують суттєві переваги у залученні капіталу цифрових ТНК.

Існуюча модель міжнародного інвестування створює ризики подальшої маргіналізації найменш розвинених країн, які отримують лише 3 % глобальних

інвестицій у цифрову інфраструктуру. Подолання цієї нерівності потребує не лише приватного капіталу, а й інтенсифікації підтримки з боку міжнародних фінансових установ розвитку, чиї поточні обсяги фінансування ІКТ-сектору (600 млн дол. США щорічно) є недостатніми для масштабної технологічної трансформації Глобального Півдня.

2.3. Аналіз інноваційної активності ТНК у сфері злиття і технологічного обміну на глобальному ринку інформаційних технологій

У сучасних умовах транснаціональні корпорації відіграють визначальну роль у трансформації глобального ринку інформаційних технологій. Завдяки масштабним інвестиціям у R&D, ТНК формують нові технологічні парадигми, задаючи темп інноваційного розвитку в ключових секторах – від штучного інтелекту та хмарних обчислень до напівпровідникових технологій та кібербезпеки.

Інноваційна активність провідних транснаціональних корпорацій демонструє рекордне зростання витрат на дослідження та розробки. На рис. 2.26 зображено обсяги інвестицій R&D провідних ТНК технологічного сектору.

Лідером за витратами є компанія Alphabet, яка інвестує 47 млрд дол. США, що свідчить про стратегічну орієнтацію на інноваційний розвиток у сфері цифрових платформ. На другому місці – Meta з інвестиціями 43 млрд дол. США, що також підкреслює високий рівень концентрації ресурсів у сегменті соціальних медіа та віртуальних середовищ.

Apple (33 млрд дол. США) і Microsoft (32 млрд дол. США) демонструють стабільні й масштабні інвестиції у споживчі технології та корпоративне програмне забезпечення відповідно. Компанії Samsung (27 млрд дол. США) і Huawei (28 млрд дол. США) підтверджують високий рівень конкуренції в галузі мобільних технологій та телекомунікаційного обладнання.

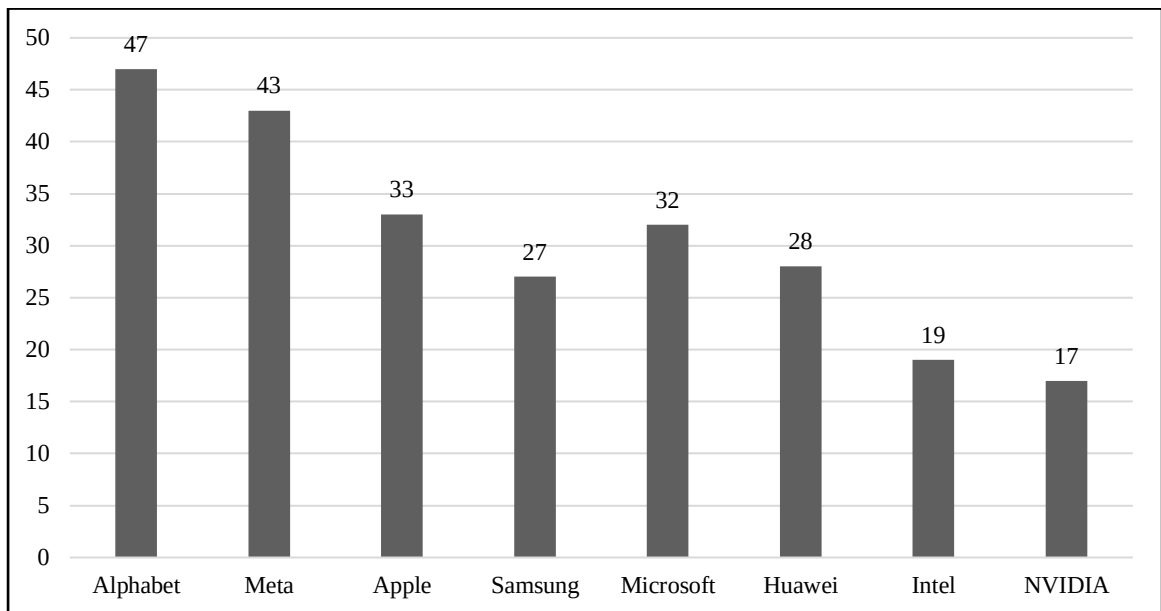

Рис. 2.26. Глобальне лідерство в інвестиціях у R&D в основні технологічні та інноваційні сектори у 2024 році, млрд дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними European Commission [110].

Intel (19 млрд дол. США) та NVIDIA (17 млрд дол. США), як представники напівпровідникової галузі, продовжують активне фінансування досліджень, що особливо актуально на тлі зростання попиту на високопродуктивні обчислювальні системи, штучний інтелект і чипи нового покоління. Сходження NVIDIA до цих позицій, хоч і ілюструє домінування компаній-розробників апаратного та програмного забезпечення в інвестиціях у дослідження та розробки. Однак у 2024 році траєкторія розвитку Intel була зовсім іншою: компанія повідомила про зниження доходів у другому та третьому кварталах. Компанія також оголосила про план скорочення витрат на 10 млрд. дол. США, включаючи скорочення чисельності персоналу понад 15 000 співробітників, а генеральний директор Пет Гелсінгер раптово пішов у відставку у грудні 2024 року [124].

Загалом, спостерігається чітка тенденція до зосередження інвестицій у R&D серед компаній цифрового, програмного та апаратного секторів. Це свідчить про трансформацію глобальної економіки в напрямку знаннєво-орієнтованого розвитку, де інновації відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності.

Щоб подолати обмеження з боку США та їхніх союзників, Китай активно інвестує в розробку напівпровідників. Так, Hуawei завершила будівництво свого

«Центру досліджень і розробок на озері Ляньцю» із загальним обсягом інвестицій, що перевищує 10 млрд. юанів (приблизно 1,4 млрд. дол. США). Цей дослідницький центр розроблений з 40 000 офісів і поступово залучить близько 35 000 фахівців з досліджень і розробок Huawei. Він розділений на вісім зон з повністю з'єднаними внутрішніми дорогами, системою мініатюрних поїздів та естакадними мостами. Транспортна система парку включає систему мініатюрних поїздів із вісьмома станціями. Після повного завершення будівництва Huawei планує перенести свою існуючу шанхайську базу досліджень і розробок у Цзіньцяо та інші розсіяні офісні приміщення до «Дослідницького центру озера Ляньцю» [129].

Центр досліджень і розробок об'єднає дослідницькі зусилля Huawei в галузі HiSilicon, бездротових технологій, розробки флагманських смартфонів, інтелектуального водіння/автомобільних компонентів, цифрової енергетики та інших галузей. Цей крок має на меті забезпечити вигідну підтримку для зростаючих бізнесів Huawei, таких як 5G/6G, цифрова енергетика та інтелектуальні автомобільні рішення.

Щодо значних інвестицій Huawei у будівництво цього дослідницького центру, технологічне видання «Tom's Hardware» 14 липня 2024 року наголосило, що на тлі суперництва між США та Китаєм у сфері напівпровідників та різних санкцій США проти Huawei, компанія повинна активізувати свої зусилля з досліджень та розробок [96]. Об'єднання кількох дослідницьких центрів дозволяє Huawei оптимізувати операції та полегшити співпрацю між різними відділами. Цей флагманський проєкт демонструє інвестиційну відданість Huawei майбутнім технологіям.

Huawei планує співпрацювати з виробником пам'яті Wuhan Xinxin Semiconductor Manufacturing Co. (XMC) для виробництва напівпровідників високошвидкісної пам'яті (HBM). Крім того, у проєкті беруть участь Jiangsu Changjiang Electronics Technology (JCET) та Tongfu Microelectronics, які розробляють передову технологію упаковки CoWoS [75].

CoWoS – це високоточна технологія, яка інтегрує графічні процесори (GPU) та HBM на одній підкладці. Це підвищує обчислювальну продуктивність,

економить місце та зменшує споживання енергії. Наразі технологія CoWoS, розроблена провідним ливарним виробником TSMC, використовується у виробництві чіпів штучного інтелекту для гіганта графічних процесорів NVIDIA.

У травні 2023 року, згідно з повідомленням Reuters, провідна китайська компанія з виробництва DRAM CXMT (ChangXin Memory Technologies) співпрацювала з Tongfu Microelectronics для розробки зразків мікросхем HBM [89]. Крім того, технологічне видання The Information раніше повідомляло, що низка китайських компаній на чолі з Huawei планує масово виробляти HBM та збільшити обсяги виробництва HBM у Китаї до 2026 року.

Крім того, у березні 2023 року ХМС оголосила про будівництво передового заводу з виробництва HBM, який, як очікується, вироблятиме 3000 12-дюймових пластин на місяць.

Китай все ще перебуває на ранніх стадіях розробки HBM. Однак, враховуючи технологічні обмеження, запроваджені Сполученими Штатами в секторах напівпровідників та штучного інтелекту, перехід Huawei та низки китайських напівпровідникових компаній на виробництво HBM привернув пильну увагу.

Наразі південнокорейські компанії SK Hynix та Samsung Electronics контролюють більшу частину світового ринку HBM, що свідчить про те, що план Huawei щодо розробки HBM ще має пройти довгий шлях.

Згідно з даними TrendForce, частки ринку трьох основних виробників HBM були такими: у 2023 році SK Hynix та Samsung займали близько 47,5% кожен, тоді як частка Micron становила приблизно 5%. Тим не менш, прогнози показують, що частка ринку SK Hynix у 2024 році зросте до 52,5%, тоді як частка Samsung зменшиться до 42,4% (табл. 2.9):

Таблиця 2.9

Ринок пам'яті HBM за обсягом поставок (у Гб), %

Частка ринку HBM	2022	2023	2024
SK hynix	50,0	47,5	52,5
Samsung	40,0	47,5	42,4
Micron	10,0	5,0	5,1

Примітка. Складено автором за даними [96].

Гігант пам'яті Micron Technology (американська ТНК, яка займається виробництвом комп'ютерної пам'яті та накопичувачів, зокрема DRAM, флеш-пам'яті та твердотілих накопичувачів (SSD)) будує пілотну виробничу лінію для вдосконаленої високошвидкісної пам'яті (HBM) у США і розглядає можливість виробництва HBM у Малайзії вперше, щоб задовольнити більший попит, спричинений бумом штучного інтелекту [122].

Найбільший виробничий об'єкт Micron з виробництва HBM розташований у Тайчжуні, Тайвань, де також тривають зусилля з розширення. Micron поставила за мету потроїти свою частку ринку HBM до 24-26% до кінця 2025 року, що наблизить її до традиційної частки ринку DRAM приблизно на рівні 23-25%.

Раніше повідомлення японського ZMI The Daily Industrial News також свідчило про те, що Micron планує побудувати новий завод з виробництва DRAM у Хіросімі, будівництво якого має розпочатися на початку 2026 року, а завершення будівництва заводських будівель та перше обладнання – до кінця 2027 року.

Згідно з галузевими джерелами, очікується, що Micron інвестує від 600 до 800 мільярдів єн у новий завод, розташований поруч із існуючим заводом Fab15. Спочатку новий завод буде зосереджений на виробництві DRAM, за винятком бекенд-пакування та тестування, з акцентом на потужності продуктів HBM [54].

Micron разом із SK Hynix отримали сертифікат від NVIDIA на виробництво HBM3e для чіпа штучного інтелекту «H200». Samsung Electronics ще не отримала схвалення від NVIDIA; її менш просунуті HBM3 та HBM2e наразі постачаються переважно AMD, Google та Amazon [96].

TSMC (Taiwan Semiconductor Manufacturing Company) має намір розширити свої інвестиції в Сполучені Штати до 165 млрд дол. США для забезпечення майбутнього штучного інтелекту. Компанія планує збільшити інвестиції США у виробництво передових напівпровідників на 100 млрд дол. США, додавши до своїх планів у США три нові фабрики, два заводи з виробництва передової упаковки та центр досліджень і розробок [108].

Завдяки цьому розширенню TSMC очікує створити сотні мільярдів доларів у сфері напівпровідників для штучного інтелекту та інших передових застосувань. Очікується, що розширені інвестиції TSMC підтримають 40 000 робочих місць у

будівництві протягом наступних чотирьох років та створять десятки тисяч високооплачуваних високотехнологічних робочих місць у виробництві передових мікросхем та дослідженнях і розробках. Також очікується, що це призведе до непрямого економічного виробництва в Аризоні та по всіх Сполучених Штатах на суму понад 200 млрд дол. США протягом наступного десятиліття [108]. Цей крок підкреслює відданість TSMC підтримці своїх клієнтів, включаючи провідні американські компанії у сфері штучного інтелекту та технологічних інновацій, такі як Apple, NVIDIA, AMD, Broadcom та Qualcomm.

У США, окрім свого останнього виробничого майданчика у Фініксі, TSMC має завод у Камасі, штат Вашингтон, та центри проектного обслуговування в Остіні, штат Техас, та Сан-Хосе, штат Каліфорнія.

Apple планує інвестувати понад 500 млрд дол. США в економіку США протягом наступних чотирьох років, що стане найбільшою внутрішньою інвестицією компанії на сьогодні. Ця масштабна ініціатива охоплює нові виробничі потужності, розширення досліджень і розробок, а також сплеск проектів у сфері штучного інтелекту та кремнієвої інженерії.

Заява технологічного гіганта відображає тверду віру в потенціал американських інновацій. Інвестиції охоплюватимуть кілька штатів, включаючи Техас, Каліфорнію, Мічиган, Аризону та Неваду, підтримуючи створення робочих місць, розвиток технологій та розвиток навичок у різних секторах [87].

Компанія відкриє в Х'юстоні, штат Техас, об'єкт площею 250 000 квадратних футів, призначений для виробництва серверів. Ці сервери підтримуватимуть можливості штучного інтелекту Apple, зокрема систему Apple Intelligence, яка покращує взаємодію з користувачами на всіх пристроях Apple. Очікується, що завод розпочне роботу у 2026 році, створить тисячі робочих місць.

Раніше ці сервери вироблялися за кордоном. Переносячи виробництво до США, Apple прагне зміцнити свій внутрішній ланцюг поставок, одночасно підтримуючи місцеву економіку. Цей крок також відповідає ширшій меті компанії – зменшити залежність від іноземного виробництва.

Очікується, що зобов'язання Apple призведе до створення понад 20 000 нових робочих місць по всій країні. Багато з цих посад будуть зосереджені на

дослідженнях штучного інтелекту, розробці програмного забезпечення та передовому виробництві, пропонуючи високооплачувані можливості для кваліфікованих фахівців.

Окрім Аризони, Apple співпрацює з постачальниками з 12 штатів, включаючи Колорадо, Орегон та Юту. Ці інвестиції зміцнюють партнерські відносини з ключовими виробниками США, такими як Broadcom, Texas Instruments та Skyworks, створюючи додаткові робочі місця та підтримуючи економічне зростання в цих регіонах.

Зусилля Apple у сфері R&D є ще одним наріжним каменем цих інвестицій. За останні п'ять років компанія майже подвоїла свої витрати на дослідження та розробки у США. Ця тенденція продовжиться, оскільки Apple зосереджується на розвитку своїх можливостей у кремнієвій інженерії, штучному інтелекті та машинному навчанні.

Значною віхою в розширенні досліджень і розробок Apple є випуск iPhone 16e, оснащеного чіпом A18 та новим модемом Apple C1. Ці інновації є результатом багаторічних інженерних зусиль і свідчать про прагнення Apple бути лідером в ефективності обробки мобільних даних.

Компанія також планує найняти 20 000 додаткових співробітників протягом наступних чотирьох років, багато з яких приєднаються до команд досліджень і розробок по всій території США. Ці інвестиції сприятимуть технологічним проривам, одночасно підтримуючи довгострокове зростання в розробці програмного забезпечення та технологіях штучного інтелекту.

Зобов'язання Apple у розмірі 500 млрд дол. США виходить за рамки створення робочих місць – воно також спрямоване на розвиток майбутньої робочої сили. Компанія відкриє виробничу академію в Детройті, штат Мічиган, яка матиме на меті навчання працівників передовим виробничим технологіям.

Ця ініціатива, що здійснюється у партнерстві з такими установами, як Мічиганський державний університет, допоможе малому та середньому бізнесу впровадити процеси на основі штучного інтелекту та підвищити ефективність виробництва. Освітні програми Apple пропонуватимуть безкоштовні очні та

онлайн-курси, що охоплюватимуть такі навички, як управління проектами та оптимізація процесів.

Завдяки цим зусиллям Apple прагне забезпечити американських працівників інструментами, необхідними для успіху в умовах дедалі більш технологічно орієнтованого виробництва.

Microsoft у 2024 році оголосила про вкладення 3,3 млрд дол. США у AI-інфраструктуру в штаті Вісконсин, включаючи AI-центр, дата-центр та AI-лабораторію при University of Wisconsin Milwaukee (до 2 000 постійних робочих місць до 2030) [98].

У таблиці 2.10 узагальнено вище наведену інформацію по географії та роль R&D центрів IT-ТНК у глобальному інноваційному ландшафті.

Таблиця 2.10

Порівняльна таблиця R&D-центрів провідних IT-ТНК

Компанія	Локації R&D-центрів	Обсяги інвестицій / персонал
Huawei	Шанхай (Lianqiu), численні глобальні центри	22,1 млрд дол. США на R&D у 2024; ~35 000 працівників у R&D
TSMC	Хінчу (Тайвань), Арізона (США), Японія	Глобальний центр на 7 000 осіб; 100 млрд дол. США інвестицій у США
Apple	Супертіно (США), Сок (Ірландія), Індія, США (Техас)	500 млрд дол. США у США на 4 роки; ~20 000 R&D/AI вакансій
Microsoft	Редмонд (США), Вісконсин (AI-центр), Лондон, Лідс, Малайзія, Індія	10-14 млрд дол. США щорічно; 3,3 млрд дол. США у AI-проект у Вісконсині

Примітка. Складено автором самостійно за даними [108; 119; 123; 129].

Аналіз географічного розміщення та інвестиційної активності власних дослідницько-розробних центрів ТНК у сфері інформаційних технологій свідчить про їхню ключову роль у формуванні глобального інноваційного ландшафту. Компанії Apple, Microsoft, TSMC, Huawei та інші демонструють стратегію, що базується на інтеграції R&D-функцій у корпоративну структуру, орієнтовану на довгострокове технологічне лідерство.

Власні R&D-центри виступають не лише джерелом розробки нових продуктів, а й стратегічними вузлами локалізації інноваційної діяльності. Їх розміщення відповідає принципу інноваційної геополітики – компанії розташовують ключові дослідницькі центри в інтелектуальноємних регіонах

(США, Китай, Тайвань, Ірландія, Індія), що забезпечує доступ до талантів, університетських партнерств і державної підтримки.

Інвестиції у власні R&D-потужності становлять десятки мільярдів доларів на рік (наприклад, 500 млрд дол. США заплановані Apple у США до 2028 року, 100 млрд дол. США від TSMC у США, понад 22 млрд дол. США від Huawei). Це підтверджує, що власна дослідницька інфраструктура – це не витрати, а інвестиції у майбутню конкурентоспроможність.

Таким чином, R&D-центри транснаціональних ІТ-компаній є центральним елементом формування їхнього інноваційного потенціалу, сприяють генерації передових технологій (AI, напівпровідники, хмарні сервіси) та забезпечують стратегічну гнучкість в умовах динамічного розвитку глобального ринку.

За останні п'ять років структура ІТ-ринку зазнала суттєвих змін під впливом інноваційної активності глобальних компаній, таких як Apple, Microsoft, Huawei, TSMC, Alphabet, Amazon та NVIDIA. З одного боку, відбулося укрупнення ринку – провідні корпорації посилили свої позиції через інтенсивну інноваційну експансію, що проявляється у збільшенні ринкових часток та підвищенні бар'єрів входу для нових гравців.

Звіт Zipria за 2024 рік показав, що технологічна галузь США займає понад третину (35%) світового ринку [86]. Згідно з Companies Market Cap, традиційні технологічні компанії «Великої п'ятірки» – Amazon, Alphabet (Google), Apple, Microsoft та Meta (Facebook) – мали сукупну ринкову капіталізацію понад 13 трлн дол. США у лютому 2025 року (див. Рис. 2.27).

Apple мала найвищу загальну ринкову капіталізацію, майже 3,5 трлн дол. США. Це робить Apple не лише найбільшою технологічною компанією у світі, але й найбільшою компанією загалом – приблизно на 8% більше, ніж NVIDIA, яка посідає друге місце.

За останні роки NVIDIA подолала домінування «Великої п'ятірки», досягнувши загальної ринкової капіталізації в 3,18 трлн дол. США – на 4 % більше, ніж у Microsoft, яка посідає третє місце (3,05 трлн дол. США).

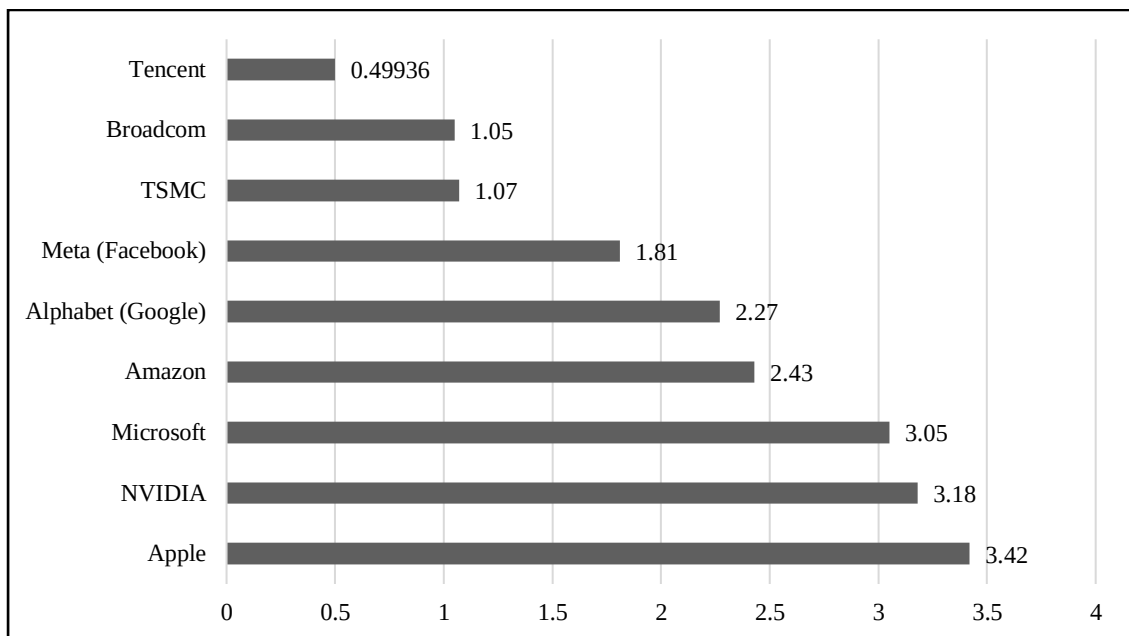

Рис. 2.27. Технологічні компанії з найбільшою світовою ринковою капіталізацією, 2025 рік, трлн дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними Technology Statistics 2025 [105].

Загальна капіталізація Microsoft приблизно на чверть (25 %) перевищує капіталізацію Amazon (2,43 трлн дол. США) і більш ніж на третину (34 %) перевищує капіталізацію Alphabet, яка мала четверту та п'яту за величиною ринкові капіталізації відповідно [97].

Відродження протекціоністської торговельної політики спонукало технологічних та телекомунікаційних гравців до переоцінки своїх операційних моделей, ланцюгів поставок та інвестиційних припущень, що посилює труднощі у світових потоках капіталу та уповільнює виконання угод.

У секторі телекомунікацій та технологій компанії, що працюють у сфері напівпровідників, хмарних технологій та інфраструктури штучного інтелекту, більш вразливі до потенційних тарифів, ніж компанії-розробники програмного забезпечення, через їхню значну залежність від імпортової сировини та компонентів. Їхні складні глобальні ланцюги поставок ускладнюють швидкі зміни у сфері постачання. Потенційний вплив запропонованих торговельних заходів може означати сплеск тарифів для галузі ТМТ на суму понад 100 млрд дол. США. Масштаби тарифів створюють рівень невизначеності, який пригнічує загальну активність у сфері злиттів та поглинань, оскільки деякі покупці та продавці

призупиняють або уповільнюють укладання угод, щоб оцінити довгостроковий вплив на витрати, стійкість поставок та оцінку вартості угод. Однак, якщо тарифи будуть знижені або будуть запроваджені цільові торговельні угоди, можуть з'явитися нові можливості для укладання угод.

Деякі компанії вже реагують, змінюючи географічний баланс. Наприклад, у травні 2025 року, під час звіту Apple про прибутки за другий квартал 2025 фінансового року, генеральний директор Тім Кук заявив, що у червневому кварталі вони «очікують, що країною походження більшості iPhone, що продаються в США, буде Індія, а В'єтнам буде країною походження майже для всіх продуктів iPad, Mac, Apple Watch та AirPods, що також продаються в США» [119]. Підтримуючи стратегію Apple щодо диверсифікації ланцюга поставок, постачальник Apple Foxconn оголосив про плани інвестувати 1,5 млрд дол. США у свою індійську дочірню компанію для будівництва нового заводу з виробництва дисплейних модулів. Він також інвестує 432 млн дол. США у свій індійський завод з виробництва напівпровідників. Хоча ці кроки не є злиттям та поглинанням, вони ілюструють, як тарифи та фрагментація регуляторних актів знаходяться в центрі портфельної стратегії, планування капіталу та створення вартості.

Оскільки компанії поспішають масштабувати інфраструктуру для майбутнього, заснованого на штучному інтелекті, суперцикл капітальних витрат великих технологічних компаній продовжується, особливо у США. Наприкінці квітня 2025 року Microsoft повідомила про капітальні витрати з початку року в розмірі 49,9 млрд дол. США, що на 36 % більше, ніж за аналогічний період попереднього року, що є частиною її ширших зобов'язань у розмірі 80 млрд дол. США, спрямованих на центри обробки даних на основі штучного інтелекту та хмарні потужності [123].

Meta аналогічно збільшила свій прогноз щодо капітальних витрат на весь 2025 рік з діапазону 60-65 млрд дол. США до діапазону 64-72 млрд дол. США. Середня точка оновленого прогнозу Meta на 2025 рік являє собою збільшення на 73,5% порівняно з капітальними витратами у розмірі 39,2 млрд дол. США у 2024 році, що підтримується сильним зростанням доходів та зумовлене агресивним просуванням інфраструктури штучного інтелекту та центрів обробки даних [121].

Апетит великих технологічних компаній до безпрецедентних інвестицій в обчислення, зберігання даних, мережеві потужності та інфраструктуру, здається, не зменшується, і їхня позиція полягає в тому, що витрати є важливими для підтримки інновацій та зростання. У світі багато інших країн прагнуть розвивати інфраструктуру штучного інтелекту, причому значна частина інвестицій надходить від урядів.

Зростання тарифів і волатильність політики, у поєднанні зі зростанням ризиків концентрації постачальників, спонукають компанії та уряди, що працюють у сфері телекомунікацій, технологій та технологій, інвестувати в реконфігурацію глобальних ланцюгів поставок. Наприклад, Apple виділила понад 500 млрд. дол. США на інвестиції в США на додаток до змін, про які йшлося раніше, пов'язаних з постачанням продукції з Індії та В'єтнаму для продажу в США [119].

Протягом наступних чотирьох років NVIDIA планує виробити інфраструктуру штучного інтелекту вартістю до пів трильйона доларів у США завдяки партнерству з TSMC та іншими. За межами США Європейський Союз у лютому 2025 року розпочав свою ініціативу Invest AI, метою якої є інвестування 200 млрд. євро в інфраструктуру штучного інтелекту, включаючи новий європейський фонд на суму 20 млрд. євро для гігафабрик штучного інтелекту для навчання найбільших і найскладніших моделей ШІ [124].

До появи останніх новин про тарифи відбувався ширший зсув у бік стійкості, передбачуваності витрат та стратегічного контролю над глобальними моделями оптимізації. Зростаючий акцент на підвищенні стійкості та прозорості ланцюга поставок, ймовірно, зробить ланцюг поставок програмного забезпечення активним сектором для злиттів та поглинань до кінця 2025 року. Це відбувається після нещодавньої активності угоди, такої як придбання EQT компанії Avetta (глобальної компанії-розробника програмного забезпечення для управління ризиками в ланцюзі поставок) за 3 млрд дол. США та запропоноване придбання WiseTech Global (австралійським розробником програмного забезпечення для виконання логістики) компанії e2open (американського постачальника SaaS-

рішень у глобальному логістичному ланцюжку створення вартості) за 2,1 млрд дол. США [94].

Протягом першої половини 2025 року обсяги угод у сфері телекомунікацій та технологій зменшилися на 11%, а вартість угод зросла на 20 % (рис. 2.28):

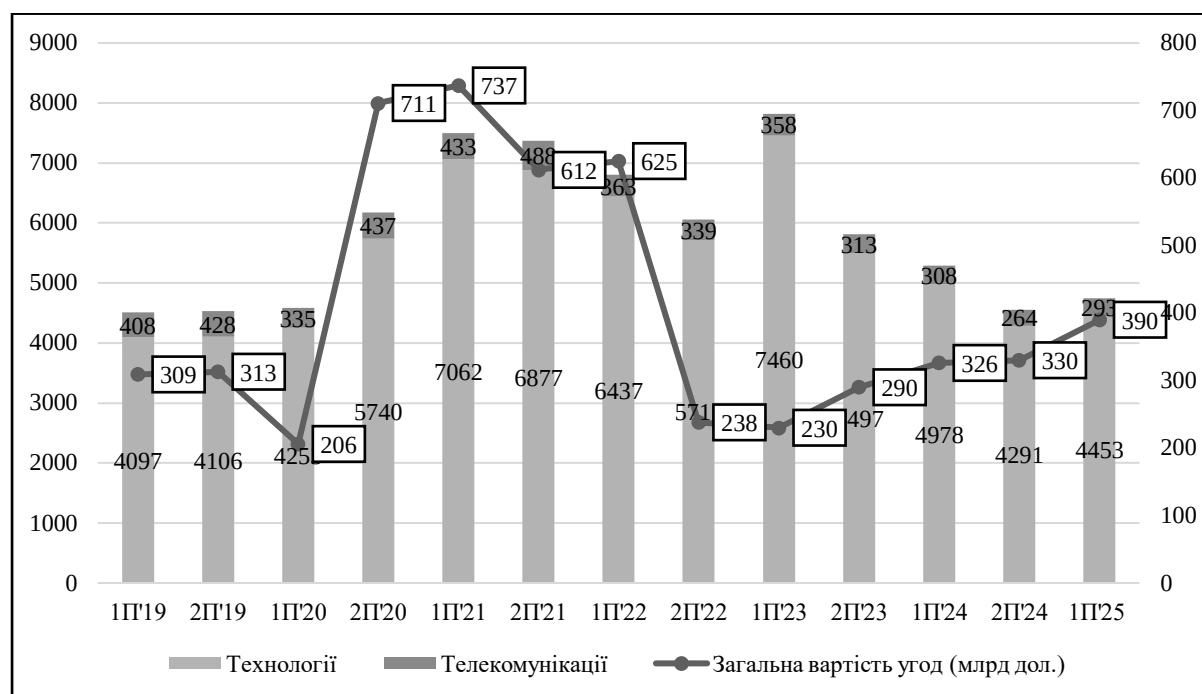

Рис. 2.28. Обсяги та вартість угод у сфері технологій та телекомунікацій, 1 півріччя 2019 р. – 1 півріччя 2025 р.

Примітка. Побудовано автором за даними Global M&A trends in technology, media and telecommunications. 2026 [94].

Технології становлять найбільшу частку обсягів та вартості угод – 78 % та 83 % відповідно – і таким чином тенденції, що впливають на цей сектор, продовжують бути основним рушійним фактором загальних обсягів та вартості угод у сфері телекомунікацій та технологій [94].

У першій половині 2025 року обсяги угод у сфері технологій зменшилися на 11 % під впливом макроекономічних та геополітичних факторів. Однак вартість угод у сфері технологій зросла на 15 %, що свідчить про тенденцію до укладання більших угод та вищих мультиплікаторів, оскільки компанії конкурують у розробці можливостей штучного інтелекту.

Гонка за створенням та масштабуванням агентів ШІ представляє новий рубіж у ШІ. Очікується, що це стимулюватиме продовження діяльності зі злиттів

та поглинань протягом решти 2025 року та пізніше, не лише шляхом прямих придбань агентських можливостей ІІІ, але й шляхом стратегічних інвестицій, придбань та угод, спрямованих на таланти та інфраструктуру в ширшому ланцюжку створення вартості ІІІ. Рання активність у мегаугодах цього року вже сигналізує про масштаб та терміновість цього зрушення. Стратегічні компанії вже швидко рухаються до створення повного набору можливостей агентів, як це продемонструвало оголошене придбання IBM DataStax у лютому 2025 року, що забезпечило високопродуктивну, масштабовану інфраструктуру даних, необхідну для роботи агентів ІІІ, які покладаються на швидкий та точний доступ до корпоративних даних. Аналогічно, придбання MongoDB компанії Voyage AI інтегрує розширений векторний пошук у свою платформу розробників, знижуючи бар'єр для команд у створенні кращих агентів ІІІ [94].

Напівпровідники залишаються в центрі трансформації, зумовленої штучним інтелектом, а виробники чіпів змінюють портфелі, щоб задовольнити зростаючий попит на інфраструктуру штучного інтелекту. Стратегічні придбання, такі як придбання AMD компанії ZT Systems за 4,9 млрд дол. США (яке було завершено в березні 2025 року) та запропоноване SoftBank придбання Ampere за 6,5 млрд дол. США (оголошене в березні 2025 року – лише через два місяці після того, як SoftBank оголосив про проект Stargate Project з OpenAI вартістю 500 млрд дол. США), підкреслюють нагальність масштабування. Запропоноване NXP придбання Kinara за 307 млн дол. США (оголошене в лютому 2025 року) підкреслює паралельну стратегію створення більш вертикально інтегрованої платформи, яка розширює контроль над критичними рівнями екосистеми мобільності на основі штучного інтелекту та наближає штучний інтелект до периферії [94].

Тим часом провідні напівпровідникові компанії позбавляються непрофільних операцій, щоб звільнити ресурси для штучного інтелекту. Кілька значних угод підкреслюють цю тенденцію: Marvell оголосила про продаж свого бізнесу Automotive Ethernet компанії Infineon за 2,5 млрд дол. США; Infineon оголосила про угоду про продаж своєї фабрики 200-міліметрових кабелів Fab 25

компанії SkyWater Technology; а Intel оголосила про продаж 51 % акцій Altera компанії Silver Lake за 4,5 млрд дол. США [94].

Зовсім недавно плани щодо скасування контролю за експортом американських мікросхем сигналізують про зсув у бік пріоритетності інновацій та домінування США, що потенційно може змінити світові потоки капіталу та прискорити розвиток внутрішнього штучного інтелекту. Оскільки попит на штучний інтелект продовжує змінювати ланцюжок створення вартості мікросхем, ми очікуємо, що злиття та поглинання напівпровідників залишатимуться в центрі уваги до кінця 2025 року.

Гонка за масштабом продовжує стимулювати конвергенцію через злиття та поглинання. Нещодавні приклади включають придбання компанією Swisscom компанії Vodafone Italia за 8,3 млрд дол. США (яке було завершено в січні 2025 року), придбання Verizon компанії Frontier Communications за 20 млрд дол. США, схвалене FCC придбання Verizon компанії US Cellular за 4,4 млрд дол. США, а також дві угоди, оголошені в травні 2025 року – придбання Charter Communications компанії Cox Communications за 34,5 млрд дол. США та придбання AT&T бізнесу з оптоволоконного інтернет-з'єднання компанії Lumen Mass Markets за 5,75 млрд дол. США [94].

Телекомунікаційні компанії поглиблюють свої інвестиції в інфраструктуру, пов'язану зі штучним інтелектом, від центрів обробки даних до оптоволоконного зв'язку та 5G, що, у свою чергу, спонукає постачальників телекомунікаційних послуг змінювати свої портфелі. Придбання Nokia компанії Infinera за 2,3 млрд дол. США є прикладом цієї тенденції до прискорення зростання в центрах обробки даних. Тим часом придбання Vocus бізнесу фіксованого зв'язку для підприємств, уряду та оптових компаній компанії TPG за 3,5 млрд дол. США ілюструє роль злиттів та поглинань у розширенні волоконно-оптичних мереж та інвестуванні в інфраструктуру, пов'язану зі штучним інтелектом, та ущільнення мережі. Крім того, придбання Zayo бізнесу Fiber Solutions компанії Crown Castle за 4,25 млрд дол. США свідчить про постійні інвестиції в волоконно-оптичну інфраструктуру та прагнення розширити широкосмуговий зв'язок, необхідний для забезпечення роботи штучного інтелекту [[94]. Очікується, що гонка за

масштабом та інфраструктурою, пов'язаною зі штучним інтелектом, стимулюватиме активність у сфері злиттів та поглинань до кінця 2025 року.

Подальші перегляди портфельів можуть вплинути на ландшафт телекомунікаційних угод, оскільки деякі учасники угод обирають альтернативну стратегію – відхід від гіпермасштабування та перехід до операційної зосередженості та капітальної дисципліни. Продаж компанією Crown Castle бізнесу малих стільникових зв'язків та оптоволоконних рішень на суму 8,5 млрд дол. США компаніям EQT (4,25 млрд дол. США) та Zayo (4,25 млрд дол. США) відповідно, а також продаж Telefónica свого аргентинського бізнесу на суму 1,25 млрд дол. США є символічними для цієї тенденції [94]. Однак спроба Telefónica продати свої аргентинські операції та заплановане придбання Verizon компанії Frontier ілюструють парадокс. Тобто, перегляди портфельів можуть призвести до дуже різних результатів: вихід з непрофільних ринків в одному випадку та подвоєння внутрішніх активів для розширення сільського широкосмугового доступу в іншому. Щоб оптимізувати свої портфелі, оператори зв'язку роблять чіткіший стратегічний вибір – виходячи зі складних ринків, одночасно поглиблюючи свою присутність на інших, залежно від таких факторів, як зрілість ринку та регуляторні умови.

Висновки до розділу 2

Аналіз структури світового ІТ-ринку підтверджує зростаючу значущість ІТ-сектору як одного з ключових рушіїв глобального економічного розвитку. ТНК, що діють у сфері ІТ, демонструють стійку динаміку зростання завдяки зосередженню ресурсів на інноваціях, хмарних рішеннях, розвитку штучного інтелекту та масштабуванні цифрових сервісів. У цьому контексті саме транснаціональні компанії задають темпи цифровізації світової економіки.

Встановлено високий рівень концентрації у сфері ІТ-послуг: понад 40 % світового ринку контролюється обмеженим колом компаній. Сім із десяти найдорожчих компаній світу – ІТ-гіганти, що свідчить про значну асиметрію у розподілі цифрових ресурсів. Ця тенденція посилюється завдяки технологічному

партнерству між ТНК та інноваційними стартапами, що дозволяє швидко масштабувати новітні розробки (як-от у випадку OpenAI і Microsoft).

Протягом останніх років цифрові послуги продемонстрували найвищі темпи зростання у світовій торгівлі. Особливо це характерно для експорту комп'ютерних та телекомунікаційних послуг, де Азія, Європа та США відіграють лідерські ролі. Крім того, стрімко зростає роль країн, що розвиваються (Індонезія, Перу, Єгипет), у наданні аутсорсингових ІТ-послуг, що свідчить про поступову децентралізацію цифрової економіки.

Емпіричні дані вказують на прямий зв'язок між змінами у валютних курсах, рівнем інфляції та інвестиційною активністю ІТ-компаній. Наприклад, зміцнення долара США послаблює експортну привабливість американських ТНК, тоді як зміцнення євро створює виклики для європейських компаній, які вимушені адаптувати стратегії ціноутворення. Ці макропараметри істотно впливають на прибутковість ІТ-послуг, вимагаючи активного хеджування та використання мультивалютних інструментів.

Спостерігається пряма залежність між економічною стабільністю країни та обсягами інвестицій у цифрову трансформацію. Зростання глобальних витрат на ІТ до понад 5,7 трлн дол. США у 2025 році свідчить про довгострокову перспективність сектору. Основними пріоритетами є розвиток програмного забезпечення, обчислювальних систем та хмарної інфраструктури, які стають платформою для стратегічних проєктів ТНК.

Геополітична напруженість та регуляторна невизначеність, зокрема в США та деяких азійських країнах, чинять стримувальний вплив на активність ТНК. Компанії змушені переглядати ланцюги постачання, диверсифікувати присутність на ринках та адаптувати корпоративні стратегії. Навпаки, країни з передбачуваним правовим середовищем та стабільною податковою політикою (Ірландія, В'єтнам, Узбекистан) активно залучають цифрові інвестиції через пільги, технопарки та інфраструктурні ініціативи.

У розрізі прикладів діяльності таких компаній, як Microsoft, Google, Oracle та Apple, виявлено високу адаптивність ІТ-корпорацій до змін зовнішнього середовища. Вони ефективно реалізують стратегії локалізації виробництва,

перенесення R&D-центрів, оптимізації оподаткування та співпраці з регіональними партнерами. Це підкреслює перевагу ТНК у масштабуванні бізнесу в умовах динамічних викликів.

Діяльність транснаціональних корпорацій у сфері інформаційних технологій формується під впливом широкого спектру факторів: від макроекономічної ситуації та політичної стабільності до рівня цифрової інфраструктури та гнучкості регуляторної політики. Для забезпечення сталого розвитку ІТ-сектору необхідна збалансована взаємодія держави та бізнесу, що дозволяє мінімізувати ризики, посилити конкурентоспроможність та прискорити інтеграцію у глобальну цифрову екосистему.

РОЗДІЛ 3.

СТРАТЕГІЧНИЙ ВЕКТОР ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ІТ-ТНК В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

3.1. Розвиток та становлення сфери інформаційних технологій в Україні

Інформаційні технології стали одним із ключових векторів економічного розвитку України, трансформувались з локальної інженерної ініціативи у 1990-х роках у глобально визнаний сектор експорту інтелектуальних послуг. Формування національної ІТ-індустрії проходило кілька етапів, кожен із яких відображав особливості економічних і політичних процесів в країні.

1. Початковий етап (1990-2005 рр.).

На початку незалежності ІТ-сектор в Україні розвивався переважно завдяки ініціативі інженерів, випускників технічних закладів вищої освіти та ентузіастів, які працювали в умовах обмежених ресурсів. Основу становили аутсорсингові компанії, які співпрацювали із замовниками зі США та Європи. Цей період характеризувався низьким рівнем інституційної підтримки, але високим потенціалом людського капіталу.

2. Інституційне становлення та експансія (2005-2014 рр.).

У другому десятилітті ІТ-галузь зазнала структурного зростання. З'явилися професійні об'єднання (як-от IT Ukraine Association), перші великі гравці (SoftServe, EPAM Ukraine, Ciklum), з'являлися R&D-центри транснаціональних компаній. Український ІТ-сектор став одним із лідерів аутсорсингу в Центрально-Східній Європі. Зросли обсяги експорту ІТ-послуг, а також попит на технічну освіту.

3. Зростання попиту на українські ІТ-послуги (2014-2021 рр.).

Після Революції Гідності та початку гібридної війни ІТ-сектор не лише не зазнав падіння, а навпаки – став локомотивом експорту та стабільного валютного

надходження. Формувалися нові напрями: продуктове ІТ, стартапи, фінтех, AI/ML, EdTech. Українські компанії почали залучати венчурні інвестиції, виходити на глобальні ринки з власними продуктами.

4. Стійкість в умовах повномасштабної війни (2022–дотепер).

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну у 2022 році стало серйозним викликом для галузі. Попри ризики, ІТ-компанії оперативно адаптувалися: перевели працівників у безпечні регіони або за кордон, забезпечили стабільність роботи інфраструктури, продовжили виконання міжнародних контрактів. У цей період ІТ став єдиною галуззю, яка не зазнала критичного спаду, а іноді навіть демонструвала зростання (зокрема у DefenseTech).

Українська ІТ-індустрія стала рушійною силою економіки країни та ключовим гравцем на світовому ринку технологій. Незважаючи на постійні виклики, пов'язані з повномасштабним російським вторгненням та геополітичною невизначеністю, сектор продовжує демонструвати надзвичайну стійкість та потенціал зростання. Українські технологічні компанії та стартапи розробляють інноваційні рішення, що відповідають світовим потребам, тоді як міжнародні корпорації все частіше звертаються до України за першокласними ІТ-послугами, розробкою програмного забезпечення та передовими технологіями, такими як штучний інтелект та кібербезпека.

Українська економіка зазнала спаду у 2022 році через повномасштабне вторгнення Росії. Однак після трьох років війни постраждалі галузі поступово відновлюються. Сектор ІТ не зазнав суттєвого спаду завдяки своїй глобальній орієнтації, гнучкості та низькій залежності від фізичної інфраструктури. Навпаки, він став опорою для національної економіки. Водночас відновлення інших галузей нині сприяє зменшенню частки ІТ-експорту у ВВП України (див. Рис. 3.1).

У сучасних умовах трансформації національної економіки сектор ІТ трансформувався у стратегічно важливий макроекономічний стабілізатор. За результатами аналізу 2025 року, обсяг експорту комп'ютерних послуг досяг позначки 6,6 млрд дол. США, що становить 41,6% у загальній структурі вітчизняного експорту послуг. Динамічний аналіз за період 2019-2025 рр. дозволяє виокремити кілька фаз розвитку галузі [80].

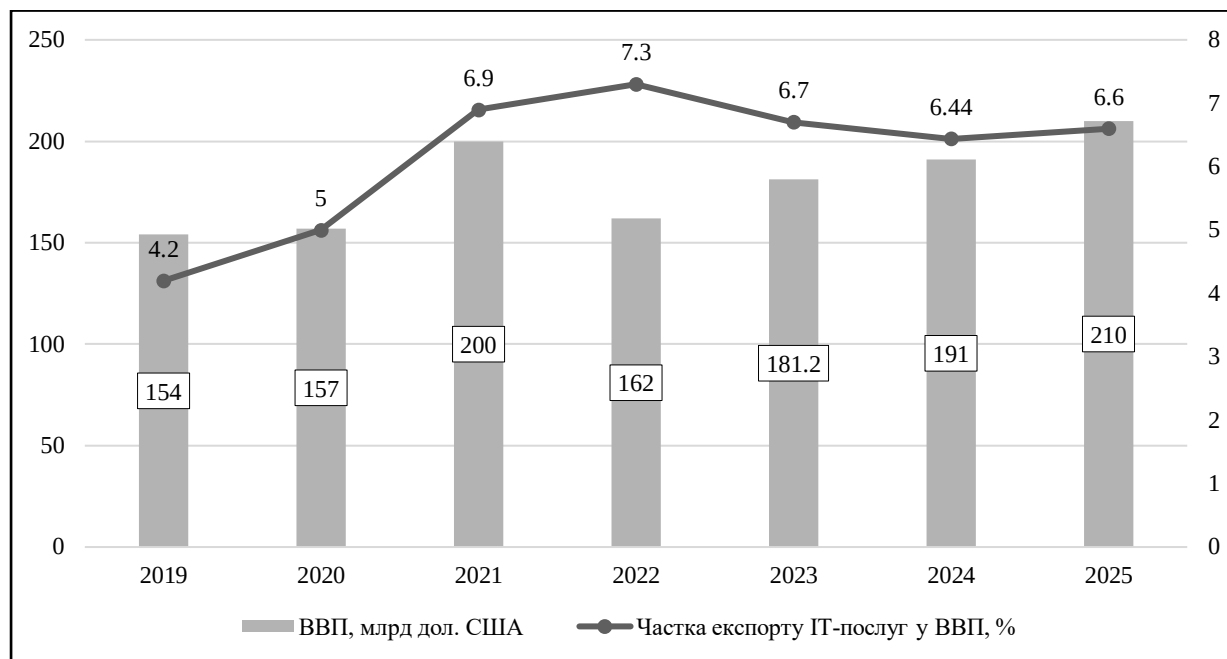

Рис. 3.1. Експорт ІТ у ВВП України, 2019-2025 рр., млрд. дол. США та %.

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації IT Ukraine. 2025 [44].

Перша фаза (2019-2021 рр.) характеризувалася стрімкою експансією: обсяги експортних операцій зросли з 4,2 млрд дол. до 6,9 млрд дол. США. Цей тренд був детермінований глобальними процесами цифровізації та посиленням попиту на технологічні рішення в умовах пандемії COVID-19. Друга фаза розпочалася у 2022 році, коли попри повномасштабну військову агресію, сектор продемонстрував атипову стійкість, досягнувши пікового показника у 7,3 млрд дол. США.

Подальша корекція показників у 2023-2024 рр. не мала ознак структурної деградації, а інтерпретується як ефект циклічного вирівнювання після періоду гіперзростання. Свідченням відновлення позитивного тренду є зростання галузі на рівні +3 % у 2025 році, що вказує на успішну адаптацію до змін глобальної кон'юнктури технологічного ринку. Сукупно за 2019-2022 рр. приріст експортних надходжень склав 76 %, що підтверджує високий потенціал масштабування вітчизняної ІТ-індустрії.

Особливої уваги заслуговує структурна значущість сектору в сервісній моделі економіки України. Домінування ІТ-послуг (41,6 % експорту послуг) свідчить про глибоку інтелектуалізацію зовнішньої торгівлі. На відміну від

традиційних сировинно-орієнтованих галузей, ІТ-сектор генерує високу додану вартість, базуючись на інтелектуальному капіталі та інженерних компетенціях.

У 2022 році високий попит на ІТ-послуги допоміг галузі досягти рекордних результатів, незважаючи на війну. Попри незначне зниження, роль експорту ІТ-послуг залишається ваговою – вони становлять 41,6 % експорту послуг і 12 % загального експорту (рис. 3.2):

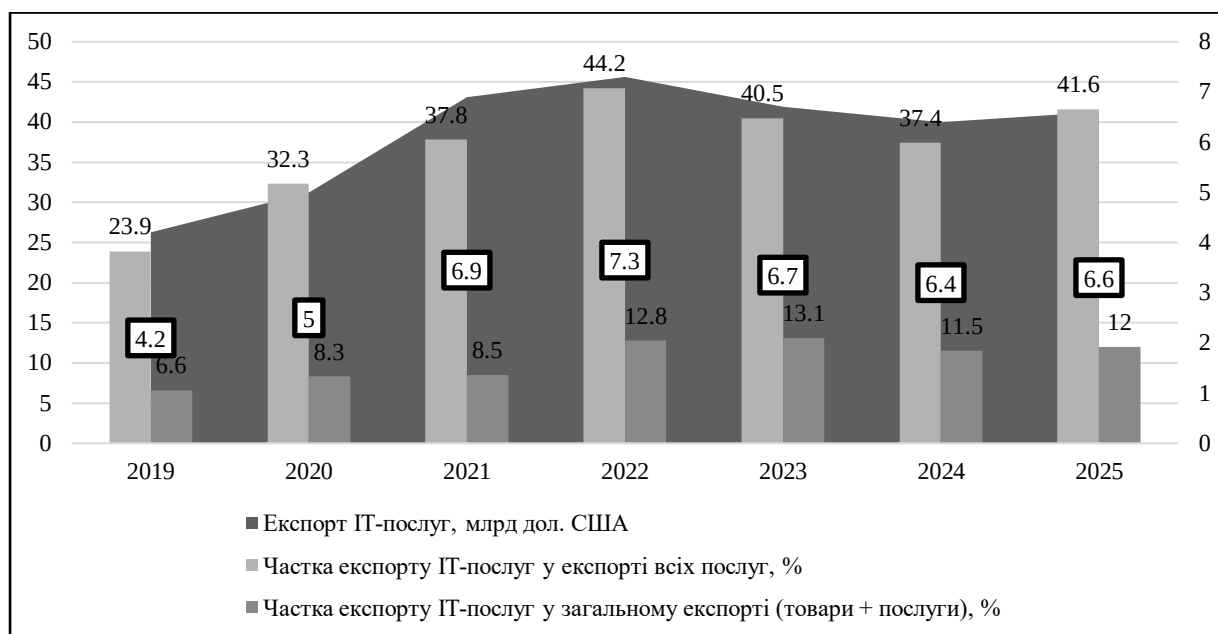

Рис. 3.2. Роль ІТ у експорті України, 2019-2025 рр., млрд. дол. США та %.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України [80].

Ключовою перевагою ІТ-галузі в умовах воєнних ризиків є низький рівень еластичності щодо фізичної інфраструктури та логістичних ланцюгів. У той час як традиційні сектори залежать від капіталомістких активів, розвиток ІТ базується на висококваліфікованих людських ресурсах та технологічній експертизі, що робить цей сектор критично важливим для забезпечення валютної ліквідності та економічної резильєнтності держави в довгостроковій перспективі [11].

Обсяг ІТ-експорту все ще можна порівняти з показниками 2021 року, коли він становив 6,9 млрд. дол. США (див. Рис. 3.3).

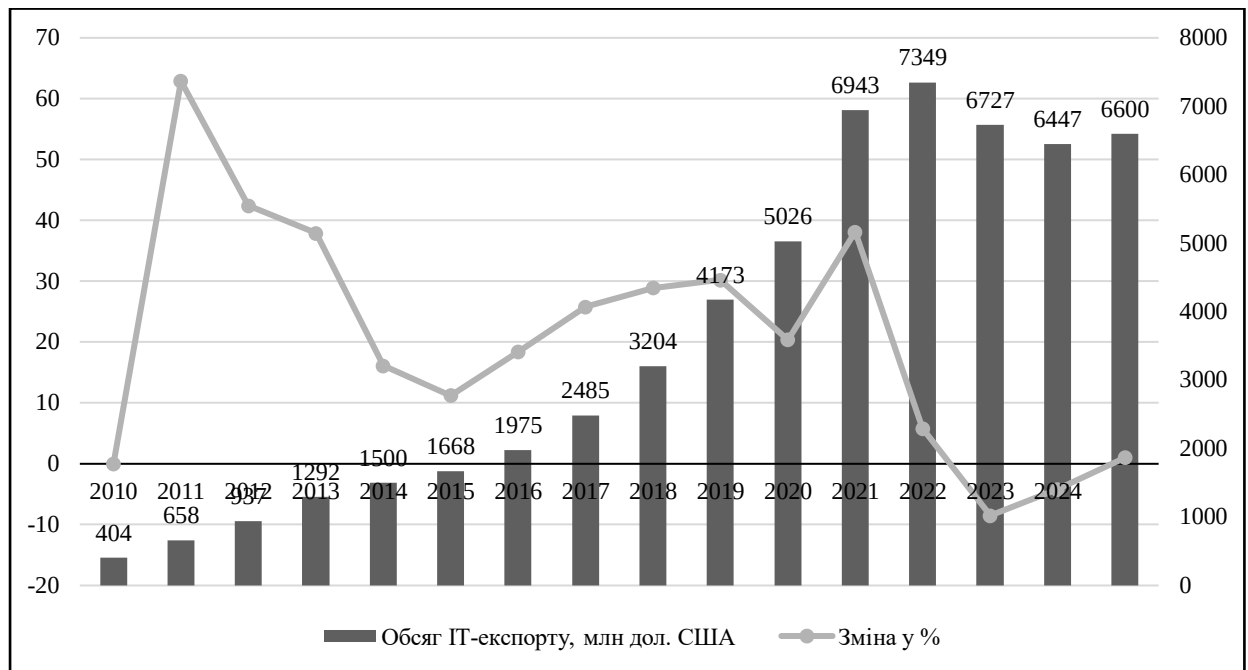

Рис. 3.3. Обсяг ІТ-експорту, 2010-2025 рр., млрд. дол. США та %.

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації IT Ukraine. 2025 [44].

Географічна структура вітчизняного ІТ-експорту станом на 2025 рік характеризується високим ступенем кумулятивної концентрації: близько 80 % сукупних валютних надходжень генеруються обмеженим колом країн-партнерів (ТОП-10). До ключових контрагентів належать США, Мальта, Кіпр, Сполучене Королівство, Ізраїль, Швейцарія, Німеччина, Естонія, Польща та ОАЕ [80]. Така конфігурація свідчить про наявність стійкого ядра зовнішнього попиту, проте одночасно актуалізує проблему стратегічної вразливості сектору через недостатню диверсифікацію ринків збуту.

При аналізі геопросторового розподілу ІТ-експортних потоків важливим є розмежування між країнами фактичної реалізації послуг та юрисдикціями корпоративного структурування (див. Табл. 3.1).

Високі показники таких країн, як Мальта та Кіпр, обумовлені їх роллю як міжнародних центрів контрактування та фінансового адміністрування технологічних активів. У цих випадках статистичні дані відображають місце реєстрації суб'єктів права, а не територіальне походження кінцевого споживача.

Класифікація основних ІТ-експортних напрямів за типом споживання, 2025 р.

Категорія ринку	Країни	Роль у структурі експорту
Стратегічні ринки споживання	США, Велика Британія, Ізраїль, Німеччина	Безпосереднє використання ІТ-рішень, високий рівень технологічної інтеграції.
Фінансово-правові вузли	Мальта, Кіпр, Естонія, ОАЕ	Юридичне оформлення контрактів, оптимізація податкового навантаження, холдингове управління.
Регіональні партнери	Польща, Швейцарія	Спільні розробки (R&D), аутстафінгові моделі, логістична близькість.

Примітка. Складено автором самостійно на основі [25].

Детальний аналіз ланцюгів створення вартості дозволяє стверджувати, що фактичне споживання українського інтелектуального продукту локалізоване переважно в економіках США, Великобританії, Ізраїлю та провідних країн ЄС.

Асиметрія між місцем контрагування та місцем реальної експлуатації ІТ-послуг потребує врахування при розробці державних стратегій підтримки експорту. Необхідним є перехід від кількісного нарощування присутності в існуючих хабах до якісного розширення прямої взаємодії з ринками кінцевого споживання, що дозволить мінімізувати геополітичні та регуляторні ризики для галузі.

Аналіз просторової структури експорту комп'ютерних послуг дозволяє констатувати наявність дво полюсної моделі збуту, де ключовими реципієнтами українського інтелектуального продукту виступають Північноамериканський та Європейський регіони (див. Рис.3.4).

Північноамериканський вектор (США) залишається стратегічно пріоритетним напрямом, забезпечуючи 2392 млн дол. США валютних надходжень. Це становить близько 36% сукупного обсягу експорту галузі.

Домінування ринку США обумовлене високою концентрацією капіталомістких замовлень у сегментах:

- 1) науково-дослідних та дослідно-конструкторських розробок (R&D);
- 2) хмарних рішень за моделлю SaaS;
- 3) масштабованих систем корпоративного управління.

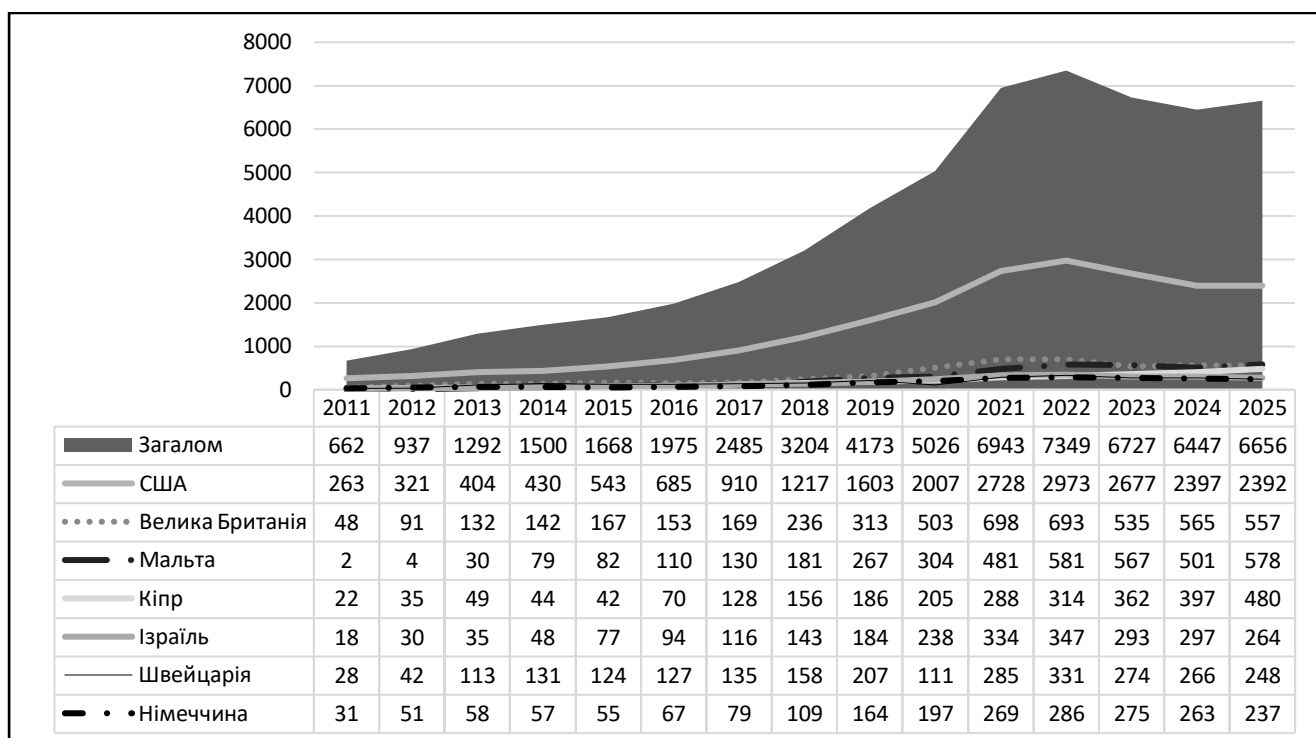

Рис. 3.4. Географічна структура надходжень від ІТ-експорту:
динаміка за роками, 2011-2025 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації IT Ukraine [43; 44].

Критична значущість американського ринку для вітчизняних ІТ-операторів є індикатором високої міжнародної конкурентоспроможності галузі, враховуючи насиченість та високий рівень технологічних вимог даної юрисдикції.

Європейський вектор характеризується більш диверсифікованою структурою і сукупно акумулює 51 % експорту ІТ-послуг (що еквівалентно 3,39 млрд дол. США) [43]. У межах цього напрямку особливе місце посідає Велика Британія, яка виступає як повноцінний ринок збуту з високою інтенсивністю попиту на складні інженерні рішення.

Стабільність українського ІТ-сектору базується на комплементарності цих двох макрорегіонів. Якщо ринок США забезпечує масштабування та інтеграцію у глобальні технологічні ланцюги, то європейський ринок гарантує стійкість за рахунок географічної близькості, подібності регуляторних середовищ (зокрема GDPR – General Data Protection Regulation) та високої щільності корпоративних зв'язків. Така географічна конфігурація мінімізує ризики регіональної рецесії, забезпечуючи диверсифіковану основу для подальшого зростання сектору.

Попри загальну тенденцію до стабілізації показників галузі у 2025 році, спостерігається суттєва неоднорідність динаміки експорту в розрізі окремих національних ринків. Проведений аналіз дозволяє виокремити вектори максимальної інтенсифікації співробітництва та зони рецесії (табл.3.2):

Таблиця 3.2

Порівняльний аналіз експортної динаміки за географічними сегментами, 2025 р.

Країни з висхідною динамікою	Приріст, %	Країни з від'ємною динамікою	Спад, %
Латвія	+60	Австрія	-33
Фінляндія	+50	Грузія	-30
Люксембург	+36	Австралія	-22
Естонія	+30	Швеція	-15
Гонконг	+22	Казахстан	-8

Примітка. Складено автором на основі [79; 80].

Найвищі темпи приросту експортних надходжень зафіксовано у співпраці з країнами Балтії та Північної Європи, зокрема: Латвією (+60%), Фінляндією (+50%), Естонією (+30%) [35].

Також позитивна динаміка характерна для Люксембургу (+36%) та Гонконгу (+29%). Таке зростання свідчить про розширення присутності українських ІТ-операторів у специфічних фінансово-технологічних та цифрових хабах, що інтегруються у глобальні ланцюги створення вартості.

Паралельно з висхідними трендами зафіксовано зниження обсягів експорту на ринках Австрії (-33%), Грузії (-30%), Австралії (-22%), Швеції (-15%) та Казахстану (-8%) [35].

Слід зауважити, що для ринків з низькою базою порівняння (де обсяг експорту не перевищує 50 млн дол. США) подібна волатильність має переважно контрактну природу. Це означає, що суттєві коливання (як у бік зростання, так і зниження) часто детерміновані завершенням або ініціацією поодиноких масштабних проєктів, а не системними змінами в економічних відносинах між країнами.

Сучасна географічна структура ІТ-експорту України перебуває у стані динамічної трансформації. Системний перерозподіл попиту відбувається на користь ключових технологічних вузлів, тоді як периферійні ринки демонструють

високу залежність від мікроекономічних чинників (окремих корпоративних угод), що необхідно враховувати при прогнозуванні валютних надходжень у середньостроковій перспективі.

Згідно з результатами галузевих досліджень, країни регіону Центрально-Східної Європи (зокрема Польща, Україна, Румунія, Чехія та Болгарія) трансформувалися у потужний транснаціональний кластер сервісної розробки програмного забезпечення [13]. Дане об'єднання виступає ключовим глобальним хабом, що забезпечує технологічну підтримку корпоративного сектору США, Великої Британії та розвинених країн Західної Європи.

Фундаментом конкурентоспроможності регіонального кластеру є сукупний людський капітал, що перевищує 1,5 млн кваліфікованих фахівців [44]. Модель розвитку галузі в регіоні Центрально-Східної Європи (далі – ЦСЄ) базується на синергії трьох чинників:

1. Висока якість інженерних рішень, обумовлена фундаментальною технічною освітою.
2. Економічна ефективність, що досягається за рахунок оптимального співвідношення вартості та продуктивності інтелектуальної праці.
3. Інституційна готовність до інтеграції у складні глобальні ланцюги створення вартості [15].

Така конфігурація пояснює виражену експортну орієнтацію вітчизняного ІТ-сектору на розвинені економіки, де попит на цифрову трансформацію є найвищим (див. Табл. 3.3).

На сучасному етапі спостерігається еволюційна трансформація моделі взаємодії: зміщення акценту з кількісних показників (обсягів наданих послуг) на якісні характеристики (створення інтелектуальної власності та продуктів з високою часткою доданої вартості). Стабілізація попиту на ключових ринках у поєднанні з поступовою географічною диверсифікацією створює передумови для формування довгострокових стратегічних альянсів. Це дозволяє українським технологічним компаніям нівелювати роль «виконавця» та посісти позицію стратегічного партнера у глобальній цифровій екосистемі, що є критично важливим для забезпечення сталої економічної динаміки у повоєнний період.

**Порівняльні характеристики ІТ-кластеру Центрально-Східної Європи,
прогнозні дані на 2026-2027 рр.**

Показник	Значення / Характеристика	Вплив на економіку України
Кадровий потенціал	> 1,5 млн спеціалістів	Посилення регіональної конкуренції за таланти
Ключові ринки збуту	США, Велика Британія, ЄС	Стабільність валютних надходжень
Стратегічний вектор	Перехід до високої доданої вартості	Трансформація з аутсорсингу в R&D-партнерство
Модель взаємодії	Довгострокові стратегічні партнерства	Зниження волатильності експортних доходів

Примітка. Складено автором самостійно на основі [16; 17; 44].

ІТ-індустрія залишається однією з ключових галузей економіки України, демонструючи стабільне зростання навіть в умовах викликів. Вона забезпечує значні експортні надходження та продовжує адаптуватися до перешкод, зберігаючи конкурентоспроможність на глобальному ринку, що підтверджується середнім темпом зростання галузі за останні роки (див. Рис. 3.5).

Дохід ІТ-компаній стабільно зростає із 2019 року, навіть попри війну та кризові умови. У 2021 році спостерігається найбільший стрибок – з 4,4 млрд дол. США до 6,1 млрд дол. США (+38,6%).

Незважаючи на початок повномасштабного вторгнення, ІТ-сектор у 2022 році втратив лише 0,2 млрд дол. США у порівнянні з 2021 роком, що свідчить про високу стійкість і адаптивність галузі.

Згідно з статистичними показниками, сукупний дохід ІТ-сектору у 2025 році стабілізувався на рівні 6,07 млрд дол. США [42]. Дана динаміка свідчить про подолання рецесійного тренду 2024 року, зумовленого девальваційними процесами та волатильністю валютного ринку. Незважаючи на вимушену корекцію обсягів експорту у ретроспективному періоді, архітектура галузі зберігає високий рівень резильєнтності та потенціал до інтенсивного відновлювального зростання в середньостроковій перспективі.

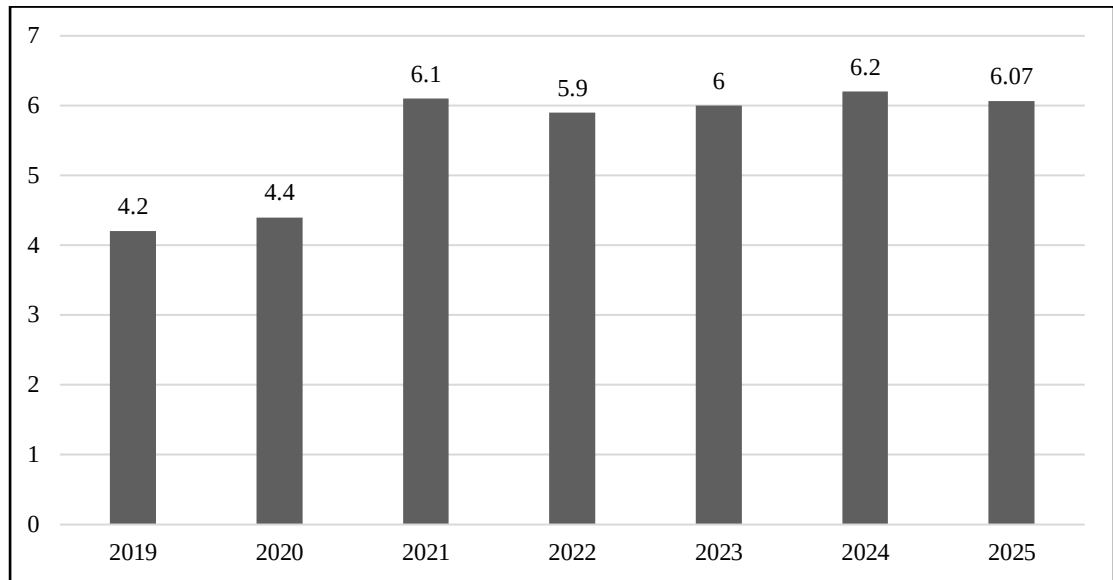

Рис. 3.5. Дохід ІТ-компаній в Україні, 2019-2025 рр., млрд дол. США.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними [42].

Українські ІТ-компанії залучили майже 1,5 млрд. дол. США венчурного капіталу за останні сім років. І національні, і міжнародні інвестори чітко визнають Україну привабливою локацією для розміщення венчурних інвестицій, що призвело до різкого зростання кількості активних інвесторів на ринку.

Рис. 3.6 демонструє кількісну та вартісну динаміку венчурних і приватних інвестицій в український ІТ-сектор протягом 2019-2025 років, де учасниками угод виступають компанії з українськими засновниками.

На рис.3.6 наочно видно суттєве зростання як кількості угод, так і загального обсягу залучених інвестицій, що вказує на поступову інтеграцію України в глобальний інвестиційний ландшафт.

У 2019 році було укладено лише 9 угод, а загальна сума інвестицій становила 13,0 млн дол. США. Протягом наступних років цей показник демонструє експоненційне зростання. Зокрема, вже у 2021 році кількість угод зросла до 52, а їхня сукупна вартість склала 537,5 млн дол. США, що є піковим значенням за весь аналізований період. Таке зростання може бути пов'язане з активізацією глобального венчурного капіталу після пандемії COVID-19, збільшенням довіри до українських стартапів і стрімким розвитком сектору DefenseTech, FinTech та EdTech [30; 41].

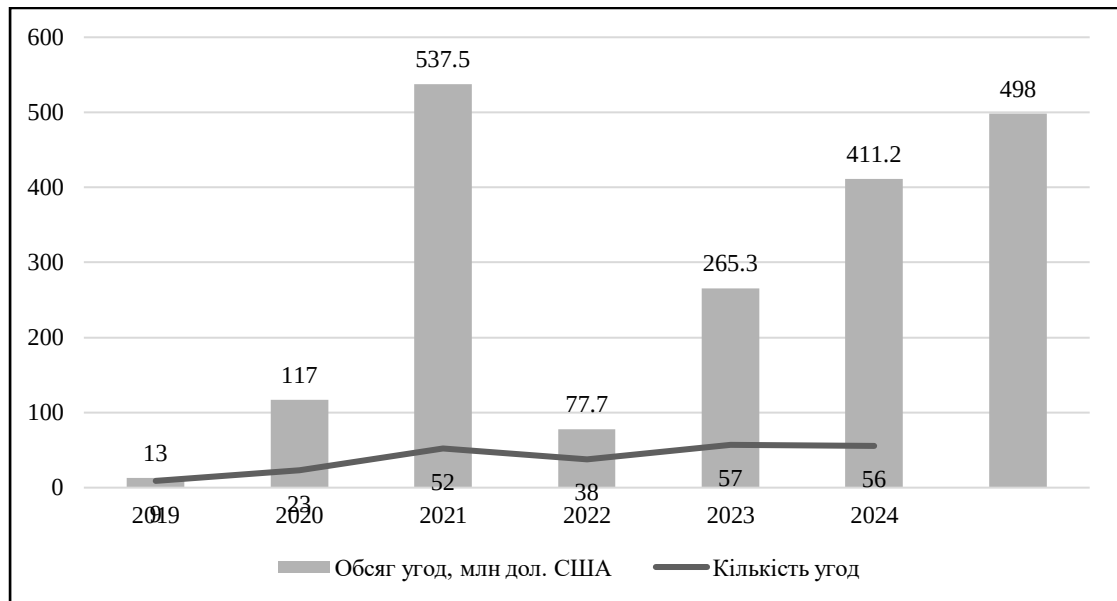

Рис. 3.6. Динаміка венчурного капіталу та приватних інвестицій у секторі ІТ за участі українських засновників, 2019-2025 рр.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними Capital Times [41].

У 2022 році, попри початок повномасштабної війни, інвестиційна активність не припинилася, хоча обсяг угод знизився до 77,7 млн дол. США, а кількість – до 38 угод [41]. Це свідчить про тимчасову обережність інвесторів, однак важливо підкреслити, що ринок не завмер повністю, що є ознакою високої адаптивності українських ІТ-компаній.

У 2023-2024 роках ринок демонструє поступове відновлення. У 2023 році було зафіксовано 57 угод на загальну суму 265,3 млн дол. США, а у 2024 – 56 угод на 411,2 млн дол. США, що майже дорівнює докризовим показникам. Це відображає поновлення довіри інвесторів до українського ринку та продовження зацікавленості у високотехнологічних рішеннях, що народжуються в умовах війни.

Рис. 3.7 демонструє розподіл венчурних і приватних інвестицій за галузевими сегментами в українському ІТ-секторі станом на 2025 рік. Загалом зафіксовано 56 угод, що свідчить про збереження високої інвестиційної активності навіть в умовах війни. Візуалізація ілюструє високу концентрацію інвестицій у ключових сегментах, а також появу нових ніш, які почали залучати капітал.

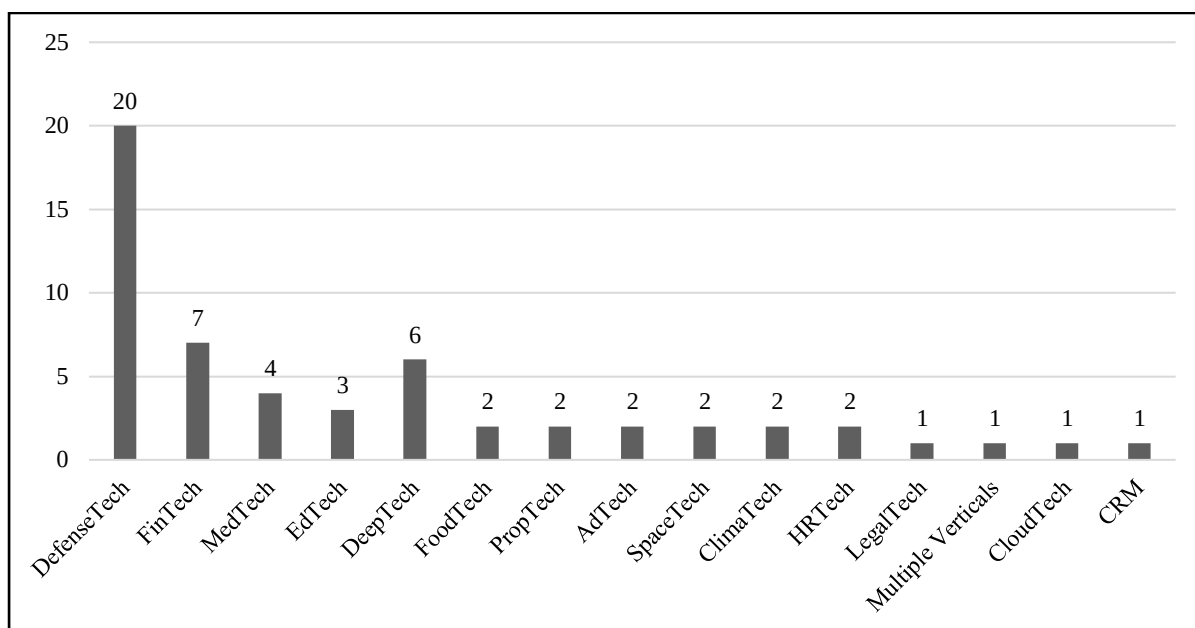

Рис. 3.7. Кількість угод з венчурного та приватного капіталу в українському ІТ-секторі за сегментами у 2024 році, од.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними Capital Times [41].

Безперечним домінантом став сектор DefenseTech (технології оборони), на який припадає 20 з 56 угод, тобто понад третина (35,7 %) всіх інвестиційних угод у 2025 році [31]. Це свідчить про структурні зміни в інвестиційних пріоритетах внаслідок повномасштабної війни: оборонні технології стали стратегічним напрямом як для держави, так і для приватних інвесторів. Розвиток цього сегмента посилюється завдяки урядовій підтримці, зокрема через механізми фінансування стартапів, інкубатори подвійного призначення та співпрацю з міжнародними фондами.

На другому місці – FinTech (7 угод), який традиційно залишається сильним напрямом в Україні завдяки високому рівню цифровізації банківського сектору (приклад – Monobank). Далі слідують MedTech (4 угоди) та EdTech (3 угоди), що відображає стійкий попит на цифрові рішення у сфері охорони здоров'я та освіти [69].

Сектор DeepTech також представлений досить активно – 6 угод, що свідчить про поступову диверсифікацію інноваційної екосистеми у бік складних технологічних розробок з високим потенціалом масштабування.

На відміну від попередніх років, 2025 рік демонструє зростання інтересу до нових вертикалей, зокрема: FoodTech, PropTech, AdTech, SpaceTech, ClimaTech – по 2 угоди; а також по 1 угоді у HRTech, LegalTech, CloudTech, CRM та мультисегментних напрямках [41]. Це свідчить про зростаючу зрілість українського ІТ-ринку, в якому венчурні інвестори дедалі більше зацікавлені у тематичній диверсифікації. Сектори, раніше менш представлені, починають привертати увагу як локальних, так і міжнародних інвесторів.

Таблиця 3.4 ілюструє п'ять найбільших венчурних та інвестиційних угод за участі українських ІТ-компаній за останні п'ять років. Дані свідчать про зростаючу довіру глобального капіталу до українських технологічних стартапів і демонструють, що навіть у період війни ІТ-сектор залишається привабливим для іноземних інвесторів.

Таблиця 3.4

П'ять найбільших венчурних та інвестиційних угод за участі українських ІТ-компаній

Рік	Цільова компанія	Сума угоди, млн дол. США	Походження інвестора	Інвестор
2024	Creatio	200	США	Sapphire Ventures
2021	Grammarly	200	США	BlackRock
2021	People.ai	100	ОАЕ, США	Mubadala Capital
2024	Rentberry	90	США	GTM Capital
2023	Preply	70	Україна, США	Horizon Capital

Примітка. Складено автором самостійно за даними Capital Times [41].

До двох найбільших угод належать:

Creatio (2024) – інвестиція у розмірі 200 млн дол. США від Sapphire Ventures (США);

Grammarly (2021) – аналогічна сума від одного з найбільших світових фондів – BlackRock (США).

Ці угоди свідчать про зрілість окремих українських продуктів на світовому ринку. Grammarly вже багато років є прикладом глобального успіху з українським корінням, а Creatio – платформою з амбіціями у сфері автоматизації бізнес-процесів.

Інвестори зі США виступають головними гравцями, що забезпечують найвагоміші вливання.

У випадку з People.ai (2021 р.), спостерігається поєднання інвесторів з ОАЕ та США (Mubadala Capital), що відображає розширення географії венчурного капіталу, спрямованого в український ІТ.

Унікальною є угода з Preply (2023 р.), яка залучила 70 млн дол. США від фонду Horizon Capital, що має українське та американське коріння. Це є прикладом поєднання локального розуміння ринку та міжнародного досвіду. Всі п'ять компаній функціонують у висококонкурентних сегментах (SaaS, EdTech, AI, PropTech), що ще раз підтверджує глобальну релевантність українських технологічних рішень.

У 2024 році, попри три роки повномасштабної війни, зафіксовано дві угоди зі 100+ млн дол. США, що свідчить про надзвичайну стійкість сектору до кризових умов.

Значні обсяги угод підтверджують здатність українських стартапів не лише залучати ресурси, а й успішно масштабуватись на міжнародному ринку.

Позиція України на світовій ІТ-арені підкріплена низкою визначних історій успіху, які демонструють здатність сектору створювати цифрові рішення світового класу та конкурентоспроможні на світовому рівні продукти.

Прикладами успішної інтеграції українських технологічних рішень у глобальний ринок є кейси компаній Grammarly та GitLab. Grammarly еволюціонувала у високотехнологічну платформу на базі штучного інтелекту з аудиторією понад 30 млн активних користувачів, отримавши ринкову капіталізацію на рівні 13 млрд дол. США. Важливим етапом інституційного визнання вітчизняного ІТ-продукту став вихід компанії GitLab на IPO (NASDAQ) з оцінкою у 15 млрд дол. США [57]. Ці приклади підтверджують трансформацію українського ІТ-сектору від сервісної моделі (аутсорсингу) до продуктової, що характеризується створенням високоліквідних активів із високою часткою інтелектуальної власності

Подальший аналіз вітчизняної ІТ-індустрії вказує на успішну спеціалізацію українських компаній у нішевих сегментах розробки програмного забезпечення.

Компанія MacPaw сформувала стійку ринкову позицію в екосистемі macOS. Флагманське рішення – додаток CleanMyMac – акумулювало аудиторію понад 30 млн користувачів у 185 країнах світу [44]. Масштаб поширення продуктів компанії (за внутрішніми даними – інсталяція ПЗ на кожному п'ятому пристрої лінійки MacBook) свідчить про високий рівень технологічної довіри до українських розробників та здатність вітчизняних продуктових компаній до глобального масштабування у B2C-сегменті.

Розвиток напряму штучного інтелекту та машинного навчання яскраво ілюструє кейс компанії Reface. Стартап здобув міжнародну суб'єктність завдяки розробці алгоритмів реалістичної обробки відеоконтенту. Залучення інвестицій серії В у розмірі 50 млн дол. США є репрезентативним показником високої інвестиційної привабливості українських AI-проектів [43]. Даний кейс підтверджує спроможність національної IT-системи генерувати інноваційні продукти, що базуються на складних математичних моделях та відповідають актуальним венчурним трендам.

Сучасний етап розвитку інформаційних технологій в Україні характеризується глибокою структурною диверсифікацією, що виходить далеко за межі традиційного споживчого програмного забезпечення. Яскравим прикладом успішної інтеграції апаратних рішень та інтелектуальних систем є діяльність компанії Ajax Systems. Як провідний виробник систем безпеки, компанія масштабувала свою присутність до 130 країн світу, забезпечивши робочими місцями понад 2000 фахівців. Даний кейс ілюструє спроможність національної економіки до формування високотехнологічних кластерів, які ефективно поєднують розробку програмного забезпечення з промисловим виробництвом високотехнологічного обладнання.

Паралельно з апаратним сегментом, значних успіхів досягнуто у сфері спеціалізованих мультимедійних платформ. Платформа для потокового відео Restream, заснована українськими підприємцями, наразі забезпечує технологічні потреби мільйонів мовників у глобальному масштабі. Це підтверджує мультивекторність українського IT-експорту, що охоплює широкий спектр – від хмарних SaaS-продуктів до складних потокових сервісів. При цьому інституційну

стабільність галузі продовжують підтримувати великі аутсорсингові оператори, такі як SoftServe та Luxoft. Їхня тривала співпраця з компаніями зі списку Fortune 500 не лише утверджує Україну як надійний напрямок для міжнародного технологічного партнерства, а й створює фундамент для розробки оригінальних інтелектуальних продуктів у межах сервісних контрактів.

Важливим індикатором життєздатності галузі є стан вітчизняної стартап-екосистеми, яка демонструє атипову стійкість (резильєнтність) навіть в умовах повномасштабного воєнного конфлікту. На сьогодні в країні функціонує понад 2600 стартапів, причому понад 200 з них були засновані у період 2022-2023 рр. [44]. Такий динамізм свідчить про безперервність інноваційного циклу, який підтримується синергією внутрішніх та зовнішніх чинників: діяльністю Українського фонду стартапів (USF) та залученням міжнародних венчурних інвестицій.

Зосередження капіталу та інтелектуальних зусиль у сферах штучного інтелекту, кібербезпеки та хмарних технологій (SaaS) дозволяє прогнозувати подальшу еволюцію сектору. Замість простого експорту робочого часу (аутстафінгу), українська IT-індустрія все частіше пропонує світовому ринку завершені високоліквідні рішення з високою часткою доданої вартості. Це трансформує роль України з регіонального постачальника кадрів у суб'єкт глобального технологічного ринку, здатний генерувати інновації стратегічного значення, що є критично важливим для забезпечення стійкої макроекономічної динаміки у довгостроковій перспективі.

Підсумовуючи викладене, можна констатувати, що український IT-сектор завершив етап первинного становлення та перейшов до фази зрілої глобальної експансії, що характеризується зміною парадигми розвитку. Трансформація від сервісно-орієнтованої моделі (аутсорсингу) до продуктової екосистеми дозволила галузі не лише зберегти макроекономічну стійкість в умовах безпрецедентних воєнних ризиків, а й посилити свою суб'єктність на світовій арені.

Узагальнення ключових аспектів аналізу дозволяє зробити наступні висновки:

1. ІТ-індустрія довела свою роль як стратегічного стабілізатора національної економіки, забезпечуючи сталий приплив валютних надходжень та демонструючи низьку вразливість до руйнування фізичної інфраструктури порівняно з сировинними секторами.

2. Сучасний портфель українських технологічних досягнень охоплює критично важливі вертикалі – від складних апаратних комплексів та кібербезпеки до передових розробок у сфері штучного інтелекту. Це створює надійний фундамент для інтеграції країни у глобальні ланцюги створення високої доданої вартості.

3. Успіх вітчизняних продуктових компаній та стабільна поява нових стартапів свідчать про високу якість людського капіталу, здатного генерувати конкурентоспроможні інновації, що відповідають запитам найбільш вимогливих ринків світу (США та ЄС).

Таким чином, українська ІТ-індустрія трансформувалася у самодостатню екосистему, де синергія досвіду великих сервісних компаній та динамізму продуктових стартапів формує нову модель економічного зростання. У повоєнний період саме цей сектор має стати локомотивом цифрової модернізації країни та ключовим чинником її довгострокової міжнародної конкурентоспроможності.

3.2. Специфіка бізнес-моделей ТНК в ІТ-галузі в Україні

Український ІТ-ринок характеризується складною корпоративною структурою. Компанії часто створюють кілька юридичних осіб для ведення різних напрямів бізнесу або розробки продуктів. Така структура ускладнює точне підрахування кількості ІТ-компаній, оскільки одна бізнес-група може включати декілька пов'язаних між собою юридичних осіб. Внаслідок цього оцінки кількості ІТ-компаній в Україні можуть відрізнятися залежно від використаної методології.

На рис. 3.8 подано динаміку кількості юридичних осіб, зареєстрованих як суб'єкти господарювання, що надають ІТ-послуги протягом 2019-2025 років.

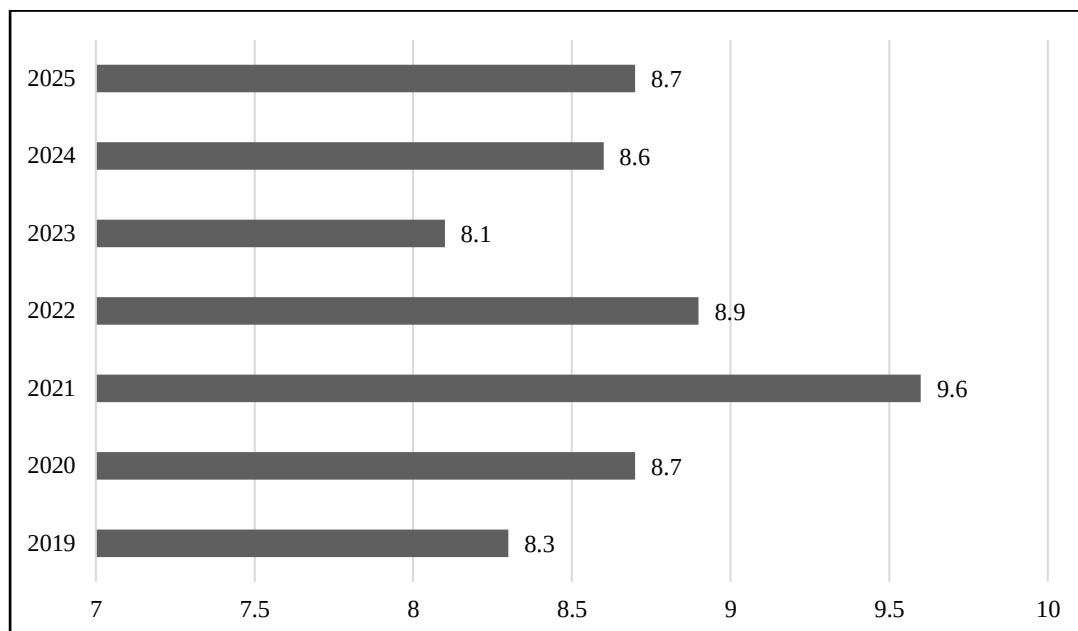

Рис. 3.8. Кількість діючих юридичних осіб, що надають IT-послуги, 2019-2025 рр., тис. од.

До вибірки включено компанії що здійснюють діяльність на комерційній організаційно-правовій основі, не перебувають у стані припинення та були зареєстровані не пізніше 31.12.2025. Секторна належність визначалася за профілем діяльності відповідно до переліку IT-послуг (КВЕД 58.21; 58.29; 62.01; 62.02; 62.03; 62.09; 63.11; 63.12), та наявністю щонайменше 5 працівників.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними YC.Market [46].

Загалом спостерігається помірне коливання показника в межах від 8,1 до 9,6 тис. компаній, що свідчить про стійкість структури ринку в умовах як стабільного розвитку, так і кризових викликів [44].

У 2019 році зареєстровано 8,3 тис. юридичних осіб, що стало відправною точкою для подальшого зростання. Вже у 2021 році кількість юридичних осіб досягла піку – 9,6 тис., що пов’язується з активізацією галузі у постпандемічний період та запуском нових проєктів у сфері аутсорсингу, продуктового IT і фінтеху.

Втім, починаючи з 2022 року, після початку повномасштабного вторгнення РФ, спостерігається зниження кількості юридичних осіб – до 8,9 тис., а у 2023 році – до 8,1 тис., що є найнижчим показником за шість років. Це може бути зумовлено кількома чинниками:

- 1) міграцією бізнесу за кордон або призупиненням діяльності;
- 2) укрупненням компаній та об’єднанням юридичних структур;
- 3) переходом частини діяльності у формат фізичних осіб-підприємців;
- 4) зниженням нових реєстрацій у зв’язку з невизначеністю.

У 2025 році ситуація дещо стабілізується – кількість діючих юридичних осіб зростає до 8,7 тис. [46], що свідчить про адаптацію ринку до нових умов та потенційне пожвавлення підприємницької активності в ІТ-секторі. Одна компанія може включати кілька юридичних осіб. Тому кількість підтверджених ІТ-компаній є значно меншою за кількість діючих юридичних осіб, що надають ІТ-послуги.

Аналіз інституційної структури ІТ-сектору України у 2025 році дозволяє констатувати високий рівень резильєнтності галузі: кількість активних верифікованих суб'єктів господарювання становить 2243 одиниці. Попри загальносвітову тенденцію зниження інвестиційної активності у Tech-сегменті, вітчизняна індустрія продемонструвала ознаки стабілізації з сукупним доходом на рівні 6,07 млрд дол. США [46].

Особливої уваги заслуговує трансформація бізнес-моделей. Хоча домінуючою залишається сервісна спеціалізація (46%), спостерігається інтенсифікація продуктового сегмента (39%), що свідчить про якісний перехід до створення продуктів із вищою доданою вартістю. Скорочення частки класичного аутстафінгу до мінімальних 3% підтверджує стратегічне зміщення фокусу на складні інженерні та продуктові рішення, що забезпечує глибшу інтеграцію українських компаній у глобальні технологічні ланцюги (рис. 3.9):

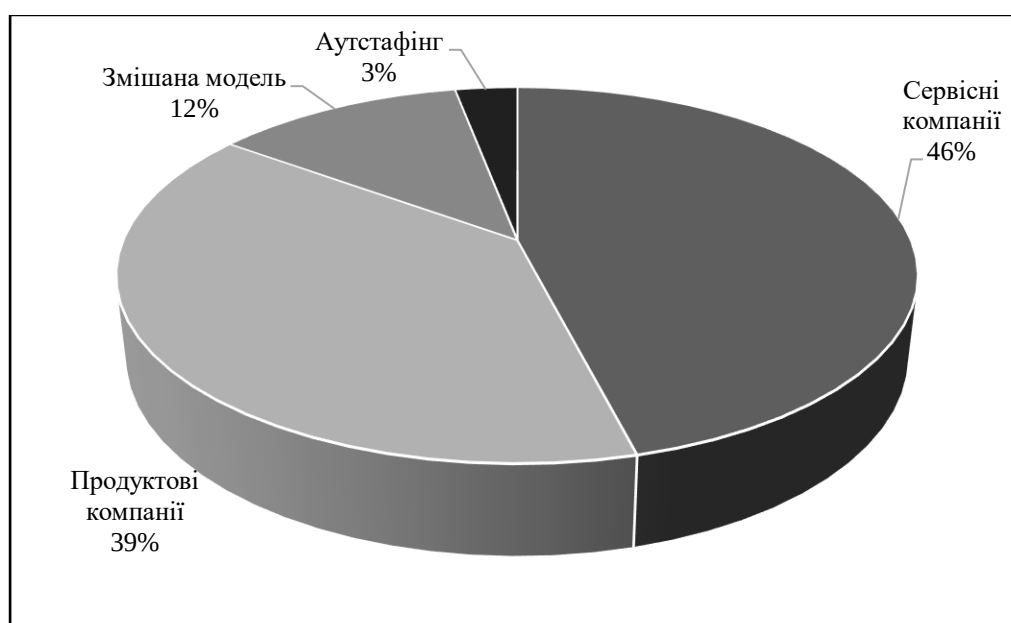

Рис.3.9. Структура бізнес-моделей на ІТ-ринку України, 2025 рік, %.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними Асоціації IT Ukraine [79].

Аналіз галузевої приналежності активних суб'єктів господарювання свідчить про виражену концентрацію навколо розробки інтелектуальних продуктів. Абсолютним лідером ринку залишається сегмент комп'ютерного програмування (КВЕД 62.01), що охоплює 62% компаній (1389 одиниць). Другу позицію за обсягом займає сфера оброблення даних та хостингу (КВЕД 63.11) – 14%, що вказує на розвиток інфраструктурних сервісів. Консалтингова діяльність (КВЕД 62.02) акумулює 13% ринку. Інші сегменти, зокрема видання ПЗ (КВЕД 58.29) та веб-портали (КВЕД 63.12), сукупно формують близько 11%, що підтверджує нішеву диверсифікацію індустрії за умови збереження домінуючої ролі сервісного та продуктового програмування (рис. 3.10) [46].

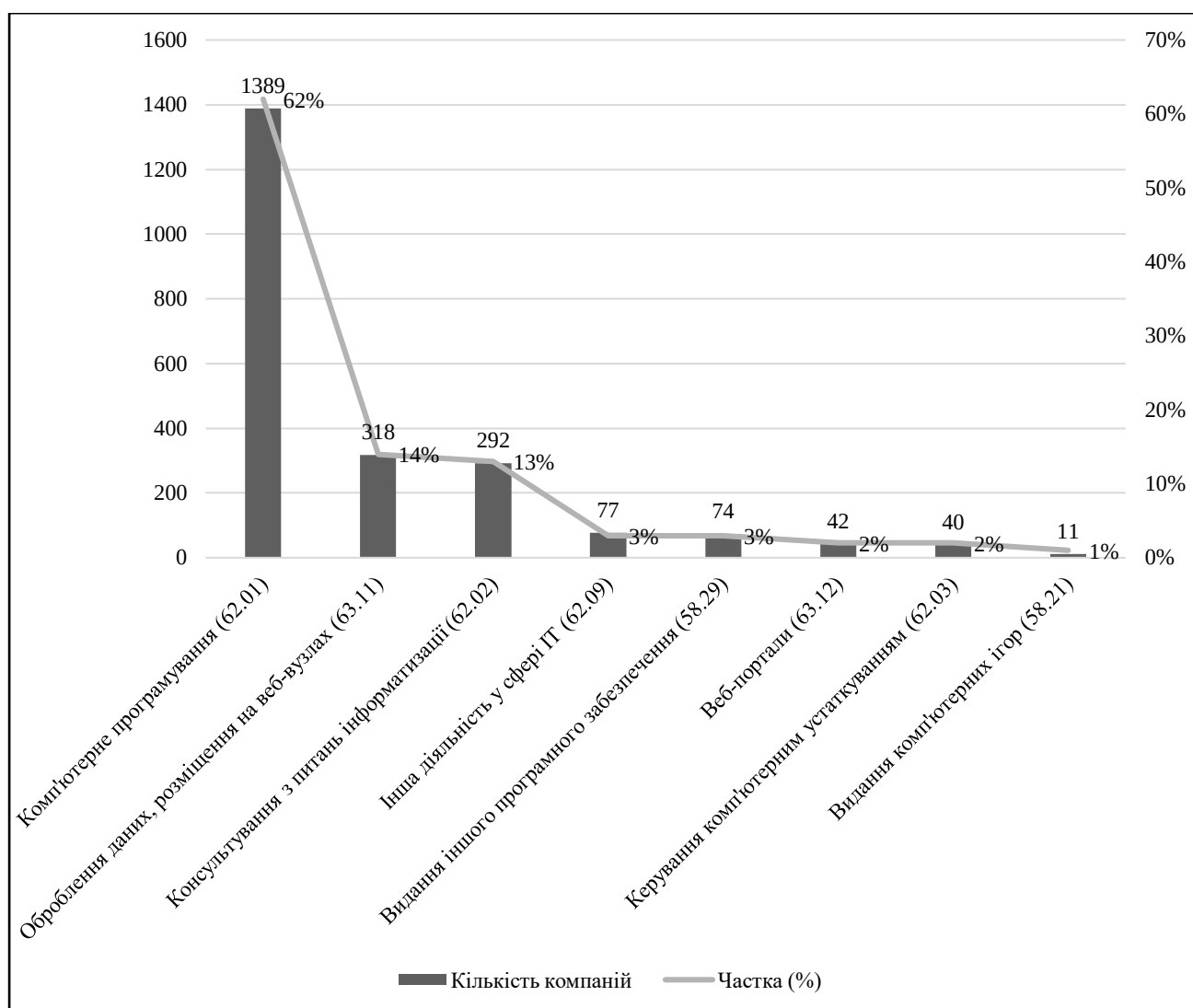

Рис. 3.10. Розподіл активних ІТ-компаній за видами економічної діяльності (КВЕД) у 2025 році, од. та %.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними UC.Market [46].

В Україні ІТ-фахівець може співпрацювати з компаніями трьома способами (один ІТ-фахівець може бути одночасно індивідуальним підприємцем, найманим працівником і фахівцем-фрілансером), кожен з яких має свої особливості співпраці та переваги як для ІТ-фахівця, так і для ІТ-компанії. З огляду на те, що працевлаштування в ІТ-галузі більше базується на проектах, більшість ІТ-фахівців воліють працювати з компаніями як індивідуальні підприємці, а не як штатні співробітники (рис. 3.11):

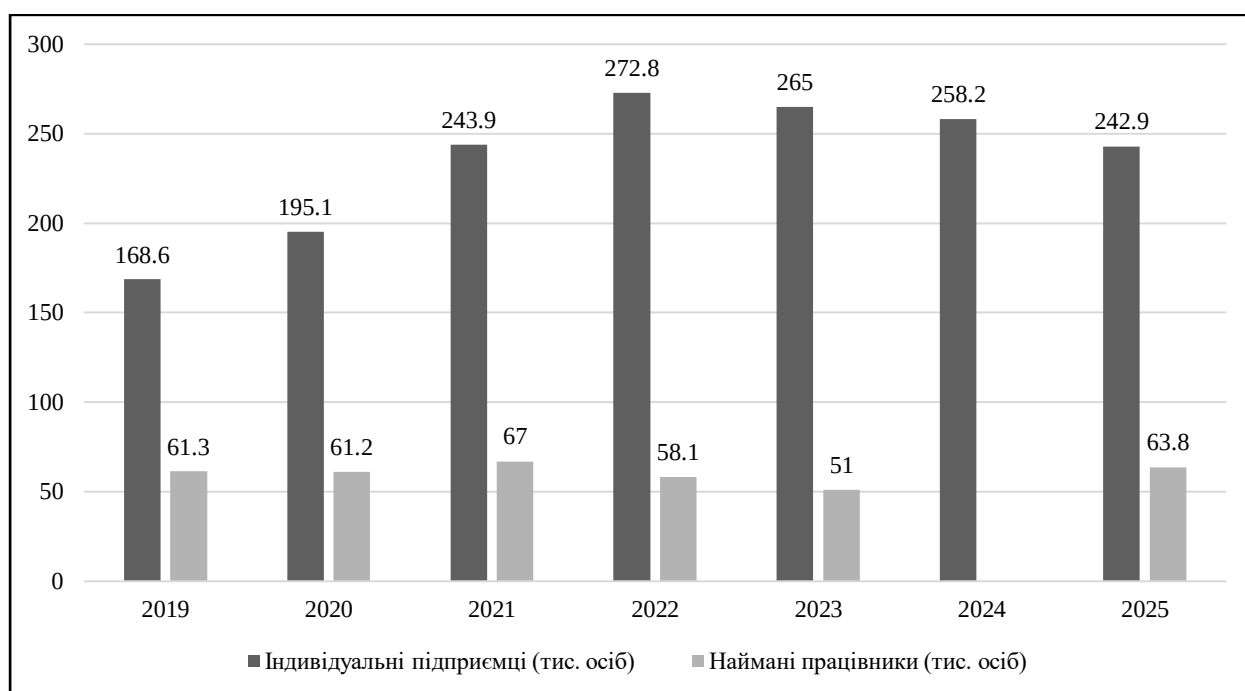

Рис. 3.11. Кількість працівників в ІТ-галузі в Україні, 2019-2025 рр., тис. осіб.

Примітка. Побудовано автором самостійно за даними [46; 81; 82].

У 2023 році Державна служба статистики України, як контролер даних, визначила, що деякі дані про працівників є конфіденційними. Тому кількість працівників в ІТ-компаніях була оцінена як сума відкритих даних і оцінка закритих даних на основі середньої частки таких працівників у 2019-2022 рр. Дані за 2024 рік недоступні.

Аналіз даних свідчить про стабільне зростання чисельності індивідуальних підприємців (ІП) у секторі інформаційних технологій України впродовж 2019-2022 рр. – з 168,6 тис. осіб у 2019 році до пікового значення 272,8 тис. осіб у 2022 році. Після цього спостерігається поступове скорочення показника: до 265,0 тис.

осіб у 2023 році, 258,2 тис. осіб у 2024 році, 242,9 тис. осіб у 2025 році [80]. Зменшення кількості ІП може бути зумовлене як міграційними процесами, так і релокацією бізнесу за кордон унаслідок воєнних дій, а також частковим переходом спеціалістів у статус найманих працівників у закордонних компаніях.

У сегменті найманих працівників ІТ-компаній спостерігалася відносна стабільність у 2019-2020 рр. (приблизно 61 тис. осіб), зростання до 67,0 тис. осіб у 2021 році, після чого відбулося істотне скорочення до 58,1 тис. осіб у 2022 році і 51,0 тис. осіб у 2023 році. Дані за 2024 року відсутні. У 2025 році – 63.8 тис. осіб [80]. Така тенденція, пов'язана зі зниженням інвестиційної активності та переміщенням частини ІТ-проектів за межі України, що зумовило зменшення кількості офіційних трудових контрактів.

У 2025 році спостерігається трансформація стратегій найму, що характеризується переходом до селективного. Замість масової експансії штату, притаманної докризовому періоду (до 2022 року), компанії фокусують зусилля на залученні фахівців із вузькоспеціалізованими компетенціями. Пріоритетними напрямками є сфера штучного інтелекту, кібербезпека та оборонні технології (DefenseTech). Така вибірковість у кадровому забезпеченні зумовлює ефект стабілізації загальної чисельності професійної спільноти, де кількісне зростання замінюється якісним перерозподілом ресурсів [38].

Додатковим чинником, що визначає сучасний стан ринку праці, є суттєве підвищення операційної ефективності інженерних команд. Процес інтенсифікації виробництва програмного забезпечення базується на трьох складових:

- 1) глибоке впровадження інструментів автоматизації розробки;
- 2) використання інтегрованих DevOps-платформ;
- 3) інтеграція AI-асистентів у робочі цикли програмістів.

Зазначені технологічні зрушення дозволяють суб'єктам ІТ-ринку масштабувати обсяги реалізації проєктів без пропорційного нарощування людського капіталу. У результаті спостерігається випереджальне зростання питомої продуктивності праці щодо темпів загальної зайнятості, що свідчить про перехід галузі на інтенсивний шлях розвитку.

Згідно з результатами статистичного аналізу 2025 року, сукупний кадровий потенціал вітчизняної технологічної індустрії становить приблизно 305 178 фахівців¹. Даний показник свідчить про збереження критичної маси людського капіталу, незважаючи на динамічні зміни макроекономічного середовища [43].

На сучасному етапі розвитку галузі спостерігаються глибокі структурні зрушення, детерміновані трансформацією регуляторних умов, диверсифікацією форматів професійної взаємодії та зміною інституційної архітектури сектору. Ключовою тенденцією звітної періоду є інтенсифікація процесів інтернаціоналізації ІТ-функцій у традиційних галузях економіки. Зокрема, підприємства банківського сектору, ритейлу, агропромислового комплексу та важкої промисловості масштабують власні ІТ-підрозділи.

Сьогодні внутрішні технологічні департаменти нетехнологічних компаній за рівнем інженерної потужності, складністю внутрішніх процесів та обсягом залучених ресурсів відповідають параметрам автономних спеціалізованих ІТ-підприємств. Така конвергенція свідчить про перехід від моделі закупівлі зовнішніх сервісів до формування власної технологічної експертизи, що стає фундаментальним чинником конкурентоспроможності в умовах глобальної цифрової трансформації.

Варто наголосити на переважаючій ролі моделі співпраці через індивідуальне підприємництво в українській ІТ-галузі. Це пояснюється гнучкістю податкового режиму, можливістю співпрацювати з кількома клієнтами одночасно та меншими адміністративними витратами порівняно з найманою працею. Такий формат є привабливим для транснаціональних корпорацій, що залучають українських фахівців у міжнародні проєкти без необхідності створювати юридичні особи в Україні.

З точки зору розвитку індустрії, зменшення чисельності як ІП, так і найманих працівників у 2023-2024 рр. може сигналізувати про ризики втрати

¹ Базою розрахунку є кількість фахівців у найбільших ІТ-компаніях (1000+ спеціалістів), яка станом на січень 2026 становила 57,984 осіб за даними рейтингу топ-50 компаній від DOU. Для переходу від цього сегмента до загального ринку застосовано коефіцієнт масштабування, що відображає частку фахівців, зайнятих у великих компаніях. Використання такого коефіцієнта дозволяє уникнути системної похибки, пов'язаної з нерепрезентативністю лише великого бізнесу, та коректно відобразити структуру ринку, де значна частина фахівців працює у середніх і малих компаніях або поза корпоративним сектором. За цією моделлю загальна кількість ІТ-фахівців оцінюється на рівні близько 305 тис. осіб. Показник є аналітичною оцінкою ринку, сформованою на основі поєднання реєстрових даних та галузевих структурних припущень.

людського капіталу та потребує цілеспрямованої державної політики, спрямованої на утримання кваліфікованих кадрів та стимулювання повернення спеціалістів з-за кордону.

Одним із ключових кроків у цьому напрямі стало впровадження спеціального правового та податкового простору Diia.City (заснований у 2022 році) [6; 7]. Ця ініціатива запропонувала ринку гнучкий формат взаємодії – гіг-контракти, що стали компромісом між стабільністю та свободою.

Зокрем, ІТ-фахівець, який працює з компаніями, що входять до складу Diia.City, може укласти з нею контракт на виконання робіт (рис. 3.12). Це дозволяє фахівцю зберегти переваги фрілансу, але при цьому отримувати соціальні гарантії від роботодавця.

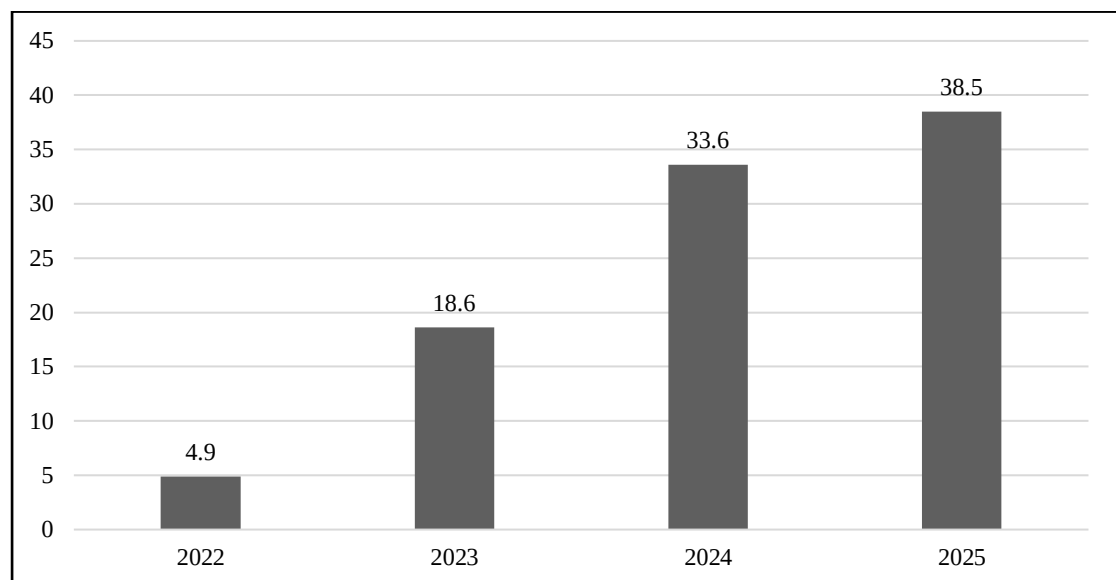

Рис. 3.12. Динаміка кількості ІТ-фахівців, що працюють у компаніях – резидентах Diia.City за гіг-контрактами у 2022-2025 рр., тис. осіб.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної служби статистики України [80].

Запровадження спеціального правового режиму Diia.City у 2022 році створило нові можливості для співпраці між ІТ-спеціалістами та компаніями, зареєстрованими у цьому режимі. Ключовою особливістю стало використання гіг-контрактів, що поєднують гнучкість фрілансу з наданням соціальних гарантій, притаманних класичному найму [7].

Аналіз статистичних даних демонструє стійке зростання кількості ІТ-фахівців, які працюють за гіг-контрактами. У 2022 році цей показник становив

лише 4,9 тис. осіб, що пояснюється початковим етапом впровадження правового режиму та обережністю бізнесу у використанні нового інструменту. Вже у 2023 році кількість спеціалістів зросла майже у чотири рази – до 23,2 тис. осіб [80], що свідчить про активне поширення практики GIG -контрактів та зростання довіри з боку як компаній, так і самих ІТ-працівників.

У 2025 році цей показник досяг 38,5 тис. осіб [80]. Така динаміка вказує на значний попит на гібридні форми співпраці, які дозволяють поєднати податкову оптимізацію, гнучкість та соціальну захищеність.

З точки зору впливу на діяльність ТНК, режим Diia.City створює сприятливі умови для локалізації проєктів в Україні без необхідності масового переведення фахівців у статус найманих працівників. Це особливо важливо в умовах глобальної конкуренції за ІТ-таланти, оскільки поєднання гнучких контрактних моделей і соціальних гарантій робить український ІТ-ринок привабливішим для іноземних інвесторів.

Отже, стрімке зростання кількості гіг-контрактів у рамках Diia.City можна розглядати як індикатор адаптивності української ІТ-галузі до сучасних трендів організації праці та як потенційний драйвер залучення прямих іноземних інвестицій у сектор високих технологій.

Українські ІТ-компанії успішно працюють з клієнтами в інших країнах, демонструючи свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках. Водночас деякі ІТ-компанії пішли далі, відкривши власні представництва за кордоном, що підкреслює їхній глобальний розвиток (див. Рис. 3.13).

Дані рис. 3.13 свідчать, що найбільша концентрація партнерських або трудових зв'язків українських ІТ-компаній спостерігається у Польщі (43,2 %) та США (41,7 %), що пояснюється як географічною та культурною близькістю Польщі, так і стратегічною важливістю американського ринку для розвитку високотехнологічного експорту. Значна частка співпраці також припадає на Велику Британію (30,2 %) та Німеччину (25,2 %), які є провідними європейськими ІТ-хабами та фінансовими центрами. Водночас, такі країни як Швейцарія (14,4 %) та Ізраїль (9,4 %) мають нижчі показники, що може бути пов'язано з високими бар'єрами входу та спеціалізацією ринків [79].

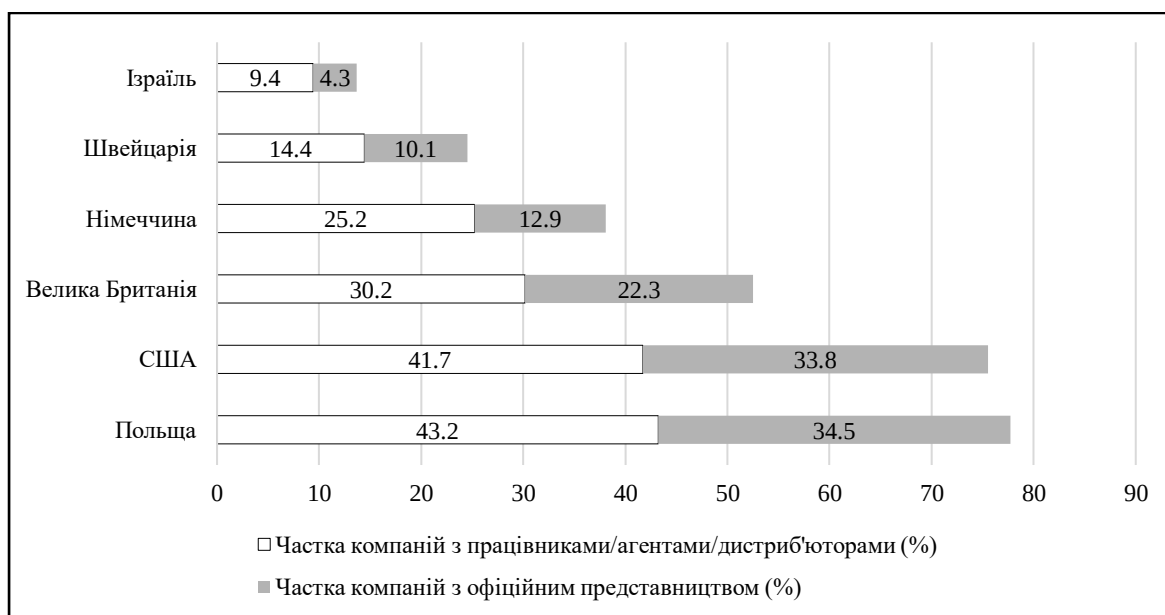

Рис. 3.13. Присутність українських ІТ-компаній у ключових країнах-партнерах: частка компаній з представниками та офіційними офісами, %.

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації ІТ Україна та Top Lead [79].

Щодо офіційної присутності, лідерами також є Польща (34,5 %) та США (33,8 %), однак розрив між країнами збільшується: у Великій Британії цей показник становить лише 22,3 %, а в Німеччині – 12,9 % [79]. Порівняно з неформальною присутністю, офіційне представництво вимагає значно більших інвестицій та адміністративних витрат, що обмежує кількість компаній, готових відкривати філії за кордоном.

Загалом, 71 % українських ІТ-компаній мають хоча б одного працівника, агента або дистриб'ютора в ключовій країні-партнері, а 54 % – офіційне представництво [79]. Це свідчить про високий рівень інтеграції українських ІТ-компаній у глобальні ринки, при цьому стратегія виходу за кордон часто починається з гнучкіших форм співпраці, а згодом трансформується у відкриття офіційних офісів у країнах із найбільшим бізнес-потенціалом.

Зростаючий попит на інноваційні рішення створює нові можливості для українських підприємств, які все частіше прагнуть вийти на міжнародні ринки, розширити свою присутність та залучити нових клієнтів (див. Рис. 3.14). ІТ-компанії прагнуть розширити свою діяльність та зміцнити свої позиції на світовому ринку.

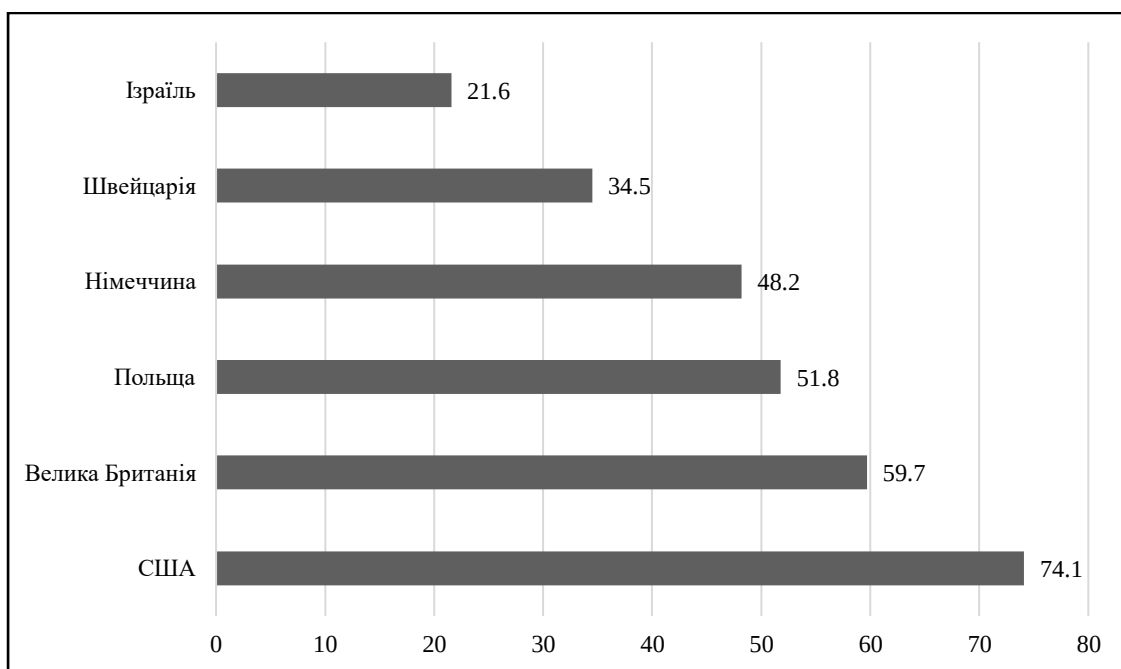

Рис. 3.14. Частка українських ІТ-компаній, які планують просувати свої продукти або послуги в ключових країнах-партнерах, %.

Примітка. Побудовано автором за даними Асоціації ІТ Україна та Top Lead [79].

Дані рис. 3.14 свідчать про високий рівень орієнтації українських ІТ-компаній на просування своїх продуктів і послуг на міжнародних ринках, особливо у країнах-партнерах. Лідером за рівнем зацікавленості є США, де 74,1 % українських ІТ-компаній планують здійснювати маркетингову та комерційну активність. Це можна пояснити високою платоспроможністю ринку, розвиненою інноваційною екосистемою та наявністю численних можливостей для технологічного партнерства.

Друге місце посідає Велика Британія (59,7 %), яка є одним з провідних фінансових та технологічних центрів Європи. Польща (51,8 %) і Німеччина (48,2 %) демонструють значну привабливість завдяки географічній близькості, культурній спорідненості, стабільному попиту на ІТ-послуги та розвиненій інфраструктурі для цифрового бізнесу. Швейцарія (34,5 %) приваблює своєю роллю в галузі фінансових технологій і високим рівнем цифровізації, тоді як Ізраїль (21,6 %) відзначається сильною інноваційною екосистемою, але обмеженим розміром внутрішнього ринку, що пояснює нижчий показник.

Загалом, 91 % компаній декларують намір виходити з просуванням на ринки хоча б однієї ключової країни-партнера, що підтверджує стратегічну орієнтацію галузі на глобальну інтеграцію. Водночас 30 % компаній вже співпрацюють із українськими та іноземними організаціями, що свідчить про прагнення до створення міжнародних альянсів та інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості.

Ці тенденції вказують на те, що для посилення міжнародної присутності українських ІТ-компаній доцільним є розвиток інструментів державної підтримки експорту цифрових продуктів, вдосконалення регуляторного середовища та розширення доступу до міжнародних бізнес-мереж.

Український ІТ-ринок має специфічну структуру. Податки сплачують як компанії, так і ІТ-фахівці, які працюють як фізичні особи-підприємці. Хоча 97 % платників податків – це ФОПи, основна частина податкових надходжень надходить від компаній, оскільки їхній дохід значно вищий (рис. 3.15):

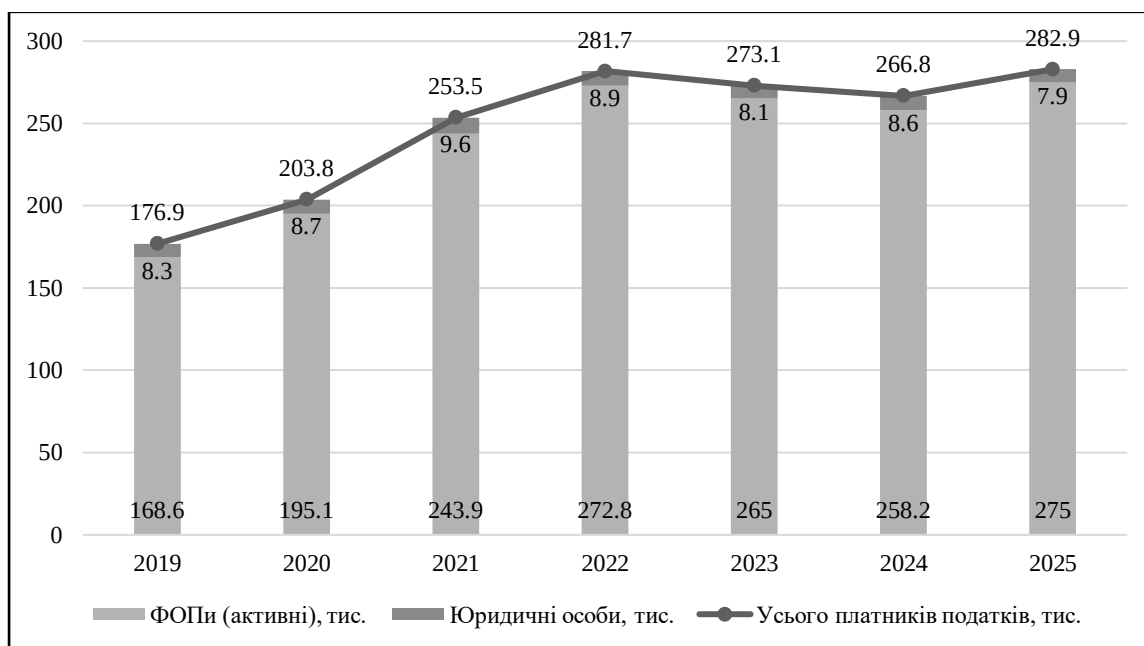

Рис. 3.15. Кількість платників податків у сфері ІТ, 2019-2025 рр., тис.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної податкової служби України [81].

Починаючи з 2019 року, в Україні спостерігається чітка тенденція до зростання загальної кількості платників податків у галузі інформаційних технологій. Якщо у 2019 році загальна чисельність платників податків становила

176,9 тис., то у 2022 році цей показник сягнув 281,7 тис., що свідчить про ріст на понад 59% за три роки. У наступні роки темпи зростання дещо сповільнилися, і у 2025 році кількість платників становила 282,9 тис. [81].

Незважаючи на незначне зниження після піку 2022 року, загальна кількість залишається на високому рівні порівняно з довоєнним періодом.

Найбільш чисельну категорію стабільно становлять ФОПи. У 2025 році на них припадало 97 % від усіх платників податків у сфері ІТ. Така структура є характерною для українського ІТ-ринку, де велика частина спеціалістів співпрацює з компаніями у форматі В2В-контрактів як ФОПи [18]. Цей підхід забезпечує гнучкість, зниження податкового навантаження та спрощення юридичних відносин між працівниками й компаніями.

Попри те, що юридичні особи становлять меншість (приблизно 3-4 % щороку), саме вони забезпечують основну частку податкових надходжень, оскільки мають значно більші обсяги доходів. Їхня чисельність у період 2019-2025 рр. коливалася незначно – у межах від 8,1 до 9,6 тис., що свідчить про відносну стабільність цієї категорії.

Таким чином, структура платників податків у сфері ІТ в Україні відображає гібридну модель функціонування ринку, де поєднуються індивідуальна підприємницька активність та корпоративна організація. Такий підхід дозволяє зберігати високу адаптивність галузі до змін в економічному та регуляторному середовищі, зокрема в умовах війни та нестабільності.

Дані на рис. 3.16 відображають динаміку сплати податків ІТ-сектором України у 2019-2025 рр. з розподілом між ФОПами та юридичними особами. Загалом, галузь демонструє постійне зростання податкових надходжень, попри зовнішні виклики, зокрема повномасштабне вторгнення РФ у 2022 році.

У 2019 році загальна сума сплачених податків становила 489,4 тис. дол. США, з яких 51,4% забезпечили юридичні особи [81]. Протягом наступних років цей показник зростав, і вже у 2025 році досягнув 1 212 тис. дол. США, тобто понад удвічі більше, ніж у 2019 році. Така динаміка свідчить про збереження високої економічної активності галузі та її здатність до стійкого розвитку навіть в умовах воєнного часу.

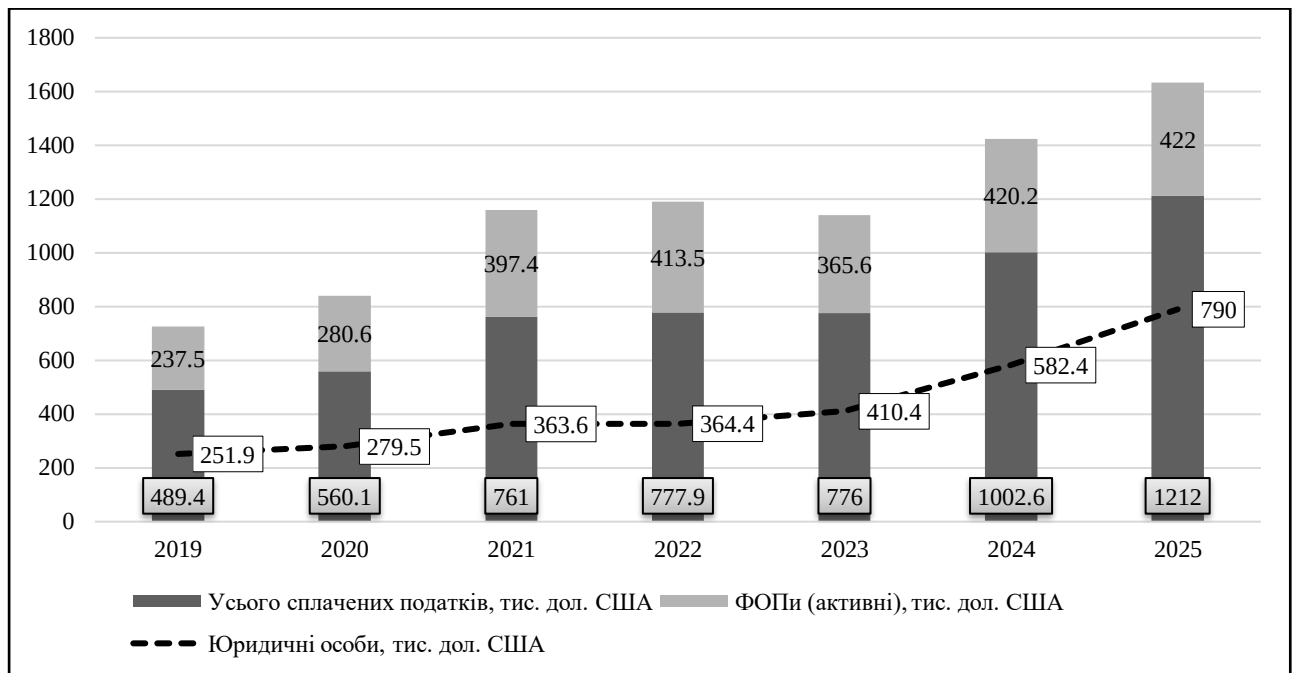

Рис. 3.16. Сплачені податки ІТ-індустрією, 2019-2025 рр., тис. дол. США.

Примітка. Побудовано автором за даними Державної податкової служби України [81].

Зокрема, юридичні особи продемонстрували найдинамічніше зростання. Їхній внесок у 2025 році становив 790 тис. дол. США, що є найбільшим показником за весь аналізований період. Це свідчить про концентрацію великих гравців у секторі та поступове зростання масштабів їхньої операційної діяльності.

ФОПи, хоч і чисельно домінують серед платників податків (понад 97 % від загальної кількості), у 2025 році сплатили 422 тис. дол. США, що становить лише 35 % від усієї суми податкових надходжень [81]. Це ще раз підкреслює, що основний обсяг податкових платежів генерується великими компаніями, хоча сам ринок має фрагментовану структуру, базовану на індивідуальних підприємцях.

Пікове зростання загальної суми сплачених податків спостерігається у 2025 році, що може бути пов'язано з відновленням економіки після найгострішої фази бойових дій, адаптацією бізнесу до нових умов та зростанням курсу на прозору діяльність компаній.

ІТ-сектор України стрімко зростає, і рушієм цього зростання виступають провідні компанії, здебільшого постачальники послуг. Перелік найбільших українських ІТ-компаній демонструє, хто формує ринок, співпрацює з глобальними клієнтами та зміцнює позиції України в технологічному середовищі.

У таблиці 3.5 представлено найбільші ІТ-компанії, які працюють в Україні, ранжовані за обсягом річного доходу у 2025 році. Загалом до переліку увійшли 25 компаній, серед яких переважають постачальники аутсорсингових послуг та продуктові компанії з глобальною клієнтською базою.

Таблиця 3.5

Топ ІТ-компаній в Україні у 2025 році за доходом

Місце	Компанія	Дохід, млрд. грн
1	EPAM Ukraine	19,4
2	GlobalLogic Ukraine	10,8
3	Luxoft	5,6
4	SoftServe	5,3
5	Intellias	3,8
6	Ciklum	3,2
7	MEGOGO	3,1
8	Infopulse & Tietoevry Ukraine	3,01
9	Prom	2,8
10	Capgemini Engeneering	2,68
11	Monobank	2,64
12	SQUAD	2,2
13	MODUS X	2,14
14	UPC	2,1
15	Playtech	2,089
16	Playtika	2,083
17	Plarium	2,88
18	Kyivstar.Tech	1,538
19	Temabit Fozzy group	1,531
20	Nova Digital	1,47
21	Grid Dynamics Group	1,46
22	AUTODOC	1,45
23	Samsung R&D Institute Ukraine	1,439
24	Promodo	1,436
25	Uklon	1,3

Примітка. Складено автором за даними [42].

Беззаперечним лідером ринку є EPAM Ukraine з річним доходом у 19,4 млрд грн, що значно перевищує показники інших компаній. Другу позицію займає GlobalLogic Ukraine (10,8 млрд грн), а третю – Luxoft (5,6 млрд грн) [42]. Ці три компанії разом формують ядро ринку, забезпечуючи істотну частку загального доходу українського ІТ-сектору.

До першої десятки також входять такі відомі компанії, як SoftServe (5,3 млрд грн), Intellias (3,8 млрд грн), Ciklum (3,2 млрд грн), MEGOGO (3,1 млрд грн), Infopulse & Tietoevry Ukraine (3,1 млрд грн), Prom (2,8 млрд грн) та Capgemini Engineering (2,68 млрд грн) [42]. Це свідчить про диверсифікацію ринку: окрім класичного аутсорсингу, в топ потрапили продуктові компанії, фінтех, медіа- та інжинірингові рішення.

Цікавим є позначення компаній, які не є резидентами Дія.City – спеціального правового режиму для IT-індустрії. Серед них, наприклад, Playtech (2,089 млрд грн) [42]. Це свідчить про наявність альтернативних моделей ведення бізнесу у сфері, навіть за межами державних стимулювальних програм.

Більшість компаній топ-50 мають офіси в Києві, майже половина – у Львові. Протягом останнього півріччя спостерігалася низька активність компаній рейтингу «Топ-50» щодо розширення офісної інфраструктури в Україні. Єдиним винятком стало відкриття представництва King Group у Києві. Натомість основний вектор експансії було спрямовано на іноземні ринки: Польщі, Кіпру, В'єтнаму, Чилі та Колумбії. Водночас п'ять компаній оптимізували свою присутність на внутрішньому ринку, закривши регіональні офіси: SoftServe (Луцьк), Intellias (Ужгород, Івано-Франківськ), Tietoevry Create Ukraine (Івано-Франківськ), Avenga (Хмельницький, Черкаси) та GeeksForLess (Київ). Також важливо відзначити наявність іноземних R&D-центрів (наприклад, Samsung R&D Institute Ukraine), що підтверджує привабливість України як платформи для технологічного розвитку міжнародних корпорацій.

Україна вже давно є одним із основних центрів IT-аутсорсингу, що підтверджується кількістю та обсягами угод злиття й поглинання (M&A). Глобальне зниження попиту на IT-аутсорсинг розпочалося на початку 2022 року. В Україні цей ефект посилювався через ризики, спричинені повномасштабним російським вторгненням. На рис. 3.17 представлено кількісну та вартісну динаміку угод зі злиття та поглинання (M&A) в українському IT-секторі з участю компаній, заснованих українськими підприємцями. Показники охоплюють шестирічний період і дають змогу оцінити вплив зовнішніх викликів, зокрема війни, на активність ринку корпоративних трансакцій.

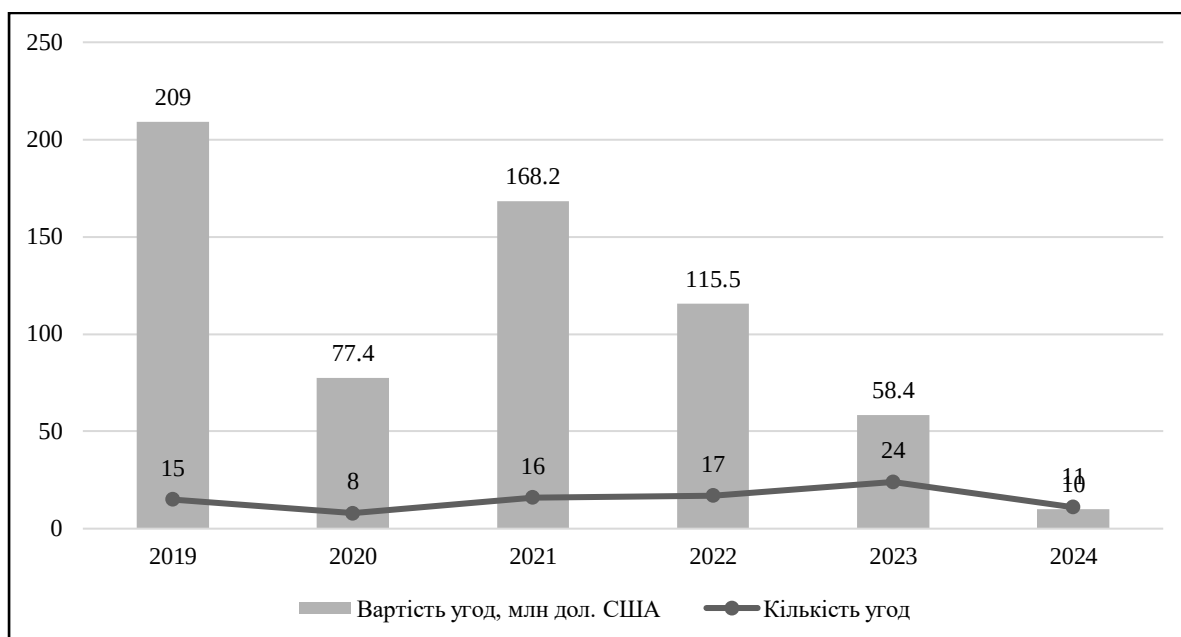

Рис. 3.17. Кількісна та вартісна динаміка угод зі злиття та поглинання в українському ІТ-секторі, 2019-2024 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними Capital Times [41].

Проведений моніторинг ринку M&A свідчить про зміну інвестиційного ландшафту України у 2019-2025 рр.: якщо у 2019-2021 рр. домінували угоди з придбання сервісних компаній глобальними гравцями (Hitachi, DXC), то період 2024-2025 рр. позначився приходом стратегічних інвесторів у інфраструктурні та продуктові активи (NJJ Capital, VEON).

У таблиці 3.6 наведено п'ять найбільших угод зі злиття та поглинання, укладених за участі українських ІТ-компаній у період 2019-2025 рр. Дані демонструють ключові трансакції, що відбулися у секторі, а також географію інвесторів та напрями їхньої зацікавленості.

На основі аналізу ринку M&A у технологічному та телекомунікаційному секторах України за період 2019-2025 років, можна виділити п'ять найбільш знакових угод. Ці трансакції відображають як глобальну інтеграцію українських сервісних гігантів, так і розвиток внутрішнього ринку цифрових продуктів.

Аналіз процесів злиття та поглинання в ІТ-індустрії України протягом 2019-2025 рр. дозволяє констатувати глибоку якісну трансформацію ринку капіталу.

Топ-5 угод М&А в ІТ-секторі України, 2019-2025 рр.

Об'єкт угоди	Покупець	Рік	Вартість угоди
Datagroup-Volia & lifecell	NJJ Capital	2024	1,5 млрд дол. США
GlobalLogic	Hitachi	2021	9,6 млрд дол. США
Luxoft	DXC Technology	2019	2,0 млрд дол. США
Uklon	Київстар (VEON)	2025	155 млн дол. США
Ciklum	Recognize Partners	2020	450-500 млн дол. США

Примітка. Складено автором за даними Capital Times [41].

Попри безпрецедентні безпекові виклики, сектор продемонстрував не лише життєздатність, а й здатність до генерації угод високої вартості, що свідчить про його стратегічну привабливість для глобальних інвесторів.

Узагальнюючи результати дослідження сегмента М&А, слід виокремити такі ключові тенденції:

1. Зміна об'єктів інвестування. Якщо у докризовий період (2019-2021 рр.) основними об'єктами поглинань були великі сервісні компанії (кейси GlobalLogic, Luxoft, Ciklum), що розглядалися як джерела масштабування інженерних ресурсів, то у 2024-2025 рр. фокус змістився на інфраструктурні об'єкти та цифрові продукти (кейс lifecell/Datagroup-Volia). Це свідчить про перехід від експорту людського капіталу до капіталізації цілісних технологічних екосистем.

2. Інституційна стійкість та зрілість ринку. Рекордна угода з NJJ Holding (1,5 млрд дол. США у 2024 році) стала поворотним моментом, продемонструвавши готовність стратегічних західних інвесторів входити в українські активи з тривалим горизонтом планування. Це нівелювало сприйняття України виключно як зони короткострокових спекулятивних інвестицій.

3. Консолідація внутрішнього ринку. Угоди 2025 року (зокрема придбання Uklon компанією «Київстар») відображають тенденцію до формування потужних національних цифрових конгломератів. Традиційні гравці суміжних ринків (телекомунікації, фінанси) активно поглинають продуктові стартапи для розширення власних цифрових екосистем, що стимулює внутрішній рух капіталу.

4. Еволюція вартості. Попри воєнні дії, українські технологічні активи зберегли високу оціночну вартість завдяки унікальній інженерній експертизі та високій операційній ефективності. Ринок М&А став ключовим індикатором

реальної капіталізації галузі, яка значно перевищує обсяги річної експортної виручки.

У підсумку, ринок M&A в IT-секторі України за 2019-2025 рр. еволюціонував від фрагментарних покупок аутсорсингових потужностей до стратегічної консолідації активів. Це створює фундамент для повоєнної інтеграції вітчизняного Tech-бізнесу у глобальний фінансовий ринок на правах повноцінного суб'єкта, здатного генерувати високу додану вартість та залучати системний іноземний капітал.

Підсумовуючи аналіз специфіки бізнес-моделей транснаціональних корпорацій в українському IT-секторі, можна зробити висновок, що їхня присутність еволюціонувала від пошуку дешевого ресурсу до стратегічного партнерства у сфері високих технологій. Сучасна архітектура діяльності ТНК в Україні характеризується наступними особливостями:

1. Домінування гібридних сервісно-продуктових моделей. ТНК, такі як Hitachi/GlobalLogic чи DXC Technology, трансформували свої українські локації з центрів обробки замовлень у повноцінні R&D-хаби. Це дозволяє їм інтегрувати українську інженерну експертизу в глобальні ланцюги створення вартості, де українські офіси відповідають за архітектурно складні модулі продуктів для ринків США та ЄС.

2. Інституційна адаптивність через спеціальні режими. Специфікою 2024-2025 рр. став масовий перехід ТНК до правового режиму Дія.City. Це дозволило міжнародним корпораціям стандартизувати свої податкові та операційні моделі відповідно до західних стандартів (через гіг-контракти та штатне працевлаштування), мінімізуючи регуляторні ризики, притаманні попередній моделі взаємодії з ФОП.

3. Резильентність як конкурентна перевага. Бізнес-моделі ТНК в Україні продемонстрували унікальну здатність до безперервності процесів в умовах воєнних ризиків. Високий рівень діджиталізації та розподіленість команд дозволили ТНК зберегти операційну ефективність, що стало додатковим аргументом для глобальних офісів щодо збереження присутності в регіоні.

4. Інтеграція в оборонно-технологічний сектор. Новим вектором для ТНК стала адаптація бізнес-моделей під потреби DefenseTech. Міжнародні гравці все частіше розглядають Україну як полігон для випробування та вдосконалення систем штучного інтелекту та кібербезпеки в реальних умовах, що підвищує капіталізацію їхніх глобальних портфелів.

Таким чином, специфіка ТНК в Україні полягає у синергії глобальних стандартів управління та унікальної локальної адаптивності. Україна припинила бути виключно ринком аутсорсингу, перетворившись на стратегічний актив для ТНК, де створюються інтелектуальні продукти з високою доданою вартістю, що забезпечує галузі стале місце у світовій цифровій економіці.

3.3. Вплив регуляторних та економічних факторів України на діяльність ТНК

Українська ІТ-індустрія стала рушійною силою економіки країни та ключовим гравцем на світовому ринку технологій. Незважаючи на постійні виклики, пов'язані з повномасштабним російським вторгненням та геополітичною невизначеністю, сектор продовжує демонструвати надзвичайну стійкість та потенціал зростання. Українські технологічні компанії та стартапи розробляють інноваційні рішення, що відповідають світовим потребам, тоді як міжнародні корпорації все частіше звертаються до України за першокласними ІТ-послугами, розробкою програмного забезпечення та передовими технологіями, такими як штучний інтелект та кібербезпека.

Хоча ІТ-сектор України продемонстрував вражаюче зростання, він стикається зі значними викликами, які можуть вплинути на його майбутню траєкторію. Поточне російське вторгнення призвело до геополітичної невизначеності, що змусило деяких міжнародних партнерів вагатися перед підписанням нових контрактів. Глобальні економічні тенденції, включаючи уповільнення темпів зростання та звільнення в технологічній галузі, також вплинули на попит на послуги аутсорсингу. Крім того, перебої в воєнний час

створюють ризики для цифрової інфраструктури, впливаючи на безперервність операційної діяльності та подальший розвиток.

Україна демонструє лідерські позиції у формуванні масштабних цифрових екосистем державних сервісів на європейському просторі. Центральним елементом цієї архітектури є платформа Дія, яка станом на кінець 2024 року забезпечила цифровізацію 137 публічних послуг із загальним охопленням понад 21,8 млн користувачів [82].

Еволюція цифрової держави у 2025 році характеризується переходом від концепції Digital State (цифрова держава) до Agentic State (агентна держава). Дана трансформація передбачає інтеграцію алгоритмів штучного інтелекту для надання проактивних та персоналізованих сервісів, що суттєво підвищує загальну ефективність державного управління.

Паралельно з розвитком сервісної складової, відбулося зміцнення інституційного базису технологічного бізнесу через розвиток спеціального правового та податкового режиму Дія.City. Даний простір став ключовим інструментом стимулювання інвестиційної активності та підтримки вітчизняного продуктового сегмента.

Міністерство цифрової трансформації України відіграє вирішальну роль у підтримці сектору та впровадженні стратегічної політики, що сприяє стабільності та інноваціям [45]. Запущена у 2022 році, програма Дія.City стала трансформаційною силою в ІТ-секторі України. На відміну від традиційних економічних зон, Дія.City пропонує унікальну правову та податкову базу, розроблену для сприяння інноваціям. Понад 1560 компаній приєдналися до Дія.City, отримуючи переваги податкового навантаження майже вп'ятеро нижчого, ніж у традиційних системах [77].

Таке гнучке бізнес-середовище дозволило українським ІТ-компаніям масштабуватися на глобальному рівні, узгоджуючи свою діяльність з міжнародними правовими стандартами та підвищуючи їхню здатність залучати іноземних інвесторів. Крім того, Дія.City підтримує гнучкі моделі працевлаштування, включаючи гіг-контракти, обслуговуючи сучасних ІТ-фахівців та компанії, які шукають динамічні рішення для робочої сили.

Дані свідчать про стрімкий розвиток спеціального правового та економічного режиму Дія.City, який став одним із ключових інструментів стимулювання інноваційного сектору України та залучення іноземних інвестицій. Створення віртуальної вільної економічної зони дало змогу сформувати привабливе середовище для технологічних компаній завдяки поєднанню низького податкового навантаження, гнучких форм працевлаштування та імплементації норм англійського права, що підвищує передбачуваність і захищеність інвесторів.

Динаміка кількості резидентів (рис. 3.18) демонструє високі темпи зростання: з 414 компаній на кінець 2022 року до 2243 компаній на кінець 2025 року (збільшення більш ніж у 5,3 рази). Це свідчить про високу зацікавленість бізнесу в режимі Дія.City, а також про його ефективність як інструменту інтеграції України у глобальний цифровий ринок.

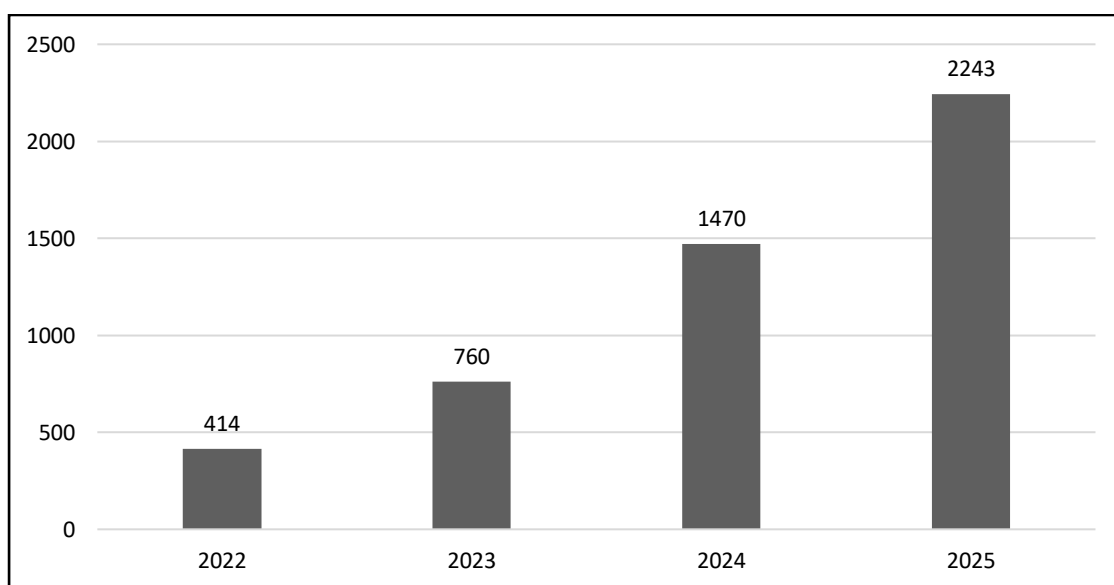

Рис. 3.18. Кількість резидентів Дія.City, од.

Примітка. Побудовано автором за даними Міністерства цифрової трансформації України [45].

Станом на 2025 рік мережа центрів «Дія.Бізнес» охоплювала 16 локацій, а однойменний портал продемонстрував високий рівень затребуваності, перетнувши позначку у 15 млн переглядів та 650 тис. унікальних користувачів щорічно [82]. Функціонування такої екосистеми забезпечує суттєве зниження транзакційних витрат при входженні у бізнес, полегшує доступ до знань, джерел фінансування та інструментів експортної підтримки. Таким чином, інституційна підтримка підприємництва безпосередньо корелює зі стратегічним розвитком

України як «ІТ-держави», створюючи сприятливе середовище для комерціалізації цифрових рішень та їх подальшої інтеграції у глобальні ринки.

Важливим вектором інтеграції у глобальний цифровий простір виступає проєкт uResidency, що дозволяє іноземним суб'єктам реєструвати бізнес у юрисдикції України. У 2024 році було опрацьовано понад 300 заявок, що сприяє масштабуванню українських цифрових сервісів на зовнішні ринки [83].

Якість людського капіталу є фундаментальним чинником цифрової трансформації економіки. У 2025 році 58% населення України володіють базовими або вищими за базові цифровими навичками, що перевищує середній показник ЄС (56%). Загалом 96% населення мають щонайменше базові цифрові компетенції, що нівелює обмеження для подальшої технологічної інтеграції та створює сприятливе середовище для розвитку інноваційних продуктів [83].

Важливим індикатором ефективності цифрової трансформації національної економіки є позиції України у міжнародному рейтингу Open Data Maturity (2025 рік). Згідно з результатами звіту, Україна посідає четверте місце серед європейських держав із показником 97,1 %, випереджаючи середнє значення країн ЄС-27 (86 %) та поступаючись лише Франції (100 %), Литві (98 %) та Польщі (97,8 %) [84].

Даний індекс відображає комплексну готовність держави до функціонування в умовах «економіки даних», оскільки базується на оцінці наступних параметрів:

- 1) ступінь стандартизації та регуляторна відповідність інформаційних ресурсів;
- 2) можливість інклюзивного повторного використання даних;
- 3) глибина інтеграції відкритих даних у бізнес-процеси суб'єктів господарювання;
- 4) фактичний рівень попиту на публічну інформацію з боку інститутів громадянського суспільства та приватного сектору.

Досягнення рівня 97,1 % свідчить про перетворення публічних даних на повноцінний економічний ресурс, що характеризується доступністю, високим

ступенем уніфікації та придатністю для імплементації у комерційні та некомерційні продукти в усіх галузях економіки.

Високий рівень інституційної зрілості підтверджується розвитком регуляторної складової: 92,25 % національного законодавства у сфері цифровізації наразі гармонізовано з міжнародними стандартами. Окрім цього, рівень діджиталізації державних сервісів досяг рекордної позначки у 99,63 %, що є одним із найвищих показників у світовій практиці та створює підґрунтя для подальшого масштабування технологічних інновацій.

Рис. 3.19 відображає порівняльну динаміку індексу EGDІ (E-Government Development Index) для України в період з 2014 по 2024 роки на тлі середніх показників Європи та світу.

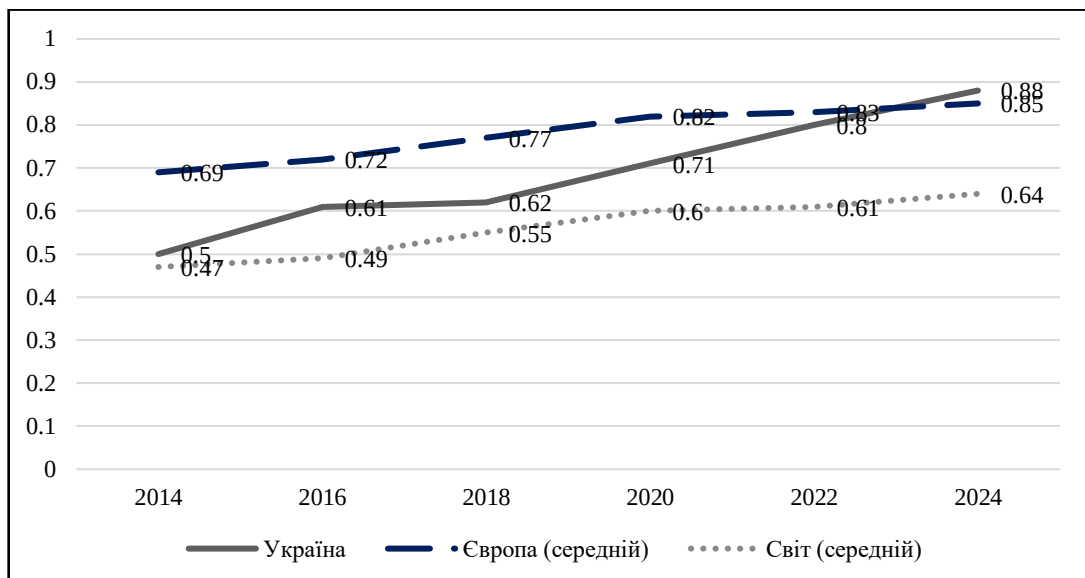

Рис. 3.19. Динаміка індексу розвитку електронного урядування (EGDI) України у порівнянні з середніми показниками Європи та світу, 2014-2024 рр.

Примітка. Побудовано автором за даними UN DESA [113].

Починаючи з 2014 року, Україна демонструє стабільну висхідну траєкторію. Якщо у 2014 році показник України (0,5) був нижчим за середньоєвропейський (0,69), то за результатами 2024 року Україна вперше випередила середній показник по Європі, досягнувши значення 0,88 (проти 0,85 у Європі) [113].

Протягом усього досліджуваного періоду показники України суттєво перевищують середньосвітовий рівень, який станом на 2024 рік становить лише 0,64. Найбільш активне зростання індексу України спостерігається в період після

2018 року (з 0,62 до 0,88) [113], що корелює з інтенсифікацією процесів цифровізації державних послуг та впровадженням екосистеми «Дія».

Серед досягнень Дія.City – успішні міжнародні M&A-угоди, запуск дослідницьких і освітніх проєктів у співпраці з іноземними партнерами (наприклад, GoIT, SET Cyber Labs), а також залучення значних інвестицій у сфери DefenseTech, EdTech і високотехнологічного R&D [83].

Отримані результати свідчать, що Дія.City виступає потужним драйвером розвитку ІТ-галузі, зміцнення позицій України на глобальному технологічному ринку та формування сприятливого інвестиційного клімату. У контексті діяльності транснаціональних корпорацій цей режим створює умови для локалізації високотехнологічних проєктів, розвитку стартапів і трансферу технологій, що є стратегічно важливим для післявоєнного відновлення економіки.

Дія.City відіграє ключову роль у стратегії цифрової трансформації України, забезпечуючи стабільне середовище для зростання та інновацій, незважаючи на економічні виклики воєнного часу. Ініціатива продовжує привертати міжнародну увагу, оскільки світові технологічні гравці формують партнерські відносини з українськими фірмами. Примітно, що зусилля України щодо цифрової трансформації викликали світове захоплення, і багато країн висловили зацікавленість у повторенні успішної української моделі.

Цифрова революція в Україні ще більше підкріплюється завдяки «Дії» – національному мобільному додатку, який став невід’ємною частиною повсякденного життя. «Дія», що має понад 20 мільйонів користувачів, пропонує цифрові паспорти, водійські посвідчення, податкові послуги та інструменти для реєстрації бізнесу, що робить Україну світовим лідером в електронному урядуванні. Мета уряду оцифрувати 100 % державних послуг до 2030 року підкреслює прагнення країни створити повністю цифрове суспільство.

Україна обирає амбітний курс на зміцнення своїх позицій як світового ІТ-лідера, встановлюючи чіткі цілі на 2030 рік:

1. Досягти 20 млрд дол. США щорічного експорту ІТ-продукції.
2. Входить до десятки найкращих світових постачальників ІТ-послуг.

3. Лідер у сфері штучного інтелекту, кібербезпеки, Інтернету речей та інновацій у сфері блокчейну [76].

Завдяки своєму стратегічному розташуванню, передовій цифровій інфраструктурі та сприятливій для бізнесу політиці, Україна має вигідні позиції у світовій технологічній економіці. Швидке впровадження штучного інтелекту та нових технологій у поєднанні з державними стимулами прискорює цей прогрес.

Міжнародні партнерства мають вирішальне значення для цієї трансформації. Google, Microsoft та Amazon Web Services запустили інвестиційні програми для підтримки українських технологічних компаній. Ця співпраця надає українським компаніям доступ до глобального фінансування, хмарної інфраструктури та ресурсів для розробки штучного інтелекту.

Подальший успіх галузі залежить від розширення міжнародних партнерств, стимулювання інновацій та зміцнення цифрової екосистеми. Такі ініціативи, як Дія.City, разом із лідерством приватного сектору та глобальною співпрацею, відіграватимуть ключову роль у тому, щоб зробити Україну найкращим місцем для інвестицій в ІТ.

Завдяки постійній державній підтримці, висококваліфікованій робочій силі та культурі технологічної досконалості, Україна на шляху до того, щоб стати справжнім ІТ-гігантом.

Розвиток ринку інформаційних технологій в Україні перебуває під значним впливом державної політики, яка водночас має елементи підтримки та регуляційних обмежень. З одного боку, уряд активно розвиває інструменти стимулювання галузі, з іншого – встановлює певні вимоги, які можуть впливати на темпи та напрямки розвитку.

1. Заходи державної підтримки ІТ-галузі.

1.1. Податкові стимули та спеціальні режими:

– запровадження режиму «Дія.City» зі зниженими податковими ставками, гнучкими формами зайнятості (гіг-контракти, індивідуальне підприємництво) та адаптованою правовою базою на основі загального права;

- зменшені ставки ПДФО та ЄСВ для ІТ-спеціалістів сприяють збереженню конкурентоспроможності українських компаній на глобальному ринку.

1.2. Інституційна підтримка експорту ІТ-послуг:

- робота Експортно-кредитного агентства, міжнародні програми просування українських ІТ-компаній на зовнішні ринки;
- підтримка участі в міжнародних виставках, форумах та акселераційних програмах.

1.3. Розвиток цифрової інфраструктури:

- програми з розширення широкосмугового доступу до Інтернету в регіонах.
- розвиток електронних сервісів та державних платформ (наприклад, портал «Дія»), які підвищують попит на цифрові рішення.

1.4. Інвестиційне сприяння.

2. Регуляторні обмеження та виклики.

2.1. Правові та адміністративні бар'єри:

- складні процедури отримання ліцензій для певних видів діяльності (телеком, фінтех).
- вимоги до зберігання та обробки персональних даних відповідно до українського законодавства, що іноді не гармонізоване з міжнародними стандартами.

2.2. Невизначеність у податковій політиці:

- ризики зміни умов «Дія.City» у майбутньому викликають занепокоєння в бізнес-спільноті.
- дискусії навколо підвищення податків або зміни ставок ЄСВ для ІТ-спеціалістів.

2.3. Зовнішньоекономічні ризики: обмеження, пов'язані з експортом технологій подвійного призначення, санкційними режимами та контролем за передачею даних за кордон.

2.4. Вплив безпекового середовища. Військова агресія Росії призводить до зростання ризиків для інвесторів, логістичних труднощів та релокації бізнесу.

Україна наразі перебуває на етапі формування «гібридної» моделі державної політики, яка поєднує:

- активне стимулювання експорту, інновацій та інвестицій у сфері ІТ;
- одночасне зміцнення регуляторного поля з метою захисту національної безпеки, персональних даних та фінансової стабільності.

Такі підходи дають змогу залучати транснаціональні корпорації до інвестицій у високотехнологічні сегменти (розробка ПЗ, кібербезпека, DefenseTech), але вимагають від уряду прозорості, стабільності та передбачуваності регуляторних рішень.

Державна політика в ІТ-секторі України є ключовим фактором залучення ТНК і формування конкурентних переваг на глобальному ринку.

Ефективність підтримки значною мірою залежить від стабільності податкових режимів, гармонізації законодавства з нормами ЄС та створення сприятливого бізнес-клімату.

Надмірні регуляторні обмеження, особливо у сфері інноваційних технологій, можуть зменшувати інвестиційну привабливість і стимулювати релокацію бізнесу за кордон.

Залучення іноземних інвестицій у високотехнологічні сектори через податкові пільги, гарантії захисту прав інвесторів, угоди про уникнення подвійного оподаткування.

Узагальнюючи аналіз регуляторного та економічного середовища України, можна констатувати, що в період 2019-2025 рр. відбулася фундаментальна зміна парадигми взаємодії держави та технологічного бізнесу. Вплив ключових факторів на діяльність ТНК в Україні виявляється у наступних аспектах.

1. Інституційна зрілість цифрового середовища – досягнення Україною високих позицій у глобальних рейтингах (зокрема, значення індексу EGDI на рівні 0,88 у 2024 році та 4-те місце в Європі за індексом Open Data Maturity) свідчить про створення прозорої екосистеми даних. Для ТНК це означає зниження корупційних ризиків, спрощення бюрократичних процедур та можливість інтеграції відкритих державних даних у комерційні продукти.

2. Фіскальна та правова стабільність через Дія.City – запровадження спеціального правового режиму дозволило ТНК легалізувати свої операційні моделі згідно із західними стандартами. Показник у 34,6 млрд грн податкових надходжень від резидентів Дія.City за 2025 рік [82] підтверджує ефективність цієї моделі, яка забезпечує корпораціям передбачуване податкове навантаження та захист прав інтелектуальної власності.

3. Економічна резильєнтність як сигнал для капіталу – стабілізація річного доходу галузі на рівні 6,07 млрд дол. США у 2025 році на тлі воєнних викликів продемонструвала глобальним гравцям стійкість української ІТ-індустрії до системних шоків [39]. Це стимулює ТНК до збереження R&D-центрів в Україні, розглядаючи їх не як ризикові активи, а як надійні вузли глобальної мережі розробки.

4. Висока адаптивність людського капіталу – рівень цифрових компетенцій населення (96 % володіють базовими навичками) забезпечує ТНК доступ до широкого пулу талантів та споживачів, готових до швидкого впровадження інноваційних рішень.

Таким чином, регуляторна політика України перетворилася з фактора стримування на драйвер зростання. Створення унікального цифрового та фіскального простору дозволило нівелювати частину екзогенних ризиків, що зробило українську економіку конкурентоспроможною для ТНК навіть у складних макроекономічних умовах. Це створює передумови для переходу від моделі «економіки низьких витрат» до моделі «економіки високої технологічної зрілості».

Висновки до розділу 3

У межах проведеного дослідження особливостей розвитку транснаціональних корпорацій на ІТ-ринку України було сформульовано наступні висновки:

1. ІТ-галузь України пройшла шлях від стихійного аутсорсингу до формування потужної високотехнологічної екосистеми, що станом на 2025 рік

об'єднує понад 2243 активні компанії з річним доходом близько 6,07 млрд дол. США. Доведено, що галузь виявила виняткову резильєнтність: незважаючи на воєнні виклики, сектор стабілізувався завдяки високому рівню цифровізації та інтегрованості у глобальні ланцюги створення вартості.

2. Встановлено, що специфіка діяльності ТНК в Україні змістилася з моделі «арбітражу витрат» (пошуку дешевої робочої сили) до моделі стратегічного R&D-партнерства. Сучасні ТНК дедалі частіше обирають змішані та продуктові моделі (39% ринку), де українські інженерні хаби стають центрами розробки складних інтелектуальних продуктів (AI, кібербезпека, DefenseTech), а не лише сервісної підтримки.

3. Визначено, що ключовим драйвером залучення ТНК стало створення унікального фіскально-правового простору Дія.City та масштабна цифровізація державних функцій. Показники України у глобальних рейтингах (зокрема, 4-те місце в Європі за рівнем зрілості відкритих даних та значення індексу EGDI на рівні 0,88) свідчать про формування в Україні одного з найбільш прогресивних у світі цифрових ландшафтів для ведення технологічного бізнесу.

4. Аналіз показав, що високий рівень цифрових компетенцій населення (96% громадян володіють базовими навичками) у поєднанні з мережею підтримки підприємництва (Дія.Бізнес, uResidency) створює критичну масу для масштабування цифрових продуктів. Це дозволяє ТНК не лише ефективно функціонувати в українській юрисдикції, а й використовувати її як майданчик для впровадження інновацій глобального рівня.

Україна успішно трансформувалася з периферійного постачальника ІТ-послуг у суб'єктного гравця світового ринку з розвиненою регуляторною базою та високою технологічною зрілістю. Для ТНК український ринок сьогодні є стратегічно важливим вузлом, де поєднання ліберального податкового режиму, розвиненої цифрової інфраструктури та стійкого людського капіталу створює унікальні умови для капіталізації технологічних інновацій.

ВИСНОВКИ

У ході дослідження отримані результати спрямовані на розв'язання актуального наукового завдання, що полягає у теоретичному обґрунтуванні концептуальних засад та розробці практичних рекомендацій щодо впливу транснаціонального фактора на еволюцію глобального ринку інформаційних технологій та розробці стратегічних пріоритетів адаптації національної економіки до діяльності ІТ-ТНК в умовах посилення глобальної цифрової конкуренції.

На основі проведеного дисертаційного дослідження сформульовано такі висновки та пропозиції.

1. Встановлено, що сучасний ринок ІТ еволюціонував від дискретної торгівлі апаратними засобами до екосистемної моделі, заснованої на конвергентних цифрових рішеннях та хмарних сервісах. Межі ринку втрачають чітку галузеву прив'язку через тотальну цифровізацію традиційних секторів економіки, що обумовлює необхідність перегляду класичних підходів до сегментації та оцінки ринкової кон'юнктури.

2. Обґрунтовано, що стратегічний розвиток галузі визначається обмеженим колом транснаціональних корпорацій екосистемного типу. Виступаючи власниками критичної інфраструктури (платформ і стандартів), ІТ-ТНК не лише формують глобальні ланцюги створення вартості, а й визначають вектори національних цифрових стратегій країн, створюючи ієрархічну структуру управління ринком на світовому, регіональному та національному рівнях.

3. Виявлено фундаментальну суперечність між жорстким захистом прав інтелектуальної власності (модель ТРІПС) та необхідністю обмеження монопольної влади ТНК. Доведено перевагу європейської моделі «регулювання відкритості», яка через механізми примусового ліцензування забезпечує баланс між інтересами правовласників та потребою ринку в динамічній конкуренції, особливо в умовах заміщення тарифних бар'єрів складними нетарифними обмеженнями.

4. Емпірично підтверджено критичну концентрацію ресурсів у руках обмеженого кола ТНК (понад 40 % ринку). Новизна аналізу полягає у виявленні зв'язку між макроекономічною стабільністю (інфляційні та валютні параметри) та здатністю ТНК до локалізації R&D-центрів. Визначено, що саме адаптивність корпоративних стратегій до специфіки національних юрисдикцій є ключовим фактором їхньої вищої прибутковості порівняно з локальними гравцями.

5. Аналіз структури світового ІТ-ринку підтвердив зростаючу значущість ІТ-сектору як одного з ключових рушіїв глобального економічного розвитку. ТНК, що діють у сфері ІТ, демонструють стійку динаміку зростання завдяки зосередженню ресурсів на інноваціях, хмарних рішеннях, розвитку штучного інтелекту та масштабуванні цифрових сервісів. У цьому контексті саме транснаціональні компанії задають темпи цифровізації світової економіки.

6. Доведено пряму залежність між стабільністю національних валют, рівнем інфляції та інвестиційною активністю корпорацій. В умовах геополітичної напруженості та регуляторної невизначеності ключових гравців (США, Китай), ТНК демонструють високу адаптивність, диверсифікуючи ланцюги постачання на користь юрисдикцій із передбачуваним правовим режимом та стимулюючою фіскальною політикою.

7. Геополітична напруженість та регуляторна невизначеність, зокрема в США та деяких азійських країнах, чинять стримувальний вплив на активність ТНК. Компанії змушені переглядати ланцюги постачання, диверсифікувати присутність на ринках та адаптувати корпоративні стратегії. Навпаки, країни з передбачуваним правовим середовищем та стабільною податковою політикою активно залучають цифрові інвестиції через пільги, технопарки та інфраструктурні ініціативи.

8. У розрізі прикладів діяльності таких компаній, як Microsoft, Google, Oracle та Apple, виявлено високу адаптивність ІТ-корпорацій до змін зовнішнього середовища. Вони ефективно реалізують стратегії локалізації виробництва, перенесення R&D-центрів, оптимізації оподаткування та співпраці з регіональними партнерами. Це підкреслює перевагу ТНК у масштабуванні бізнесу в умовах динамічних викликів.

9. Дослідження еволюції українського ІТ-ринку засвідчило його трансформацію з периферійного аутсорсингу в зрілу високотехнологічну екосистему. Попри екстремальні воєнні виклики, галузь продемонструвала стійкість, згенерувавши у 2025 році дохід близько 6,07 млрд дол. США. Це стало можливим завдяки глибокій інтеграції у глобальні ланцюги вартості та високому адаптивному потенціалу вітчизняних фахівців.

10. Встановлено, що впровадження спеціального правового режиму «Дія.City» та цифровізація державних функцій стали стратегічними чинниками залучення ТНК. Україна змінила модель взаємодії з глобальними гравцями: від «арбітражу витрат» до стратегічного R&D-партнерства у сферах AI, кібербезпеки та DefenseTech. Практична цінність полягає в обґрунтуванні ролі правового режиму «Дія.City» та цифрової інфраструктури (індекс EGDI 0,88) як фундаменту для втримання людського капіталу. Встановлено, що інтеграція українських фахівців у розробку продуктів високої складності (AI, DefenseTech) є єдиним дієвим інструментом протидії «відтоку мізків» у довгостроковій перспективі.

11. Запропоновано комплекс заходів державної політики, спрямованих на гармонізацію інтересів ІТ-ТНК та національного бізнесу. Акцентовано увагу, що в умовах глобальної цифрової конкуренції виграють країни, які забезпечують не лише низьке податкове навантаження, а й прозорість інституційного середовища та високий рівень соціальних гарантій для фахівців (через механізми гіг-контрактів), що перетворює Україну з периферії на суб'єктний технологічний хаб.

Поєднання ліберального податкового середовища, розвиненої інфраструктури та високого рівня цифрових компетенцій населення дозволяє Україні виступати суб'єктом гравцем та глобальним майданчиком для апробації технологічних інновацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні: Закон України від 15 липня 2021 р. № 1667-IX. Відомості Верховної Ради України. 2021. № 40. Ст. 336.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо стимулювання розвитку цифрової економіки в Україні : Закон України від 14 грудня 2021 р. № 1946-IX. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 14. Ст. 95.
3. Про Національну програму інформатизації : Закон України від 1 груд. 2022 р. № 2807-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 51. Ст. 143.
4. Про електронні публічні послуги : Закон України від 6 груд. 2022 р. № 2801-IX. Відомості Верховної Ради України. 2023. № 34. Ст. 102.
5. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР (у редакції від 01.01.2025).
6. Деякі питання функціонування правового режиму Дія Сіті : Постанова Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1482. Офіційний вісник України. 2023. № 5. Ст. 367.
7. Про внесення змін до переліку видів діяльності, здійснення яких стимулюється шляхом створення правового режиму Дія Сіті : Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2025 р. № 204.
8. Про схвалення Стратегії розвитку цифрової економіки та суспільства України : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 67-р.
9. Анголенко В.С. Дослідження розвитку ІТ-ринку України в умовах невизначеності. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. №8. DOI: <https://doi.org/10.32782/2707-8019/2025-8-2>.
10. Баланюк Б. Р., Стецик Р. М., Каленіченко Л. І. Роль ІТ-індустрії у відновленні економіки України. In The 12 th International scientific and practical conference “European congress of scientific discovery” (November 10-12, 2025) Barca Academy Publishing, Madrid, Spain. 2025. P. 212.

11. Бордаєв В. В. Industry 4.0 у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств-експортерів. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2026. №27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2026-27-5>.
12. Борзенко О.О., Глазова А. Теоретичні підходи до дослідження процесів цифровізації світової економіки. *Journal of European Economy*. 2022. Т.21. №3(28). С. 307-322. DOI: <https://doi.org/10.35774/jee2022.03.307>.
13. Бреус С. В., Цимбаленко О. Е. Кластерний аналіз розвитку ринку інформаційних технологій України у системі економічних трансформацій. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025-25-12>.
14. Горбаченко С. А., Куклінова Т. В. Штучний інтелект як інструмент сталого розвитку ІТ-бізнесу в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2025. №93(2). С. 66-72. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02.066.
15. Дмитрієва В. А. Інформаційні технології як імпаکت-фактор в економіці України. *Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету*. 2025. №1 (10). С. 16-27. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025.1\(10\).16-27](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2025.1(10).16-27).
16. Ігнатко М. ІТ-індустрія України як основа цифрової трансформації та економічного зростання. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. №11. С. 103-113. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-5126/2025-11-9>.
17. Коваленко Н., Юрченко О. Конкурентні переваги українських ІТ-компаній: чинники впливу та проблеми управління в умовах війни. *Економічний простір*. 2025. №201. С. 79-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/2025-201-13>.
18. Кравцов А.О. Інвестиційна активність ТНК у сфері глобальних інформаційних технологій. *Вчені записки*. 2025. Вип. 41. №4. С. 157-168. DOI: [10.33111/vz_kneu.41.25.04.10.068.074](https://doi.org/10.33111/vz_kneu.41.25.04.10.068.074).
19. Кравцов А.О. Набок І.І. Перспективи та виклики транснаціонального співробітництва в галузі інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2024. №9. С.38-44. DOI: [10.32983/2222-4459-2024-9-38-44](https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-9-38-44).

20. Кравцов А.О. Набок І.І. Роль транснаціональних корпорацій у формуванні глобальних інноваційних екосистем та дифузії високих технологій *Актуальні проблеми економіки*. 2025. №12 (294). С.253-262. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-294-253-262.
21. Набок І.І., Побоченко Л.М., Татаренко Н.О., Прокоп'єва А.А. Віртуалізація міжнародного бізнесу в умовах розвитку інформаційних технологій. *Інтернаука. Серія: "Економічні науки"*. 2023. №3. С. 168-174. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-3-8716>.
22. Овчаренко В. О., Грінько І. М. Роль національної інноваційної системи України в розвитку інформаційних технологій індустрії 4.0. *Міжнародне науково-технічне співробітництво: принципи, механізми, ефективність*. 2025. С. 64-66. DOI: <https://doi.org/10.20535/2025-mizhn-nauk-tekh-64-66>.
23. Огородник О. І. Реалізація експортного потенціалу ІТ-послуг України в умовах цифрової трансформації економіки. *Економіка та суспільство*. 2025. №71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-15>.
24. Огородник О., Грінько І. Формування експортного потенціалу ІТ-послуг України в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2025. №73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-28>.
25. Олійник К. Трансформаційний потенціал цифрового сектору як середовища становлення нових форм нерівності: роль ІКТ у нарощенні ресурсного потенціалу країни. *Економічний простір*. 2025. №198. С. 288-296. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/2025-198-44>.
26. Панфілова Т.О., Борзенко О.О. Процеси глобалізації та пропорції розвитку світової економіки. *Інтелект XXI*. 2022. №1. С.5-11. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2022-1-1>.
27. Побоченко Л.М., Грущинська Н.М., Набок І.І., Мандра В.В. Транснаціональні та інвестиційні чинники розвитку ринків ІТ та фінтех у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки в умовах воєнних і кліматичних викликів. *Актуальні проблеми економіки*. 2026. № 3 (296). С.149 -163. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2026-1-296-149-163>.

28. Побоченко Л.М., Прокоп'єва А.А. Сидоренко К.В. Цифрова інфраструктура глобальної економіки: роль дата-центрів, хмарних технологій і фінтех-інвестицій у забезпеченні продовольчої безпеки. *Актуальні проблеми економіки*. 2026. № 1 (295). С.411-423. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2026-1-295-411-423>.
29. Пузирьова П., Садовський Є. Екосистема інноваційних ІТ-кластерів в контексті цифрової трансформації та сталого розвитку. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. №1(77). С. 42-53. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-77-42-53>.
30. Рагуліна Н. В., Іоанно В. В. Інвестиційні стратегії у ІТ-сфері: аналіз ризиків та перспектив розвитку. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №15. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025-15-22>.
31. Рожкова М.С. Потенціал економічного розвитку України внаслідок цифрових трансформацій: роль ІТ-сектору та мультиплікаційний ефект. *Actual Problems in Economics*. 2025. №288. С. 172-179. DOI: <https://doi.org/10.32752/1993-6788-2025-1-288-172-179>.
32. Романів А. Інвестиційні стратегії виходу українських ІТ-компаній на міжнародні ринки: можливості, виклики та ефективні підходи. *Економіка та суспільство*. 2025. №73. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-102>.
33. Румянцев А. П., Грущинська Н. М., Пічкурова З. В. Трансформація міжнародних економічних відносин України. *Інтернаука. Серія: "Економічні науки"*. 2022. №12. DOI: [10.25313/2520-2294-2022-12-8474](https://doi.org/10.25313/2520-2294-2022-12-8474).
34. Румянцев А.П., Грущинська Н.М., Пічкурова З.В. Сервісна економіка в сучасних умовах геотрансформаційних процесів. *Вчені записки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*. 2022. Вип. 29 (4). С. 172-180. DOI: https://doi.org/10.33111/vz_kneu.29.22.04.17.172.180.
35. Сабадишина Ю. Річний обсяг ІТ-експорту України вперше знизився. Це плато чи погіршення ситуації? – Аналітика й думки експертів. DOU. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/itexport-2023>.

36. Сидорук І. С., Вікуліна, Л. Ф., Наконечна, О. А. Цифрова трансформація бізнес-процесів в Україні як чинник економічного зростання. *Здобутки економіки: перспективи та інновації*. 2025. №17. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025-17-4>.
37. Собко О. Огляд ринку інформаційних технологій в Україні. Збірник тез доповідей VI міжнародної науково-практичної конференції учених та студентів «Цифрова економіка як фактор інновацій та сталого розвитку суспільства». 2025. С.104-107. DOI: <https://doi.org/10.33108/2025-konf-ce>.
38. Сьомченко В., Новицька І. Цифровізація економіки України: Статистичний аналіз впливу цифрових технологій на економічні процеси. *Grail of Science*. 2025. №52. С. 244-254. DOI: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.23.05.2025.041>.
39. Тельнов А. С. Прогнозування тенденцій розвитку ІТ-індустрії в Україні. *Економіка і управління*. 2026. Вип. 1. С.59-65. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-1-59-65>.
40. Чуй І. Р., Мицак О. В. Прикладні аспекти дослідження фінансів суб'єктів бізнесу ІТ-сектора. *Праці Наукового товариства ім. Шевченка. Економічний збірник*. 2025. №5. С. 187-200. DOI: <https://doi.org/10.37868/ntsh.econ.2025.05.187>.
41. Аналітика та огляди ринку. Capital Times. 2025. Лютий. URL: <https://www.capital-times.com>.
42. Десятки мільярдів гривень прибутку. Найбільші ІТ-компанії України за доходами у 2025 році: хто в топі. AIN.UA. 2026. URL: <https://ain.ua/2026/03/11/reiting-it-kompanii-vitorg-2025>.
43. Експорт ІТ-послуг у 2024 році: підсумки та аналітика. DOU. 2025. 23 січ. URL: <https://dou.ua/lenta/articles/it-export-in-2025>.
44. Код економіки. Як ІТ формує економіку України: дослідження 2025. Асоціація IT Ukraine; DataDriven. 2025. URL: <https://itukraine.org.ua/files/the-code-economy-2025.pdf>.
45. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>.

46. Розподіл активних ІТ-компаній за видами економічної діяльності (КВЕД) у 2025 році. YC.Market: аналітична система. 2025. URL: <https://youcontrol.com.ua/market>.
47. Andersen T. J., Jakobsen M. The Implications of Individuals in Multinational Organizations: Alternative Perspectives on International Business. Responsive Structures in Multinational Organizations: Engaging Employee Knowledge Across Diverse Contexts. 2026. P.1-13.
48. Borzenko O., Bublyk Y., Hlazova A. Cryptocurrency energy consumption: Analysis, global trends and interaction. Environmental Economics. 2023. P. 49-59.
49. Borzenko O., Hlazova A. The mundell-fleming model application in digital economy: case of Ukraine. Інтелект XXI. 2022. № 2. С.5-7.
50. Dafe F., Heldt E. C. The political power of digital multinational companies in an era of geo-technological competition. Review of International Political Economy. 2026.
51. Dasi A., Pedersen T., Tomassen S., Kvalshaugen R. Integration and governance mechanisms: a multilevel analysis of knowledge adoption in MNCs. Multinational Business Review. 2025. V.33. Is. 4. P.604-631.
52. Fan J. Global Trends and Regional Dynamics in International E-commerce. Handbook of E-commerce in China. 2025. P. 1235-1258.
53. Ferguson D., Ferguson D., Krupa T.J., Krupa T.J. Laux R. C. Tax administration quality and foreign investment in developing countries: Evidence from participation in tax inspectors without borders. Journal of Accounting and Economics. 2026. V.81. Is.2. 101832.
54. Gniniuguè M., Wonyra K. O., Tchagnao A.-F., Bayale N. Participation of developing countries in global value chains: What role for information and communication technologies? Telecommunications Policy. 2023. V.47. Is. 3. 102508.
55. Gudur V., Kumar R. AI for Compliance in Cloud Environments. Revolutionizing the Cloud: Generative AI, Security, and Sustainability. 2026. P. 127-149.
56. Jakobsen M. From Hierarchical Leadership Toward Inclusive Networks: Imagined Structures of Future Multinational Corporations. Responsive Structures in

Multinational Organizations: Engaging Employee Knowledge Across Diverse Contexts. 2026. P. 81-99.

57. Olshanska O.V., Puzyrova P.V., Konstantynenko Ye.S. The influence of the activities of transnational corporations on the development of the world economy. *Market Relations Development in Ukraine*. 2023. № 10(257). C.5-11.

58. Karunia R.L., Samuels A.M., Prasetyawan S., Prasetyo C.W., Harerio S. Reforming tax policies: foreign ownership and transfer pricing strategies. *Cogent Business and Management*. 2026. V. 13. Is. 1. 2597710.

59. Kisska-Schulze K., Bird R. C. Curbing multinational digital tax avoidance with the general anti-avoidance rule. *American Business Law Journal*. 2026. V.63. Is.1. P. 33-55.

60. Kleinen-von Königslöw, Wessler K., Hartmut. Transnationalization of media and governance. *Handbook of Media and Communication Governance*. 2024. P. 141-153.

61. Kumari S., Sudha S. AI-Enabled International Business: A Comprehensive Analysis of Recent Trends and Challenges. *Transforming Business Education through Artificial Intelligence*. P. 321-341.

62. Lorberg D., Janusch H. Digitalization, Transnationalization, and Transformation of the Global Economy: A Theoretical Explanation. *Transnational Corporations Review*. 2025. 200146.

63. Magoso M. N., Chidoko C., Chibidi I., Ranganai N. ICT Advancement and International Trade in Selected African Countries in the 21st Century. *Trade Dynamics in the 21st Century*. 2026. P. 239-255.

64. Martínez-Falcó J., Sánchez-García E., Marco-Lajara B., Fuentes-Fernández R. Global economic interconnectedness: International trade and finance. *Global Economic Interconnectedness: International Trade and Finance Book 2024*. 492 P.

65. Nazzal A., Niñerola A., Sánchez-Rebull M.-V., Barberà-Mariné M. G. A systematic mapping review of foreign direct investment by multinational corporations in emerging economies. *Humanities and Social Sciences Communications*. 2025. V.12. Is.1. 266.

66. Pobochenko L., Prokopieva A., Zhyharevych O., Gavrylko O., Panikar G., Gavrilko T. Risks of investing in FinTech at the global and national levels. CEUR Workshop Proceedings. CH&CMiGIN. 2025. Vol. 4024 2025. P. 468-478.
67. Puzyrova P., Ananieva O., Hofmann M., Burmetskyi V. Architectonics of competitiveness of innovation-oriented enterprises in the context of international globalization. Market Relations Development in Ukraine. 2024. №10 (281). C. 23-31.
68. Puzyrova P., Pylypenko O., Honcharuk Y. Methodological approaches to the formation and development of the economic potential of transnational corporations in conditions of turbulence and risk. Market Relations Development in Ukraine. 2024. № 9(280). C.10-18.
69. Rummyk I., Puzyrova P. Conceptual approaches to ensuring financial security of IT companies in the context of smart economy and digitalisation. Economics, Finance and Management Review. 2025. №1(21). C. 85-97.
70. Şekeroğlu G. Digital Economy Applications in International Trade. Entrepreneurship and Innovation Management in the Context of the Knowledge Economy and Digitalization. 2025. P. 149-158.
71. Sharma N., Gerged Ali M., Elheddad M., Haloub R, Al-Najjar B. Influences of country-level factors on corporate governance adherence: an analysis of multinational corporations' subsidiaries in India. Corporate Governance (Bingley). 2025. V.25. Is.7. P.1503-1528.
72. Stephenson M. Digital FDI: Policies, regulations and measures to attract FDI in the digital economy. White paper. World Economic Forum. 2020.
73. Suh J.-H., Makino S. Subsidiary-level performance comparisons with external versus internal peers and subsidiary termination decisions: The role of host country experience. Global Strategy Journal. 2025. V.15. Is. 4. P. 553-584.
74. Tiwari B. B., Murty G. Artificial Intelligence in International Business: Applications, Challenges, and Directions for Future Research and Practice. 2025 IEEE 5th International Conference on ICT in Business Industry and Government, ICTBIG 2025. 219124.

75. Wen Y. Huawei's Expansion into the Global South: A Path Toward Alternative Globalization? Palgrave Studies of Internationalization in Emerging Markets. 2020. P. 147-169.
76. Lviv IT cluster. IT Research Ukraine-2024. Стійкість як нова реальність. URL: <https://itcluster.lviv.ua/it-research-ukraine-report/>
77. Ukraine's IT Powerhouse: Innovation Without Limits. Digital State UA. 2025. 28 Mar. URL: <https://digitalstate.gov.ua/news/it-outsourcing/ukraines-it-powerhouse-innovation-without-limits>
78. IT Ukraine Association. Digital Tiger: The Market power of Ukrainian IT research for 2024. URL: <https://itukraine.org.ua/files/DigitalTiger2024.pdf>.
79. IT Ukraine Association, & Top Lead. Код економіки: дослідження ІТ-галузі України [The Code Economy: Ukraine's IT industry study]. <https://itukraine.org.ua/files/the-code-economy-2025.pdf>
80. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
81. Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua>
82. Дія.City. URL: <https://city.diia.gov.ua>
83. Дія.City United. Ukraine's expanding defense tech sector offers unique investment opportunities. URL: <https://diiacityunited.org/ukraine-sexpanding-defense-tech-sector-offers-unique-investment-opportunities-nataliyamykolska-ukrainian-defense-tech-companies-are-open-to-international-collaboration>
84. Українська технологічна платформа CodeUA. URL: <https://codeua.com/uk/about-us>
85. 100+ Technology Statistics 2025. AIPRM. 2025. URL: <https://www.aiprm.com/technology-statistics/>
86. 25+ US Technology Industry Statistics [2024]: The State of the Tech Industry. Zippia. 2024. URL: <https://www.zippia.com/advice/us-technology-industry-statistics/>
87. Apple's \$500 Billion U.S. Investment Signals a New Era for American Tech and Jobs. FinTech Weekly. 2025. 24 Feb. URL: <https://www.fintechweekly.com/news/apple-500-billion-investment-in-the-us>

88. Apple Inc (AAPL.O). Reuters. URL: <https://www.reuters.com/markets/companies/AAPL.O>
89. China's CXMT teams up with Tongfu Microelectronics to develop HBM chip samples. Reuters. 2023. 24 May. URL: <https://www.reuters.com>
90. Dalian Software Park: Investment Guide and Tax Incentives. DLSP. 2024. URL: <http://www.dlsp.com.cn>
91. Deloitte, 2024 technology industry outlook, 2024.
92. European tech sector shows resilience with software spending growth. Financial Times. 2024. URL: <https://www.ft.com>
93. Eurostat, Statistics Explained. Business in the information and communication services sector. April, 2024. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/SEPDF/cache/10093.pdf>.
94. Global M&A trends in technology, media and telecommunications: 2026 outlook. PwC. 2026. 27 Jan. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/deals/trends/telecommunications-media-technology.html>
95. Global Trade Update (July 2025): Global trade endures policy changes and geoeconomic risks. URL: <https://unctad.org/publication/global-trade-update-july-2025-global-trade-endures-policy-changes-and-geoeconomic-risks>
96. Huawei and XMC Collaborate to Develop HBM, Looking to Break Through U.S. Sanctions. TrendForce. 2024. 2 July. URL: <https://www.trendforce.com/news/2024/07/02/news-huawei-and-xmc-collaborate-to-develop-hbm-looking-to-break-through-u-s-sanctions/>
97. Largest tech companies by market capitalization. Companies Market Cap. 2025. URL: <https://companiesmarketcap.com/tech/largest-tech-companies-by-market-cap>
98. Microsoft to Invest Over \$3 Billion to Build AI in Wisconsin. The Wall Street Journal. 2024. 8 May. URL: <https://www.wsj.com/tech/ai/microsoft-to-invest-over-3-billion-to-build-ai-in-wisconsin-64f7b6e3>
99. OECD (2024), OECD Digital Economy Outlook 2024 (Volume 1): Embracing the Technology Frontier, OECD Publishing, Paris. URL:

https://www.oecd.org/en/publications/2024/05/oecd-digital-economy-outlook-2024-volume-1_d30a04c9.html.

100. OECD Investment Tax Incentives Database 2024 update: Corporate income tax incentives in emerging and developing economies. OECD Business and Finance Policy Papers. Paris : OECD Publishing, 2025. №. 79. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2025/03/oecd-investment-tax-incentives-database-2024-update_f3a3a175/b0de19dc-en.pdf

101. IDA Ireland. Annual Report and Accounts 2024. IDA Ireland. 2025. URL: <https://www.idaireland.com/>

102. Information technology (IT) spending worldwide from 2017 to 2025, by segment. Statista. 2024. URL: <https://www.statista.com/statistics/203281/global-it-spending-forecast-by-segment>

103. Microsoft Corp (MSFT.O). Reuters. URL: <https://www.reuters.com/markets/companies/MSFT.O>

104. Nominal Broad U.S. Dollar Index (DTWEXBGS). URL: https://fred.stlouisfed.org/series/DTWEXBGS?utm_source=chatgpt.com

105. SAP SE (SAPG.DE). Reuters. URL: <https://www.reuters.com/markets/companies/SAPG.DE>

106. SAP Updates Its Ambition 2025 and Announces Transformation Program. SAP News. 2024. 23 Jan. URL: <https://news.sap.com/2024/01/sap-updates-its-ambition-2025-and-announces-transformation-program-for-2024/>

107. Swift (2024). Spotlight on Speed: Where to Focus for Faster International Payments. October. URL: <https://www.swift.com/sites/default/files/files/swift-spotlight-on-speed-report-october2024.pdf>.

108. TSMC Intends to Expand Its Investment in the United States to US\$165 Billion to Power the Future of AI. TSMC. 2025. 4 March. URL: <https://pr.tsmc.com/english/news/3210>

109. The 100 largest companies in the world by market capitalization in 2025. URL: <https://www.statista.com/statistics/263264/top-companies-in-the-world-by-market-capitalization/>

110. The 2024 EU Industrial R&D Investment Scoreboard. European Commission. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2024. URL: <https://iri.jrc.ec.europa.eu/scoreboard/2024-eu-industrial-rd-investment-scoreboard>
111. Will European stocks rally? Goldman Sachs. 2024. 18 Dec. URL: <https://www.goldmansachs.com/insights/articles/will-european-stocks-rally-in-2025>
112. World Investment Report 2025. International investment in the digital economy. 2025. UNCTAD. Geneva: United Nations, 2025. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2025>
113. UN E-Government Survey 2024: Accelerating Digital Transformation for Sustainable Development. United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2024. URL: <https://publicadministration.un.org/egovkb/en-us/Reports/UN-E-Government-Survey-2024>
114. Unexpected euro surge adds Europe Inc's tariff misery. Reuters. 2025. 28 Apr. URL: <https://www.reuters.com/business/finance/unexpected-euro-surge-adds-europe-incs-tariff-misery-2025-04-28>
115. United nations conference on trade and development. Technical and statistical report. Handbook of Statistics. 2025.
116. United nations conference on trade and development. Shaping an environmentally sustainable and inclusive digital future. Digital economy report. 2024.
117. Alphabet Inc. URL: <https://www.alphabet.com>
118. Amazon. <https://www.amazon.com>
119. Apple Inc. URL: <https://www.apple.com>
120. IBM (International Business Machines). URL: <https://www.ibm.com>
121. Meta Platforms Inc. URL: <https://www.meta.com>
122. Micron Technology, Inc. URL: <https://www.micron.com>
123. Microsoft Corporation. URL: <https://www.microsoft.com/uk-ua>
124. NVIDIA Corporation. URL: <https://www.nvidia.com/en-us>
125. Andean Community, CAN. URL: [https:// www.comunidadandina.org](https://www.comunidadandina.org)
126. Association of Southeast Asian Nations, ASEAN. URL: <https://asean.org>
127. Central American Common Market, CACM. URL: <https://www.sieca.int>
128. European Union, EU. URL: <https://european-union.europa.eu>

129. Huawei Technologies Co., Ltd. URL: <https://www.huawei.com>
130. International Telecommunication Union, ITU. URL: <https://www.itu.int>
131. Latin American Integration Association, LAIA. URL: <https://www.aladi.org>
132. Mercosur. URL: <http://www.mercosur.int>
133. North American Free Trade Agreement, NAFTA. URL: <https://www.cbp.gov/trade/north-american-free-trade-agreement>
134. Statistical Office of the European Union, Eurostat. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat>
135. United Nations Economic and Social Council, ECOSOC. URL: <https://ecosoc.un.org>
136. United Nations Industrial Development Organization, UNIDO. URL: <https://www.unido.org>
137. United Nations Trade and Development, UNCTAD. URL: <https://unctad.org>
138. West African Economic and Monetary Union, WAEMU. URL: <https://www.uemoa.int>
139. World Innovation, Technology and Services Alliance, WITSA. URL: <https://www.witsa.org>
140. World Intellectual Property Organization, WIPO. URL: <https://www.wipo.int>
141. World Trade Organization, WTO. URL: <https://www.wto.org>.

Додаток А

Топ-20 підприємств у сфері цифрових технологій та ІКТ за обсягом загальних продажів, 2025 рік

Назва компанії	Країна походження	Сфера діяльності	Продажі, млрд. дол. США		Активи, млрд. дол. США	
			загалом	за кордоном	загалом	за кордоном
1. Amazon.com	США	Електронна комерція	573	155	528	138
2. Apple	США	ІТ-пристрої	383	245	353	84
3. Alphabet	США	Платформи	307	161	402	104
4. Microsoft	США	Цифрові рішення	212	105	412	160
5. Hon Hai Precision Industry	Тайвань (Китай)	Напівпровідники	201	197	128	119
6. Samsung Electronics	Респ. Корея	ІТ-пристрої	200	165	352	79
7. JD.com	Китай	Електронна комерція	153	48	89	0
8. China Mobile	Китай	Телекомунікації	143	5	281	12
9. Meta Platforms	США	Платформи	135	85	230	37
10. Alibaba Group Holding	Китай	Електронна комерція	126	13	255	10
11. Deutsche Telekom	Німеччина	Телекомунікації	124	95	320	258
12. AT&T	США	Телекомунікації	122	5	407	13
13. Comcast	США	Телекомунікації	122	27	265	49
14. Bytedance	Китай	Платформи	120	40	н/д	н/д
15. China Communications Construction	Китай	Телекомунікації	107	16	237	37
16. Dell Technologies	США	ІТ-пристрої	102	53	90	30
17. Huawei	Китай	ІТ-пристрої	99	33	178	98
18. Nippon Telegraph and Telephone	Японія	Телекомунікації	99	21	191	85
19. Walt Disney	США	Цифровий контент	89	19	206	23
20. Tencent Holdings	Китай	Цифровий контент	86	2	222	80

Примітка. Складено автором за даними 100+ Technology Statistics 2025. AIPRM. 2025. URL: <https://www.aiprm.com/technology-statistics>.

Додаток Б

ТОВ «ПАРТНЕР-ВС»

вул. Сергія Параджанова, 93 м. Житомир,
Україна, 10001
e-mail: office@partner-vs.com
www.partner-vs.com
тел./факс: +38 (0412) 42-80-86

VIBROSEPARATOR®

Ltd «PARTNER-VS»

93, Serhiy Paradzhanov street, Zhytomyr,
10001, Ukraine
e-mail: office@partner-vs.com
www.partner-vs.com
phone/fax: +38 (0412) 42-80-86

07 травня 2026 року № 934

Державне некомерційне підприємство
«Київський авіаційний інститут»
м.Київ

ДОВІДКА

про впровадження результатів дисертаційного дослідження

видана ТОВАРИСТВОМ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ ПАРТНЕР-ВС (ТОВ "ПАРТНЕР-ВС") Кравцову Андрію Олександровичу, здобувачеві Державного університету «Київський авіаційний інститут» в тому, що його дисертаційне дослідження за темою «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій», подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії з міжнародних економічних відносин, за обсягом досліджень, їх глибиною, науковою новизною, теоретичною і практичною значущістю є завершеним самостійним, оригінальним дослідженням, яке вирішує важливу наукову проблему обґрунтування теоретичних засад та розроблення засобів удосконалення механізмів міжнародної взаємодії у сфері інформаційних відносин та є вагомим для подальшого розвитку наукового напрямку 292 - Міжнародні економічні відносини.

Окремі напрацювання з числа викладених у дисертаційному дослідженні А. О. Кравцова використано ТОВ "ПАРТНЕР-ВС", зокрема щодо вдосконалення механізмів залучення міжнародних партнерів для сумісної розробки програмного забезпечення.

Генеральний директор

Ірина Туз

Додаток В

ЗАТВЕРДЖУЮ
Проректор з наукових досліджень та трансферу
технологій д-р І. Н. ПІЧКУРОВА
Сергій Г. ПІЧКУР
« 31 » березня 2025 року

АКТ

Комісія у складі:
голови – декана факультету права та міжнародних відносин, к.ю.н., доцента, Жукорської
Ярини Михайлівни;
членів комісії: – завідувача кафедри міжнародних економічних відносин, к.е.н.,
доцента, Побоченко Лесі Миколаївни;
– професора кафедри міжнародних економічних відносин, д.е.н.,
професора, Румянцева Анатолія Павловича;
– доцента кафедри міжнародних економічних відносин, к.е.н., доцента,
Пічкурової Зої Володимирівни

цим Актом засвідчує, що результати дисертаційного дослідження аспіранта кафедри міжнародних економічних відносин Державного університету «Київський авіаційний інститут» Кравцова Андрія Олександровича на тему: «Транснаціональний фактор розвитку глобального ринку інформаційних технологій» на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» впроваджені в діяльності кафедри міжнародних економічних відносин. Окремі положення результатів дисертаційного дослідження використані в навчальному процесі при підготовці фахівців за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньо-професійною програмою «Міжнародні економічні відносини» другого (магістерського) рівня вищої освіти з дисциплін: «Глобальна цифрова економіка» (для висвітлення сучасних тенденцій формування та функціонування глобального ринку інформаційних технологій, ролі транснаціональних корпорацій у цифровій економіці, впливу глобальних інноваційних платформ на економічний розвиток) та «Транснаціоналізація світової економіки» (для аналізу особливостей діяльності ІТ-ТНК, їхнього впливу на трансформацію міжнародних економічних відносин, дослідження форм та механізмів транснаціоналізації у сфері високих технологій).

Дисертаційне дослідження стало складовою держбюджетних (кафедральних) науково-дослідних робіт «Міжнародний рух капіталу в умовах зовнішньої збройної агресії проти України та повосної відбудови» №12-2024/15.01.01 (дослідження ролі транснаціональних корпорацій у забезпеченні руху капіталу) та «Теоретичні та практичні аспекти модифікації системи міжнародних економічних відносин в умовах багатополарності розвитку світового господарства» №118-2022/15.01.01 (аналіз специфіки транснаціоналізації у сфері інформаційних технологій як драйвера багатополарності). Результати дисертаційного дослідження успішно інтегровані в науково-дослідні роботи кафедри, що підвищило наукову новизну, аналітичну глибину та практичну значущість одержаних результатів.

Результати дослідження впроваджено без фінансових зобов'язань перед автором.

Голова комісії	<u>кадр. юрид. наук, доц</u> (науковий ступінь, вчене звання)		Ярина ЖУКОРСЬКА (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
Члени комісії	<u>кадр. екон. наук, доц</u> (науковий ступінь, вчене звання)		Леся ПОБОЧЕНКО (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
	<u>док. екон. наук, проф.</u> (науковий ступінь, вчене звання)		Анатолій РУМЯНЦЕВ (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)
	<u>кадр. екон. наук, доц</u> (науковий ступінь, вчене звання)		Зоя ПІЧКУРОВА (Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

СПИСОК ПРАЦЬ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

4. Кравцов А.О. Набок І.І. Перспективи та виклики транснаціонального співробітництва в галузі інформаційних технологій. *Бізнес Інформ*. 2024. №9. С.38-44. DOI: 10.32983/2222-4459-2024-9-38-44

Особистий внесок здобувача: проведено комплексний аналіз перспектив розвитку транснаціональних ІТ-класстерів та ідентифіковано ключові виклики цифрової трансформації в контексті міжнародної кооперації.

5. Кравцов А.О. Інвестиційна активність ТНК у сфері глобальних інформаційних технологій. *Вчені записки*. 2025. Вип. 41. №4. С. 157-168. DOI:10.33111/vz_kneu.41.25.04.10.068.074

6. Кравцов А.О. Набок І.І. Роль транснаціональних корпорацій у формуванні глобальних інноваційних екосистем та дифузії високих технологій *Актуальні проблеми економіки*. 2025. №12 (294). С.253-262. DOI: 10.32752/1993-6788-2025-1-294-253-262

Особистий внесок здобувача: досліджено механізми функціонування глобальних інноваційних екосистем та визначено роль транснаціональних корпорацій як ключових драйверів поширення високих технологій у світовому господарстві.

Статті в іноземних виданнях

2. Dimov I., Bielousov Y., Kravtsov A., Shakhovets A., Tluchkevych N. Circular economy and digital technologies as drivers of sustainable development of the agricultural sector of the region in Ukraine. *Brazilian Journal of Education, Technology and Society (BRAJETS)/ Cadernos Educacao Tecnologia e Sociedade*. 2024. V.17. №3. P.287-297. DOI:10.14571/brajets.v17.nse3.287-297 ISSN 2316-9907 (*Web of Science*)

Особистий внесок здобувача: ідентифіковано ключові цифрові інструменти стимулювання циркулярної економіки та оцінено потенціал їхнього

впровадження для забезпечення сталого розвитку аграрного сектору на регіональному рівні.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

1. Кравцов А.О. Набок І.І. Особливості транснаціоналізації світового ринку інформаційних технологій. Міжнародна науково-практична конференція «Фундаментальні зсуви геоекономічної системи світу». ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України». 20-21 грудня 2022 року. Київ, 2023. С.178-181.
2. Кравцов А.О., Набок І.І. Аналіз розвитку інноваційної зайнятості в умовах цифровізації глобальної економіки. XIV Міжнародна науково-практична конференція «Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі». НАУ. 11 травня 2023 року. Київ, 2023. С.165-169.
3. Кравцов А.О. Набок І.І. Транснаціональні наукові кластери та їх роль у розвитку глобальних ІТ-ринків. IV Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні міжнародні відносини: актуальні питання теорії та практики – 2024». НАУ. 18 квітня 2024 року. Київ, 2024. С.275-279.
4. Кравцов А.О., Набок І.І. Адаптація українського ІТ-сектору до геополітичних викликів і цифрових трансформацій. Міжнародна науково-практична конференція «Стратегічне управління бізнесом на зламі епох: тенденції та виклики». КНУ імені Тараса Шевченка. 23 жовтня 2025 року. Київ, 2025. С. 57-58.
5. Кравцов А.О., Набок І.І. Тенденції розвитку зовнішньоекономічної діяльності ІТ-підприємств України в умовах війни. V Міжнародна науково-практична конференція «Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем». Центральноукраїнський національний технічний університет. 11 грудня 2025 року. Кропивницький, 2025. С. 271-274.